

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Patricija Vidonja

Naslov magistrskega dela: Rejništvo otrok s hendikepom

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Kraj: Ljubljana

Leto: 2015

Število strani: 208 Število prilog: 13 Število tabel: 100 Število grafikonov: 10

Ključne besede: socialno delo z družino, koncept delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči, hendikep, projektna skupina za rejništvo, rejništvo otrok s hendikepom

Povzetek: Magistrsko delo opisuje rejništvo otrok s hendikepom. Raziskovala sem, koliko otrok in mladih do 26. leta s hendikepom je v rejništvu; kakšna je potreba po specializaciji rejništva otrok s hendikepom in kako poteka proces rejništva otroka s hendikepom. Glavni teoretični izhodišči sta doktrina socialnega dela z družino, zlasti na področju rejništva in teorija s področja hendikepa. Empirični del magistrskega dela je sestavljen iz analize dveh načinov zbiranja podatkov; iz anketnega vprašalnika za strokovne delavke in strokovne delavce, ki delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo po Sloveniji in iz odprtih intervjujev treh udeleženi v projektni skupini za rejništvo: socialno delavko, rejnico in mamico dveh deklic s hendikepom v rejništvu. Raziskava je pokazala, da je v rejništvu 113 otrok in mladih do 26. leta.

Title: Foster care for children with handicap

Key words: social work with family, concept of working relationship and individual working project of help, handicap, project group for foster care, foster care for children with handicap

Summary: The purpose of this master's thesis is to research foster care for children with handicap. Throughout my research I focused on questions such as, how many children and young people below the age of 26 with handicap are in foster care; what is the need of specializing foster care for children with handicap and how the process of fostering children with handicap works. The main theoretical starting points are the doctrine of social work with the family, especially in the area of foster care and theory of handicap. The empirical section is divided into two methods of data collection; a survey questionnaire for social workers working in foster care at social work centers across Slovenia and open interviews with three participants involved in project group for foster care: the social worker, foster mother and the mother of the girls with handicap in foster care. The results of research showed that 113 children and young people below the age of 26 are in foster care.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Avtorica: PATRICIJA VIDONJA

Mentorica: doc.dr. Nina Mešl

REJNIŠTVO OTROK S HENDIKEPOM

Magistrsko delo

LJUBLJANA, 2015

PREDGOVOR

Socialno delo je intenzivno del mojega življenja zadnjih šest let. V tem času spoznavam znanost in stroko, se preizkušam v socialnodelovnih metodah, konceptih; socialnodelovna načela postajajo del mojega sveta. Vse to me je navdušilo nad delom in poklicem socialne delavke. Socialno delo spreminja in soustvarja moje življenje. Poglobljeno spoznavam samo sebe, svojo družino in odnose z drugimi.

Po dodatni želji in izkušnjah s področja socialnega dela z družino, sem se odločila za podiplomski študij Socialno delo z družino. Že pred začetkom študijskega leta, sem si izbrala predmet Rejništvo in posvojitev. Delo z rejniškim sistemom je delo v pravem pomenu besede in hkrati umetnost, kako povezati matično in rejniško družino, otroka med njima in pomembne druge v otrokovem življenju. Vsak otrok ima ob vstopu v rejništvo specifične potrebe, ki jih moramo upoštevati. V želji po dodatnem znanju sem se odločila, da bo rejništvo tema mojega magistrskega dela in praksa na centru za socialno delo na področju rejništva prostor za pridobivanje praktičnih izkušenj. Dodiplomsko stopnjo študija je zaznamovalo področje hendikepa, zato sem se odločila, da povežem rejništvo in hendikep. Zastavila sem si vprašanja, kot so: »Koliko otrok in mladih do 26. leta s hendikepom je v rejništvu?, Kako se razlikuje delo socialne delavke, ko gre za rejništvo otrok s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otrok brez hendikepa?, Kakšna je potreba po specializaciji rejništva za otroke s hendikepom?« itd.

Iz razloga, da dobim podatke in mnenje večjega števila strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, sem se odločila za anketni vprašalnik v obliki spletne ankete, ki sem jo poslala strokovnim delavcem in strokovnim delavkam. Raziskovanje sem nadaljevala z intervjuji treh udeleženi v individualni projektni skupini za rejništvo; socialno delavko, rejnico in mamico dveh deklic s hendikepom, ki sta v rejništvu. Zbiranje podatkov je trajalo od oktobra 2014 do marca 2015.

V teoretičnem uvodu magistrskega dela sem opredelila svoje razumevanje socialnega dela, opisala jezik socialnega dela, koncepte socialnega dela z družino, socialno delo na področju hendikepa, socialno delo z otroki s hendikepom, pravno ureditev rejništva otrok s hendikepom in socialno delo na področju rejništva. Teoretični uvod sem zaključila s poglavjem o rejništvu otrok s hendikepom. Izrednega pomena zame je, da sem v teoretičnem uvodu opisala koncepte socialnega dela z družino, koncept delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči, ki nam dajo odgovor na »**kako delamo**« v socialnem delu. Skozi

raziskovanje konkretnega primera rejništva dveh deklic s hendikepom sem ugotovila, da socialna delavka s sistemom vključenih v rejništvu ni delala socialnega dela, čeprav imamo v socialnem delu znanje, ki nam da oporo v konkretnih situacijah.

Besedo bi rada namenila še jeziku, ki ga uporabljam v svoji magistrski nalogi. V socialnem delu se je za osebe, ki pridejo k nam po pomoč uveljavilo poimenovanje uporabnik, uporabnica, zato ga uporabljam tudi jaz. Za spoštljive in odgovorne zaveznike ljudi, ki pridejo k nam po pomoč, uporabljam izraza socialna delavka, socialni delavec.

Izraze, ki smo jih uporabljali v preteklosti in v sodobnem razumevanju socialnega dela niso več ustrezni, sem v magistrskem delu zamenjala z novejšimi izrazi (npr. namesto »reja« uporabljam izraz »rejništvo«). Pišem o otrocih s hendikepom; termine, kot so otroci s posebnimi potrebami, otroci z ovirami, sem spremenila v »otroci s hendikepom«.

Poimenovanje »klient« sem zamenjala s poimenovanjem »uporabnik«, »svetovalec« s »socialni delavec«. Ko pišem o otrocih s hendikepom, pod to razumem intelektualne, senzorne, gibalne ovire in težave v duševnem zdravju otrok.

Namen magistrskega dela je dobiti vpogled v rejništvo otrok s hendikepom, podatke o številu otrok in mladih do 26. leta s hendikepom v rejništvu, mnenje socialnih delavk in socialnih delavcev o rejništvu otrok s hendikepom in specializaciji le tega ter perspektivo na rejništvo deklic s hendikepom s strani treh vključenih v individualno projektno skupino. Želim si, da je magistrsko delo uvod v nadaljnje raziskovanje področja rejništva otrok s hendikepom.

ZAHVALA

... mentorici doc. dr. Nini Mešl, za vso potrpežljivost, predloge, komentarje in nasvete v času nastajanja magistrskega dela.

... rejniški družini, mamici deklic s hendikepom in socialni delavki, hvala, da ste me sprejeli in mi omogočili vpogled v konkreten primer rejništva.

... vsem, ki ste mi pomagali pri iskanju primera rejništva otroka s hendikepom, zlasti Metki Kuharič in Bredi Holz.

... Lei Lehner za lektoriranje magistrskega dela.

... Andreju, ki je ves čas verjel vame in me spodbujal.

... mami in očetu, za vso podporo in pomoč, ki sta mi jo namenjala skozi študijska leta.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD	12
1.1 OPREDELITEV RAZUMEVANJA SOCIALNEGA DELA	12
1.2 JEZIK SOCIALNEGA DELA	14
1.3 SOCIALNO DELO Z DRUŽINO	16
1.3.1 Značilnosti družinskega življenja v Sloveniji	18
1.3.2 Koncept delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči v socialnem delu z družino	19
1.3.3 Delo na prvi in na drugi ravni	24
1.3.4 Pogovor z družino v socialnem delu	26
1.4 SOCIALNO DELO IN HENDIKEP	28
1.4.1 Socialno delo z otroki s hendikepom	30
1.5 REJNIŠTVO	34
1.5.1 Pravna ureditev rejništva otrok s hendikepom	36
1.5.2 Socialno delo na področju rejništva	40
1.5.3 Rejništvo otrok s hendikepom	46
2. OPREDELITEV PROBLEMA	54
2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE	54
3. METODOLOGIJA	55
3.1 Vrsta raziskave	55
3.2 Merski instrument in viri podatkov	56
3.3 Populacija in vzorec	56
3.4 Zbiranje podatkov	57
3.4.1 Anketni vprašalnik za strokovne delavke in strokovne delavce	58
3.4.2 Odprti intervjuji z udeleženi v individualni projektni skupini	58
3.5 Obdelava in analiza gradiva	59
3.5.1 Obdelava in analiza anketnih vprašalnikov	59
3.5.2 Obdelava in analiza intervjujev	62
4. REZULTATI	66
4.1 Rezultati analize anketnih vprašalnikov	66
4.1.1 Raziskovalne hipoteze	78
4.2 Rezultati analize intervjujev	79
5. RAZPRAVA	92

6. SKLEPI.....	103
7. PREDLOGI.....	107
8. LITERATURA IN VIRI.....	109
9. PRILOGE.....	114
9.1 Anketni vprašalnik.....	114
9.2 Analiza anketnih vprašalnikov	117
9.3 Smernice za intervju s socialno delavko.....	156
9.4 Zapis intervjuja s socialno delavko po vnaprej določenih smernicah intervjuja in izbor (podčrtovanje) relevantnih izjav	157
9.5 Odprto kodiranje izjav socialne delavke	162
9.6 Smernice za intervju z rejnico	169
9.7 Zapis intervjuja z rejnico po vnaprej določenih smernicah intervjuja in izbor (podčrtovanje) relevantnih izjav	170
9.8 Odprto kodiranje izjav rejnice	175
9.9 Smernice za intervju z mamico	181
9.10 Zapis intervjuja z mamico po vnaprej določenih smernicah intervjuja in izbor (podčrtovanje) relevantnih izjav	181
9.11 Odprto kodiranje izjav mamice	183
9.12 Osno kodiranje.....	185
9.13 Definiranje kategorij.....	201
10. POVZETEK	207

KAZALO TABEL

Tabela 9.2. 1: V katero regijo spada CSD, v katerem ste zaposleni?.....	117
Tabela 9.2. 2: Koliko otrok in mladih do 26. leta ter otrok in mladih do 26. leta s hendikepom, je v okviru CSD-ja nameščenih v rejniške družine?	117
Tabela 9.2. 3: Vrste hendikepa otrok in mladih do 26. leta, ki so v rejništvu.....	118
Tabela 9.2. 4: Ali se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?	118
Tabela 9.2. 5: Odprto kodiranje: Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?	121
Tabela 9.2. 6: Osno kodiranje: Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo? I.	123
Tabela 9.2. 7: Osno kodiranje: Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo? II.....	123

Tabela 9.2. 8: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?	124
Tabela 9.2. 9: Odprto kodiranje: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?	126
Tabela 9.2. 10: Osno kodiranje: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa? I.	129
Tabela 9.2. 11: Osno kodiranje: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa? II.	130
Tabela 9.2. 12: Katere oblike rejništva prevladujejo, ko gre za rejništva otrok s hendikepom?	130
Tabela 9.2. 13: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo	130
Tabela 9.2. 14: Odprto kodiranje: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo.....	133
Tabela 9.2. 15: Osno kodiranje: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. I.....	135
Tabela 9.2. 16: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. II.	136
Tabela 9.2. 17: Osno kodiranje: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. III.	136
Tabela 9.2. 18: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?	137
Tabela 9.2. 19: Odprto kodiranje: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?	139
Tabela 9.2. 20: Osno kodiranje: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito? I.....	142
Tabela 9.2. 21: Osno kodiranje: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito? II.....	142
Tabela 9.2. 22: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?	143
Tabela 9.2. 23: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?	146
Tabela 9.2. 24: Osno kodiranje: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom? I.	149
Tabela 9.2. 25: Osno kodiranje: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom? II.....	149
Tabela 9.2. 26: Odprto kodiranje: Kako se delo strokovne delavke razlikuje, ko gre za rejništvo otroka s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otroka brez hendikepa?	152
Tabela 9.2. 27: Osno kodiranje: Razlikovanje dela strokovne delavke, ko gre za rejništvo otrok s hendikepom	155
Tabela 9.5. 1: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Pred rejništvom.....	162
Tabela 9.5. 2: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Opravljanje rejništva	165
Tabela 9.5. 3: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Pogled naprej	166
Tabela 9.5. 4: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Rejništvo otrok s hendikepom	167

Tabela 9.5. 5: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Rezultati anket	168
Tabela 9.8. 1: Odprto kodiranje izjav rejnice: Pred rejništvom	175
Tabela 9.8. 2: Odprto kodiranje izjav rejnice: Opravljanje rejništva	177
Tabela 9.8. 3: Odprto kodiranje izjav rejnice: Rejništvo otrok s hendikepom.....	179
Tabela 9.8. 4: Odprto kodiranje izjav rejnice: Pogled naprej.....	179
Tabela 9.11. 1: Odprto kodiranje izjav mamice: Pred rejništvom.....	183
Tabela 9.11. 2: Odprto kodiranje izjav mamice: Opravljanje rejništva	184
Tabela 9.11. 3: Odprto kodiranje izjav mamice: Pogled naprej.....	184
Tabela 9.12.1. 1: Osno kodiranje: Priprava na rejništvo: Proces podpore in pomoči matični družini pred rejništvom	185
Tabela 9.12.1. 2: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Uporaba metod, konceptov in načinov ravnanja v socialnem delu v pripravi na rejništvo.....	185
Tabela 9.12.1. 3: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Odločitev za rejništvo	185
Tabela 9.12.1. 4: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Iskanje rejniške družine	186
Tabela 9.12.1. 5: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Priprava otroka	186
Tabela 9.12.1. 6: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Priprava matične družine	186
Tabela 9.12.1. 7: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Priprava rejniške družine	187
Tabela 9.12.1. 8: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Postopna priprava na rejništvo	187
Tabela 9.12.1. 9: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Teme pogovora v pripravi na rejništvo	187
Tabela 9.12.1. 10: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Glas otroka v pripravi na rejništvo.....	187
Tabela 9.12.1. 11: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Dogovori za stike	187
Tabela 9.12.1. 12: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Počutje mamice	188
Tabela 9.12.1. 13: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Sporočiti novico otrokom.....	188
Tabela 9.12.1. 14: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Zadovoljstvo s pripravami	188
Tabela 9.12.1. 15: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Priprava rejniške družine na rejništvo s strani matične družine	188
Tabela 9.12.1. 16: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Osebna priprava rejniške družine na rejništvo	189
Tabela 9.12.1. 17: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Povezovanje rejniške družine s pomembnimi drugimi v pripravi	189
Tabela 9.12.1. 18: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Prostor za otroke v hiši.....	189
Tabela 9.12.1. 19: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Odločitev za opravljanje rejništva.....	189
Tabela 9.12.2. 1: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Vstop v rejniško družino.....	190
Tabela 9.12.2. 2: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Izzivi na začetku	190
Tabela 9.12.2. 3: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sprejetje otrok s strani rejniške družine.....	190
Tabela 9.12.2. 4: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Trajanje rejništva	191
Tabela 9.12.2. 5: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Potek rejništva.....	191
Tabela 9.12.2. 6: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Zadovoljstvo matične družine s potekom rejništva	191
Tabela 9.12.2. 7: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Delo na IPS-ih.....	191
Tabela 9.12.2. 8: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Pogostost IPS-ov.....	192
Tabela 9.12.2. 9: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Pogostost obiskov socialne delavke v rejniški družini.....	192

Tabela 9.12.2. 10: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sodelovanje CSD-ja z matično družino.....	192
Tabela 9.12.2. 11: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora matični družini s strani CSD-ja.....	192
Tabela 9.12.2. 12: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sodelovanje rejniške družine s CSD-jem.....	192
Tabela 9.12.2. 13: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sodelovanje matične in rejniške družine.....	193
Tabela 9.12.2. 14: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sodelovanje rejniške družine s pomembnimi drugimi.....	193
Tabela 9.12.2. 15: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Metode, koncepti in načini ravnanja v socialnem delu, ki so v pomoč pri spremljanju rejništva	193
Tabela 9.12.2. 16: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora socialni delavki za delo	193
Tabela 9.12.2. 17: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora za delo socialni delavki iz teorije socialnega dela	194
Tabela 9.12.2. 18: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora vsem udeleženi v IPS-u s strani socialne delavke	194
Tabela 9.12.2. 19: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora rejniški družini.....	194
Tabela 9.12.2. 20: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Povezovanje rejniške družine z rejniki	194
Tabela 9.2.12. 21: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Pomen povezovanja rejniške družine z rejniki.....	195
Tabela 9.12.2. 22: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Zagotavljanje glasu otroka.....	195
Tabela 9.12.2. 23: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Stiki z otroki.....	195
Tabela 9.12.3. 1: Osno kodiranje: Pogled naprej: Kaj so želeni izidi rejništva	195
Tabela 9.12.3. 2: Osno kodiranje: Pogled naprej: Kdo opredeli želene izide rejništva	196
Tabela 9.12.3. 3: Osno kodiranje: Pogled naprej: Potrebne spremembe za zaključitev rejništva	196
Tabela 9.12.3. 4: Osno kodiranje: Pogled naprej: Vloga socialne delavke pri potrebnih spremembah	196
Tabela 9.12.3. 5: Osno kodiranje: Pogled naprej: Pomoč pri doseganju potrebnih sprememb	196
Tabela 9.12.3. 6: Osno kodiranje: Pogled naprej: Časovna opredelitev trajanja rejništva	197
Tabela 9.12.3. 7: Osno kodiranje: Pogled naprej: Mnenje o dolžini trajanja rejništva.....	197
Tabela 9.12.3. 8: Osno kodiranje: Pogled naprej: Pomoč za naprej	197
Tabela 9.12.4. 1: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Razlikovanje rejništva otrok s hendikepom v primerjavi z rejništvom otrok brez hendikepa	197
Tabela 9.12.4. 2: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Pridobljeno znanje za delo na področju rejništva otrok s hendikepom tekom študija.....	198
Tabela 9.12.4. 3: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Potreba po dodatnem znanju	198
Tabela 9.12.4. 4: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Mnenje o potrebi po razvoju posebnega znanja o rejništvu otrok s hendikepom.....	198

Tabela 9.12.4. 5: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo.....	199
Tabela 9.12.4. 6: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Namestitev otrok s hendikepom v zavod.....	199
Tabela 9.12.4. 7: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom	199
Tabela 9.12.4. 8: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Razvitost rejništva otrok s hendikepom	199
Tabela 9.12.4. 9: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Specializacija rejniških družin za otroke s hendikepom.....	199
Tabela 9.12.4. 10: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Sprejetje okolice	200
Tabela 9.12.4. 11: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Posebnosti rejništva otrok s hendikepom	200

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 4. 1: V katero regijo spada CSD, v katerem ste zaposleni?	66
Grafikon 4. 2: Število otrok in mladih do 26. leta, ki so v rejništvu po posameznih regijah...	66
Grafikon 4. 3: Število otrok in mladih do 26. leta s hendikepom, ki so v rejništvu po posameznih regijah.....	67
Grafikon 4. 4: Vrsta hendikepa otrok in mladih do 26. leta, ki so v rejništvu	67
Grafikon 4. 5: Ali se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?	68
Grafikon 4. 6: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?	69
Grafikon 4. 7: Katere oblike rejništva prevladujejo, ko gre za rejništvo otrok s hendikepom?	71
Grafikon 4. 8: Otroke s hendikepom se pogosteje namesti v zavod, kot v rejništvo	71
Grafikon 4. 9: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?	73
Grafikon 4. 10: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?	75

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 OPREDELITEV RAZUMEVANJA SOCIALNEGA DELA

Socialno delo z družino, še posebej socialno delo z družino na področju rejništva, je osrednja tema mojega raziskovanja. Pred opisom temeljnih konceptov socialnega dela z družino, bom opredelila definicijo socialnega dela, kot uvod v razmišljanje o socialnem delu in o delu socialnih delavk in socialnih delavcev.

Definicija socialnega dela (Predlog novega etičnega dokumenta IASSW in IFSW, 2004) pravi: »Socialno delo promovira družbene spremembe, reševanje problemov v medčloveških odnosih, socialno krepitev [*empowerment*] in osvoboditev ljudi, ki bo omogočilo njihovo dobrobit. Pri tem socialno delo uporablja teorije o človekovem ravnanju in socialnih sistemih. Socialno delo intervenira na točki interakcije ljudi in okolja. Načelo človekovih pravic in socialna pravičnost so temeljna za socialno delo.« (v Čačinovič Vogrinčič 2007: 13)

Zame je socialno delo opora, podpora in pomoč s soustvarjanjem rešitev skupaj z uporabniki, ljudmi, ki pridejo k nam po pomoč. Hkrati je naša naloga poseči v širše okolje, boriti se za človekove pravice, pravice otrok, manjšin, starejših, hendikepiranih in drugih ranljivih skupin. Prav v tem času, času velikih sprememb, v času gospodarske in finančne krize, v času, ko je vedno več ljudi na robu preživetja, vedno več stečajev podjetij in revščine, je nujno in pomembno, da delamo širše, da ustvarimo nove pozitivne prakse, da delamo več, bolje in strokovno podkrepljeno. Socialni delavci in socialne delavke smo v tem času še kako pomembni. Pomembno je, da delamo v širšem okolju, da izražamo svoja mnenja, poglede na situacijo v državi in sodelujemo pri reševanju le te. Socialno delo zame je tudi politično delo. Težka in zahtevna naloga je delati socialno delo, a vedno znova polna vznemirjenja, kaj bo, kako se bo razvilo, kakšne bodo posledice.

Spomnim se praktičnih izkušenj, ko sem vedno znova prihajala z vznemirjenjem na srečanja z uporabniki in se spraševala, kaj bo danes, v katero smer se bodo naša jadra obrnila. Naši sodelavci, uporabniki, ljudje, s katerimi delamo, imajo v roki krmilo jadrnice. Le oni sami vedo, kaj je zanje v tistem trenutku najboljše in najbolj pomembno. Mi, kot njihovi sopotniki, sogovorniki, sodelavci, zagovorniki, pa jim moramo pomagati držati krmilo. Vedno strokovno in reflektirano v dogovoru z ljudmi. Nikoli pa ne naših dejanj izpeljati po »občutku«, kaj mi menimo, da bi bilo dobro in prav za drugega. Vsak je ekspert le za lastno življenje, ne za življenje drugega.

Strokovni delavec je torej po svoji funkciji odgovoren za svoje delo, da počne to, kar bo osebam, s katerimi soustvarja procese podpore in pomoči, v največjo možno korist. Kot človek pa je tudi sam ranljiv, torej lahko v drugem kontekstu sedi na drugem stolu, stolu uporabnika. Včasih na področju psihosocialnih strok to nekoliko prezremo (Bouwkamp in Bouwkamp 2014: 11). Sporočilo, ki ga dobimo iz teh besed nas spodbuja, da se osebno odzovemo v odnosu, ki ga imamo z uporabniki in da v odnosu z uporabniki poskrbimo tudi zase. Gabi Čačinovič Vogrinčič in drugi (2008: 5) citira Yaloma (2002: 7 v *ibid.*), ki preseže razlikovanje med »njimi« (bolnimi¹) in »nami« (zdravilci²) z besedami: »Nihče ni imun pred tragičnostjo eksistence in to nas povezuje.«

Sonja in Roel Bouwkamp (2014) nas v svojem delu opominjata, prvič, naj razmislimo, ali uspemo kot strokovni delavci prepoznati lastne potrebe v procesu podpore in pomoči ter jih tudi izraziti, in drugič, ali uživamo pri svojem delu, pri sodelovanju z uporabniki (2014: 14). Pozivata nas k reflektiranju našega prispevka, našega položaja v odnosu z ljudmi. Delo socialne delavke in socialnega delavca je odgovorno. Tako, kot zdravniki spreminjajo življenja ljudi, tako jih tudi mi. Hitro izrečena beseda, brez razmisleka, lahko spremeni naš odnos z uporabniki in uporabnikovo življenje. Beseda ni konj, pravi slovenski pregovor, a dodajam: a hkrati je, saj lahko z eno besedo spremenimo življenje drugega. Poštrak in Urek (2008: 3) opišeta, kako Čačinovič Vogrinčič pogosto parafrazira zgoraj napisan rek: V socialnem delu ima »beseda je konj«, se pravi to, kar rečemo, resničen učinek. Ima težko. Težo konja. Velik del socialnega dela je komunikacija med udeleženi v problemu in iskanje rešitve. Besede imajo v tej komunikaciji ključne učinke. Kar rečemo, lahko zaboli, razveseli, rani, zdravi ... Zato izbiramo besede, ko vodimo strokovni svetovalni pogovor v okviru socialnega dela (*ibid.*). Življenja uporabnikov spreminjamo tako na pozitivno stran, da ga opolnomočimo, kot na drugo, negativno, da ga ponižamo in mu odvzamemo še tisto moč, ki jo ima. Jezik, ki ga uporabljamo, ima veliko moč. V nadaljevanju zato na kratko opisujem zame pomembno temo jezika socialnega dela in njegov pomen za socialno delo.

¹ uporabniki

² socialni delavci in socialne delavke

1.2 JEZIK SOCIALNEGA DELA

Jezik socialnega dela je orodje socialnih delavk in socialnih delavcev. Mora biti jezik krepitev moči in jezik vključevanja. Parton in O' Byrne (2000: 65) trdita, da so besede vse, kar imamo in kar potrebujemo. Socialni delavci moramo dodajati svoje besede, svoja vprašanja, da bi vzpodbudili več besed in sooblikovali spremembe. Predstavita (op. cit.: 98) idejo sodobnega socialnega dela, ki se premika h govoru, ki ne vsebuje problemov. Govorjenje o problemih po njunem ustvari še večje probleme, medtem ko govorjenje o močeh, ustvarja še več moči (ibid.).

Jezik socialnega dela kaže na spremembe v pojmovanju procesa socialnega dela, na novo paradigmo soustvarjanja pomoči. Potrebujemo jezik stroke in potrebujemo odločitev, da ga bomo razvijali, uporabljali, tudi skupaj z ljudmi, ki pridejo po podporo in pomoč. (Čačinovič Vogrinčič 2010: 239). V prid tej tezi govori pet argumentov, ki odlično povzamejo jezik socialnega dela in njegov pomen; povzemam jih po Čačinovič Vogrinčič (op. cit.: 241–244):

1.) Jezik socialnega dela ubesedi proces pomoči, ubesedi, kako delamo

Jezik socialnega dela je pomemben, ker ubesedi posebnosti procesov pomoči in sam koncept pomoči socialnega dela, in sicer tako, da opiše ravnanje. Za znanost in stroko, ki potrebujeta teorijo ravnanja, je vprašanje **kako** ključno. Jezik ima – in mora imeti – še to posebnost, da ga je mogoče uporabljati skupaj z uporabnikom, ga souporabljati v procesih sodelovanja.

2.) Jezik socialnega dela je jezik za opisovanje sprememb

Jezik socialnega dela je jezik za opisovanje sprememb, jezik nas usmerja v raziskovanje sedanjosti in soustvarjanje prihodnosti. Pozornost preusmerja s starih problemov na nove rešitve. Raziskuje želene izide (proaktivno) in se ne zadrži pri analizi problema. V socialnem delu se pridružimo človeku, da bi skupaj z njim raziskali možne rešitve in tako opredelili potrebne spremembe. Pri tem spremembe definiramo kot najmanjši možni korak, ki ga ekspert iz izkušenj lahko naredi in ga hoče narediti. Jezik socialnega dela je občutljiv za zaznavanje sprememb in omogoča spoštljivo ravnanje za doseg želene spremembe. Jezik socialnega dela razbere in ubesedi vsako spremembo in jo tako naredi vidno in uporabno.

3.) Jezik socialnega dela je jezik spoštljivih in odgovornih zaveznikov v procesih pomoči

Ker je jezik socialnega dela pozitiven, spoštljiv, varuje enkratnost in dostojanstvo človeka. Ne ocenjuje, ne stigmatizira, ne obsoja, ne poučuje, ne razvrednoti. V jeziku, ki omogoči in

varuje soustvarjanje, je uporabnik ekspert iz izkušenj, udeležen v problemu in rešitvi, sogovornik, sopotnik, sodelavec.

V jeziku socialnega dela skrbno izbiramo besede, da ne bi ranili, ponižali. Ne govorimo o »problematičnih« družinah, govorimo o družinah s problemi. Ne uporabljamo slabšalnih oznak, ker niso strokovne in so zato nedopustne. V jeziku socialnega dela se pridružimo uporabniku, da bi uporabili njegov jezik in soustvarili skupnega v vsakokratnem izvirnem delovnem projektu pomoči. Pridružimo se uporabniku tudi tako, da uporabljamo skupen jezik naše znanosti in stroke, da ga bo uporabljal skupaj z nami, kompetenten v procesih soustvarjanja. Jezik socialnega dela omogoči, da se slišijo vsi glasovi, da vsi glasovi dobijo kompetentnost in moč in se soustvarijo rešitve, ki jih nihče ni mogel slutiti.

4.) Jezik socialnega dela upošteva perspektivo moči

Jezik socialnega dela omogoči, da nihče ne ostane brez besed, ko raziskuje lastno kompetentnost, vire moči, pogum, darove in lastni delež v soustvarjalnem procesu. Ni socialnega dela, če ga ne delamo iz perspektive moči. Upoštevat perspektivo moči je najprej zelo osebna odločitev socialne delavke, socialnega delavca. Na podlagi perspektive moči sprašujemo po zelenih razpletih, dobrih izidih, sanjah in upanju; sprašujemo po virih, po opori v družini, pri prijateljih, na delu, po dobrih izkušnjah iz preteklostih itd.

5.) Pomen jezika socialnega dela v sodelovanju z drugimi strokami

Jezik socialnega dela je pomemben pri sodelovanju z drugimi strokami, saj omogoči, da jasno opredelimo in poimenujemo posebnosti in delež socialnega dela v skupnih projektih. Prav v dialogu z drugimi strokami potrebujemo jezik socialnega dela za opis posebnosti ravnanja socialnega dela, ker delamo v skladu z novo paradigmo razumevanja procesov pomoči in definicije pomoči, a potrebujemo sodelovanje, ki temelji na konceptu soustvarjanja. Nobene potrebe ni več, da bi bili socialni delavci brez besed, ko govorijo o svoji stroki, saj sta znanost in stroka razvila koncepte, v katerih se jasno definirajo identiteta socialnega dela in posebnosti socialnodelovne teorije v praksi. A v projektih podpore in pomoči potrebujemo sodelavce, ki se nam pridružijo v soustvarjanju zelenih izidov. Za učinkovito socialno delo potrebujemo sogovornike, ki sprejmejo naše vabilo, da se uporabnikom pridružimo kot ekspertom iz izkušenj v delovnem odnosu, ki zagotavlja soustvarjalno udeležnost v vseh procesih pomoči, ki temeljijo na perspektivi moči.

1.3 SOCIALNO DELO Z DRUŽINO

V poglavju bom opredelila predmet socialnega dela z družino in značilnosti družinskega življenja v Sloveniji. Nadaljevala bom s konceptom delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči, ki ga je v Sloveniji razvila Gabi Čačinovič Vogrinčič, zato koncepta povzemam po njej. Namen poglavja je opisati poglavitna izhodišča dela socialnih delavcev in socialnih delavk, ki delajo socialno delo z družinami in dobiti odgovor na vprašanje »**kako** delamo v socialnem delu?«.

Socialno delo z družino je posebno področje socialnega dela. Družine se spoprijemajo z raznovrstnimi kompleksnimi problemi in veliko je družin ali njenih članov, ki v kakšnem obdobju življenja potrebujejo pomoč (Mešl 2008: 106).

Predmet socialnega dela z družino je pomoč (opora, podpora) družini pri reševanju kompleksnih psihosocialnih problemov. Delovni odnos zagotavlja instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev, pri čemer proces sodelovanja mobilizira moč same družine. Socialno delo z družino opišemo kot izviren delovni projekt sodelovanja, ki ga soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi. Mandat socialnega dela je več kot le posredovanje, da uporabniki dobijo, kar jim po zakonu in zapisanih načelih pomoči pripada. Predmet socialnega dela ni zgolj dajanje pomoči, temveč pomoč pri reševanju kompleksnih socialnih problemov skupaj z njo. Delovni odnos vzpostavi pogoje za spreminjanje, ki ga družina potrebuje in odkriva v procesu sodelovanja. V delovnem odnosu z družino vzporedno vodimo dva procesa: prvi je stabilizacija za instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje dobrih izidov; drugi je proces raziskovanja, samoraziskovanja, soraziskovanja družine in z družino. Družino tako nagovarjamo na dveh ravneh: prva je raven mobilizacije, raven dela, druga pa raven družinske dinamike (Čačinovič Vogrinčič 2007: 27–28). Obe ravni opisujem v poglavju 1.3.3. Cilj nikoli ni varovanje družine za vsako ceno, temveč odkrivanje boljših pogojev za življenje posameznika v družini ali zunaj nje oziroma za podporo družini, da se kot skupnost ohrani, preoblikuje ali razide (op.cit.: 27).

Ameriška avtorja R. Constable (socialni delavec, ki dela z družinami) in D. B. Lee (profesor socialnega dela in družinske terapije) (2004: 261) pravita, da socialni delavec, socialna delavka pomaga družinskim članom prestrukturirati njihove odnose s pomočjo komunikacije in interakcij. Socialna delavka pomaga družinskim članom opravljati odnosno delo.

Poudarjata, da družine živijo v različnih kulturah, v multikulturnem svetu, ki je v nenehnem gibanju in v katerem družine same oblikujejo svojo kulturo odnosov (ibid.).

William C. Madsen (2007: 3–4) problematizira možnosti, zakaj pri svojem delu vključiti družine. Najprej pravi, da so družine del problema oziroma, da so vključene v problem posameznika. Hkrati pa poudari, da se srečujemo in delamo z družinami, ker so lahko najmočnejša rešitev oziroma vir moči v posameznikovem življenju. Slednje je težko videti, ko so družine na robu obupa, ko je v njih zanemarjanje in zloraba. Sam pri delu z družinami izhaja iz predpostavke, da imajo pomembni ljudje v uporabnikovem življenju pogoje, da postanejo vir moči. Ta predpostavka, nas postavi v poseben odnos z uporabniki in ima vpliv na skupen odnos ter na uporabnikovo razumevanje samega sebe v kontekstu takega odnosa (ibid.). Na uporabnika in njegovo družino gledamo iz perspektive moči in v njej iščemo vire za soustvarjanje rešitve.

»Če verjamemo, da so družine in njeni člani eksperti za svoje življenje in da imajo pogosto več kompetenc, kot se jih mi zavedamo, potem naše delo lahko postane skupen proces, ki temelji na sposobnosti, spretnosti in znanju z obeh strani. Madsen (2007) pravi, da terapija³ poteka veliko bolje, če temelji na skupnem, partnerskem sodelovanju« (op. cit.: 33–34).

Partnersko sodelovanje razumem kot soustvarjanje rešitev enakovrednih partnerjev, sodelavcev, delo v izvirnem delovnem projektu pomoči, skupno načrtovanje korakov na poti do dogovorjene rešitve.

Ko strokovnemu delavcu uspe doseči družino, je pomembno, da zna v njej aktivirati pozitivne vire moči in možnosti. Družinski člani jih pogosto izgubijo izpred oči in stik z njimi. Vidijo samo še probleme in nemožnosti ter so slepi za vse razen za negativno. Sami ne vedo več, koliko pozitivnega še premorejo (Bouwkamp in Bouwkamp 2014: 326). To razumem kot opozorilo, da delamo iz perspektive moči, se osredotočimo na to, kaj lahko naredimo zdaj, na srečanju in načrtujemo korake v prihodnosti.

Strokovna pomoč mora postavljati dosegljive in realistične cilje, da ne bo od sebe in družine zahtevala preveč in s tem vsem vzela volje. Vendar si moramo upati stremeti k doseganju ciljev! Dobro je, da razmišljamo o zmožnostih in nezmožnostih družine in da smo glede tega odprti. Ni pa nam treba zaiti v drugo skrajnost in postavljati zelo nizkih in previdnih ciljev. Družina potem dobi sporočilo: mislim, da je to vse, kar zmoreš, po mojem ne zmoreš več kot

³za socialno delo izvirni delovni projekt pomoči

to! Včasih lahko to učinkuje pomirjujoče, a največkrat tako sporočilo jemlje voljo. (op. cit.: 332).

Družine črpajo pogum iz naše vere v njihove zmožnosti. Dejstvo, da jih vidimo in imamo v osnovi za kompetentne ljudi, jim daje vero v lastno sposobnost in pogum za preizkušanje novega vedenja (op. cit.: 332–333). Trditev vidim kot pomembno za socialno delo v dveh vidikih: 1.) pomembno je, kakšen odnos vzpostavimo z uporabniki in 2.) da na družino gledamo kot na mogočo rešitev.

1.3.1 Značilnosti družinskega življenja v Sloveniji

Družinsko življenje se je v zadnjih desetletjih zelo spremenilo. Nekdaj tradicionalna družina, z mamom, očetom in otroki, danes ni več edini družinski model. Obstaja velika pluralizacija družinskih oblik. Alenka Švab (2001: 177–179) pravi, da lahko za družinsko življenje današnjega časa rečemo, da je polno nasprotij. Na eni strani imamo opravka s podatki, ki kažejo na to, da tradicionalna družina danes obstaja le še kot ideologija. A če pogledamo bolj natančno, je veliko indicev o tem, da je družina ljudem še vedno zelo pomembna. Avtorica pravi, da družinsko življenje danes bolj kot karkoli zaznamujejo raznolikost, kompleksnost in spremenljivost. Spremenili so se načini družinskega življenja. Še pred desetletji je prevladoval le en družinski model – nuklearna družina, iz katerega so morale kvečjemu še redke enostarševske družine (največkrat matere samohranilke). Danes je slika bolj pisana – sestavljajo jo neporočeni pari z otroki ali brez njih, reorganizirane družine, istospolne družine, enostarševske družine, ki nastajajo bodisi kot posledica razveze bodisi kot posledica odločitev žensk, da bodo živele brez partnerja, če naštujemo le najbolj očitne. Družinsko življenje si lahko vsak organizira po svoje. Predvsem gre za to, da družinsko življenje ni neka statična oblika ali način življenja, ampak se vseskozi spreminja. Ljudje danes mnogo bolj pogosto kot kadarkoli prej in vedno hitreje prehajajo iz enega načina (družinskega) življenja v drugega. Družinski poteki niso več strogo linearni in predvidljivi, dogodke v družinskem poteku je zelo težko napovedovati (ibid.).

Čačinovič Vogrinčič (2007: 32) pravi, da mora socialna delavka poznati družbene razmere in pluralnost družinskih oblik, poznati mora zakonske in institucionalne oblike pomoči in seveda mora poznati specifične, v stroki zrasle načine ravnanja v procesu pomoči in sodelovanja. Znanje o pluralnosti družinskih oblik in sprejemanje pluralnosti družinskih oblik je v izhodišču sodelovanja v delovnem odnosu. V socialnem delu se vnaprej odpovedujemo sodbi o tem, kakšna bi družina morala biti; naša naloga je, da skupaj z družino raziščemo, ali in kako lahko zagotovi dobre pogoje za življenje vseh članov (ibid.). Pomembno izhodišče za

delo z družinami je, da socialni delavec skupaj z družino raziskuje značilnosti družinskega življenja, da se pridruži družini, kjer in kakor je definirala samo sebe. Družina ostaja pomembna skupnost v življenju ljudi, spremembe prej govorijo o ustvarjanju novih oblik življenja v njih kot o krizi in koncu družine. Nesmiselno je postavljati vprašanja o »pravi« obliki družine, o pravih načinih družinskega življenja ali družinskih potekih. Naloga socialnega dela z družino, ki je prišla po podporo in pomoč, je skupaj z njo raziskati, kakšne spremembe potrebuje, da bi lahko rešila svoje stiske in uresničila svoje možnosti (op. cit.: 17).

Naloga socialnih delavk in socialnih delavcev je torej poznati različne družinske oblike, se pridružiti ljudem, s katerimi delamo pri njihovih definicijah družine, hkrati pa se odpovedati sodbi o »pravi« obliki družine in biti odprt za sprejemanje pluralnosti različnih družinskih modelov.

1.3.2 Koncept delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči v socialnem delu z družino

Delovni odnos je dober in uporaben opis odnosa pomoči v socialnem delu, ki omogoči, da socialna delavka in uporabnik vzpostavi proces pomoči v skladu s sodobnimi spremembami v paradigmi. Delovni odnos varuje pogovor tako, da pomoč raziskujemo in soustvarjamo. Naloga strokovnjaka je, da se v delovnem procesu pridruži uporabniku, da sogovorniku naredi prostor, da lahko ta pove, kdo je in kaj si želi. Učinkovita pomoč je le tista, ki jo sogovornik razume, ker ima zanj smisel in jo lahko sprejme. Zato je jezik socialnega dela vedno tudi jezik uporabnika, delovni, raziskovalni jezik, ki zmore biti tudi zelo oseben jezik (Čačinovič Vogrinčič 2007: 8–9).

O tem, kako poimenovati soustvarjalce delovnega odnosa, se sprašuje Čačinovič Vogrinčič (2007), ko piše o »sopotnikih (Yaloma 2002: 7 v op. cit.: 7), sogovornikih, strokovnjakih iz izkušenj ter o spoštljivih in odgovornih zaveznikih (Madsen 2007: 9)« (v Čačinovič Vogrinčič 2007: 7–8). V socialnem delu sta se najbolj utrdila in se najpogosteje uporabljata pojma uporabnik, uporabnica, čeprav ne ustrezata konceptu, ki ga predstavljamo. Uporabnik preveč enostransko opredeli vlogo obeh, zameji ju na to, da nekdo nekaj potrebuje, drugi to ima in daje. Našemu konceptu veliko bolj ustrezata pojma sogovornica, sogovornik. To so ljudje, s katerimi vzpostavimo delovni odnos in osebni stik in soustvarjamo izvirne delovne projekte pomoči. Besedi sogovornik, sogovornica poudarita prav tiste elemente v odnosu, ki so odločilni: so-ustvarjanje delovnega odnosa, so-ustvarjanje razgovora, so-raziskovanje za so-oblikovanje delovnega projekta. Beseda sopotnik ima konotacijo sodelovanja na potovanju k

dobrim izidom. V sodobni anglosaški literaturi se pojavlja še eno poimenovanje: »experts on experience«, strokovnjaki iz izkušenj, kar poudari kompetentnost ljudi, ki pridejo k nam. Zapisali smo uporabnik, uporabnica, vendar so vsi uporabniki za nas sogovornice, sogovorniki, sopotnice, sopotniki, strokovnjaki iz svojih izkušenj (ibid.).

Kot sem zapisala že zgoraj, Madsen (2007: 9) govori o strokovnjakih, socialnih delavcih kot o spoštljivih in odgovornih zaveznikih. Uporabi izraz spoštljivo zavezništvo [*appreciative ally*], za poimenovanje odnosa med uporabnikom in socialnim delavcem. Spoštljivo zavezništvo omogoči uporabnikom izkušnjo sodelovanja, izkušnjo odnosa, ko smo socialni delavci na njihovi strani. Spoštljivo in odgovorno zavezništvo nas usmerja v iskanje virov moči, kompetenc in upanja pri delu z družinami (ibid.). To so pozitivne besede, ki nas spodbudijo k optimizmu, stremljenju k rešitvam. Kot spoštljivi in odgovorni zavezniki spodbujamo uporabnike k pozitivnejšemu, upajočemu pogledu na situacijo in jih usmerimo v iskanje rešitev in ne v osredotočanje na težave. Besede diagnoza, tretman, ocena, odločba so v socialnem delu nadomestile ali dopolnile druge besede: pogovor, dialog, odkrivanje, soustvarjanje, sodelovanje, spreminjanje, socialna krepitev, delovni odnos, skupnost, itd. (Čaćinović Vogrinčič 2007: 10).

Po Čaćinović Vogrinčič (op.cit.: 17–21) naštevam in na kratko povzemam elemente delovnega odnosa, ki uporabnike in socialne delavce definira kot sodelavce v skupnem projektu, ki imajo nalogo, da soustvarijo deleže pri rešitvi in jih umeščam v kontekst rejništva otrok s hendikepom. To so:

- dogovor o sodelovanju,
- instrumentalna definicija problema (Lüssi 1991) in soustvarjanje rešitev,
- osebno vodenje (Bouwkamp, Vries 1995).

Tako opredeljen delovni odnos težko vzdržujemo in ohranjamo, če se v praksi ne opremo še na štiri pomembne sodobne koncepte v socialnem delu, ki socialnodelovno ravnanje umeščajo v postmoderni, konstruktivni miselni model. To so:

- perspektiva moči (Saleebey 1997),
- etika udeležnosti (Hoffman 1994),
- znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993, Čaćinović Vogrinčič 2002),
- ravnanje s sedanostjo ali koncept so-navzočnosti (Andersen 1994). (v ibid.)

Dogovor o sodelovanju je pomemben uvodni ritual, ki vsebuje pristanek na sodelovanje tu in zdaj in o času, ki ga imamo na voljo ter dogovor o delovnem odnosu, torej dogovor o tem, kako bomo delali. Socialna delavka pojasni koncept delovnega odnosa tako, da opiše svojo vlogo in vlogo vseh udeležениh v problemu. Socialna delavka vzpostavi in varuje varen prostor za delo. Poudarek je na pomenu dela v sedanjosti, na raziskovanju tistega, kar je mogoče narediti zdaj, pri tem razgovoru (v op. cit.: 18). Socialna delavka v pripravi na rejništvo sklene dogovor o sodelovanju z matično družino, rejniško družino in otrokom s hendikepom. Dogovorijo se, kako bodo sodelovali in o predvidenem času sodelovanja. Socialna delavka opiše svojo vlogo v projektni skupini in vlogo matične družine, rejniške družine in otroka. Varuje prostor, kjer vsak udeleženec pride do besede. Dogovor o sodelovanju člane projektne skupine usmeri na delo v sedanjosti, kaj je mogoče narediti na tem razgovoru. Člani projektne skupine so udeleženi v soustvarjanju sedanjosti, v soustvarjanju rejništva otroka s hendikepom.

Bistvo koncepta **instrumentalne definicije problema** (Lüssi 1991) in **soustvarjanje rešitev** je naloga socialnega delavca, da soustvari proces pomoči, v katerem uporabniki raziskujejo svoj delež v rešitvi. V procesu vsak uporabnik vstopi s svojo definicijo problema, socialni delavec doda svoje videnje in tako se začne oblikovanje delovne definicije možnega, uresničljivega (Čačinovič Vogrinčič 2007: 18–19). Koncept instrumentalne definicije problema in soustvarjanje rešitev omogoči, da vsak udeleženi v projektni skupini za rejništvo (matična in rejniška družina, otrok, socialna delavka) oblikujejo svoje delež v skupnem projektu rejništva. Posebej pozorni moramo biti pri zagotavljanje glasu otroka, ki je v procesu rejništva najbolj ranljiv.

Osebnostno vodenje (Bouwkamp, Vries 1995). Avtorja pravita, da je pogoj, da je socialni delavec sposoben voditi pogovor na osebni način, da ima svoj pogled na uporabnika in na problem. Bistvo vodenja na osebni način po njunem mnenju je stalno raziskovanje in reagiranje, izmenjevanje opažanj, misli in spoznanj z namenom, da se čim bolj jasno pokažejo razhajanja med tem, kar govori in dela uporabnik in tem, kar zaznava in si misli socialni delavec. To opažanje, ustavljanje in raziskovanje lastnih reakcij, občutkov in misli in njihova uporaba na osebni način v odnosu, v katerem poteka pomoč, je po njunem vodenje na osebni način. To daje socialnemu delavcu vedno znova referenčno točko: kdo je v tem odnosu, kaj si želi in česa ne. Socialni delavec sprašuje o stvareh, ki mu niso jasne, navaja pogovor na teme, ki se mu zdijo pomembne. Svoje sočustvovanje izraža s podpirajočimi in empatičnimi reakcijami (op. cit: 75–76). Socialna delavka se v projekti skupini osebno odziva, podeli svoje

mnenje, občutke in izkušnje dela z ostalimi rejniškimi sistemi ter z raziskovanjem matične družine, rejniške družine in otroka vodi skupni projekt rejništva za otroka s hendikepom.

Koncept **etika udeležенosti** (Hoffman 1994 v Čačinovič Vogrinčič 2007: 19–20) nas usmeri k temu, da objektivnega opazovalca, socialno delavko, nadomesti sodelovanje, v katerem nihče nima zadnje besede in nihče ne potrebuje zadnje besede, temveč pogovor, ki se nadaljuje. Socialna delavka mora zdržati negotovost iskanja in osebno udeležенost; udeležena je kot sogovornica, soustvarjalka. Etiki socialnega dela je dodana etika udeležенosti v raziskovanju in soustvarjanju zgodbe, ki nastaja (ibid.). Socialna delavka je v projektni skupini udeležena kot soustvarjalka rejniške zgodbe. Dogovori, odločitve v projektni skupini se soustvarjajo. Socialna delavka kot soustvarjalka odstopi iz pozicije »več in bolje vedeti« in so-raziskuje, sodeluje, soustvarja z matično in rejniško družino, otrokom in ostalimi udeležенimi.

Koncept **perspektive moči** (Saleebey 1997 v op. cit.: 19) nas usmeri, da v prispevku uporabnice spoštljivo iščemo njeno moč, njene vire. Ravnati iz perspektive moči je zelo osebna odločitev socialnega delavca. Iz perspektive moči sprašujemo po zelenih razpletih, po dobrih izidih, po sanjah in upanju, po virih, po opori v skupnosti, po dobrih izkušnjah iz preteklosti itd (ibid.). Socialna delavka v matični družini, otroku in v rejniški družini išče vire moči. Osredotoča se na njihove močne plati, njihovo znanje, izkušnje in jih uporabi pri tem, da, kot pravi Čačinovič Vogrinčič (op. cit.: 102) v projektni skupini »ustvarimo otrokovo nosilno socialno mrežo«.

Znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993, Čačinovič Vogrinčič 2002 v op. cit.: 21) govori o posebnosti v socialnem delu razvitega znanja in ravnanja z njim. Socialni delavec, ki ni brez besed, ker ima znanje za ravnanje, zna dvoje: a) vzpostaviti in vzdržati delovni odnos in kontekst socialnodelovnega razgovora in b) podeliti strokovna znanja z uporabniki v procesu soustvarjanja, podelimo koncepte, ki definirajo naše sodelovanje (ibid.). Socialna delavka matični in rejniški družini, otroku in vsem pomembnim drugim (zdravniki, šola, itd.) v projektni skupini opiše koncept delovnega odnosa in njegove elemente in jih povabi v soustvarjanje izvirnega delovnega projekta pomoči za otroka s hendikepom v rejništvu. Nalogo socialne delavke razumem tudi kot širiti svoja znanja, tudi znanja o hendikepu, ki jih podeli vključenim v projektni skupini.

Ravnanje s sedanostjo (op.cit.: 20) usmeri socialnega delavca v sedanost. Sedanost je čas, ko smo v delovnem odnosu. V socialnodelovnih pogovorih varujemo čas, da se pogovor zgodi

in konča tako, da ga je mogoče nadaljevati (ibid.). **Koncept so-prisotnosti** (Andersen 1994 v op. cit.: 20-21) pomeni prisotnost v poslušanju, ki pomeni hkrati biti na voljo za sočutje in razgovor. Poslušalec ni le sprejemnik zgodbe, temveč tudi spodbujevalec za dejanje ustvarjanja zgodbe (ibid.). Socialna delavka je v projektni skupini na voljo za sočutje matične družine, otroka in rejniške družine. Njena naloga ni le prisotnost v poslušanju, ampak sama s svojim prispevkom tudi soustvarja rejniško izkušnjo za otroka. Pomembno je kontinuirano srečevanje projektnih skupin in da se končajo na način, da jih je mogoče nadaljevati.

Čačinovič Vogrinčič idr. (2008: 15–16) koncept delovnega odnosa dopolni s konceptom **izvirnega delovnega projekta pomoči**. **Izvirni**, ker se oblikuje vsakokrat na novo za vsakega uporabnika, družino posebej; **delovni**, ker v njem konkretiziramo dogovorjene spremembe, naloge, delež posameznika ter roke skupaj z dogovorom za naslednji sestanek; ter govorimo o **projektu**, ker teče v času in je usmerjen k dobrim izidom ali zaželenim razpletom. V projektu ne zapišemo le konkretnih nalog, temveč vedno znova tudi ugotovljene razlike, tudi minimalne spremembe v procesu napredovanja k rešitvam (ibid.). Naše delo pomembno dopolnijo in obogatijo naš pogled na raznovrstnost možnih izidov Lüssijevo sistemsko socialno delo (1991) z definicijo socialnega problema in sistemskimi načeli, ki opišejo, kako socialni delavec pojmuje rešitev; v rešitev usmerjena kratka družinska terapija (Steve de Shazer in Insoo Kim Berg v Čačinovič Vogrinčič idr. 2008: 19–22), katere elementi so uporabna in konkretna opora za raziskovalne pogovore; ter shemi dveh vrst pogovora (Sonja Bouwkamp v op. cit.: 22–23): v soustvarjanje rešitev usmerjeno ravnanje ter v vzpostavljanje in vzdrževanje pogovora usmerjeno ravnanje. Njihova uporaba vnese novo perspektivo in razširi naš pogled pri delu z ljudmi, hkrati pa jih Čačinovič Vogrinčič idr. (op. cit.: 16) opredeli kot tri nujna dopolnila v izvirnem delovnem projektu pomoči.

Pomembna naloga socialnih delavk in delavcev je zapisovanje dela, izvirnega delovnega projekta pomoči.

Skrbno zapisujemo naloge in vsako najmanjšo spremembo v želeno smer. Vedno znova zapišemo premike, tudi minimalne spremembe, ki jih skrbno razbiramo v procesu napredovanja k rešitvam. Zapis izvirnega delovnega projekta beleži tudi neuspehe, slepe poti, odstopanja od rešitev, ki so se pokazale kot neuresničljive, a k tem zapisom dodamo nove premisleke, nova iskanja in nove naloge, ki jih soustvarimo v delovnem odnosu. V izvirnih delovnih projektih pomoči, ki jih soustvarimo z uporabniki, preredko načrtujemo proslavljanje - proslavljanje uspeha, dogovora ali samo tega, da se pogovor nadaljuje

(Čačinovič Vogrinčič 2008 a: 37). V času študija so nas mentorji spodbujali k proslavljanju uspehov, sprememb, dogovorov skupaj z uporabniki. Spomnim se, kako sem z mamico, s katero sva sodelovali, proslavljali uspehe. Hodili sva na sladoled. To je obogatilo najino sodelovanje, saj sva se premaknili izven zidov centra za socialno delo, vzdušje je bilo bolj sproščeno in tudi sodelovanje naprej je bilo lažje in sva se ga bolj veselili. Proslavljanje je potrditev, tako socialnim delavcem kot uporabnikom, da delamo dobro in je zagon za delo vnaprej.

Socialni delavci ne rešujemo le »težave« ljudi, ki pridejo k nam po pomoč, ampak delamo na procesu raziskovanja družine z družino. Delamo na prvi in drugi ravni, ki omogoča, da družina postane družinskim članom razvidna.

1.3.3 Delo na prvi in na drugi ravni

V delovnem odnosu z družino vzporedno vodimo dva procesa. Prvi je stabilizacija za instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje dobrih izidov. Drugi je proces raziskovanja, samoraziskovanja, soraziskovanja družine in z družino. V procesu raziskovanja za dobre izide mora družina postati bolj razvidna. Govor o pravilih, ciljih, načinu odločanja ali vlogah prinaša nove izkušnje, nove poglede. Družino torej nagovarjamo na dveh ravneh. Prva je raven mobilizacije, raven dela, druga je raven družinske dinamike. Uspešno reševanje problemov zahteva v družini spremembe, ki omogočijo rešitev. Treba jih je raziskati, vzpostaviti, stabilizirati z dobrimi izkušnjami v procesu pomoči. Reševanje kompleksnih socialnih problemov je vedno raziskovanje potrebnih in možnih sprememb v družini, zato je instrumentalna definicija problema vedno tudi redefinicija družine in odnosov v njej glede na problem in rešitev. To je v prvi vrsti redefinicija, ki jo družina potrebuje v procesu reševanja problema in v povezavi z možnimi rešitvami. Več istega, spremembe prvega reda so lažje in se sprva zdijo dobre bližnjice. Vzpostavljanje dialoga, še zlasti tam, kjer družina teh izkušenj nima, je trdo delo. Zato je tako pomembno, da ima socialna delavka znanje o družini, ki ga vnaša v dialog in sodelovanje kot možno artikulacijo razvidnosti. Sem sodi poznavanje pluralnosti družinskih oblik oziroma značilnosti sodobnih družin, zakonodaje in institucij in psihologije družine (Čačinovič Vogrinčič 2007: 28–29).

Znanje o družini v pogovoru z uporabniki uporabimo kot znanje za ravnanje. Mešl (2008: 152) pravi, da je socialno delo veda, ki vključuje koncepte in znanja drugih strok. Prispevke drugih znanosti vidi tako v znanju, ki v socialno delo prinaša dodatne vrednosti, odgovore na to »kako ravnati«, kot tudi v pomembnem znanju o družini (ibid.). Mogoč vir

družinskopsihološkega znanja o družini je koncept družine kot skupine. Produktivno je začeti zgodbo o pravilih, skupnih ciljih, raznolikosti družinskih vlog ali komunikacijskih vzorcih. Pogovor o vlogi očeta potegne za seboj pogovor o vlogi matere, pokažejo se razmerja med vlogama, različna videnja, različne interpretacije za nove vloge. Odpirajo se možnosti, da se vidi njihova komplementarnost, da se v resnici dopolni lastna izkušnja (Čačinovič Vogrinčič 2007: 43). Definicija psihološke naloge družine pravi, da družina na svoj poseben način obvlada velike razlike med posamezniki in ustvari sistem oziroma skupino, ki bo omogočila srečanje, soočenje in odgovornost. Taka definicija družine vsebuje spoznanje o neizogibni konfliktnosti vsake družinske skupine, zato je razumljivo, da je sposobnost za konflikt (Mertens 1976 v *ibid.*) ena od pomembnih sposobnosti, ki se jih moramo naučiti v družini. Družina kot konfliktna skupina je lahko dobro izhodišče za začetek učenja o ravnanju s konflikti in za pogovor o razvidnem, ki ubesedi razumljeno, raziskano. Socialni delavec mora imeti vrsto znanj iz družinske psihologije. Za vsakega družinskega člana velja, da potrebuje izkušnje srečanja in konfrontacije za zadovoljevanje dveh temeljnih potreb, potrebe po avtonomiji in potrebe po povezanosti. Potrebuje dovolj dobrih izkušenj za skrb zase in dovolj dobrih izkušenj za skrb za druge. Dober delovni okvir za pogovor o družinskem je Bionov koncept družine kot delovne skupine. Produktivno je raziskovanje delovnega prispevka posameznega člana k ohranjanju družine. Kaj kdo dela v družini, kaj kdo prispeva. O tem lahko razpravljamo in s tem odkrivamo vire moči in možne spremembe. V družini otrok potrebuje dovolj dobrih izkušenj, da razvije temeljni občutek lastne vrednosti (op. cit.: 43–45). Virginia Satir (1995) je samo ena od družinskih terapevtov, ki pokažejo, kako pomembno je, da otrok dobi temeljno dobro izkušnjo, da je »v redu« »Novorojenček, ki pride na svet, nima preteklosti, nima nobenih izkušenj v ravnanju s samim seboj in nobenega merila, s katerim bi ocenil lastno vrednost. Otrok se zato opira na izkušnje z ljudmi in sporočila, ki jih dobiva o lastni vrednosti. V prvih petih, šestih letih življenja je izključno družina tista, ki oblikuje otrokovo samospoštovanje. Ko začne otrok hoditi v šolo, se v igro vključijo tudi drugi vplivi; družina pa kljub temu ostane pomembna.« (op. cit: 27). »Vsak otrok potrebuje v družini odrasle, ki mu to izkušnjo omogočijo. Otrok ima pravico, da se ga vidi in sliši, pravica otroka je, da misli, kar misli, otrok ima pravico do vseh svojih čustev« (Čačinovič Vogrinčič 2007: 46). Poleg »pravice do resničnosti« (E. von Braunmuhl 1979 v *ibid.*), potrebuje otrok še tri sposobnosti, družina pa je prva socialna mreža, ki lahko omogoči njuno učenje in razvoj (*ibid.*). To so sposobnost za ljubezen (L Abate 1994 v *ibid.*), sposobnost za konflikt (Mertens 1976 v *ibid.*) in sposobnost za pogajanje (L Abate 1994 v *ibid.*).

1.3.4 Pogovor z družino v socialnem delu

Namen poglavja je predstaviti posebnost pogovora z družino v socialnem delu in opisati uporabne faze pogovora po Stierlinu za prakso socialnega dela. Faze pogovora konkretno opredelijo, kaj posamezna faza vsebuje in vlogo udeleženega v pogovoru. Osrednji prostor, v katerem se dogaja proces pomoči v socialnem delu, je pogovor. Pogovor v socialnem delu ima posebne značilnosti. Strokovni, socialnodelovni pogovor je pogovor med sogovorniki, ki so iz pogovora pripravljeni priti drugačni, z novimi pogledi, alternativnimi rešitvami, drugačnim razumevanjem. To je pogovor, ki prinese nove premisleke, nove odločitve (Čaćinovič Vogrinčič idr. 2008: 7).

Pogovor v socialnem delu je poseben, ker skozi pogovor vzpostavimo delovni odnos, ker v njem govorimo jezik socialnega dela, ki zagotavlja instrumentalno definicijo problemov in skupno raziskovanje možnih rešitev. Mnogi naši sogovorniki nimajo izkušnje pogovora, ki je delovni, raziskovalni. Pogovor v socialnem delu omogoči občutljivo in potrpežljivo podporo ubesedenju lastnih virov odločitev, razumevanja. Pogovor je tisti dragoceni prostor v sedanjosti z uporabniki, kjer se sodelovanje, soustvarjanje zgodi in izkusi (Čaćinovič Vogrinčič 2007: 59–60).

Čaćinovič Vogrinčič (op. cit.: 60–65) povzema pogovor in faze pogovora po Stierlinu (1987 v ibid.), ki jih v socialnem delu uporabljamo kot znanje za ravnanje, saj Stierlin dobro opiše vlogo vsakega udeleženega v pogovoru.

Pogovor z družino ima tri faze, ki so jasno opredeljene in zahtevajo strokovni nadzor nad intervencijo in doseganjem ciljev pogovora. V prvem pogovoru je treba v prvi fazi vzpostaviti delovni odnos, na instrumentalen način formulirati problem v dogovoru z družino. V drugi fazi je treba opredeliti stvarnost, jo narediti razvidno in integrirati poimenovano, povzeti strukturirano, formulirati tisto, kar smo skupaj odkrili – tu mislim zlasti na vire moči – v jezik socialnega dela, ki postaja skupen jezik. V tretji fazi se pogovor z družino sklene z dogovorom o zaključkih in nadaljevanju oz. dogovorom o nadaljnjem delu na izvirnem delovnem projektu pomoči. Vse tri faze so enako potrebne, dobro je, da jih pogovor z družino vsakokrat vsebuje (op. cit: 62).

Po avtorici (op. cit.: 62–65) povzemam tri faze pogovora. **Prva faza** je sestavljena iz a) pozdrava, predstavljanja in klepeta in b) pogovora, dogovora o sodelovanju, vzpostavitve delovnega odnosa. Prvi del je namenjen pozdravu, pogovoru o vremenu, izmenjavi osnovnih informacij o času in prostoru. To je prostor, da socialna delavka opazuje, kakšno je vzdušje,

kako se ljudje posedejo, kako ravnajo drug z drugim. Po »ogrevanju« socialna delavka pove, kako je do pogovora prišlo in kaj ve o problemu. Temu sledi vabilo za vzpostavitev delovnega odnosa. Socialna delavka pove, kako delamo v socialnem delu, opredeli svojo vlogo in povabi člane družine, da začnejo. Pomembno je, kako socialna delavka vabilo izreče; ali vprašanje (npr. »V čem je vaš problem?«, »Kako vam lahko pomagam?«) izreče nedoločeno vsem, ali k točno določenemu članu. Cilj je v proces dela vključiti vse člane družine. Na koncu prve faze mora biti jasno oziroma izrečeno, da vzpostavljamo delovni odnos, da so člani družine postavili prve instrumentalne definicije problema, zarisali prve obrise vsebine dela. V jeziku socialnega dela bi rekli, da se pridružimo družini.

Druga faza se imenuje zbiranje gradiva in soustvarjanje rešitev. To je faza »dogajanja družine tukaj in zdaj«. Delamo na problemih, smo v interakciji, dogaja se izkušnja sodelovanja, ki jo je treba vedno znova strukturirati na način osebnega vodenja. Delamo na prvi in drugi ravni. V tej fazi se navadno »zgodí« motiviranje družine. Tu je priložnost za izkušnjo, da gre zares, za potrditev lastne kompetentnosti, za prepoznavanje moči in smisla sodelovanja. Faza se sklene s povzetkom prehojene poti, ki ga naredimo iz perspektive moči. Skrbno povzamemo instrumentalno definicijo problema in delež vsakega posameznega člana v rešitvi. Na drugi ravni pa povzamemo značilnosti družine, ki smo jo raziskali, in spremembe, ki smo jih doslej oblikovali. S tem napovemo, zadnjo, tretjo fazo pogovora, v kateri se bomo dogovorili o konkretnih nalogah in o nadaljevanju dela v izvirnem delovnem projektu pomoči.

V **tretji fazi** se osredotočimo na vprašanje o uresničljivem. Povzamemo doslej izoblikovane dobre izide in se dogovorimo o prvih korakih k zastavljenim ciljem. Ugotovimo, kateri koraki so uresničljivi in kaj potrebujemo, da bi stopili na pot reševanja. Pogovor končamo s komplimenti iz perspektive moči in nalogami, o katerih se dogovorimo zelo konkretno: kdo, do kdaj, kako. Socialna delavka povzame delovni proces tudi tako, da predstavi svoje videnje lastnega deleža. To je tudi dogovor o nadaljevanju dela oziroma dogovor o izvirnem delovnem projektu pomoči, dogovor o datumih za naslednja srečanja itd. (ibid.).

Socialno delo ima razvito teorijo, koncepte in metode dela. V socialnem delu imamo odgovor na vprašanje »**kako delamo?**« Eden izmed odgovorov na vprašanje so tudi faze pogovora po Stierlinu. Mešl (2008: 3) pravi, da nam sodobno socialno delo ponuja varne, uporabne okvire za delo, na katere se moremo in moramo opreti, da vedno znova odpremo prostor za soustvarjanje dobrih izidov v kompleksih procesih pomoči družinam.

1.4 SOCIALNO DELO IN HENDIKEP

Pomembna tema magistrskega dela je hendikep, saj raziskujem rejništvo otrok s hendikepom. V poglavju opredeljujem definicijo hendikepa, spremembe poimenovanja na področju hendikepa in vlogo socialne delavke in socialnega delavca.

Darja Zaviršek (2000) uporablja pojma prizadetost [*disability*] in hendikep kot sinonima, ki označujeta poškodovanosti, kakršne so gibalna oviranost (mišična distrofija, paraplegija, tetraplegija itn.), senzorna oviranost (težave s sluhom, vidom itn.), intelektualna oviranost (lažja, zmerna, težja in težka duševna prizadetost) in težave z duševnim zdravjem (depresija, psihoza, shizofrenija, anoreksija itn.), a tudi družbene prikrajšanosti, ki ljudi z naštetimi oviranostmi diskriminirajo v vsakdanjem življenju. Razumevanje prizadetosti ali hendikepa je vedno dvojno: označuje poškodovanost, ki je vidna ali pa nevidna (multipla skleroza v zgodnjem stadiju, rak, duševne stiske), in družbeno konstruirane oviranosti na ekonomski, družbeni, psihološki in simbolni ravni, ki jih doživljajo ljudje z različnimi oviranostmi. Poškodovanost hendikepira, ovira, onemogoča, naredi človeka in-validnega ali ne-močnega (op. cit.: 7–8).

V politiki in stroki najpogosteje uporabljajo besede »invalidnost«, »posebne potrebe« in »motnje v duševnem razvoju«. Ta poimenovanja se osredotočajo na telesne in mentalne poškodovanosti, ne da bi kot enako pomembne in še bolj določujoče upoštevale družbene odzive nanje. Hkrati pa razna poimenovanja in njihovo nenehno spreminjanje dokazujejo, da se vse hitreje spreminjajo tudi politični in strokovni koncepti. Še več, te spremembe dokazujejo, da prizadetost ni nekaj naravnega ali vrojenega, temveč da gre vedno za koncept, ki je družbeno konstruiran (op. cit.: 8). Meni blizu je poimenovanje hendikep oziroma oseba s hendikepom, ki daje osebo na prvo mesto in poudari, da je hendikep družbena konstrukcija.

Hendikep je kulturna travma, ki se prenaša z govorico. Nobena redkost ni, da ljudi, katerih oviranost je vidna, hendikepiramo tako, da jih imamo za mentalno manj sposobne. Zato so ljudje do njih pogosto pretirano prijazni, govorijo glasneje, so napeti, sprašujejo jih preveč o bolezni ali pa poškodovanost spregledajo, jih nič ne vprašajo ali pa postavljajo preveč vprašanj, se jim poskušajo izogniti ali prehitro pomagati, se vedejo pokroviteljsko, kakor da so ti mlajši in manj izkušeni od njih, se jih dotikajo, kakor se človek dotika oseb, ki so statusno nižje, ali pa se izogibajo dotika, kakor da je hendikepirani človek »kužen«, so pretirano zgovorni in se bojijo tišine, ali pa so tiho, ker se ne morejo »domisliti«, kaj naj bi se pogovarjali z nekom na vozičku. Osebe brez hendikepa lahko zaradi izkušenj, drugačnih od

izkušenj prizadetih, v teh kaj hitro ugledajo tisto potrebno tujost, ki omogoča, da se sami vidijo kot večvredna in ločena skupina in da mislijo, da »o drugih ni treba nič vedeti«, in misel nanje odpravijo z idejo o »drugačnosti«. Drugačnost kot drugost pa v sebi skriva kali diskriminacije in brezbržnosti (op. cit.: 9–10).

Študij hendikepa poudarja, da je hendikep treba dezindividualizirati in jo razumeti kot oboje, kot utelešeno osebno in kot družbeno ustvarjeno izkušnjo, saj različni družbeni odzivi oviranost povečujejo ali zmanjšujejo. Hendikep ni nikoli naraven ali prirojen, temveč vedno družbeno proizveden; je socialna in ekonomska kategorija, njeni učinki pa so povezani s strukturnimi neenakostmi, ki se v očeh ljudi in strokovnjakov pogosto individualizirajo kot osebne stiske in težave (Zaviršek 2014: 136).

Skozi desetletja so se spremenili odnosi med uporabniki in strokovnimi delavci. Če so še pred desetletji o potrebah oseb s hendikepom govorili njihovi starši, sorodniki, partnerji, otroci, se danes vse bolj upoštevajo glasovi oseb s hendikepom. Uporabniki so izvedenci za svoje življenje, strokovnjaki iz izkušenj, kot velikokrat rečemo. Zato jih moramo poslušati. Ne partner, ne starš, ne otrok osebe s hendikepom ne zna, kaj je za osebo najbolje. To ve le oseba sama.

Videmšek (2012: 120) pravi, da je rekonstruiranje odnosov v socialnem delu omogočilo spreminjanje vpliva uporabnikov in predvsem to, da so upoštevani tihi glasovi posameznika in skupine. Njihovo resnico so najpogosteje širili pomembni drugi, tisti, katerih glas je veljal za verodostojnega in katerih vednost je veljala za resnico življenja in doživljanja teh ljudi (ibid.).

Tudi na področju hendikepa so uporabne inovativne metode v socialnem delu. Z njihovo pomočjo damo glasove ljudem s hendikepom, slišimo njihov glas, njihove želje in potrebe. To so: metoda asertivnosti, metoda opolnomočenja, metoda zagovorništva, izdelava individualnega načrta (*osebnega načrta*), osebna asistenca, in druge (Zaviršek idr. 2002). V preteklih letih sem se individualno srečevala z gospo s hendikepom, ki ima intelektualne ovire. Skupaj sva naredili osebni načrt in resnično sem bila presenečena nad njegovim nastajanjem in končnim izdelkom. Gospa je zelo težko ubesedila, kaj si želi, saj tega ni navajena. Uporabniki so navajeni sprejeti storitve in ne biti asertivni ne izražati mnenja, kaj jim je ali jim ni všeč. Pomagala sem ji s tem, da sva najprej izrazili, kaj si ne želi in potem to preokvirili v to, kar si želi. Inovativna metoda je veliko pomenila uporabnici, tako tudi meni in najinemu sodelovanju za naprej, ko sva uresničevali uporabničine želje.

Socialni delavec mora pri svojem delu izhajati iz perspektive uporabnika, iz njegove konkretne življenjske situacije in odnosa do nje. Rešitev ne moremo podajati vnaprej ali pa zgolj ponujati uporabniku, da jih izbere; rešitve nastajajo v procesu skupaj z ljudmi. Le tako, je mogoče ohranjati dostojanstvo sočloveka. Socialno delo mora krepiti dosedanje dobre prakse strategij preživetja, človeški pogum in vztrajnost. V ljudeh išče pozabljene, skrite vire moči, jih krepi in jim dodaja vrednost in legitimnost. Spoštuje junaško držo ljudi, ki se spopadajo s stisko, in jih opominja na to, da so sposobni in da zmorejo (Flaker @ Boj za 2012: 121).

Dve študijski leti sem opravljala prakso v varstveno delovnem centru. Svet uporabnikov v varstveno delovnem centru, je bil tema mojega raziskovanja za diplomsko delo. Uporabniška perspektiva in uporabniški vpliv v Svetu uporabnikov nista bila upoštevana v celoti.

Uporabniki so lahko izbirali med vnaprej določenimi aktivnostmi (določenimi s strani strokovnih delavcev), v svetu uporabnikov sodeluje tudi strokovna delavka itd. (Vidonja 2013). Strokovni delavci se po mojem mnenju zavedajo pomena upoštevanja »tihih« glasov uporabnikov, jih poslušajo, a je vpliv uporabnikov in upoštevanje uporabniške perspektive odvisen od strokovnih delavcev.

Znanka je gospodična v zgodnjih tridesetih. Pravi, da je invalid; je oseba na vozičku. Nekaj let otroštva je preživela v zavodu. Velikokrat poudarja, kako hvaležna je svojim staršem. Pravi, da če ne bi imela takih staršev, ki bi toliko vlagali vanjo in se borili zanjo, bi še zdaj živela za zidovi zavoda ali doma za stare. V življenju je zelo uspešna, je diplomirala in uresničuje si svoje sanje. Verjame, da je bilo njenim staršem zelo težko, a nikoli niso obupali. Primer kaže, kako težko je staršem otrok s hendikepom in kako pomembno je pravilno pomagati staršem otroka s hendikepom, otroku samemu in širši družini. Naša pomoč in razvijanje novih mrež pomoči za starše in otroke s hendikepom je ključna. Starši oziroma skrbniki so šokirani, zmedeni in ne vejo kako pravilno ravnati, kam se obrniti in kje najti pomoč. O tem govorim v začetku naslednjega poglavja.

1.4.1 Socialno delo z otroki s hendikepom

Novica o nesreči, bolezni ali hendikepu otroka njegove starše vselej pahne v nepopisno trpljenje. V strašnem trenutku, ko izvedo za novico, svet, v katerem so doslej živeli, izgubi svoje prepoznavne obrise in oporne točke, ki človeka v življenju pomirjajo, mu dajejo gotovost in občutje varnosti. Njihov otrok je odtlej drugačen. Njihovi bližnji in strokovnjaki, za katere dotlej sploh niso vedeli, jim zdaj govorijo v neznanem jeziku. Vendar novica o

invalidnosti ali bolezni odslej drugačnega otroka ne pomeni hudega pretresa le v življenju njegovih staršev. Novica prav tako šokira, prestraši in pretrese stare starše, strice, tete, bratrance in družinske prijatelje (Restoux 2010: 22). Stališča bližnjih so za trpeče starše bistvena. Ne le zato, ker bližnji čutijo v sebi ljubezen do tistih, ki jih je udarila nesreča, temveč sta njihovo sprejemanje stanja in pripravljenost na pomoč tudi prvi stopnji sprejemanja in reševanja problemov v družbi. Nerazumevanje in bolečina bližnjih, ki ne zmorejo spregovoriti o tem, pa lahko – nasprotno od zgoraj omenjenega – pri občutljivih starših še stopnjujeta občutje sramu in vodita k še večjemu zapiranju vase (op. cit. : 23).

Kako se bodo v tej krizi znašli in kako bodo ravnali, je odvisno od posameznika in podpore okolja. Skrb za »neobičajnega« otroka za starše vedno pomeni oranje ledine, saj so zaradi pomanjkanja sporočil o tem, da njihova izkušnja ni enkratna, in po drugi strani zaradi nasičenosti sporočil o tem, kakšno bi starševstvo moralo biti, ujeti v precepu med konstrukcijo starševstva in lastnim zaznavanjem situacije. Svoje življenje morajo organizirati drugače, kot so pričakovali. Spoprijeti se morajo z nujnostjo upoštevanja oziroma vplivanja medicinskega diskurza, saj so zdravstvene službe prve, ki rojenega otroka identificirajo kot neobičajnega (Krstulović 2012: 405).

Hendikepirana ni samo oseba, ki ima hendikep, ampak tudi njeni skrbniki. Strokovnjaki moramo postati občutljivejši in bolje prepoznati mehanizme izključenosti, ki prizadenejo tako otroke s hendikepom kot tudi njihove starše ali skrbnike (Krstulović 2012: 413).

Blizu mi je antropološko pojmovanje in razumevanje hendikepa, ki izhaja iz naslednjih predpostavk (Zaviršek 2005: 4):

1. da je hendikep družbeno konstruirana in zato spreminjajoča se kategorija,
2. da fizične in mentalne poškodbe same po sebi niso kriterij človeškosti,
3. da fizične in mentalne poškodbe ne vplivajo neposredno na kvaliteto življenja posameznice in posameznika,
4. da izkušnja hendikepa ni univerzalna, temveč individualna.

Na 29. strani sem zapisala, da študij hendikepa poudarja, da je hendikep potrebno dezindividualizirati (Zaviršek 2014: 136), antropološko razumevanje hendikepa pa poudarja, da izkušnja hendikepa ni univerzalna, temveč individualna (Zaviršek 2005: 4). Za razumevanje dodajam svoje mnenje. Hendikep razumem kot izkušnjo osebe, ki ni univerzalna, za vse enaka, ampak jo vsaka oseba doživi drugače, na svoj način. Hkrati pa

hendikep razumem kot družbeno ustvarjen, saj odzivi iz družbe določen hendikep povečajo ali zmanjšajo. Tako se strinjam z obema predpostavkama, da je izkušnja hendikepa univerzalna, hkrati pa da je hendikep potrebno dezindividualizirati in ga razumeti tako kot osebno in družbeno izkušnjo.

Avtorica (2005) piše o materah otrok s hendikepom. Vsekakor ženske opravljajo glavnino skrbstvenega dela, ne samo za otroke, ampak tudi skrb za starejše družinske člane. Matere oziroma ženske prej ostanejo doma, če je otrok bolan. Več žensk je zaposlenih v skrbstvenih poklicih. Imamo več medicinskih sester in bolničark, kot medicinskih bratov in bolničarjev. A kljub temu ne smemo zanemariti dejstva, da se moški, očetje vse bolj vključujejo v delo doma, v skrb za otroke, se zaposlujejo v skrbstvenih poklicih in tako prevzemajo tudi več skrbi za otroke s hendikepom. Meni osebno je bolj blizu poimenovanje starši in skrbniki otroka s hendikepom, saj s tem poleg mater in očetov zajamemo tudi sorojence, stare starše, sorodnike itd.; zato poimenovanje »matere« v nadaljevanju spreminjam v »starši in skrbniki«.

Izhajajoč iz antropološke perspektive, mora socialna delavka na področju podpore staršem in skrbnikov otrok s hendikepom znati:

- pogovarjati se o osebni izkušnji hendikepa,
 - pogovarjati se o tem, kaj so otrokove spretnosti in kaj so ovire,
 - pogovarjati se o tem, kje doživlja mati največ ovir,
 - pogovarjati se o tem, kje bi potrebovala podporo,
 - pogovarjati se o tem, kako si predstavlja individualno pomoč in podporo,
 - pogovarjati se o tem, katere informacije še potrebuje,
 - omogočiti informacije o skupinah podpore,
 - pogledati na problem s stališča matere in otroka,
 - krepiti njuno moč za spopadanje z zatiralskimi strukturami
- (op. cit.: 4–5).

Starši in skrbniki hendikepirani otrok so najpogosteje še manj vidni kakor sami ljudje s hendikepom. Zato lahko včasih slišimo še kako upravičeno izjavo: "Vsa pozornost in podpora je usmerjena v otroka, kaj pa jaz?" (op. cit.: 5).

Pripovedi žensk, ki so rodile otroka z oviro, po doslej zbranih študijah najpogosteje zadevajo ta področja:

- Izkušnje žensk, da jih drugi obtožujejo za otrokov hendikep (mož, moževi sorodniki, širše okolje).
- Krivdo žensk in iskanje "pravega razloga" za otrokov hendikep ("Morala bi uporabljati dvigalo, namesto da sem hodila po stopnicah"). Krivda žensk dokazuje, da ženske vidijo biološko reprodukcijo kot stvar individualnega nadzora.
- Doživljanje hendikepiranega otroka kot usode ("Bog nam je dal posebne otroke, ker smo posebni ljudje.").
- Doživljanje hendikepiranega otroka kot temeljne nepravilnosti ("Zakaj ravno jaz?").
- Pripovedi o izgubljenih priložnostih materinstva, saj jih drugi ljudje niso videli kot "pravih mater" in otrok ne kot "ljubkih dojenčkov" (pomanjkanje občudovanja dojenčka, skupnega veselja, občutka, da se lahko ženska postavi pred drugimi, uživanje ob pogledu na otrokov razvoj ipd.).
- Pripovedi, da morajo vedno znova redefinirati in uveljaviti svojo identiteto matere v razmerju z romantično predstavo o materinstvu, ki jo ustvarjajo mediji.
- Pripovedi, da se morajo soočati s predsodki drugih ljudi in s svojimi lastnimi ("Zame je normalna, vendar ne za zdravnika.").
- Jeza in frustracija zaradi sistema in zaradi tega, ker večina ljudi ne vidi številnih težav, ki jih morajo matere premagati v vsakdanjem življenju (ibid.).

Glavnim skrbnikom otrok s hendikepom moramo v socialnem delu nameniti glas in pozornost, saj so lahko zaradi položaja, v katerem so, v veliki osebni stiski.

Zagotoviti glas otroka, otroka s hendikepom, je pomembna naloga. Otrok ne smemo podcenjevati, absolutno ne smemo misliti, da je glas otroka brez pomena ali da otrok nima besed. Otrok ima besede, ima možnost izražati se, verbalno in neverbalno. Približati se moramo na njemu varen način, izredno pomembno je pripraviti prostor za otroka v pisarni, uporabljati njegove besede, stopiti iz pisarne v njemu ljube prostore itd. Socialno delo je znanost in umetnost in slednje se mi zdi pri delu z otroki zelo uporabno. Otrok in njegova dobrobit mora biti vedno v središču našega dela. Pri zagotavljanju glasu otroka si lahko pomagamo tudi z zagovornikom otrokovih pravic ali s postavitvijo skrbnika za poseben primer, če je to potrebno. Barbara Sadar (2010: 45) poudari, da je »za otroka zelo pomembno, da soustvarja kontekst, ki se tiče tudi njega samega. Le tako se lahko počuti videnega in

slišanega.« Dodaja: »Zelo pomembno je, da skupaj z otrokom soustvarjamo kontekst, ter da ga gledamo iz perspektive moči. Tako bomo naredili prostor, da se bo videl in slišal njegov glas.« (op. cit.: 46). Čačinovič Vogrinčič (2008 b: 20) pravi: »Odlično znamo *govoriti otroku, govoriti z otrokom* pa je nujna dragocena nova izkušnja!«

Socialno delo nam s konceptom delovnega odnosa da okvir za delo z otrokom, kjer otrok dobi izkušnjo spoštovanja. Govoriti moramo z otrokom in ne o otroku. Otroci so »strokovnjaki iz izkušenj«, kompetentni zase in za svoje življenje. Oni sami nam morajo povedati, kaj si želijo, kako želijo, da je nekaj zagotovljeno, kako naj nekaj poteka. In to, da je otrok, otrok s hendikepom, ne sme biti izgovor, da nam z otrokom ni treba delati. Še bolj moramo delati, ker so ti otroci še manj slišani, bolj ranljivi in ker se jim pogosto odvzame izvedenstvo za lastno življenje. Glas otroka je nujno upoštevati na področju rejništva, kjer je otrok med dvema družinama in kjer je rejništvo zanj zelo pomembna življenjska izkušnja.

1.5 REJNIŠTVO

Rejništvo je posebno področje socialnega dela z družino. Delo z matično, rejniško družino, otrokom med njima in delo s pomembnimi drugimi v življenju otroka. Delamo v delovnem odnosu, za vsakega otroka posebej oblikujemo izvirni delovni projekt pomoči, individualno projektno skupino (Čačinovič Vogrinčič 2007). Rejništvo je ukrep države, s katerim ta zavaruje otroka tako, da poseže v pravice staršev. Odločitev sprejeme center za socialno delo ob otrokovi ogroženosti zato, da zagotovi največjo korist otroka in s ciljem, da ga zavaruje in mu omogoči nemoten razvoj, ki mu ga družina v določenem trenutku ni zmožna zagotoviti. Otrok je sprejet v nadomestno/rejniško družino, ki mu mora zagotoviti ustrezno zadovoljevanje potreb ter dobro izkušnjo za vnaprej. Ker je oskrba v drugi družini praviloma začasna in kratkotrajna, je strokovna služba centra za socialno delo dolžna otrokovi družini pomagati odpraviti vzroke, zaradi katerih je bil otrok ogrožen, in otroku zagotoviti uspešno vrnitev v varno družinsko okolje (Kuzmanič Korva 2012: 5).

Za skoraj vsakega otroka, ki se vključi v rejništvo, je prvi cilj definirati in zagotoviti nujne storitve, ki bodo prispevale k temu, da se bo otrok lahko čim prej vrnil k svojim staršem (Smith, Jackson 2013: VII).

Iz perspektive, usmerjene na otroka, ki pomeni, da smo osredotočeni na to, kakšen pomen dajejo dogodkom, osebam in stvarem otroci, in da uporabljamo njim razumljiv jezik, načine govora in vedenja, je rejništvo za otroka oboje, življenjska tragedija in mogoč korak k

boljšemu življenju. Naloga javnih strokovnih služb, socialnih delavk, psihologinj, pravnikov in pedagogov je, da zagotovijo prav zadnje. Premestitev otroka iz prve družine v družino, ki sprejme otroka v rejništvo za omejeno obdobje, mora biti za otroka prehod v okolje, kjer bo lahko čustveno in kognitivno rasel obkrožen z odraslimi, ki ga spoštujejo, ga podpirajo, mu pomagajo, ga spremljajo in so osredotočeni na njegove potrebe. Tako bo otrok, ki je rojen odraslim, ki bodisi ne znajo ali pa mu nočejo zagotoviti pravice do otroštva, imel možnost, da to dobi z drugimi odraslimi, a samo, če mu bodo ti stali ob strani tako močno, da bo razvil svojo avtonomijo, dobro samopodobo, svoje spretnosti in veselje do stvari, ki jih ima rad, in če bodo sposobni ohranjati odnos z otrokovo prvo družino in bodo širili otrokovo socialno mrežo med vrstniki in nezlorablajočimi odraslimi. Rejništvo nikoli ne sme postati še ena slaba izkušnja za otroka (Zaviršek 2012: 13).

Danes ni več dovolj, da strokovna služba in rejniška družina za otroka zagotovita toplo posteljo in hrano, temveč pričakujemo, da bo rejniška družina sestavljena iz odraslih, ki jih označujemo s pojmom »odgovorni odrasli«: to so ljudje, ki imajo več čustvenih, intelektualnih in kognitivnih kompetenc na področju razumevanja otrok, travme, zlorab, medčloveških odnosov, kot jih imajo odrasli sicer. Otroci, ki so morali priti v rejniško družino, niso več »rejenci«, ki se jih »redi« malo za svoje, malo za otrokove potrebe, ampak otroci, ki so v rejniško družino prišli prestrašeni, obupani, depresivni, z oznako, da so »težko obvladljivi«, včasih lačni in brez primerne obleke, včasih fizično in spolno zlorabljeni in s kaotičnimi občutki o tem, kaj se je zgodilo, kaj se dogaja, kam jih peljejo in kaj se bo z njimi zgodilo. Otroci, ki so prišli v rejniško družino, niso otroci, ki jih je treba »po-rediti«, ampak otroci, ki potrebujejo kakovostno družinsko okolje, v katerem so odrasli (lahko tudi otroci), ki ga bodo imeli radi, ga spoštovali in zanj skrbeli, dokler se ne vrnejo k svoji družini ali pa ne bodo posvojeni (ibid.).

Pogosti so pozivi centrov za socialno delo po novih rejnikih, novih rejniških družinah. Na spletni strani Centra za socialno delo Murska Sobota v pozivu po novih rejniških družinah namen rejništva opišejo z naslednjimi besedami: Namen rejništva je, da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi starši, omogoči zdrava rast, izobraževanje, skladen osebni razvoj in usposobitev za samostojno življenje ter delo. V rejništvu se otrokom nudi topel dom, varno zavetje, nega, vzgoja, varstvo, nesebična ljubezen, spoštovanje ter pozitivna izkušnja družinskega življenja (<http://www.csd-ms.si/>).

Rejniška ali nadomestna družina (družina, v kateri začasno živijo otroci, ki ne morejo živeti pri starših) ima dvojno nalogo: je otrokova družina kot fizična in čustvena bližina skupine ljudi (socialna družina), v kateri odrasli v ekonomskem (deloma jih podpira država), socialnem in čustvenem pomenu skrbijo za otroka in mu dajejo čustveno in socialno oporo in spoštovanje, ter obenem skupina, ki kompenzira otrokove izkušnje izgub in poškodovanosti – v ta namen pa bi morala biti usposobljena in bolj reflektirana, kot so običajne tradicionalne družine (Zaviršek 2012: 17).

Po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (http://www.mddsz.gov.si/si/uveljavljanje_pravic/statistika/rejnistvo/) je aprila 2015 število rejnic in rejnikov z dovoljenjem za izvajanje rejniške dejavnosti skupaj 722 in število otrok oziroma oseb v rejništvu 977 (ibid.). Iz podatkov razberemo, da je število otrok v rejništvu za več kot 200 več, kot je število rejnikov. Rejniško delo je zelo kompleksno, zahtevno in odgovorno. Biti udeležen aktivno in produktivno v vseh projektih pomoči za vsakega otroka v rejništvu posebej, je za rejnike zahtevna naloga. Pomembno je, da se te odgovornosti zavedajo, saj so naši sodelavci in v njihove roke jim je začasno prepuščena vzgoja otrok.

V nadaljevanju na kratko predstavljam pravno ureditev na področju rejništva otrok s hendikepom.

1.5.1 Pravna ureditev rejništva otrok s hendikepom

Država se zavezuje, da z ustreznimi ukrepi zagotovi uveljavitev otrokovih pravic, ki so navedene v Ustavi Republike Slovenije (URS, Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90, 97, 99) in da izpolnjuje ustavna določila, ki opredeljujejo pravice otrok, kamor spada tudi opredelitev, da otroci in mladostniki brez ustrezne družinske oskrbe uživajo posebno varstvo države (Rakar idr. 2010: 6).

Področje rejništva pri nas urejajo Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR, Uradni list RS, št. 69/04 – uradno prečiščeno besedilo, 101/07 – odl. US, 90/11 – odl. US in 84/12 – odl. US), Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD, Uradni list RS, št. 110/02, 56/06 – odl. US, 114/06 – ZUTPG, 96/12 – ZPIZ-2 in 109/12) in Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (Uradni list RS, št. 54/03, 78/08 in 18/13). ZIRD v 2. členu definira rejništvo kot »posebno obliko varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja ali drugega

zakona in je namenjeno otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki družini.«

(<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3400>).

ZIRD ureja pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, postopek pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, pogoje in postopek za izvajanje rejniške dejavnosti kot edini poklic, določa normative za izvajanje rejniške dejavnosti, opredeljuje dolžnosti rejnikov in naloge centrov za socialno delo pri izvajanju rejniške dejavnosti, ureja financiranje rejniške dejavnosti ter nekatera druga vprašanja, vezana na izvajanje zakona. Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje ZIRD določa kriterije za sestavo komisij, imenovanje članov in način dela komisij, natančnejši postopek pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, pogoje in postopek za znižanje normativa, zvišanje plačila dela, pogoje za zvišanje oskrbnine, delo individualne projektne skupine, vsebino in trajanje usposabljanja, natančnejše pogoje za podelitev priznanj ter predpisuje vsebino obrazcev vlog, ki so sestavni del tega pravilnika (Rakar idr. 2010: 11).

Republika Slovenija je ena od podpisnic Konvencije o otrokovih pravicah OZN (Rakar in drugi 2010: 7). V 20. členu Konvencije je zapisano: *»(1.) Otrok, ki je začasno ali za stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, ima pravico do posebnega varstva in pomoči, ki mu jo zagotovi država. (2.) Države pogodbenice morajo v skladu s svojo notranjo zakonodajo takemu otroku zagotoviti nadomestno skrb. (3.) Takšna skrb lahko med drugim zajema rejništvo, kafalo po islamskem pravu, posvojitev ali, če je potrebno, nastanitev v primernih ustanovah, namenjenih skrbi za otroka. Pri preučevanju rešitev naj bo posebna pozornost posvečena zaželeni nepretrganosti otrokove vzgoje in njegovemu etničnemu, verskemu, kulturnemu in jezikovnemu poreklu.«*

(<http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah-ozn/>).

Konvencija govori tudi o otrocih s hendikepom, ki so tema mojega raziskovanja. V 23. členu piše: *»(1.) Države pogodbenice priznavajo, da mora duševno ali telesno prizadet otrok uživati polno in dostojno življenje v razmerah, ki jamčijo dostojanstvo, spodbujajo samozavest in olajšujejo njegovo dejavno udeležbo v družbi. (2.) Države pogodbenice prizadetemu otroku priznavajo pravico do posebne skrbi in v skladu z razpoložljivimi sredstvi spodbujajo in zagotavljajo, da so otrok, ki je do tega upravičen, in tisti, ki so odgovorni za skrb zanj, deležni pomoči, za katero so zaprosili in ki ustreza otrokovemu stanju ter zmožnostim staršev ali drugih, ki skrbijo zanj. (3.) Upošteva se posebne potrebe prizadetega otroka in finančne zmožnosti staršev ali drugih, ki zanj skrbijo, naj bo pomoč v skladu z 2. točko tega člena,*

*kadarkoli je to mogoče, brezplačna in naj prizadetemu otroku zagotavlja, da ima učinkovit dostop in da je deležen izobraževanja, usposabljanja, storitev zdravstvenega varstva, rehabilitacije, priprave na zaposlitev in možnosti za razvedrilo na način, ki pospešuje kar največjo možno vključitev v družbo in otrokov osebnostni, vštevši kulturni in duhovni razvoj.» (ibid.). Iz člena vidimo poimenovanje otrok s hendikepom, konvencija govori o *duševno in telesno prizadetem otroku*, poimenovanje je zastarelo in ne upošteva tega, da je hendikep otroka potrebno razumeti tudi kot družbeno ustvarjeno izkušnjo. Države s podpisom konvencije priznavajo, da mora otrok s hendikepom živeti polno in dostojno življenje z dostojanstvom, spodbujanjem samozavesti in spodbujanjem udeležbe otroka s hendikepom v družbi. Pozitivno je priznavanje pravice do posebne skrbi za otroka s hendikepom in zaveza držav, da otrok zaproseno pomoč tudi dobi. Pomoč za otroka naj bo v prvi vrsti brezplačna in upošteva potrebe otroka in finančne zmožnosti starša. Pomoč mora pospeševati otrokov osebnostni, kulturni in duhovni razvoj.*

Pomembne določbe, ki se nanašajo na rejništvo so bile opredeljene v predlogu Družinskega zakonika. Ta v 235. členu kot namen rejništva opredeli *»da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi starši, omogoči zdrava rast, vzgoja, izobraževanje, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo.«*

(www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.../DZak-sprejet-16-6-11.doc) Kot razloge za namestitvev otroka v 237. členu pa: *»(1.) Otroka se namesti v rejništvo, če nima svoje družine, če iz različnih razlogov ne more živeti pri starših ali če je otrokov telesni in duševni razvoj ogrožen v okolju, v katerem živi. (2.) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se otroka lahko namesti v rejništvo, če otrok potrebuje usposabljanje v skladu z zakonom, ki ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.«* (ibid.) Zame osebno sta zelo pomembna člena predloga Družinskega zakonika 161. člen (otrokovo mnenje): *»(1.) Center za socialno delo in sodišče pri odločanju o ukrepih za varstvo koristi otroka upošteva otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice.«* (ibid.) ter 174. člen (načrt pomoči družini in otroku), ki opredeljuje, da Center za socialno delo izdelava načrt pomoči družini in otroku ter da lahko v načrt vključi tudi različne programe, ki bodo lahko prispevali k temu, da bodo starši po terapiji ali zdravljenju lahko ponovno prevzeli otrokovo vzgojo in varstvo (ibid.). 161. člen priznava pomembnost otrokovega mnenja, glas otroka, otroka kot *»strokovnjaka iz izkušenj«*. Priznava pomembnost njegovega mnenja, ki ga je izrazil sam ali po drugi osebi, npr. zagovorniku. Otroka v rejništvu umesti v središče in priznava njegovo izvedenstvo. 174.

člen pa govori o pomembnosti načrtovanja pomoči družini in otroku, s strani centra za socialno delo. To se mi zdi izrednega pomena, saj se na žalost vse prevečkrat izkaže, da se na centrih pozabi na matično družino in tudi na otroka, posledica tega pa je tudi ta, da je rejništvo dolgotrajno in ne začasno, kot je prvotno namenjeno.

Pravna podlaga rejništva je zelo široka. Odločila sem se, da je ne bom opisovala v podrobnostih in da bom še pogledala, ali je v ZIRD kaj posebej omenjeno o rejništvu otrok s hendikepom. 2. odstavek 24. člena govori o znižanju normativov o nameščenih otrocih: *»(2) Normativ iz prejšnjega odstavka je lahko znižan. Razlog za znižani normativ so specifične otrokove potrebe, kot je rejništvo za hudo bolnega otroka, otroka z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju, zlorabljenega, trpinčenega, vedenjsko ali osebnostno motenega otroka.«* Rejniki, ki opravljajo rejniško dejavnost kot poklic, morajo imeti nameščene tri otroke. Člen zakona torej določa, da se ta normativ lahko zniža, če gre za rejništvo otroka s hendikepom (<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3400>). Za rejnika, ki ima v rejništvu nameščenega otroka s hendikepom, se lahko poveča rejnina: *»(2) Glede na zahtevnost oskrbe, varstva in vzgoje rejenca (rejništvo za hudo bolnega otroka, otroka z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju, zlorabljenega otroka, trpinčenega otroka, vedenjsko ali osebnostno motenega otroka) se lahko plačilo dela iz prejšnjega odstavka začasno zviša za največ 50 %.«* (2. odstavek 53. člena ZIRD) (v ibid.) 46. člen ZIRD pravi, da lahko center za socialno delo otroka podaljša veljavnost rejniške pogodbe z rejnikom tudi po polnoletnosti rejenca tudi v primeru, če otrok zaradi motenj v telesnem ali duševnem razvoju ni sposoben za samostojno življenje in delo (ibid.). ZIRD tako o otrocih s hendikepom govori v treh primerih: 1) za znižanje normativa števila otrok v rejništvu za poklicne rejnike; 2) za zvišanje plačila za rejnike in 3) za podaljšanje rejniške pogodbe. Strinjam se s členom zakona, ki predlaga, da se za poklicne rejnike zniža normativ o številu otrok v rejništvu, če imajo v rejništvu otroka s hendikepom. Tako ima rejnik več časa za otroka s hendikepom, to pa lahko na otroka vpliva dobro, saj obstaja večja verjetnost, da bo dobil podporo in pomoč, ki jo rabi. Rejnik ima tako več časa za povezovanje s terapevti in zdravniki otroka s hendikepom. Z zvišanjem rejnine se strinjam v primeru, ko mora rejnik zaradi prilagoditve otroku prilagoditi hišo zaradi morebitnih stopnic, itd. O podaljšanju rejniške pogodbe pa nimam enotnega mnenja. Izhajati moramo iz tega, da je rejništvo opredeljeno kot začasen ukrep, da sodelujemo z matično družino, da bo zmogla spremembe, da se otrok s hendikepom lahko vrne k njej. A, če je podaljšanje rejništva v korist otroka, se s podaljšanjem strinjam.

1.5.2 Socialno delo na področju rejništva

Koncept dela na področju rejništva je v Sloveniji razvila Gabi Čačinovič Vogrinčič, zato temeljne koncepte povzemam po njej. Na področju rejništva uporabljamo teorijo socialnega dela z družino, ki sem jo predstavila v poglavju 1.3.

Socialno delo v rejništvu je delo s celostnim sistemom vseh udeležениh v rejništvu ali, kot pravimo, delo v projektni skupini. Socialna delavka dela z matično družino, rejniško družino in otrokom v rejništvu hkrati. Naloga projektne skupine je, da omogoči sodelovanje in zavaruje koristi vseh udeležениh (Čačinovič Vogrinčič 2007: 100). Za socialno delo je jasno, da v projektni skupini soustvarjamo izvirne projekte pomoči, ki zahtevajo pogovor, nove dogovore v procesu, ki teče iz meseca v mesec. Projektna skupina ne more biti enkraten dogodek v letu. »Projektna skupina« smo poimenovali sistem, ki vzpostavlja in vzdržuje sodelovanje med matično družino, rejniško družino, centrom za socialno delo in otrokom v rejništvu. Projektno skupino oblikujemo za vsakega otroka posebej (zato smo ji spočetka rekli »individualna«) že v procesu odločanja o najboljši obliki pomoči; matična in rejniška družina morata sodelovati od začetka. Vsi udeleženi potrebujejo projektno skupino, da bi v potrpežljivem procesu učenja soustvarili sodelovanje v delovnem odnosu (op. cit.: 101).

Delovni odnos vzpostavi socialna delavka s centra za socialno delo. V dogovoru o sodelovanju pojasni koncept soustvarjanja, predstavi in zagotovi instrumentalno definicijo problema, ki že oblikuje delež posameznika v skupnem projektu. Delo iz perspektive moči omogoči, da vedno znova zberemo vire, pripravljenost, znanje vsakega, da bi ustvarili otrokovo nosilno socialno mrežo. Otrok potrebuje vse, kar mu lahko damo na pot iz družine, v kateri se je rodil, iz rejniške družine, ki ga je sprejela, od nas, ki smo zavezani temu, da mu bo bolje, kot mu je bilo doslej. Otrok v rejništvu živi z dvema družinama in od socialne službe potrebuje podporo in pomoč, da bi bil dobro opremljen za življenje med njima in z njima (op. cit.: 102).

Projektna skupina načrtuje in v delovnem odnosu zagotovi pripravo otroka in obeh družin na prehod iz matične družine v rejniško; z izjemo zlorab in nasilja, ko se otrok odvzame brez sodelovanja družine. To je filigranski proces, ki predvideva dogovor o uresničljivih korakih približevanja. Otrokova družina predstavi otroka, pove dobre in pomembne stvari o njem, pa tudi svoje skrbi in strahove. Rejniška družina podrobno predstavi, kdo so in kako živijo in v kakšno skupno življenje vabijo otroka. Obe družini se morata spoznati in otrok mora imeti dovolj časa, da se poslovi (ibid.).

Rejništvo je definirano kot začasen ukrep za otroka, ki mu družina ne more zagotoviti varnosti in rasti, a hkrati s pomočjo otroku soustvarimo izvirni projekt pomoči tudi za to družino. Vsak korak k izboljšanju življenjskih pogojev družine, socialni krepitvi staršev in učenju drugačnega ravnanja je v korist otroka. Prav pomoč stroke in rejniške družine v procesih podpore za spremembe v matični družini je zelo učinkovita oblika pomoči, ker jo soustvarjamo v uresničljivih majhnih korakih. Posebej občutljivi moramo biti za to, da odpiramo in varujemo prostor za besede otroka. Še več, potrpežljivo jih moramo podpreti pri iskanju besed za njihovo doživljanje. Vsi uporabniki, tudi otroci, so eksperti iz izkušenj. Projektna skupina je odprta za vse, ki jih potrebujemo v izvirnem delovnem projektu, tudi za učitelja ali razrednika, psihologinjo s šole ali psihiatra, ki dela z očetom, družinsko terapevtko, sošolce in prijatelje (op. cit.: 102–103). Projektna skupina mora imeti na voljo pomoč strokovnjakov (ekipo, kot pravi Myriam David 2004 v op. cit.: 103), ki bo zmogla ponuditi posebno pomoč otroku in vsakemu udeležencu. Pomembno je, da med sabo povežemo matično družino, rejniško družino, učitelje, zdravnike in druge, ki so pomembni v življenju otroka.

Otrok v rejništvu

Naloga socialnega delavca je, da omogoči pogovor vsem, da si povemo, kako »najprej mislimo na otroka«, kako »ga upoštevamo« (rejnica, mati, učiteljica), kako načrtujemo njegovo izobraževanje itn. (Čačinovič Vogrinčič 2007: 105).

Sodelovanje z otrokom začnemo v težkem času zanj in za njegovo družino, praviloma sredi hude stiske in težke krize. Doma so trpljenje ali negotovost, bolečina ali nemoč, ki jih pogosto ne more razumeti in ubesediti. Obljuba ali vabilo za lepše in boljše življenje v drugi družini zbudi ambivalentna čustva, pa tudi negotovost in strah pred neznanim. Zato otrok potrebuje najprej potrpežljive sogovornike, ki ga slišijo in učijo hkrati, da bo udeležen v poslavljanju in dobrodošlici. Na videz drobna, a pomembna stvar zahteva resen razmislek: kaj svojega, posebnega si bo otrok želel – in smel – odnesti s seboj v rejniško družino (ibid.).

Zaveza strokovnjaka je, da spodbudi in podpre učenje odraslih v življenju z otrokom. Otroku potrebuje prostor in varno spodbudo, da sodeluje in pove. Uči se živeti z in med dvema družinama. Potrebuje možnost, da razvije občutek lastne vrednosti. Ima pravico do resničnosti, da jo pove in da jo vidimo. Potrebuje dovolj dobre izkušnje za razvoj samostojnosti, avtonomije, neodvisnosti, da bo znal in smel skrbeti zase in za druge, torej

izkušnje povezanosti, bližine, ljubezni in prijateljstva. Potrebuje možnosti za učenje, kako obvladati konflikt in kako se pogajati (op. cit.: 106).

Otroku pomaga, če razume, kaj so načrtovane spremembe, kako jim bomo sledili, kako bomo pomagali staršem, kako njemu, kako bomo preverjali, kako vse to uresničujemo. Pomembno je, da otroku ustrezno približamo časovno perspektivo načrtovanega dogajanja. Kadar otrok razume, kaj je tisto, kar bi se moralo spremeniti, tudi sam lahko postane dejaven ustvarjalec in opazovalec sprememb. To zmanjšuje občutke negotovosti in pozitivno vpliva na otrokov občutek varnosti in lastne kompetence (Križnik Novšak 2012: 84).

Projektna skupina je odlična priložnost za pogovore, ki mu morajo dati priložnost, da ga vidimo in slišimo. Otrok v rejništvu je človek – sogovornik, ekspert iz izkušenj. Doktrina dela v projektni skupini nas zavezuje, da ne spregledamo, da je otrok soustvarjalec svojega življenja v rejništvu. V projektni skupini gradimo sodelovanje tako, da bo otrok vabljen v obe družini, da ima dovoljenje, da odide k drugi družini, in spodbudo, da pove, pojasni, kako živi z družinama in med njima. Jezik socialnega dela, ki ga moramo uporabljati pri delu v projektni skupini, da otroku izkušnjo lastne kompetentnosti (Čačinovič Vogrinčič 2007: 107). Za otroka pripravimo v pisarni poseben kotiček, kamor se bo lahko umaknil, če bo želel in kjer mu bo prijetno. Pridružimo se na njemu primeren način, z uporabo igrač, risanje, uporabo umetnosti, in tako raziskujemo in spodbudimo njegovo soustvarjanje procesa v rejništvu. Na otroka nikakor ne smemo pozabiti, on mora biti v središču našega procesa.

Matična družina

Matična družina je družina, v kateri se je otrok rodil in v njej živel, dokler družina sama ali strokovnjaki niso ugotovili, da otroku ne more dati tistega, kar je razumno pričakovati, da bo mogla zagotoviti za otrokovo rast in razvoj. Začetek sodelovanja bremenijo stiska, odpor in številni problemi, ki jih družina sama ne more več rešiti. Vzpostavljanje delovnega odnosa z matično družino zato zahteva potrpežljivo filigransko delo (Čačinovič Vogrinčič 2007: 107–108).

V procesu instrumentalne definicije problema se družini pridružimo, da bi razumeli njen pogled, razlago, obup, nemoč, odpore, jezo in strahove. Ne pogajamo se o odločitvi o rejništvu, a raziskujemo podrobnosti življenjske situacije, v kateri so se znašli, in iščemo vire, da bi utemeljili prihodnje sodelovanje. Delo na dobrih izidih je vedno hkrati zelo konkretno delo na sodelovanju v rejniškem sistemu in pogovor o spremembah, ki bodo prinesle olajšanje

v stiski. Zelo pomembno je, da se hkrati in odločno začne proces podpore in sprememb v matični družini. Rejništvo je definirano kot začasen ukrep in tega izhodišča ne smemo spregledati. »Začasno« pomeni: dokler matična družina ne bo zmogla sprememb, ki jih otrok potrebuje, da bo lahko varno živel doma. Rešitve s tem ciljem moramo začeti soustvarjati takoj, ker jih potrebujemo in ker dajo našemu sodelovanju dodaten smisel. Matična družina dobi dragoceno izkušnjo sprememb na bolje, ki jo podpirajo pri težki nalogi soustvarjanja z rejniško družino (op. cit.: 108).

Matična družina potrebuje pomoč, da začne reševati svoje probleme in se usposobi, da se lahko otrok vrne. Druga naloga dela v projektni skupini je vzpostaviti sodelovanje z rejniško družino. Ostane tretja naloga: soustvarjanje pomoči za matično družino, da se uči živeti z otrokom, ki je v rejniški družini (op. cit.: 110).

Preden naredimo načrt pomoči matični družini, moramo v vsakem primeru posebej proučiti dejavnike, ki vplivajo na uspeh pomoči. V vsakem primeru posebej se vprašajmo:

1. Katere spremembe morajo v posameznem primeru doseči starši (mati, oče), da se rejništvo za otroka prekine? Kakšne okoliščine morajo ustvariti za ureditev rednih stikov?
2. Kako bodo to dosegli? Kakšno pomoč bi potrebovali pri tem? Imajo dovolj moči in pomoči?
3. Kako jim lahko mi pomagamo? Kdo na centru za socialno delo? Katerim članom matične družine?
4. Katere oblike pomoči imamo na voljo?
5. Koliko časa imamo za izvajanje pomoči glede na obremenjenost z drugim delom?
6. Kam jih lahko še napotimo?
7. Ali so sploh motivirani za sprejemanje pomoči. Kje in pri kom?
8. Kako jih motivirati za sprejemanje pomoči?
9. Ali lahko s pomočjo svetovalca ali psihoterapevta dosežejo želene oziroma »predpisane« spremembe?
10. Kakšna je motivacija staršev za prekinitev rejništva? Kaj si želijo oni?
11. Če starši niso motivirani za pozitivne spremembe in so povsem opustili zanimanje za otroka – kaj bomo storili? Kdaj moramo v otrokovo korist predlagati odvzem roditeljske pravice staršem?

12. Ali v času otrokovega rejništva starši opravljajo vlogo skrbnika; če ne – kaj moramo storiti v otrokovo korist? (Maj 2012: 112–113)

Odgovori na vprašanja nam dajo širšo sliko celotnega procesa pomoči in so hkrati smernice h katerim stremimo. Vprašanja nam tudi omogočajo, da ničesar ne pozabimo pri načrtovanju pomoči matični družini.

Koncept »rejništva z namenom posvojitve« je strokovno nesprejemljiv. Odločitev za rejništvo je hkrati odločitev za pomoč matičnim staršem, kar je nezdržljivo z namenom posvojitve. Pomoč matičnim staršem seveda ni osrednja naloga rejniških družin, a pomoč otroku in spoštljivo in ustvarjalno sodelovanje imajo učinek dragocene pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2007: 111).

Rejniška družina

Rejniki so dragoceni strokovnjaki, sodelavci centrov za socialno delo. V projektu rejništva imajo posebno vlogo soustvarjalcev opore otroku, ki jim je zaupan v vzgojo in varstvo. Kot sodelavci morajo imeti znanje, da omogočijo otroku dobre izkušnje, da ga znajo socialno okrepiti, da ga zmorejo sprejeti in mu dati izkušnjo spoštovanja, skrbi in zavzetega zanimanja (Čačinovič Vogrinčič 2007: 110).

Rejniki morajo imeti znanja o družinskem delu in pomembno je, da ga podelijo z otroki v rejništvu. K posebnemu znanju sodi tudi znanje o družini. Rejnikom mora biti družina bolj razvidna kot drugim. Bolje morajo biti opremljeni s koncepti in pojmi, s katerimi lahko sebi in otroku, ki prihaja v neznano, opišejo, pojasnijo, kako »delujejo«. Sem sodi pogovor o vlogah, pravilih v družini, komunikacijskih vzorcih, o delitvi dela, delitvi moči in ravnanju s čustvi. Biti otrok v rejniški družini pomeni prevzeti vlogo v družinski skupini in na poseben, izviren način prispevati k ohranitvi družine (op. cit.: 111).

Raziskava, o kateri poročajo Wilson, Sinclair in Gibbs (2000: 206) je pokazala, da se je 45 % rejnikov, ki so sodelovali v raziskavi popolnoma strinjalo in 51 % rejnikov, vključenih v raziskavo strinjalo s trditvijo, da jim rejništvo prinaša veliko zadovoljstvo. Menim, da je to, da rejništvo prinaša zadovoljstvo rejnikom, glavni dejavnik, da rejniki nadaljujejo z opravljanjem rejniške dejavnosti. Da bo rejništvo dobra izkušnja ne le za otroke, ampak tudi za rejniško in matično družino, je pomembno, da rejništvo soustvarimo v projektni skupini.

Za rejniške družine je projektna skupina prostor, kjer se učijo jezik socialnega dela in odkrivajo možnosti sodelovanja v delovnem odnosu, ki zajame vse, ki so povezani v

rejniškem sistemu, v koncept soustvarjanja dobrih izidov. Od centrov za socialno delo potrebujejo kontinuirano izobraževanje, podporo in pomoč pri problemih, s katerimi se srečujejo, zagotovilo, da obstaja ekipa strokovnjakov, ki bodo pomagali, ko otroku ali njegovim staršem sami ne bodo znali pomagati. Skoraj vsi centri za socialno delo so organizirali skupine za samopomoč rejniških družin, ki so še en pomemben vir moči za dragoceno in težko delo rejnikov. Ponekod se je že zgodil še en pomemben premik – skupine združujejo rejnike in matične starše. Rejniška družina potrebuje v projektni skupini sogovornike za podporo in pomoč otroku, priložnost za pridobivanje novih znanj in za reševanje problemov življenja z otrokom v taki družini in varen, učinkovit okvir za sodelovanje z matično družino v korist otroka (Čačinovič Vogrinčič 2007: 112).

Centri za socialno delo

Na centrih skrbno spremljajo nastajanje in uresničevanje izvirnih delovnih projektov in lahko angažirajo dodatne strokovnjake. Centri morajo biti varuhi pogojev za socialno delo, da se je mogoče lotiti reševanja problemov na socialnodeloven način, to je, kot je soustvarjanje rešitev. Centri lahko vedno zagotovijo dobesedno nevtralni teren, prostore, ki so delovni v pravem smislu besede in omogočijo trdo delo na nalogah v projektu pomoči. Socialni delavci kot udeleženci projektnih skupin zagotavljajo, da nastane varen vmesni prostor, iz katerega lahko rejniška družina, matična družina in otrok pogledajo na svoj delež tudi iz zornega kota stroke in drugega udeleženca, in tako omogočijo procese soustvarjanja (Čačinovič Vogrinčič 2007: 114).

Uporaben model na področju rejništva je model »team parenting«⁴. Cilj modela je izboljšati stabilnost in zagotavljati terapevtsko okolje za otroka, v katerem se otroci počutijo udobno s svojo lastno identiteto in rastejo v samozavest. Model temelji na multidisciplinarnosti (Hek et. al. 2010: 39 v Caw in Sebba 2014: 62).

Model temelji na pridružitvi otroku, mladi osebi občutljivo s poslušanjem in učinkovitim odzivanjem. Zagotavlja holističen pogled na potrebe mladega človeka; terapevtsko pomoč za mladega človeka, rejniške starše, matične starše in ostale udeležene v procesu pomoči; ustrezna dodatna izobraževanja oziroma dodatno podporo za mladega človeka in učinkovito komunikacijo med udeleženiimi. »Team parenting« model je fleksibilen v smeri zagotavljanja potreb, ki jih mlad človek potrebuje. Vključuje rejniške starše, otroka v rejništvu, socialno delavko, socialnega delavca, predstavnike šol, terapevte, podporne delavce, psihologe,

⁴ ekipno / sodelujoče starševstvo

psihiatre (strokovne delavce na področju duševnega zdravja), matične starše, skrbnike in druge pomembne osebe v otrokovem življenju (op. cit.: 63–66).

Model nas spodbuja, da ko delamo z otrokom, ki je v rejništvu, pripravimo pisarno prijazno njim prijetno in z različnimi možnostmi ustvarjanja (lego kocke, knjige, mehke žoge, balone, barvice, itd.) (op. cit.: 57). S tem se otroku še bolj približamo. Zelo pomembno je, da veliko časa namenimo vzpostavljanju zaupanja z otrokom, da ne obupamo prehitro, da smo potrpežljivi in da se odpovemo svojim definicijam in sodbam. Model še dodatno potrjuje, kako pomembno je delati in vključiti vsakega individuuma v sistemu rejništva in kako pomembno je dati glas otroku. Potrpežljivo in počasi se prilagodimo ritmu, ki ga on zmore. Pridružiti se moramo vsakemu otroku posebej, na način, ki je njemu blizu. Tudi otroku s hendikepom. Za sodelovanje rabimo občutek varnosti, spoštovanja in sprejetosti. Te občutke rabijo tudi otroci. Otroci s hendikepom, ki so v rejništvu, o katerih govorim v naslednjem poglavju potrebujejo osebe, ki jih bodo slišali, jih vzele resno kot pomembne sogovornike v procesu pomoči. Z uporabo igrač, barvic, »prijaznejše« pisarne za otroka, lahko lažje začnemo z vzpostavitvijo delovnega odnosa z otrokom, ki je temelj našega dela.

1.5.3 Rejništvo otrok s hendikepom

Rejništvo je kompleksna in zahtevna naloga socialne delavke, socialnega delavca, ki jo moramo delati v delovnem odnosu. Pri otroku s hendikepom, ki je v rejništvu, je hendikep osebna okoliščina, ki je ne smemo spregledati.

Otroci s hendikepom so pogostejše, kot otroci brez hendikepa, uporabniki sistemov oskrbe, rejništva ali institucionalne namestitve in so tako ranljivejši in bolj depriviligirani. Raziskave, ki jih navaja Sobočan (2014: 269) kažejo, »da so otroci s hendikepom pogostejše prejemniki ukrepov, ki vključujejo ločitev od biološke družine (Lightfoot et al. 2011, Resenberg, Robinson 2004 v ibid.), in da so izpostavljeni manjši permanentnosti, tj. manjši stalnosti (večkrat zamenjajo namestitev) na svoji poti skozi sisteme oskrbe, več prekinitvam oz. premestitvam in da ostanejo v rejništvu dlje kot otroci, ki nimajo ovir (Chmelka et al. 2011, Hill 2012, Slayter, Springer 2011, Trout et al. 2008 v ibid.).« Rosenberg in Robinson (2004 v ibid.) sta ugotovila, da so otroci s hendikepom pogostejše nameščeni v različne oblike oskrbe, dlje časa ostanejo v rejništvu in se manj verjetno vrnejo v svojo biološko ali primarno družino. Otroci s hendikepom imajo več izkušenj nasilja, predvsem pa pogosto doživljajo več zanemarjanja (nekateri raziskave kažejo, da tudi desetkrat več), kot na podlagi obsežnega

pregleda raziskav (predvsem ameriških in avstralskih) pokažejo Lightfoot et al. (2011 v ibid.). Ti podatki nas usmerjajo v raziskovanje, kaj se z otrokom s hendikepom dogaja pred rejništvom, kako se njemu in družini nudi podpora in pomoč.

V poglavju *Rejništvo* sem navedla poziv centra za socialno delo po iskanju novih rejniških družin. Sprašujem se, zakaj si poleg izziva najti nove rejniške družine, ne zadamo še eno nalogo. Nalogo, doseči in vabiti družine, preko sredstev obveščanja, družine, ki v svojem življenju rabijo podpora in pomoč, družine, ki ne vedo kako naprej, družine, ki ne vedo, kje dobiti prave informacije o hendikepu otroka. Naloga vsebuje vabljenje družin na skupne pogovore, kjer bi v delovnem odnosu raziskali, kje najti pomoč, kdo jim bo pomagal, kako se bodo naloge posameznih članov porazdelile in podobno. Mnoge družine rabijo pomoč pri ohranjanju družine. Tudi družine otrok s hendikepom. Menim namreč, da do rejništva pride, ker družina sama ne zmore potrebnih sprememb, ki so nujne za življenje naprej in ker ne dobi dovolj podpore in pomoči, tudi s strani socialnih delavk in delavcev. V prejšnjih poglavjih sem pokazala, kako zelo zaznamuje starše izkušnja, da dobijo otroka s hendikepom. Hitro lahko otrok s hendikepom postane skrb in nič drugega. Zelo hitro lahko otroku odvzamemo moč in sposobnost odločanja o lastnem življenju. To ni v konceptu našega dela, zato moramo razvijati mrežo pomoči za družine otrok s hendikepom in za otroke s hendikepom. Rejništvo je začasna rešitev, ne stalna in razmere v matični družini se morajo spremeniti, da se otrok lahko vrne. V času rejništva pa moramo poskrbeti, da bo to zanj najboljša možna izkušnja družinskosti.

Ana Marija Sobočan (2014: 268) je v raziskavi ugotovila, da so socialne delavke sicer klasično razumevanje hendikepa razširile še s pojmovanjem, da imajo zaradi posebnih življenjskih okoliščin, izkušenj, dogodkov, odnosov ipd. posebne potrebe vsi otroci, ki ne morejo živeti v svoji matični (navadno biološki) družini, ampak živijo v rejništvu ali institucionalni oskrbi (op. cit.: 268). Strinjam se s trditvijo. Vsak otrok, ki je v rejništvu je individuum, svet zase, ekspert zase, vsak s specifičnimi potrebami in za vsakega moramo z vsemi udeleženi v delovnem odnosu zagotoviti, da bo rejništvo zanj dobra izkušnja.

Konec septembra 2005 je bilo v Ameriki okrog 513.000 otrok in mladih v rejništvu in od teh ima slabih 13 % otrok in mladih v rejništvu hendikep (National Council on Disability 2008: 23).

Orme idr. (2006 v Sobočan 2014: 270) so zapisali, da veliko število otrok v rejništvu in specifika oskrbe otrok s številnimi težavami zahteva visoke standarde in usposobljene rejniške

starše, vendar so, zaradi pomanjkanja kandidatov, pogosto vključeni tudi rejniški starši, ki niso primerni za starševsko skrb. Tudi na podlagi intervjujev s socialnimi delavkami, ki jih je opravila Sobočan (op. cit.: 272), ki jih navajam zato, ker sem sama v raziskavi prišla do podobnih ugotovitev, se kaže, da naj bi »večji del rejniških staršev težje sprejel otroke z (več) hendikepi. Istočasno pa socialne delavke menijo, da nimajo velike izbire (tudi zaradi pomanjkanja rejniških družin) pri namestitvah, zato so morda včasih prisiljene standarde svojega dela in strokovnih presoj znižati pri zagotavljanju namestitve otroku (čeprav morda vedo, da družina za otroka ni najboljša, mu morajo namestitev kljub temu zagotoviti). Rejniški starši lahko zavrnejo otroke, za katere ne želijo skrbeti (z vidika blaginje otroka je morda boljše, da se avtoselekcija zgodi že pred namestitvijo), najverjetneje predvsem zato, ker se take situacije bojijo ali menijo, da zanje niso usposobljeni. Rejniki včasih odpovejo rejništvo, ko otrok že nekaj časa živi pri njih, ter s tem pripomorejo k večji nestabilnosti in zmanjšanim občutkom stalnosti in varnosti pri otroku« (ibid.). »Socialne delavke so poročale, da rejniškim staršem niso zagotovljena izobraževanja o otrocih s hendikepom, saj je v kratkem (12-urnem) izobraževanju premalo časa še za to temo. Tako se, po pripovedovanjih socialnih delavk, rejniški starši srečujejo s pomanjkanjem informacij, znanja in spretnosti za delo z otroki z ovirami, še posebej s tistimi, ki imajo vedenjske ali intelektualne težave. Ti so, kot so povedale, v še bolj neprivilegiranem položaju kot drugi otroci in tudi kot drugi otroci s telesnim hendikepom« (ibid.). Zaradi opisanih izkušenj socialnih delavk je pomembno, da iščemo nove rejniške družine in jih v skupnem sodelovanju primerno usposobimo za rejništvo in posledično za rejništvo otrok s hendikepom.

V Kanadi (Brown, Rodger 2009) so rejniškim staršem zastavili vprašanje: »Kateri so problemi, s katerimi se srečujete pri izvajanju rejništva otrok s hendikepom?« Rejniki so izpostavili težavo v iskanju primernih služb in pomoči za otroke s hendikepom in sodelovanje s strokovnimi delavci. Slednji so se jim zdeli prezaposleni, nepravilno izobraženi za delo z otrokom s hendikepom in nudili so le omejen dostop do storitev, v smislu svetovanja. V raziskavi so rejniki opozorili, da rejnino uporabijo za kritje stroškov prenove doma za otroka s hendikepom, za zadovoljevanje potreb otroka, za nakup osnovnih potrebščin za otroka (npr. šolske potrebščine) in ne kot plačilo za svoje delo. Rejniki so izražali težave s šolo. Ugotavljajo, da otroki s hendikepom niso imeli ustrezne podpore in možnosti za učenje v rednem razredu. Rejniki so izpostavljali številne izzive zaradi vedenja otrok s hendikepom. Ta so se nanašala na agresijo, seksualno izražanje otrok, pogoste spremembe razpoloženja, motnje hranjenja in spanja. Opisovali so težave s skrbjo zase, s tem, da bi našli čas zase v

okviru izvajanja rejniške dejavnosti. Veliko časa so porabili za pot in opravke, ki jih imajo otroci s hendikepom, za opravljanje z urniki otrok, s pridobivanjem in dajanjem zdravil za otroka s hendikepom in dela z matično družino. Izrazili so pomanjkanje zdravstvenih informacij o otroku, težave z iskanjem zdravstvenega servisa za otroka s hendikepom (ibid.).

Skromen obseg izobraževanja (12 ur) ter umanjkanje nekaterih vsebin, ki so temeljnega pomena za potrebe otrok v rejniških družinah (razumevanje travme in posttravmatskih stisk; razumevanje posledic spolnih zlorab in njihovo prepoznavanje; identitetni konflikti in stigma »rejenca«; krepitev vrstniške in odrasle mreže otrok v rejništvu; ozaveščanje okolice; od medicinskega k socialnemu razumevanju otrok z ovirami; otroci z intelektualnim hendikepom in samostojno življenje; na otroka usmerjena perspektiva, zagovorništvo otrok; teorije izgube in varne navezanosti ipd.), je opredeljeno kot siva lisa rejniške prakse (Zaviršek 2012: 16). Menim, da je za rejnike potrebno kontinuirano izobraževanje in sodelovanje s strokovnimi delavci, saj so rejniki strokovni sodelavci in naši sodelavci. Zlasti rejniki, ki imajo v rejništvu nameščene otroke s hendikepom, tudi otroke, žrtve nasilja, rabijo dodatna izobraževanja, dodatna usposabljanja. Otroci, ki jih sprejmejo v rejništvo, so ranljivi in njihovo ravnanje je izrednega pomena za otroka. Zaviršek (ibid.) doda, da bi k izobraževanju za rejnike, morali pritegniti tudi matične starše. Strinjam se, da je potrebno okrepiti sodelovanje matičnih in rejniških družin in zanje organizirati skupna izobraževanja, a menim, da je najprej potreben korak prej, in sicer to, da matična in rejniška družina skupaj s socialno delavko in otrokom v rejništvu sodelujeta kot sodelavca v skupnem projektu, aktivno in v korist otroka. Sodelovanje je kontinuirano, stalno, sodelovanje v katerem se pogovarja o vseh pomembnih spremembah, sprejema skupne dogovore in načrtuje delo za naprej.

Sobočan (2014: 273) na podlagi rezultatov intervjujev poudarja, da »otroci s hendikepom pogosto ne morejo krepiti svoje neodvisnosti ali se razvijati v samostojno odraslo osebo, saj se okrog njih lahko oblikuje zelo velik ščit rejniških staršev, posledici tega pa sta lahko popolna socialna izključenost in pomanjkanje priprav na samostojno življenje.« To je še dodatno opozorilo, kako pomembno je zagotoviti in dati glas otroku v procesih pomoči, v skupnem delu. Otroka moramo vprašati, ga slišati, otrok je in mora biti dragocen sodelavec v delovnem odnosu. Otrok se mora udeleževati srečanj projektnih skupin, ne da o njem govorijo rejniki in poročajo o njegovem življenju.

Kot izhodišče je ključno, da so socialne delavke dobro usposobljene za delo z rejniškimi starši, biološkimi starši in otroci ter da prepoznajo posebnosti in potrebe različnih vrst

hendikepa, hkrati pa morajo tudi odlično poznati pravice otrok in staršev, te pravice upoštevati in informacije o njih tudi posredovati staršem (op. cit.: 277). Znanje s področja dela ljudi s hendikepom je ključno, da lahko socialne delavke podprejo biološke in rejniške starše v njihovih skrbniških vlogah, jim pomagajo pri razumevanju otroka z ovirami, prepoznavanju njegovih potreb in ustrezni skrbi zanj (ibid.).

Usposobljenost rejniških staršev za opravljanje rejništva je izrednega pomena. Rejniški starši potrebujejo v skupnem sodelovanju dovolj priprav. Vir informacij in pomoči pri delu z otrokom je otrok sam, socialna delavka in matični starši. Naslednji pomemben vir so zdravniki, zdravstveni delavci, društva, zavodi, ki delujejo na področju, aktualnem za delo z otrokom s hendikepom v rejništvu. Naslednja je intervizijska skupina rejnikov, rejnic, kjer rejnica lahko dobi podporo in izkušnje ostalih rejnic.

Vir informacij in pomoči morajo biti izobraževanja za rejnike; »za zdaj še ni posebnih izobraževanj, ki bi bila usmerjena v področje otrok s hendikepom, ampak so informiranost, znanje in pripravljenost rejniških staršev odvisni predvsem od angažiranosti posameznih socialnih delavk oz. centrov za socialno delo (kolikor jih zmorejo podpreti) in seveda od angažiranosti staršev. Treba je poskrbeti za nenehno dobro sodelovanje med vsemi strokovnimi službami, ki so vključene v življenjski potek otrok in mladih s posebnimi potrebami: tako zdravstveni profili, pedagoški profili, socialnimi delavkami, pozneje tudi strokovnjaki s področja zaposlovanja idr. Strokovnemu delu se morajo pridružiti sistemske izboljšave, ki bodo omogočale več podpore, materialne in v storitvah, prožnejšo ureditev formalnih pravic (da bi rejniški starši lahko več uredili za otroke), dobre sistemske rešitve, povezane s pravicami otrok (tudi otrok s hendikepom), spodbude za hitrejšo, bolj strokovno in ustrežnejšo ugotavljanje pogojev in potreb ter učinkovitejše zagotavljanje boljšega položaja otrok, z več varnosti, stalnosti in ustrezne oskrbe« (op. cit.: 277–278).

Postavlja se vprašanje, ki sem ga zastavila tudi strokovnim delavkam in delavcem, ki delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo po Sloveniji, ali je potrebno specializirano rejništvo za otroke s hendikepom. V končnem poročilu *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva* (Rakar idr. 2010) avtorji menijo, da specializirano rejništvo za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, ni potrebno, saj je vsako rejništvo specializirano. Specializacija bi pomenila segregacijo, kar je v nasprotju s konceptom inkluzije v normalno življenjsko okolje. Vsak otrok, ki pride v rejništvo, je poseben primer, zato je vsako rejništvo specializirano in rejnik mora biti usposobljen za katerikoli primer, zato je potrebno spodbujati

predvsem izobraževanje vseh rejnikov in tako omogočiti čim več otrokom, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, da pridejo v rejništvo. Seveda pa mora biti rejnicam/rejnikom, ki sprejmejo takega otroka, omogočeno, da dobijo informacije o tem, za kakšno vrsto posebne nege gre pri otroku in so pri tem deležni podpore. Nadalje bi bilo potrebno zagotoviti dodatna sredstva za rejniške družine, ki imajo v rejništvu gibalni ali senzorno hendikepirane otroke, da bi lahko zagotovile prilagojeno infrastrukturo (op. cit.: 147).

Primer specializiranega rejništva je kentski projekt. Nancy Hazel (v Čačinovič Vogrinčič 1991: 39–47) je s kentskim projektom želela raziskati in dokazati, da je specializirano rejništvo dobra in ustrezna rešitev za mladostnike v stiski, stare 15–17 let, ki so v socialnem delu veljali kot neprimerni za to obliko pomoči in so bili prepogosto neuspešno nameščeni v domove. V projektu se je specializirano rejništvo definiralo kot začasna oblika pomoči. Specializirano rejništvo je moralo ustrezati trenutnim aktualnim potrebam mladostnika in je po definiciji, ki izhaja iz njegovega življenjskega položaja, časovno omejena, prehodna rešitev, ki mora pomagati, da se najdejo dobre poti ali pa da se odvrnejo grožnje propada. Na začetku projekta so teoretični temelji stali na »problem solving« konceptu socialnega dela. Skozi razvoj projekta pa se je vedno jasneje zarisoval ekološki oz. sistemsko ekološki pristop. Z razvojem metodologije oz. posebnosti intervencije socialnega dela so socialni delavci pridobili vedno več spretnosti za delo s starši in za vzpostavljanje mreže v sistemu vseh udeleženih. Nancy Hazel se je zavedala, da tradicionalne rejniške družine niso mogle sprejeti in zadržati mladostnike v stiski, zato je bilo treba specializirano rejništvo zadnje koncipirati na novo. Temeljna načela specializiranega rejništva so: *normalizacija* (omogočanje normalnega življenja v družini in skupnosti), *lokalizacija* (omogočiti življenje v lastnem domačem okolju in znotraj obstoječih socialnih vezi), *prostovoljnost kot nasprotje prisili* (odhod mladostnika v rejništvo je prostovoljen), *participacija* (vsi udeleženi v problemu soodločajo – nihče ne dela sam), *odprtost* (to pomeni, da so vse informacije javne in vsem dostopne), *egalitarizem* (vsi udeleženi v problemu so enaki v spoštovanju in statusu; enakopravni so vendar različni, z različnimi nalogami). Kentski model je bil sestavljen iz naslednjih elementov: pisne pogodbe, izboljššan status rejnikov, plačila za profesionalno delo, delo v skupini in strokovnjaka, ki podpira delo rejnikov, socialni delavec, ki jim je na razpolago. Projekt je dosegel pozitivne rezultate in spoznanje, da je specializirana rejniška družina dobra rešitev za mnoge mladostnike med 15. in 17. letom. Vnesel je inovacijo na področje pomoči mladostnikom, uveljavil je nove oblike in močno zmanjšal število tistih, ki so bili nameščeni v domovih. Pomemben uspeh po Nancy Hazel je močno povečan delež

matične družine, njeno sodelovanje oz. sprememba doktrine o tem, da je praviloma matična družina tista, ki onemogoči uspešno rejništvo (ibid.).

Menim, da bi specializacija rejništva za otroke s hendikepom pomenila segregacijo. Mogoče bi se s specializacijo rejništva za otroke s hendikepom izognili pogostemu menjavanju rejniških družin, kar posledično za otroka pomeni večjo stabilnost, gotovost, predvidljivost in varnost. V rejništvu moramo dati veliko pozornosti matičnim staršem, saj je po mojem mnenju eden izmed glavnih razlogov, da se otroka s hendikepom namesti v rejniško družino ta, da matična družina ne dobi dovolj podpore in pomoči, da bi zmogla vzgojo otroka s hendikepom. Bodisi nimajo informacij o pomoči, je le ta oddaljena ali finančno nedostopna. To je velika stiska za matično družino, tako za starše, stare starše, ne nazadnje tudi za sorojence. Kako torej urediti to področje?

Izhajajoč iz teorije socialnega dela z družino, moramo socialni delavci in socialne delavke s celotnim sistemom rejništva soustvarjati v delovnem odnosu. Naša naloga je rejnike izobraževati in jih usposobiti, da postanejo dobri rejniki, da z nami, otrokom in matičnimi starši delajo socialnodelovno. Rejniki morajo biti dobri rejniki in ne rejniki za točno določene otroke s hendikepom. Stalno sodelovanje in soustvarjanje vseh udeleženi v projektni skupini na socialnodelovni način omogoči izkušnjo rejništva kot dobro izkušnjo družinskosti.

Kot zaključek teoretičnega uvoda magistrskega dela navajam glavne naloge in izhodišča socialnega dela na področju rejništva, ki izhajajo iz teorije socialnega dela na področju rejništva:

1. Delati socialno delo: socialne delavke moramo delati v delovnem odnosu, s sogovorniki (otrokom, matično in rejniško družino) soustvariti izvirni delovni projekt, projektno skupino za vsakega otroka v rejništvu posebej, ki se srečuje pogosto in kontinuirano. Soustvarimo prostor, v katerem so slišani vsi glasovi, v katerem nihče ne »zmaga« oziroma zmagamo vsi in v katerem nihče o ničemer ne odloča sam. V Sloveniji imamo dobro razvito socialno delo z družino, socialno delo na področju rejništva, ki je uporabno v praksi in s pomočjo katerega se dogajajo pozitivni premiki, spremembe, dobri izidi. Zaveza socialnih delavk in socialnih delavcev je delati socialno delo. Kar pomeni tudi to, da v instituciji, kot je center za socialno delo predstavljaš svojo znanost in stroko, predstavljaš pozitivne učinke uporabe le te in ne ostaneš brez besed, ko te vprašajo: »Kako delate v socialnem delu?«.

2. Usposobiti rejnike: preden lahko oseba postane rejnik, bi morali iti skozi več izobraževanj, usposabljanj. Pomembno je, da pridobi znanja o družini, da jim družina postane razvidna (razvidne vloge, naloge, moč, pravila, komunikacija v družini). Ne le rejniki, ampak celotna rejniška družina se mora pripraviti na sprejem otroka in narediti prostor za novega člana v družino. Rejniki se usposobijo delati po konceptih socialnega dela. So sodelavci socialni delavk in socialnih delavcev in sodelavci matične družine. Nujno je, da se stalno izobražujejo.
3. Pomoč matični družini: matična družina z namestitvijo otroka v rejništvo doživlja veliko stisko in izgubo. Pridružiti se moramo njeni stiski, ji nameniti prostor v skupnem sodelovanju v projektni skupini in z njo raziskovati in ji pomagati pri doseganju potrebnih sprememb, ki so nujne, da se otrok lahko vrne. Matična družina rejnike pogosto doživlja kot nasprotnike, rivale. To je pomembna tema projektne skupine. Iz perspektive moči iščemo njene vire, njeno moč, moč v okolici, dobre pretekle izkušnje.
4. Upoštevati glas otroka: otrok je v središču našega dela. Kot »strokovnjaku iz izkušenj« mu damo glas, ga poslušamo, slišimo in upoštevamo. Delo v korist otroka je naše izhodišče. Kot izvedencu za svoje življenje se mu pridružimo na njemu prijazen način. Poskrbimo, da se počuti sprejetega in dobrodošlega. Vedno delamo z otrokom, skupaj z njim in ne za njega. Udeleženi v projektni skupini soustvarjamo otrokovo življenje z dvema družinama.

2. OPREDELITEV PROBLEMA

V magistrskem delu bom raziskovala prakso rejništva otrok s hendikepom. Za izbrano temo sem se odločila na podlagi lastnega zanimanja za obe področji: hendikep in rejništvo. Glavni teoretični izhodišči sta doktrina socialnega dela z družino na področju rejništva (delo s celotnim sistemom vseh udeleženi: z matično družino, rejniško družino in z otrokom) ter teorija s področja hendikepa.

Socialno delo na področju rejništva poteka v individualnih projektnih skupinah, kjer je v središču glas otroka in delo, ki je otroku v korist. Rejništvo je definirano kot začasen ukrep za otroka, ki mu matična družina ne more zagotoviti varnosti in rasti, a hkrati s pomočjo otroku soustvarimo izvirni delovni projekt pomoči tudi za to družino (Čaćinovič Vogrinčič 2007: 102–103). Pri otroku s hendikepom, ki je v rejništvu, je hendikep osebna okoliščina, ki je ne smemo spregledati. Darja Zaviršek (2000) označuje pojma prizadetost [*disability*] in hendikep kot sinonima, ki označujeta poškodovanosti, kakršne so gibalna oviranost (mišična distrofija, paraplegija, tetraplegija itn.), senzorna oviranost (težave s sluhom, vidom itn.), intelektualna oviranost (lažja, zmerna, težja in težka duševna prizadetost) in težave z duševnim zdravjem (depresija, psihoza, shizofrenija, anoreksija itn.), a tudi družbene prikrajšanosti, ki ljudi z naštetimi oviranostmi diskriminirajo v vsakdanjem življenju (2000: 7).

V magistrskem delu bom raziskovala rejništvo otrok s hendikepom tudi po polnoletnosti, saj kot navaja ZIRD, se lahko rejništvo podaljša, najdlje do 26. leta starosti, npr. zaradi šolanja in če otrok s tem soglaša.

V raziskavi želim dobiti podatke o številu otrok in mladih do 26. leta s hendikepom v rejništvu, mnenje strokovnih delavk in strokovnih delavcev o rejništvu otrok s hendikepom in o potrebi po razvoju specifičnosti rejništva otrok s hendikepom ter kako poteka proces rejništva otroka s hendikepom.

2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE

Skozi raziskovanje želim dobiti odgovore na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Koliko otrok in mladih do 26. leta s hendikepom je nameščenih v rejniške družine v Sloveniji?
2. Kakšna je potreba po specializaciji rejništva otrok s hendikepom?
3. Kako poteka proces rejništva pri otroku s hendikepom?

Raziskovalne hipoteze so:

3. Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo.
4. Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniških družin za otroke brez hendikepa.
5. Več kot 70 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, se strinja oziroma se deloma strinja, da se otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, pogosteje namesti v zavode kot v rejništvo.
6. Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik, delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo in imajo primere rejništva otrok s hendikepom, ocenjujejo, da v primeru rejništva otrok s hendikepom prevladujejo popolna rejništva.
7. Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da področje rejništva otrok s hendikepom ni dovolj dobro razvito.
8. Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da je potrebna specializacija rejništvo otrok s hendikepom.

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvantitativna in kvalitativna ter poizvedovalna ali eksplorativna.

Eksplorativne ali poizvedovalne raziskave so uvod v spoznavanje nekega področja problematike, prvi korak na neznanem področju. To so raziskave, katerih namen je odkriti probleme, jih formulirati in postaviti preverljive hipoteze. V teh raziskavah se seznanimo z nekaterimi osnovnimi značilnostmi novega pojava ali področja problematike in se pripravimo za kasnejša bolj natančna in poglobljena raziskovanja (Mesec 2009: 80). V kvantitativnih

raziskavah zbiramo številčne podatke o pojavih, ki nas zanimajo. V kvalitativnih raziskavah pa zberemo besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav. Pogosto se v raziskavah kombinirata oba pristopa: številčne podatke dopolnimo z opisi, v kvalitativnih opisih pa često navajamo tudi kvantitativne podatke (op. cit.: 85).

Kvantitativen del raziskave Rejništvo otrok s hendikepom obsega merski instrument anketni vprašalnik, ki je delno tudi kvalitativno obdelan. Drugi kvalitativen del raziskave so intervjuji s tremi udeleženkami individualne projektne skupine za rejništvo. Raziskava je poizvedovalna ali eksplorativna, saj je uvod v spoznavanje rejništva otrok s hendikepom in ponuja možnosti za nadaljnjo raziskovanje tega področja.

3.2 Merski instrument in viri podatkov

Merski instrument je pripomoček, ki ga uporabljamo pri merjenju; z njegovo pomočjo izzovemo pri opazovani enoti vedenje, ki je indikator lastnosti, ki jo želimo meriti, in zabeležimo stopnjo (intenziteto, količino) te reakcije, tj. registriramo njen položaj na merski lestvici. Najpogosteje uporabljamo merske instrumente, ki izzovejo in merijo besedne reakcije (vprašalniki, verbalni testi), čeprav bi bilo idealno, ko bi izzvali in merili nebesedno vedenje (Mesec 2009: 119–120). Z vprašalniki pa merimo tiste lastnosti, o katerih nosilec sam lahko da zanesljive informacije (op. cit.: 121).

V raziskavi sem pri kvantitativnem delu uporabila anketni vprašalnik za strokovne delavke in strokovne delavce, ki delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo v Sloveniji (Priloga 9.1); pri kvalitativnem delu raziskave pa smernice za odprte intervjuje treh udeleženk individualne projektne skupine za rejništvo: za socialno delavko (Priloga 9.3), rejnico (Priloga 9.6) in mamico (Priloga 9.9).

Vir podatkov raziskave predstavljajo odgovori strokovnih delavk in strokovnih delavcev na anketni vprašalnik (46 anketnih vprašalnikov) ter odgovori socialne delavke, mamice in rejnice v odprtih intervjujih.

3.3 Populacija in vzorec

Populacija ali statistična množica je skupina enot množičnega pojava, ki ustreza določenim opredeljujočim pogojem (Mesec 2009: 134). Za kvantitativen in kvalitativen del raziskave sem opredelila dve populaciji.

Populacija št. 1 so strokovne delavke in strokovni delavci, zaposleni na področju rejništva na centrih za socialno delo po Sloveniji od meseca oktobra do meseca decembra 2014. Anketni vprašalnik sem poslala vsem strokovnim delavkam in strokovnim delavcem, ki so zaposleni na področju rejništva na 62 centrih za socialno delo po Sloveniji. Pri populaciji št. 1 nisem vzorčila. Prejela sem 46 popolnoma izpolnjenih vprašalnikov strokovnih delavk in strokovnih delavcev.

Populacija št. 2 so udeleženci individualnih projektних skupin rejništva otrok s hendikepom, ki potekajo pod okriljem centrov za socialno delo v Sloveniji v začetku leta 2015. Vzorec populacije 2 so tri udeleženke individualne projektne skupine rejništva otrok s hendikepom, socialna delavka, rejnica in mamica (priročni vzorec).

3.4 Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je bilo razdeljeno na dva dela.

Pri kvantitativnem delu raziskave sem zbirala podatke z metodo spraševanja (anketni vprašalnik za strokovne delavke in strokovne delavce, zaposlene na področju rejništva na centrih za socialno delo po Sloveniji). Tudi pri kvalitativnem zbiranju podatkov sem uporabila metodo spraševanja, in sicer odprti intervju za tri udeleženke v individualni projektni skupini rejništva za otroka s hendikepom.

Pred samim vstopom na raziskovalni teren sem opravila pogovor z Gabi Čačinovič Vogrinčič, pionirko socialnega dela z družino v Sloveniji, ki je pomembno prispevala k razvoju koncepta rejništva v Sloveniji. Skupaj sva izpostavili teme, ki jih je v magistrskem delu pomembno raziskati. Na podlagi opredeljenih tem sem sestavila anketni vprašalnik in smernice za intervjuje.

Raziskovalne podatke sem zbrala s pomočjo naslednjih virov:

1. Odgovori strokovnih delavk in strokovnih delavcev na anketni vprašalnik.
2. Intervjuji s tremi udeleženkami v individualni projektni skupini: socialno delavko, rejnico in mamico.

3.4.1 Anketni vprašalnik za strokovne delavke in strokovne delavce

Vstop na teren sem po pogovoru z Gabi Čačinovič Vogrinčič nadaljevala z oblikovanjem anketnega vprašalnika za strokovne delavke in strokovne delavce (Priloga 9.1.), ki sem ga objavila na spletu oktobra 2014. Anketni vprašalnik sem objavila na spletno stran <https://www.1ka.si/> in napisala e-mail vsem socialnim delavkam in strokovnim delavcem, ki delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo v Sloveniji. V sporočilu sem predstavila sebe in namen raziskave. Prosila sem jih, da mi sporočijo, ko bodo rešili anketo. Tisti, ki se niso odzvali po e-mailu, sem jih poklicala in jih prosila, da izpolnijo anketni vprašalnik. Nekaj anketnih vprašalnikov je bilo izpolnjenih preko telefona. Zbiranje podatkov je potekalo med oktobrom in decembrom 2014. Dobila sem 46 popolnoma izpolnjenih vrnjenih anket, od skupnega podatka, da je bila spletna anketa delno ali v celoti izpolnjena 86 krat.

3.4.2 Odprti intervjuji z udeleženiimi v individualni projektni skupini

V začetku decembra 2014 sem začela z iskanjem individualne projektne skupine rejništva za otroka s hendikepom. Moja prvotna želja je bila, da naredim študijo primera, v kateri vključim perspektivo matične in rejniške družine, otroka ter socialne delavke in naredim analizo spisovne dokumentacije za otroka v rejništvu. Tako bi dobila odgovor na prvotno zastavljeno raziskovalno vprašanje, ki se je glasilo: »Kakšna je življenjska pot otroka s hendikepom do rejništva?«

Večkrat sem bila zavrnjena s strani centrov za socialno delo, ki mi podatkov o kakšnem primeru rejništva niso želeli dati. Vedno so se sklicevali na varstvo podatkov in zraven dodali mnenje, da si matična družina ne bi želela sodelovati z mano. S pomočjo osnovne šole s prilagojenim programom sem prišla do primera rejništva otroka s hendikepom, za katerega je bila socialna delavka prepričana, da mi bo uspelo in da bo tudi mamica otroka za to. Slišala sem se že z rejnico in ta je bila pripravljena za sodelovanje. Ko pa sem hotela dobiti podatke o tem, kako kontaktirati mamico s strani centra za socialno delo, se je zapletlo in zopet sem ostala brez primera. Center za socialno delo se je skliceval na varovanje podatkov in zatrdil, da mi spisovne dokumentacije, ki bi jo raziskovala, ne morejo dati v analizo. Tako sem se odločila, da poskusim še enkrat, preden za pomoč pri iskanju individualne projektne skupine prosim svojo mentorico. Tokrat mi je uspelo, a čeprav sem imela vključeno tudi mamico, s strani centra za socialno delo spisovne dokumentacije nisem dobila.

Odločila sem se, da bom naredila perspektivo treh udeleženi v individualni projektni skupini. Meseca marca 2015 sem izvedla odprte intervjuje s tremi udeleženkami, za katere sem si vnaprej pripravila smernice, ki predstavljajo raziskovalno temo. Razdelila sem jih na 4 tematska poglavja: Pred rejništvom, Opravljanje rejništva, Pogled naprej, Rejništvo otrok s hendikepom (Priloga št. 9.3, Priloga št. 9.6, Priloga št. 9.9). Intervjuja z rejnico in mamico sem snemala z diktafonom, intervju s socialno delavko pa zapisovala, ker ni dovolila snemanja. Preden sem začela spraševati, sem intervjuvankam povedala, kaj je namen mojega intervjuvanja, kaj želim z raziskovanjem ugotoviti in kako bom zagotovila njihovo anonimnost. Z rejnico in mamico sem se pogovarjala o konkretnem primeru rejništva otrok s hendikepom, s socialno delavko pa o rejništvu na splošno in o rejništvu otrok s hendikepom, saj o konkretnem primeru ni želela govoriti. Socialna delavka, s katero sem opravila intervju, je socialna delavka matične družine dveh deklic, ki sta v rejništvu. Osebe, s katerimi sem opravila intervjuje, sem zapisala kot SOCIALNA DELAVKA, REJNICA, MAMICA. S socialno delavko in rejnico sem se dogovorila, da jima transkripte intervjujev pošljem v vpogled preden bom začela z analizo, da mi lahko še sporočita morebitne spremembe v zapisu intervjuja. Mamica je povedala, da tega noče. Rejnica in socialna delavka mi nista sporočili nobene spremembe za zapis intervjuja.

3.5 Obdelava in analiza gradiva

Obdelava dobljenega gradiva je potekala kvantitativno in kvalitativno. Posebej sem analizirala vsak vir podatkov: anketne vprašalnike, intervju s socialno delavko, intervju z rejnico in intervju z mamico. Predstavljam analizo vsakega izmed navedenih virov podatkov. Analizo intervjujev predstavljam skupaj, ker je postopek analize posameznega intervjuja enak ostalima dvema.

3.5.1 Obdelava in analiza anketnih vprašalnikov

Ankete vprašalnike so izpolnile strokovne delavke in strokovni delavci, ki delajo na področju rejništva na slovenskih centrih za socialno delo. Skupaj sem dobila podatek, da je bila anketa delno ali v celoti izpolnjena 86-krat. Ta številka se mi je zdela previsoka, zato sem začela razmišljati, kako je prišlo do nje, če imamo v Sloveniji 62 centrov za socialno delo in sem jaz dobila povratno informacijo, da je anketni vprašalnik izpolnilo 46 strokovnih delavk in strokovnih delavcev. Poklicala sem nekaj anketirancev in povedali so mi, da so najprej pregledali vprašanja, nato anketni vprašalnik zaprli in ga izpolnili drugič. Spet drugi so anketne vprašalnike izpolnjevali, a jih je med tem zmotil sodelavec ali uporabnik in so anketni vprašalnik zaprli in ga na novo začeli izpolnjevati, ko so imeli čas. Tako sem pregledala vse v

celoti in delno izpolnjene anketne vprašalnike in za obdelavo izbrala tiste, ki so bili izpolnjeni v celoti (46 anket). Obdelava in analiza je potekala ročno. Vse izbrane ankete sem ročno analizirala v programu Microsoft Excel 2010 in Microsoft Word 2010. Najprej sem naredila popis 46 anket; vseh odgovorov strokovnih delavk in strokovnih delavcev na zastavljena vprašanja. Vpogled v popis odgovorov 46 strokovnih delavk in strokovnih delavcev na anketni vprašalnik je možen v osebni arhivu avtorice. Nato sem za posamezna vprašanja naredila tabelo in graf. Za primerjavo podatkov o številu otrok v rejništvu po posameznih regijah in otrok s hendikepom v rejništvu po posameznih regijah, sem naredila skupno tabelo ter dva grafa za število otrok v rejništvu in za število otrok s hendikepom v rejništvu. Vprašanja, ki so bila sestavljena na način, da so anketiranci odgovorili najprej z da ali ne (oziroma s se strinjam, se deloma strinjam, se ne strinjam), sem najprej ročno preštela število odgovorov, naredila tabelo in graf, nato pa utemeljitve izbranega odgovora analizirala po naslednjem postopku: odgovore strokovnih delavk in strokovnih delavcev sem zapisala, izbrala (podčrtala) pomembni del odgovora in odgovore odprto kodirala v tabeli. Levi stolpec tabele predstavlja kategorija (izbran odgovor na vprašanje, npr. DA/NE/SE STRINJAM). V sredinski stolpec tabele sem prepisala podčrtani del odgovora in ga oštevilčila (npr. 1A, 15A1, 15A2, 1B, 1C, 1D, 1E, 1F, 2A itd., pri čemer številka pomeni številko delavke/delavca, črka pa vprašanje na katero se izjava nanaša, npr. A: Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?, B: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa? itd.). V zadnjem, desnem stolpcu tabele, sem pripisala kode/pojme. Nadalje sem kode osno kodirala, da sem znotraj njih vzpostavila hierarhijo. Podatke v grafikoni sem prikazala v obliki deleža (na dve decimalki), razen, ko je šlo za število otrok v rejništvu (številčni podatki). Grafikoni so predstavljeni v Rezultatih, tabele in kodiranje odgovorov strokovnih delavk in strokovnih delavcev pa v Prilogi. Tako je analiza anketnih vprašalnikov potekala kvantitativno in kvalitativno (Priloga št. 9.2).

Primer:

1. Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?

Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otroka brez hendikepa v rejništvo?	Št. odgovorov	Delež (v %)
DA	10	21,74
NE	36	78,26

Skupaj:	46	100,00
---------	----	--------

(Tabela 9.2.4 iz Priloge št. 9.2, kjer je predstavljen celoten postopek analize anketnih vprašalnikov.)

(Grafikon 4.5 iz
Rezultatov, str. 68)

Utemeljitev odgovorov strokovnih delavk in delavcev:

A) ODGOVORI STROKOVNIH DELAVK IN STROKOVNIH DELAVCEV IN IZBOR
(PODČRTOVANJE) POMEMBNIH DELOV ODGOVOROV

DA:

6: Nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom.

7: Da, ker starši ne zmorejo sprejeti življenje z otrokom z Downovim sindromom.

10: Odgovor da. V našem primeru sta se starša odločila, da otroka pustita v bolnici, ker se je rodil telesno prizadet.

(Izsek iz Priloge št. 9.2, kjer je predstavljen celoten postopek analize anketnih vprašalnikov)

B) ODPRTO KODIRANJE

Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otroka brez hendikepa v rejništvo?/ KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA

DA	6A: Nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom. 7A: ... starši ne zmorejo sprejeti življenje z otrokom z Downovim sindromom. 10A: ... sta se starša odločila, da otroka pustita v bolnici, ker se je rodil telesno prizadet.	nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom; nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom; zapustitev otroka s hendikepom;
----	--	---

(Izsek iz Tabele 9.2.5. iz Priloge št. 9.2, kjer je predstavljen celoten postopek analize anketnih vprašalnikov.)

C) OSNO KODIRANJE

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
DA	nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom	6A, 7A, 32A
	zapustitev otroka s hendikepom	10A
	oddaljenost izobraževalne ustanove	15A, 18A
	težave v iskanju rejniške družine	26A
	razlog je hendikep	35A, 45A
	ni primera rejništva otrok s hendikepom	41A

(Tabela 9.2.6. iz Priloge št. 9.2, kjer je predstavljen celoten postopek analize anketnih vprašalnikov)

3.5.2 Obdelava in analiza intervjujev

Intervjuje sem analizirala kvalitativno. Obdelava in analiza intervjuja je potekala po naslednjih korakih:

1. Transkript intervjujev. Zaradi anonimnosti sem intervjuvanke poimenovala po vlogi, ki jo imajo v individualni projektni skupini (socialna delavka, rejnica, mamica) in ne po imenu. Transkript intervjujev je shranjen v osebni arhivu avtorice.
2. Zapis intervjujev po vnaprej določenih smernicah intervjuja (npr. Kakšen je proces podpore in pomoči družini, preden pride do odločitve za rejništvo?, Kako poteka priprava matične družine?) in izbor (podčrtovanje) pomembnih delov odgovorov. Pod določeno smernico (ki je hkrati moja kategorija) sem zapisala vse izjave vprašanih, ki se nanašajo na to smernico (kategorijo), čeprav so izjavo podali kot odgovor pod kakšnim drugim vprašanjem (Priloga 9.4, Priloga 9.7, Priloga 9.10).

3. Odprto kodiranje (prosto pripisovanje pojmov/kod) v tabeli. V levem stolpcu sem zapisala teme vnaprej določene smernice intervjuja, ki so hkrati moje kategorije (npr. Proces podpore in pomoči matični družini pred rejništvom, Priprava matične družine, itd.). V drugem, sredinskem stolpcu tabele sem prepisala podčrtane dele izjav vprašanih, ki sem jih oštevilčila po vrstnem redu izjav (npr. M1, SD1, SDa113, R1, itd. Oznaka M pomeni mamica, SD socialna delavka, SDa pomeni izjave socialne delavke na rezultate spletne ankete, R rejnica). V zadnjem, desnem stolpcu tabele, sem pripisala kodo/pojem za posamezno izjavo (Priloga 9.5, Priloga 9.8, Priloga 9.11).
4. Sledilo je osno kodiranje, ki je del odprtega kodiranja, s čimer sem vzpostavila hierarhijo znotraj posamezne kategorije. Pod posamezno kategorijo, sem prepisala kode/pojme izjav vprašanih. Združila sem kode/pojme različnih vprašanih, ki imajo isto kategorijo. Kategorije sem zapisala v levi stolpec tabele. V sredinski stolpec tabele sem prepisala kode/pojme, v desni stolpec tabele pa številke izjav, ki pripadajo določeni kodi.

Kategorije sem razvrstila v štiri tematska poglavja, in sicer: Pred rejništvom, Opravljanje rejništva, Pogled naprej ter Rejništvo otrok s hendikepom. Ta poglavja so me usmerjala že na začetku, ko sem sestavljala smernice za intervjuje. Prvo poglavje *Pred rejništvom* je sestavljeno iz širše kategorije Priprava na rejništvo (kamor sem zapisala vse kategorije vseh treh intervjujev, ki se nanašajo na Pripravo na rejništvo) in iz kategorije Odločitve za opravljanje rejništva. V kategorije, ki so bile skupne dvema ali vsem trem intervjujem, sem zapisala kode/pojme in številke izjav vseh intervjujev in sicer po naslednjem ključu: od splošnega do ožjega (najprej kode socialne delavke, nato kode mamice in/ali rejnice). Drugo poglavje *Opravljanje rejništva* je sestavljeno iz širših kategorij: Začetek, Potek rejništva, IPS, Sodelovanje vključenih v IPS-u, Podpora za delo ter iz kategorije Zagotavljanje glasu otroka in kategorije Stiki z otroki. V kategorije drugega poglavja, ki so bile skupne dvema ali vsem trem intervjujem, sem zapisala kode in številke izjav vseh intervjujev in sicer po ključu: od splošnega do ožjega (najprej kode socialne delavke, nato kode mamice in/ali rejnice). Tretje tematsko poglavje se imenuje *Pogled naprej* in je sestavljeno iz naslednjih širših kategorij: Želeni izidi, Spremembe za zaključitev rejništva, Trajanje rejništva ter iz kategorije Pomoč za naprej. V kategorije tretjega poglavja, ki so bile skupne dvema ali vsem trem intervjujem, sem zapisala kode in številke izjav vseh intervjujev po ključu: od splošnega do ožjega (najprej kode socialne delavke, nato kode mamice in/ali rejnice). Zadnje veliko poglavje je *Rejništvo otrok s hendikepom*,

ki ni razdeljeno na širše kategorije, ampak ga sestavljajo samostojne kategorije. V kategorije zadnjega poglavja, sem zapisala kode in številke izjav socialne delavke in rejnice (Priloga 9.12).

5. Zadnji korak analize intervjujev je definiranje kategorij. Skozi definiranje kategorij sem poskušala izraziti bistvo kategorije. Postopek definiranja kategorij mi je pomagal pri oblikovanju rezultatov intervjujev (Priloga 9.13).

Primer analize intervjuja (ene smernice intervjuja) socialne delavke:

1. Zapis intervjuja po vnaprej določenih smernicah intervjuja in izbor (podčrtovanje) pomembnih delov odgovorov

Kakšen je proces podpore in pomoči družini, preden pride do odločitve za rejništvo?

Odkvisno je, za kakšno problematiko gre. Ko je intervencija, na primer v primeru spolne zlorabe otroka, gremo hitro. Gre za odvzem otroka in namestitve v rejniški družini. Ko pa je ugotavljanje ogroženosti, poteka celoten postopek, preden se odloči za rejništvo počasi. Lahko traja tudi leta in takrat se dobivamo in pogovarjamo z matično družino. V tem primeru gre tudi za povezovanje z institucijami. (Izsek iz Priloge 9.4, kjer je predstavljen celoten zapis intervjuja socialne delavke po vnaprej določenih smernicah in izbor (podčrtovanje) pomembnih delov odgovorov)

2. ODPRTA KODIRANJE

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE (KODA)	KODA
PROCES PODPORE IN POMOČI MATIČNI DRUŽINI PRED REJNIŠTVOM	SD1: Odkvisno za kakšno problematiko gre. SD2: Ko je intervencija, ... gremo hitro. SD3: Ko pa je ugotavljanje ogroženosti poteka celoten postopek preden se odloči za rejništvo počasi. SD4: Lahko traja tudi leta in takrat se dobivamo in pogovarjamo z matično družino. SD5: ... povezovanje z institucijami.	odvisno od problematike; intervencija, hitro; ugotavljanje ogroženosti, počasi; delo z matično družino; sodelovanje z institucijami

(Izsek iz Tabele 9.5.1. iz Priloge 9.5, kjer je predstavljen celoten postopek odprtega kodiranja izjav socialne delavke)

3. OSNO KODIRANJE

Pred rejništvom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PROCES PODPORE IN POMOČI MATIČNI DRUŽINI PRED REJNIŠTVOM	odvisno od problematike	SD1
	Intervencija	SD2
	Hitro	SD2
	ugotavljanje ogroženosti	SD3
	Počasi	SD3
	delo z matično družino	SD4
	sodelovanje z institucijami	SD5
	ne, prej nič	M10

(Izsek iz Tabele 9.12.1.1 iz Priloge 9.12, kjer je predstavljeno celotno osno kodiranje izjav socialne delavke, rejnice in mamice)

4. DEFINIRANJE KATEGORIJ

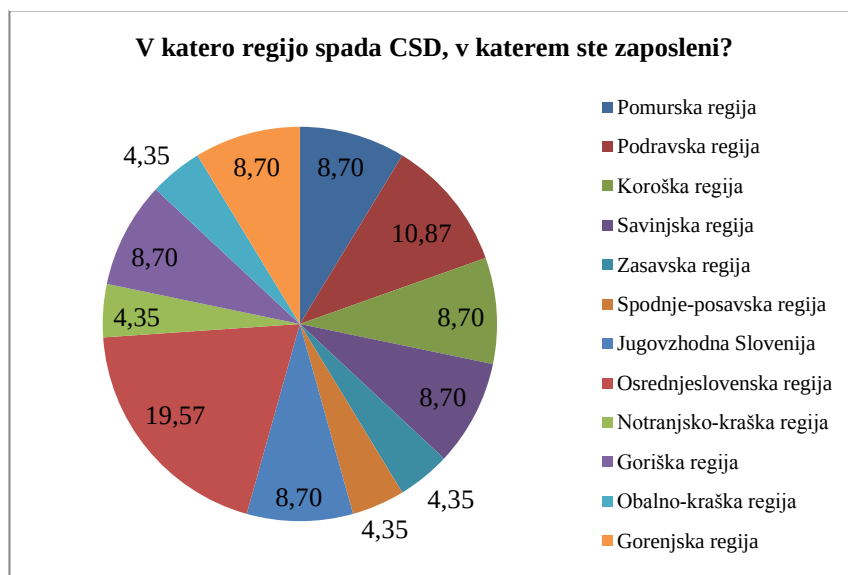
PROCES PODPORE IN POMOČI MATIČNI DRUŽINI PRED REJNIŠTVO: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, od česa je odvisen proces podpore in pomoči matični družini pred rejništvom in kako le ta poteka.

(izsek iz Priloge 9.13, kjer je predstavljeno celotno definiranje kategorij)

4. REZULTATI

4.1 Rezultati analize anketnih vprašalnikov

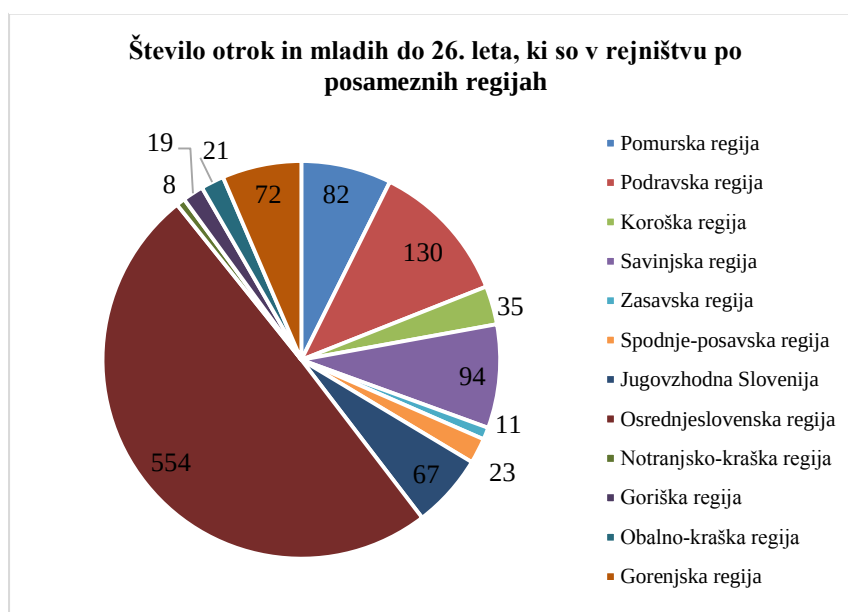
Grafikon 4. 1: V katero regijo spada CSD, v katerem ste zaposleni?

S tortnim grafikonom sem prikazala, iz katerih regij prihajajo strokovne delavke in strokovni delavci, ki so odgovorili na anketni vprašalnik. Od 46 strokovnih delavk in strokovnih delavcev je največ strokovnih delavk in strokovnih delavcev iz osrednjeslovenske regije,

in sicer 19,57 % oziroma 9 strokovnih delavk in strokovnih delavcev. Drugi po vrsti so strokovni delavci in strokovne delavke iz podravske regije, ki predstavljajo 10,87 % oziroma 5 strokovnih delavk in strokovnih delavcev.

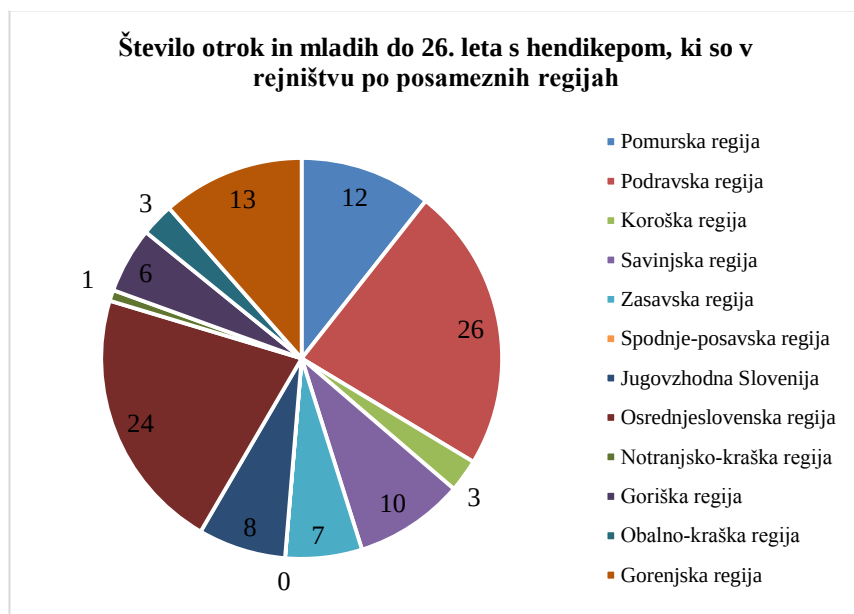
Grafikon 4. 2: Število otrok in mladih do 26. leta, ki so v rejništvu po posameznih regijah

Grafikon prikazuje število otrok in mladih do 26. leta, ki so v rejništvu po posameznih regijah. Skupno število otrok in mladih do 26. leta, ki so v rejništvu med oktobrom in decembrom 2014, je 1116 otrok in mladih. Največ otrok in mladih

do 26. leta, ki so v rejništvu, je v osrednjeslovenski regiji (554 otrok in mladih), sledi ji podravska regija (130 otrok in mladih), savinjska regija (94 otrok in mladih) ter ostale.

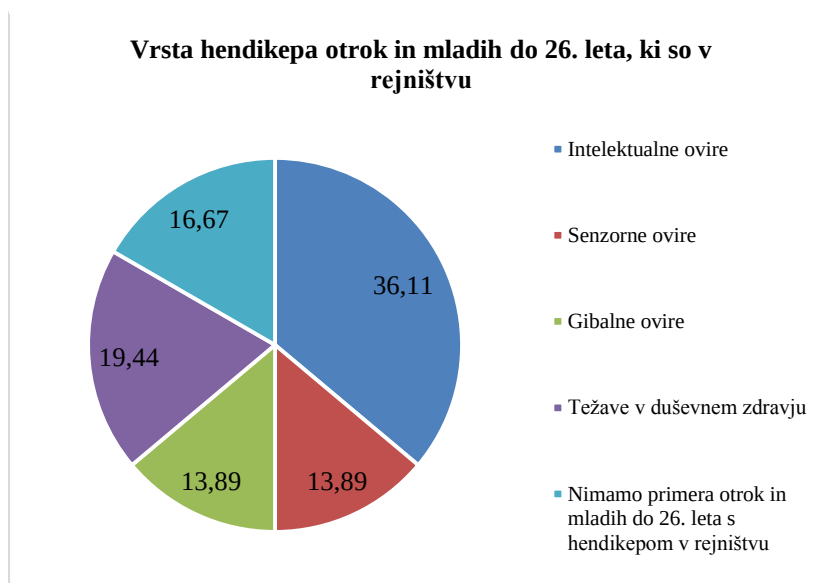
Grafikon 4. 3: Število otrok in mladih do 26. leta s hendikepom, ki so v rejništvu po posameznih regijah

S tortnim grafikonom sem prikazala število otrok in mladih do 26. leta s hendikepom, ki so v rejništvu. Skupno število med oktobrom in decembrom 2014 je 113. Največ otrok in mladih do 26. leta s hendikepom je v rejništvu v podravski regiji (26), sledi ji osrednjeslovenska (24),

gorenjska (13) ter ostale regije.

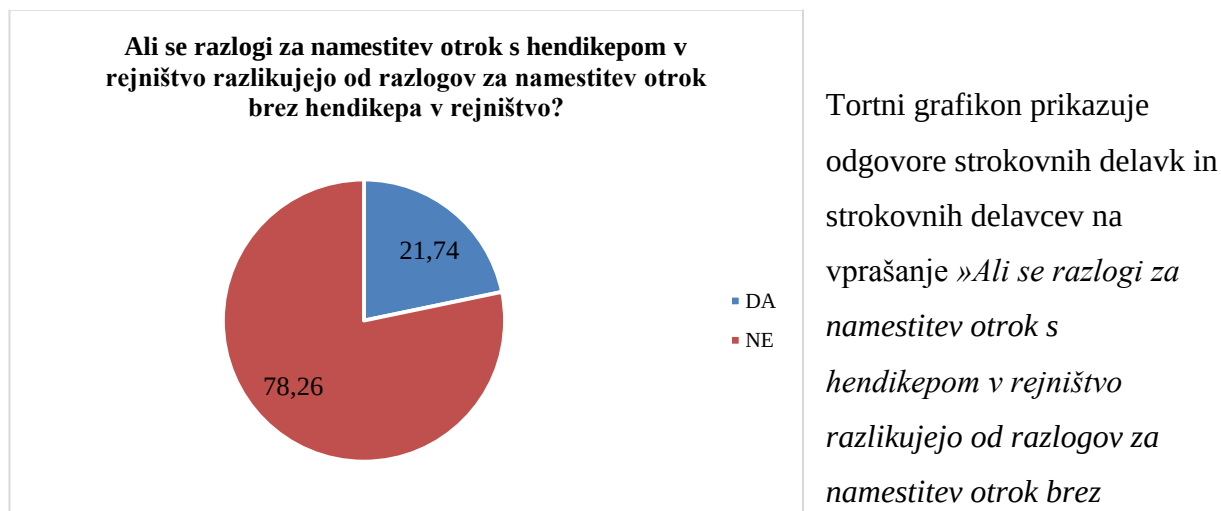
Grafikon 4. 4: Vrsta hendikepa otrok in mladih do 26. leta, ki so v rejništvu

Grafikon prikazuje vrsto hendikepa otrok in mladih do 26. leta s hendikepom, ki so v rejništvu. Največ jih ima intelektualne ovire (36,11 %), sledijo težave v duševnem zdravju (19,44 %), senzorne (13,89 %) in gibalne ovire (13,89 %). 16,67 % strokovnih delavk

in strokovnih delavcev je odgovorilo, da nimajo primera otrok in mladih do 26. leta s hendikepom v rejništvu.

Grafikon 4. 5: Ali se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?

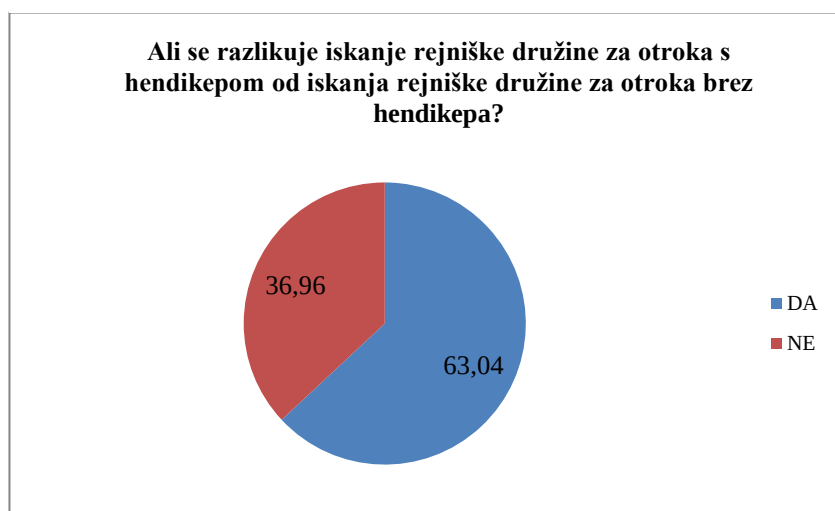
hendikepa v rejništvo?« Večina strokovnih delavk in strokovnih delavcev je odgovorila, da se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo ne razlikujejo. Tako je odgovorilo 36 od 46 strokovnih delavk in strokovnih delavcev, kar je 78,26 %. 21,74 %, oziroma 10 strokovnih delavk in strokovnih delavcev je odgovorilo, da se razlogi razlikujejo.

Strokovne delavke in strokovni delavci, ki so odgovorili, da se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo ne razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo, so odgovor utemeljili s prikrajšanostjo staršev (2A: ... *prikrajšanost staršev.*), težavami v starševanju (12A: ... *starši ne zmorejo poskrbeti zanje.*), oceno ogroženosti (8A2: ... *postopek ugotavljanja ogroženosti otroka v matični družini.*), oddaljenostjo izobraževalne ustanove (13A2: ... *namestitev, ko ni v bližini izobraževalne ustanove za tisto vrsto hendikepa in se otrok ne more voziti.*), zanemarjanjem otroka, kot razlogih za rejništvo (19A: ... *nameščeni zaradi zanemarjanja s strani staršev in neustreznega matičnega okolja.*). Nadalje so razlogi za rejništvo otroka s hendikepom zapustitev otroka in smrt staršev (17A: ... *neustrezna skrb za otroka, zapustitev otroka s strani staršev, smrt staršev.*). Strokovni delavci so odgovor utemeljili s tem, da pri delu izhajajo iz potreb otroka (20A: ... *izhajamo iz potreb otroka.*) in da delajo v smeri največje koristi otroka (21A: ... *se trudimo, da bi priskrbeli najboljše.*). Hendikep po njihovem mnenju ni bistven razlog za rejništvo (43A: *Hendikep otroka ni bistven razlog za oddajo otroka v rejništvo.*). Razlogi za rejništvo so tudi odvisnost

staršev (34A2: ... *nesposobnost staršev, da izvajajo roditeljske pravice, odvisnost (alkohol, droge), zanemarjanje otrokovih pravic in koristi.*), neustrezne bivanjske razmere (37A: ... *neprimerne bivanjske razmere in predvsem neprimerna vzgoja ter varstvo in skrb za otroka.*). Večina strokovnih delavk in strokovnih delavcev, je v utemeljitvi še dodatno poudarila, da se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo ne razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo (24A1: ... *se razlogi ne razlikujejo.*).

Strokovne delavke in strokovni delavci, ki so odgovorili, da se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo razlikujejo, so to utemeljili z nezmožnostjo spopadanja matične družine s hendikepom (7A: ... *starši ne zmorejo sprejeti življenja z otrokom z Downovim sindromom.*), z zapustitvijo otroka s hendikepom (10A: ... *sta se starša odločila, da otroka pustita v bolnici, ker se je rodil telesno prizadet.*), z oddaljenostjo izobraževalne ustanove za otroka s hendikepom (15A: ... *obiskujejo specifičen program izobraževanja pa zaradi oddaljenosti od kraja bivanja ne morejo živeti v matični družini.*), s težavami pri iskanju rejniške družine (26A: *Težje je najti primerno družino.*) in z razlogom hendikepa, kot glavnega razloga za rejništvo (35A: ... *da je otrok hendikepiran razlog za rejništvo.*). Ena strokovna delavka oziroma strokovni delavec je odgovor utemeljila s tem, da nimajo primera rejništva otrok s hendikepom (41A: *Nimamo otrok s hendikepom.*).

Grafikon 4. 6: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?

Grafikon prikazuje odgovore strokovnih delavk in strokovnih delavcev na vprašanje »Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?« 63,04 % oziroma 29 jih je

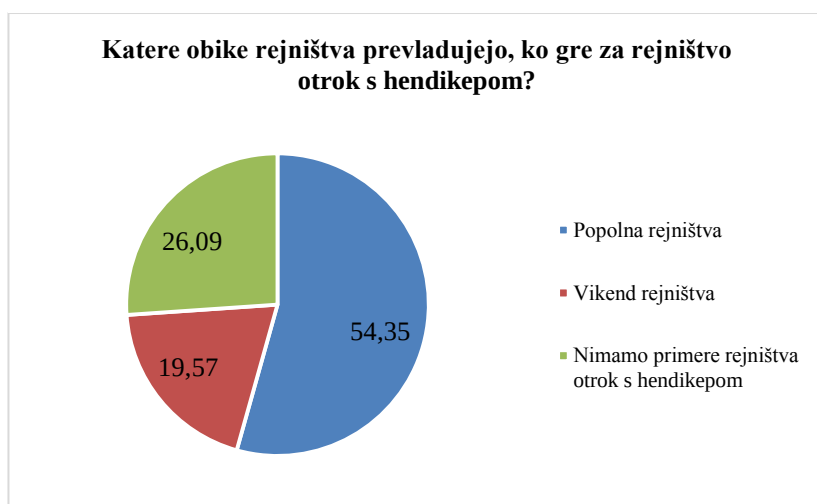
odgovorilo, da se iskanje rejniške družine razlikuje. 36,96 % oziroma 17 strokovnih delavk in strokovnih delavcev je odgovorilo, da se iskanje rejniške družine ne razlikuje.

Strokovne delavke in strokovni delavci, ki so odgovorili, da se iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom razlikuje od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa, so odgovor komentirali s tem, da je potrebno informiranje rejniških družin o otroku (1B: *Rejniške družine pred odločitvijo potrebujejo več informacij o otroku, hendikepu, katera od rejniških družin se najbrž tudi ne odloči, da bi sprejela otroka s hendikepom.*), da rejniki zavračajo rejništvo otroka s hendikepom (22B: *Rejniki se težje odločajo za otroka s posebnimi potrebami in je za njih težje najti ustrezno rejniško družino.*). Po njihovem mnenju je iskanje rejniške družine odvisno od pripravljenosti rejniške družine za rejništvo otroka s hendikepom (24B2: *Pomembno je, da vemo, da se bo rejniška družina znala spoprijeti z otrokovimi potrebami.*) in z znanjem rejniške družine (16B: *Išče se strokovno znanje, usposobljenost rejnice, dodatna znanja, glede na potrebe otroka.*). Rejniška družina mora biti brez predsodkov (4B: *Rejniška družina mora biti pripravljena na otroka s hendikepom, brez predsodkov.*). Za rejništvo otroka s hendikepom se odločijo redke rejniške družine (5B: *...se odloči manj družin.*). Iskanje rejniške družine je zahtevno (26B: *Težje je najti.*). Rejniške družine morajo biti usposobljene (7B: *... posebej pripravljena in usposobljena družina, da dobro poskrbi za otrokove potrebe.*) in imeti izkušnje (25B3: *Treba je najti primerno družino, ki že ima mogoče izkušnjo z otrokom s hendikepom.*). Strokovne delavke in strokovni delavci trdijo, da je potrebno za vsakega otroka najti primerno rejniško družino (42B: *... izbrati družino, ki je za otroka primerna in okoliščine sprejema.*) in da morajo biti rejniške družine pripravljene sprejeti otroka s hendikepom (41B: *... ki je pripravljena sprejeti otroka s hendikepom in se hkrati prilagoditi potrebam otroka.*). Zraven utemeljitve so še dodatno potrdili, da se iskanje rejniške družine razlikuje (18B: *Se razlikuje.*).

Strokovne delavke in strokovni delavci, ki so izbrali odgovor, da se iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom ne razlikuje od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa, so to utemeljili s tem, da je za vsakega otroka potrebno najti primerno rejniško družino (8B1: *Otrokom s hendikepom iščemo rejniško družino na enak način kot otrokom brez hendikepa.*), da je potrebno informirati rejniške družine o otroku (8B2: *Je pa pomembno, da so rejniki pred namestitvijo o tem seznanjeni in pripravljeni na sprejemanje takega otroka kot tudi na spremljanje otroka z različnimi posebnostmi.*), da morajo biti rejniške družine pripravljene na sprejem otroka s hendikepom (36B: *Ne, če so družine pripravljene na to, da sprejmejo otroka s hendikepom.*), imeti znanje (14B: *... iščemo najprimernejšo rejniško družino, glede na otrokove potrebe, rejniško družino, ki ima primerno znanje, izkušnje in je otroka pripravljena in sposobna sprejeti ter mu nuditi vse potrebno.*) in izkušnje (7B: *... je dobrodošlo, če ima rejnica že izkušnje s podobnimi otroki.*). Poudarili so korist otroka (37B: *.... gledamo najprej*

za otrokovo korist in se ga namesti v zanj najprimernejšo rejniško družino.), dodatno potrdili, da se iskanje rejniške družine ne razlikuje (23B: Ne.) in da imamo pripravljene rejniške družine za sprejem otrok s hendikepom v rejništvo (39B: ...je znano, katere rejniške družine so pripravljene sprejeti tudi otroke s hendikepom.).

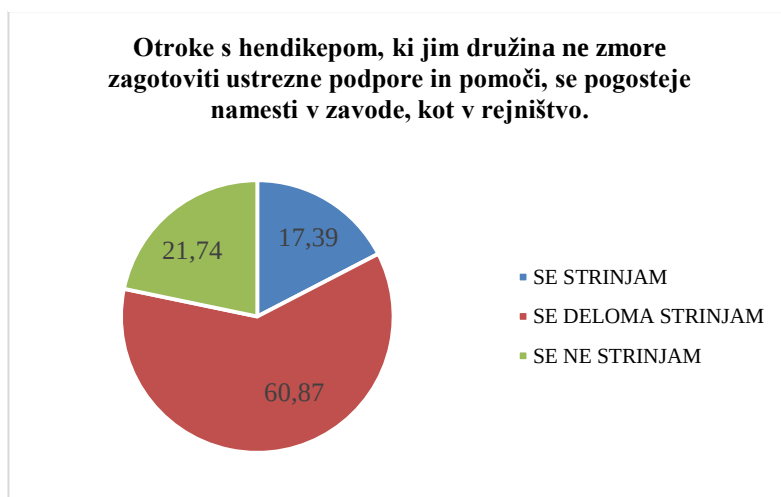
Grafikon 4. 7: Katere oblike rejništva prevladujejo, ko gre za rejništvo otrok s hendikepom?

S tortnim grafikonom sem prikazala rezultate odgovorov strokovnih delavk in strokovnih delavcev, o oblikah rejništva, ki prevladujejo, ko gre za rejništvo otrok s hendikepom. Ko gre za

rejništvo otrok in mladih do 26. leta s hendikepom, po odgovorih strokovnih delavk in strokovnih delavcev prevladujejo popolna rejništva (25 odgovorov oziroma 54,35 %). Vikend rejništev je 19,57 %, 9 strokovnih delavk in strokovnih delavcev je izbralo ta odgovor. 12 strokovnih delavk in strokovnih delavcev (26,09 %) je izbralo odgovor, da nimajo primera rejništva otrok s hendikepom.

Grafikon 4. 8: Otroke s hendikepom se pogosteje namesti v zavod, kot v rejništvo

Tortni grafikon prikazuje odgovore strokovnih delavk in strokovnih delavcev na trditev, da se otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. 8 strokovnih delavk in

strokovnih delavcev ali 17,39 % se strinja s trditvijo. To utemeljujejo s tem, da se namesti

otroka v rejništvo zaradi oddaljenosti zavodov (5C: *V preteklosti smo imeli nekaj otrok s hendikepom (slepota, izguba sluha, ...) v rejništvu iz razloga, ker so bile primerne ustanove zanje na drugih koncih Slovenije.*), s tem, da je težje najti rejniško družino za otroka s hendikepom (6C: *Zaradi težjega iskanja rejniške družine.*), z izkušnjami iz prakse (7C: *Tako kaže praksa.*), z zavodom izobraževalne ustanove, ki jo obiskuje otrok s hendikepom (13C: *Ker je zanje težje najti družino, glede na hendikep pa tudi bližina izobraževalnega zavoda in če ima izobraževalna ustanova svoj zavod, se otroka potem namesti v zavod.*). Rejništvo za otroke s hendikepom po njihovih besedah ni ustrezno (25C: *Ker tudi z rejništvom ni možno takemu otroku zagotoviti ustrezne pomoči in podpore.*). Zavod je manj radikalnim poseg v družino (28C: *Gre za manj radikalen poseg v družino, staršem se ne jemlje njihove vloge v čustvenem smislu.*) in lažje sprejet s strani staršev (31C: *Starši lažje sprejmejo zavodsko obliko oskrbe za takšnega otroka kot rejniško družino.*). Srb za otroke s hendikepom je po njihovem mnenju zahtevnejša (39C: *Skrb za takšne otroke je seveda zahtevnejša.*).

Strokovni delavci, ki se deloma strinjajo s trditvijo, teh je 28 oziroma 60,87 %, so trditev utemeljili s tem, da je namestitev v zavod ali v rejništvo odvisna od starosti otroka (2C1: *... odvisno od njegove starosti.*), da izbira zavoda prevladuje pri starejših otrocih (2C2: *Od vstopa v puberteto prevladuje izbira zavoda.*). Zavod zagotovi specializirano strokovno pomoč; poudarjajo kombinacijo zavoda in vikend rejništva (1C: *Odvisno predvsem od starosti otroka, res pa zavodi lahko zagotovijo več oblik specializirane strokovne pomoči, tako, da je najbrž primerna kombinacija z vikend rejništvom.*). Izbira namestitve je odvisna od potreb otrok (3C: *Odvisno od zagotavljanja skrbi staršev in potreb otrok.*), od konkretnega primera (10C: *Odvisno od vsakega konkretnega primera posebej.*) od vrste hendikepa (9C: *Odvisno od samega hendikepa.*) in od razpoložljivosti rejniških družin (16C: *Odvisno od otrokovih potreb in "ponudbe" rejniških družin.*). Težje je najti rejniško družino za otroka s hendikepom (4C: *Težje je najti "pravo" rejniško družino.*). Zavod je zadnja možnost (26C: *V primerih, ko res izrabimo vse možnosti, da bi otroka lahko namestili v primerno družino in le te ne najdemo.*). Nekateri strokovni delavci nimajo izkušenj z namestitvijo otrok v zavode (46C: *Nimam izkušenj.*). Zavod se izbere, ko je v korist otroka (33C: *Če pa se izkaže, da je zavodsko varstvo (npr. Janez Levč) za mladoletnega otroka, z vidika njegovega razvoja in tudi samega sodelovanja z matično družino res boljša izbira, pa se ga namesti v zavod.*). Po besedah strokovnih delavk je zavod lažje sprejet s strani staršev (35C: *... se veliko staršev raje odloča za zavod.*), z namestitvijo otrok v zavode se po njihovem mnenju prenese odgovornost na

otroka (34C: *Starši raje vidijo, da gredo otroci v zavod kot v rejništvo, saj s tem preložijo odgovornost na otroka.*) in na njegov hendikep.

Strokovni delavci in strokovne delavke, ki se s trditvijo ne strinjajo, teh je 10 oziroma 21,74% so izbiro odgovora utemeljili s tem, da je namestitev odvisna od primera (12C: *Ker je odvisno od primera do primera.*), od potreb otrok (21C: *Ker menim, da je potrebno najti za vsakega otroka najbolj ustrezno obliko skrbi.*), od strokovne podpore in izobraževanja rejnikov (14C: *Ob ustrezni strokovni podpori in izobraževanju rejnikov ter sodelovanju rejnikov s CSD, so rejniki sposobni skrbeti za otroka z razvojnimi težavami in ovirami.*) ter od vrste hendikepa (17C: *V zavod nameščamo otrok s težjimi in težkimi motnjami v duševnem in telesnem razvoju, ki potrebujejo strokovno pomoč praktično 24 ur na dan, te pa jim rejniške družine ne zmorejo nuditi.*). Nekateri nimajo izkušenj z namestitvijo otrok v zavode (19C: *... nimamo teh izkušenj.*). Nekaj jih je odgovorilo, da se s trditvijo, »da se otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo«, ne strinjajo, a da je to pravilo v praksi in da se otroke s hendikepom pogosteje namesti v zavod kot v rejništvo (20C: *Vendar je v praksi to bolj pravilo kot ne.*). Rejniška družina je prioriteta (41C: *Rejniška družina je nadomestna družina in otroka oziroma mladostnika se vedno, če je možno, namesti v rejniško družino.*). Po besedah strokovnih delavcev in strokovnih delavk obstajajo pripravljene rejniške družine za otroke s hendikepom (42C: *Obstajajo družine, ki so otroka sposobne sprejeti, treba jih je le poiskati.*).

Grafikon 4. 9: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?

S tortnim grafikonom sem prikazala odgovore strokovnih delavk in strokovnih delavcev na vprašanje, ali je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito. Večina strokovnih delavk in strokovnih delavcev meni, da rejništvo otrok s hendikepom v Sloveniji ni dovolj

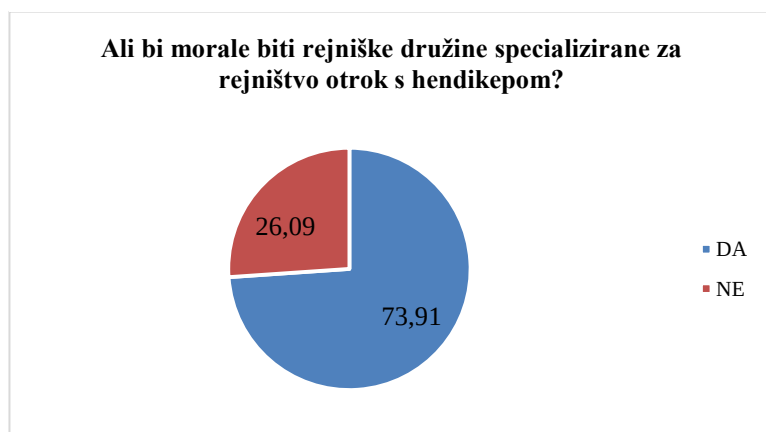
razvito. Tako meni 76,09% oziroma 35 strokovnih delavk in strokovnih delavcev, medtem ko 23,91 % oziroma 11 strokovnih delavk in strokovnih delavcev meni, da je rejništvo otrok s hendikepom dovolj razvito.

Strokovni delavci in strokovne delavke, ki menijo, da področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji ni dovolj razvito, to utemeljujejo s tem, da rejništvo otrok s hendikepom ni specializirano (2D1: *To področje kot specializacija ni posebej razvito, prav tako ne rejništvo otrok z izkušnjo zlorabe.*), hkrati pa nekateri poudarjajo, da potrebe po specializaciji ni (2D2: *Osebnost, kot socialna delavka te potrebe nisem zaznala.*). Nadalje utemeljujejo izbrani odgovor s pomanjkanjem izobraževalnih tem o rejništvu otrok s hendikepom (3D: *Izobraževalnih tem na to temo je premalo.*) in s tem da je pomembno pozornost o rejništvu otrok s hendikepom dati na usposabljanju za rejnike (4D: *... potrebno bi bilo več pozornosti na usposabljanju rejniških družin, ki so pripravljene skrbeti za te otroke, več strokovnega suporta.*). Rejništvo na sploh je po njihovem mnenju premalo razvito in premalo se upoštevajo posebnosti otrok (5D: *... rejništvo nasploh ni dovolj razvito, premalo se upoštevajo posebnosti otroka.*). Potrebna je več dela rejniške družine (10D: *... gre za bolj specifične otroke, ki potrebujejo poleg ljubečega družinskega okolja tudi ljudi, ki se bodo znali in zmogli ukvarjati z njimi in njihovimi specifičnimi potrebami.*); za rejništvo otrok s hendikepom ni usposobljenih rejniških družin (11D: *Ni usposobljenih rejniških družin.*). Potreba po specializaciji rejniških družin obstaja (13D: *Menim, da bi morali imeti specializirane družine za otroke s hendikepom.*), nujna so dodatna usposabljanja za rejniške družine (14D: *Rejniki bi potrebovali dodatna znanja in usposabljanja za delo z otroki s posebnimi potrebami.*), saj obstaja potreba po usposobljenih rejniških družinah (15D: *Potrebovali bi usposobljene rejniške družine, ki bi imele dovolj znanja za delo z otroki in mladostniki s specifičnimi motnjami oziroma primanjkljaji.*). Rejniške družine imajo po besedah strokovnih delavk premalo znanja (16D: *... večina rejnic nima potrebnih znanj.*), in ni veliko izkušenj rejništva otrok s hendikepom (27D: *Nimamo veliko teh izkušenj.*), ni ustrezne specializacije za usposabljanje rejniških družin (29D: *Ne poteka ustrezna specializacija, ki bi rejniške družine usposobila za delo z otroki s hendikepom.*), kar nakazuje na potrebo po dodatnih izobraževanjih (32D: *Potrebno bi bilo posamezne rejnike, ki imajo do tega odprtost in zmožnost, da se jim nudi dodatna izobraževanja.*). Specializiranih rejniških družin ni (33D: *... rejnikov, ki bi bili "specializirani" za kakšno specifično problematiko premalo ali pa jih praktično ni.*). Socialne delavke in delavci izpostavljajo pomanjkanje govora o hendikepu (37D: *Bolj malo se govori o samem hendikepu.*) in to, da so otroci s hendikepom v zavodih (39D: *Ni, saj je verjetno tudi primerov rejništva pri takšnih otrocih bolj malo, saj so večinoma nameščeni v zavode.*). O tem področju po njihovem mnenju ni raziskav. Pohvalili pa so intenziviranje izobraževanj za rejnice (42D: *Ni raziskav o tem, k sreči pa se intenzivira izobraževanje rejnic in rejnikov.*). Nekateri strokovni delavci in

delavke pod utemeljitvijo trdijo, da je rejništvo otrok s hendikepom razvito (45D1: ... je razvito.) in da je spremembe prinesel IPS (45D2: *Kvalitetnejši pristop je do otrok po mojem mnenju prinesel nov način dela individualne projektne skupine, saj tega sprva ni bilo.*) ter da ne vedo utemeljiti svoj odgovor (40D: *Ne vem.*). Veliko strokovnih delavk in strokovnih delavcev je še dodatno v utemeljitvi zapisalo, da je premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom (6D: *Vsekakor ne.*).

Strokovne delavke in strokovni delavci, ki so odgovorili, da je rejništvo otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito, so to utemeljili s tem, da so rejniške družine pripravljene sprejeti otroka s hendikepom (1D: ... *precej rejniških družin, ki so pripravljene sprejeti tudi otroka s hendikepom.*), da je dobro razvito rejništvo na sploh (8D1: *Ocenjujem, da je rejništvo dobro zastavljeno in razvito.*), da so bile dobrodošle spremembe zakona (8D2: *Dobrodošle so bile spremembe zakona.*), da je dovolj razvito rejništvo otrok s hendikepom (9D: *Da.*), razvito kot rejništvo na sploh (12D: *...je razvito toliko kot za ostale otroke.*), da so potrebne prilagoditve konkretnemu otroku (21D: *Potrebe otrok tudi s hendikepom so različne, zato so za vsakega otroka potrebne prilagoditve.*), in dopolnitve (22D: *Je razvito, bi pa bilo še marsikaj potrebno dopolniti oziroma nadgraditi.*). Potrebe po dodatni razvitosti ni (23D: *Na intervizijskih skupinah ni zaznati problematike o (ne)razvitosti rejništva z gledišča otroka s hendikepom.*), pomoči s strani strokovnih delavcev je dovolj (30D: *Dovolj je pomoči, le včasih so ovire bolj na infrastrukturi.*) in da je naloga strokovnih delavcev najti primerno rejniško družino (44D: *Strokovni delavci smo dolžni poiskati tako rejniško družino, ki bo primerna in ustrezna in mora delovati otroku v največjo korist.*).

Grafikon 4. 10: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?

Grafikon prikazuje odgovore strokovnih delavk in strokovnih delavcev na vprašanje, ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom. Strokovne delavke in strokovni delavci so

večinoma odgovorili, da bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom. Tako jih je odgovorilo 34 oziroma 73,91 %. 12 oziroma 26,09 % jih je

odgovorilo z ne. Strokovne delavke in strokovni delavci, ki so odgovorili, da bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom so to utemeljili s tem, da morajo biti rejniške družine odprte za sprejemanje otroka (1E: ... v smislu, da so pripravljene spoznati hendikep, se učiti novih pristopov, torej predvsem, da so odprte za sprejemanje takega otroka, ne pa toliko v smislu, da bi imeli prav določene družine za določen hendikep.), da obstaja potreba po specializaciji rejniških družin (41E: ... potrebujemo specializirane rejniške družine za otroke s hendikepom kot tudi za otroke, ki so doživeli nasilje v otroštvu.). Potrebno je ustrezno ravnanje rejniške družine (3E: Da bi lahko nudile otroku ustrezno nego ter se spopadale s težavami.) in razviti širšo mrežo pomoči (4E: Ni potrebno specializirano rejništvo, le razviti širšo mrežo pomoči takim rejniškim družinam in otrokom, staršem.) ter usposobiti rejniške družine (5E: Nasploh bi morale biti rejniške družine bolj usposobljene za opravljanje rejniške dejavnosti.). Potrebno je pregledati pogoje za opravljanje rejništva otrok s hendikepom (6E: Dodatna izobraževanja, vprašanja v psihološki oceni rejnikov, vezane na nediskriminacijo hendikepiranih oseb.). Rejniki rabijo več znanj (7E: Da, ker potrebujejo več znanj za svoja ravnanja v odnosu z otrokom in njegovo biološko družino.), izobraževanja o hendikepu otroka (9E: ... v smislu izobraževanja glede točno določenega hendikepa, katerega ima otrok, ki se bo naselil v rejniško družino.), saj se srečujejo s premalo znanja rejniške družine in s težavami (14E: Rejniki imajo premalo specializiranega znanja za delo s hendikepiranimi otroci, zato se pogosto znajdejo v vzgojnih in skrbstvenih težavah kako takšnemu otroku pomagati na primeren način.). Strokovne delavke in strokovni delavci izpostavljajo potrebo po specializaciji rejniških družin za otroke s težjim hendikepom (17E: V primeru težjih motenih posebnosti.), izobraževanje o rejnistvu otrok s hendikepom (23E: Izobraževanja v okviru SCSD tudi na to temo bi bila gotovo koristna.) in potrebo po usposabljanju rejniških družin (24E: Delo z otrokom s hendikepom je vsekakor drugačno, zato bi družine potrebovale več usposabljanj.). Delo rejnikov je zahtevno (35E: Zahtevnost dela za rejniško družino je velika.), zato izpostavljajo potrebo po večjem plačilu rejnikom (30E: Delo s hendikepiranim otrokom je veliko zahtevnejše in rejniki bi morali biti bolj opremljeni za delo z otroki in dobiti tudi večje plačilo za delo.). Nekateri so trditev utemeljevali s projektom v preteklosti (45E2: Tovrsten projekt je že obstajal, zaključen pa je bil zaradi pomanjkanja sredstev.). Nekaj strokovnih delavk in strokovnih delavcev je, čeprav so odgovorili da bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom, to utemeljili s tem, da ni potrebe po specializaciji rejniških družin (40E: Ne ravno specializirane, prav gotovo pa morajo imeti dovolj posluha za delo z otrokom, ki ima specifične težave.).

Strokovne delavke in strokovni delavci, ki so odgovorili, da ni potrebe, da bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom, so odgovor komentirale s potrebno specifično rejniško družino za vsakega otroka (2E: *Vsak otrok je specifičen, potrebuje specifično družino, specifičen odziv, ki seveda vključuje strokovno in osebno delo za reševanje težav.*), s suptom s strani CSD-ja (8E: *Rejniške družine s strani centra dobijo suptom, v kolikor je potrebno znanje s katerim ne razpolagajo pa so rejniki usmerjeni k strokovnjakom.*), s tem, da ni potrebe po specializaciji rejniških družin (12E: *Menim, da za to področje ni potrebno specializirano rejništvo.*), z informiranjem rejniških družin (21E1: *Menim, da je potrebno najprej rejniku posredovati čim več informacij o otroku potem pa on odloči, če bo sprejel otroka.*) in z zahtevnim delom rejnikov (21E2: *Ko ima otroka skuša zadovoljiti njegove potrebe, ob tem se izobražuje, išče informacije, prilagaja, poizkuša.*). Rejništvo po njihovem mnenju ni strokovna obravnava (28E: *Rejniška družina nadomešča družino in ne strokovne obravnave.*). Potreba po usposobljenih rejniških družinah obstaja (32E: *Specializirana ne, le dodatno usposobljena.*), potrebna je odprtost rejniških družin za sprejemanje otroka (31E: *Menim, da ni potrebe po specializiranih rejniških družinah, saj je za vsakega otroka pomembna izkušnja varnosti, sprejetosti takšnega kot je.*) in več znanja (36E: *Konkretna družina bi potrebovala dodatna specialna znanja.*). Izbran odgovor so utemeljili z zakonsko urejeno pravico do strokovne pomoči za rejnike (46E: *Prav bi bilo, da bi bilo zakonsko urejeno, da imajo vse rejniške družine pravico do strokovne pomoči glede na potrebe otroka.*).

Strokovne delavke in strokovne delavce sem vprašala, kako se delo strokovne delavke razlikuje, ko gre za rejništvo otroka s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otroka brez hendikepa? Veliko jih je odgovorilo, da se delo ne razlikuje (4F: *Ne gre za drugačno delo.*). Poudarjali so, da je pomembno znanje strokovne delavke (15F2: *Poznati moramo določena področja, da lahko otroku oziroma družini ustrezno pomagamo, v delo vključujemo strokovnjake s področjih, ki obravnavajo otroka.*), da je več dela (2F: *Veliko vloženega dela je potrebno za krepitev njegove samostojnosti.*), več spremljanja s strani socialne delavke (3F: *Več spremljanja, prilagoditev dela.*), da je potrebno se prilagoditi otroku (9F: *Prilagajanje komunikacije otroku, glede na njegovo razumevanje.*), več sodelovati z rejniško družino (11F: *Večja pozornost in podpora rejnici.*), individualno delati z otrokom (10F: *Potrebna je več sodelovanja z rejniško družino, več povezovanja z drugimi institucijami, več individualnega dela z otrokom.*), povezovati se z institucijami (14F: *Posebna pozornost je usmerjena v spremljanje rejništva za otroke in mladostnike z motnjami v razvoju, podpora, svetovanje in pomoč rejnikom, ki skrbijo za otroka z motnjami v razvoju ter intenzivno sodelovanje z*

institucijami, kjer so ti otroci in mladostniki v obravnavi.), iskati ustrezne rejniške družine (16F: *Se ne razlikuje...poišče najbolj ustrezno namestitev za otroka in sodeluje z matično družino, da se odpravijo razlogi, zaradi katerih je bilo potrebno ukrepanje.*), sodelovati z matično družino (26F: *... več vključevanja in sodelovanja z rejniško družino, matično družino in vsemi udeleženi.*). Pomembna po njihovem mnenju so nova znanja (20F: *Potrebna so nova znanja in sodelovanje z ustreznimi institucijami.*). Dve strokovni delavki oziroma dva strokovna delavca sta odgovorila, da nimajo primera rejništva otroka s hendikepom (41F: *Nimamo otrok s hendikepom.*), ena strokovna delavka je izpostavila nepripravljenost matične družine (35F2: *Razlika je velikokrat ta, da starši otrok s hendikepom niso pripravljeni sodelovati in zanimanje za otroka v celoti opustijo.*), ena je povedala, da se delo razlikuje (39F: *Delo je seveda drugačno zaradi tega, ker takšni otroci težko izrazijo svoje potrebe in želje.*) in ena izrazila svoje mnenje o formulaciji hendikepa (46F: *Formulacija hendikepa je zame osebno zelo stigmatizirana, bolj topel in domač izraz mi je oviranost otroka ali invalidnost v skrajnem primeru.*).

4.1.1 Raziskovalne hipoteze

Na podlagi rezultatov 46 anketnih vprašalnikov potrjujem oziroma ovračam vnaprej postavljene raziskovalne hipoteze. Hipoteze komentiram v Razpravi.

- Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo. – *ovržem*
- Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniških družin za otroke brez hendikepa. – *potrjujem*
- Več kot 70 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, se strinja oziroma se deloma strinja, da se otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, pogosteje namesti v zavode kot v rejništvo. – *potrjujem*
- Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik, delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo in imajo primere

rejništva otrok s hendikepom, ocenjujejo, da v primeru rejništva otrok s hendikepom prevladujejo popolna rejništva. – *potrjujem*

- Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da področje rejništva otrok s hendikepom ni dovolj dobro razvito. – *potrjujem*
- Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da je potrebna specializacija rejništva otrok s hendikepom. – *potrjujem*

4.2 Rezultati analize intervjujev

Rezultate intervjujev predstavljam skozi štiri tematska poglavja, ki so me usmerjala tekom raziskovanja: A) Pred rejništvom, B) Opravljanje rejništva, C) Pogled naprej in D) Rejništvo otrok s hendikepom. Odgovori socialne delavke so na splošno o rejništvu in rejništvu otrok s hendikepom, medtem ko so odgovori mamice in rejnice odgovori o točno določenem primeru rejništva dveh deklic. Socialna delavka, s katero sem opravila intervju, je socialna delavka matične družine deklic, ki sta v rejništvu. Rezultati intervjujev se nanašajo le za en konkreten primer rejništva dveh deklic s hendikepom. O rezultatih intervjujev konkretnega primera razpravljam v razpravi.

A) Pred rejništvom

Proces podpore in pomoči matični družini pred rejništvom s strani socialne delavke je odvisen od **problematike**, od kompleksnosti problema matične družine (*SD1: Odvisno za kakšno problematiko gre.*); ko je potrebna intervencija, sam postopek poteka **hitro** (*SD2: Ko je intervencija, ... gremo hitro.*), ko gre za **ugotavljanje ogroženosti, počasi** (*SD3: Ko pa je ugotavljanje ogroženosti poteka celoten postopek, preden se odloči za rejništvo počasi.*). Socialna delavka **dela z matično družino** (*SD4: Lahko traja tudi leta in takrat se dobivamo in pogovarjamo z matično družino.*) in **sodeluje z institucijami** (*SD5: ... povezovanje z institucijami.*). Mamica deklic s hendikepom v rejništvu je povedala, da pred rejništvom **sodelovanja s CSD-jem ni bilo** (*M10: Ne, prej nič.*).

Socialna delavka je na vprašanje, katere metode, koncepte in načine ravnanja v socialnem delu uporabljajo pri pripravi na rejništvo, povedala, da jim pri delu pomaga **psihologinja** (*SD6: ... psihologinja.*) in da **pripravijo otroka na rejništvo** (*SD7: Če je otrok na primer v*

kriznem centru, se ga tam pripravi in tam spozna rejnike.). Naštela ni nobene metode, koncepta ali načina ravnanja v socialnem delu.

Odločitev za rejništvo je po besedah socialne delavke **težka** (SD8: ...zelo težak in težaven proces.) in **zadnja možnost** (SD9: ... zadnja možnost.), sprejmejo jo, ko je v korist otroka (SD10: ... če se ugotovi, da je rejništvo bolj v korist, kot na primer namestitvev v mladinski dom.), po **pregledu socialne mreže** (SD11: Prej se pregleda socialno mrežo, ali bi lahko otrok bival pri kom izmed svoje socialne mreže.). Sprejemanje odločitve je odvisno od **vrste rejništva** in če **starši soglašajo** z namestitvijo otrok v rejništvo ali ne (SD12: Odločitev je odvisna tudi od tega, ali gre za vikend rejništva ali za popolno ter ali je odločitev dana s soglasjem staršev ali brez soglasja.). V **urgentnih** situacijah, je odločitev sprejeta **brez soglasja staršev** (SD13: Ko je nujno odvzeti otroka iz matične družine in ga dati v rejniško, se to po navadi naredi brez soglasja družine.). Za **vikend rejništva** gre, ko je **otrok v zavodu** (SD14: Za vikend rejništva pa v večini primerov gre, ko je otrok v zavodu ali v kakšnem domu med tednom in je v rejništvu le med vikendi in počitnicami.). Rejništvo je lahko tudi **želja otroka** (SD15: ... je najstnik prišel k nam in nam povedal, da hoče od doma in da noče več živeti doma.). Mamica deklic s hendikepom, ki sta v rejništvu je povedala, da je rejništvo njenih hčerk **odločitev in predlog CSD-ja** (M1: To je center odločil., M2: Center je predlagal.).

Rejniško družino se išče **blizu matične družine** (SD16: ... čim bližje matični družini.). Socialna delavka pokliče **po telefonu** bližnje CSD-je (SD17: ... prek telefona pokličem CSD-je v bližini in jim opišem situacijo in jih vprašam, če imajo kakšno rejnico na voljo.) ali pošlje **dopis po vseh CSD-jih** (SD18: ... pošljemo dopise po vseh 62 centrov za socialno delo.). Dobro je, če imajo na voljo **vsaj dve rejniški družini**, da gredo na **teren**, se **pogovorijo z rejniki** (SD19: Dobro je, da imamo na možnost vsaj dve rejniški družini za izbiro in potem gremo na teren in si obe rejniški družini pogledamo, se pogovorimo z rejniki.). V nekaterih primerih **vključijo tudi otroka** (SD20: Če je otrok v kriznem centru, gre na obisk tudi on z nami.).

Otroka pripravijo na rejništvo **postopno s stiki z rejniki in s pogovorom o rejništvu** (SD21: ... če gre za postopno, če je otrok prej v kriznem centru, potem v kriznem centru spozna rejnike., SD22: ... mu razložimo, kaj je rejništvo in zakaj mora tja.). V primeru **urgentnega** rejništva **priprave** otrok **ni** (SD23: ... urgentno rejništvo, potem kakšne dolge priprave ni, ampak se vse zgodi v hipu.). Skozi raziskovanje sem ugotovila, da sta bili **deklici** s hendikepom pred rejništvom **v bolnici**, kjer je potekala priprava na rejništvo s stiki rejnikov

(R32: Onidve sta bile pred rejništvom v Stični, v bolnici, in jaz sem bila eno petkrat tam na obisku.).

Priprava matične družine je po besedah socialne delavke **odvisna od situacije** (SD24: ... odvisno od situacije.). V primeru **neposredne zaščite otroka**, se **otroka odvzame** (SD25: ... za neposredno zaščito otroka, so družine postavljene pred dejstvo, da se otroka odvzame in gre v rejništvo.). Potekajo **postopki pomoči** in **seznanjanje s potrebnimi spremembami v matični družini** (SD26: Če pa potekajo prej postopki pomoči družini, se jih na to pripravi., SD27: Povemo jim, da če se spremembe v družini ne bodo zgodile, se bo otroka odvzelo in se ga dalo v rejništvo.). **Priprave** matične družine večinoma **ni**, izda se **odločba** (SD28: Ne morem pa reči, da imamo mi v praksi postopek priprave., SD29: Izda se odločba in naredi se izvršba, odvzem otroka.). S tem, ko se **otroke** pred rejništvom **namesti**, npr. **v bolnico** (R33: Od staršev so jih vzeli in so jih v bolnico namestili, ker druge namestitve nikakor niso mogli dobiti tako hitro.) se na to, da ne živijo skupaj **navajajo starši in otroci**. (R34: Pa jaz mislim, da tudi zato, da so se starši malo navadili, da zdaj punčki nista doma., R35: Da ne bi bil prevelik šok, ne za starše in ne za otroke.).

Rejniško družino se pripravi z **informacijami o otroku** (SD30: ... da informacije o tem, kakšen je otrok., R9: ... niso mi preveč dosti povedali.) s strani **socialne delavke rejniške družine** (SD32: ... matična socialna delavka CSD-ja rejniške družine.), ki rejniško družino **pokliče po telefonu** in opravi **pogovor na CSD-ju** (R8: Me je klicala, če bi, potem smo se pogovarjale, šla sem tudi do nje na center, pa smo se tam malo pogovarjale.). **Rejnica** izrazi svoje **dvome** (R16: Potem sem bila jaz še malo v dvomih, ker je pri nas tako moška družina.) in **povprašuje** o primeru na **CSD-ju** (R17: Zato sem jih vprašala na centru, če mislijo, da je sploh pametno, da prideta k nam.). K pripravi rejniške družine štejejo tudi **stiki z otrokom** (SD33: Ko pridemo pred začetkom rejništva na obisk k rejniški družini se včasih zgodi, da gre z nami tudi otrok ali pa pridejo rejniki na obisk k otroku v krizni center., R10: Onidve sta bile pred rejništvom v Stični, v bolnici in jaz sem bila eno petkrat tam na obisku., R12: Tam smo bili ene dve, tri ure, da smo se malo igrali in spoznavali, potem pa je bila namestitev.).

Postopna priprava na rejništvo po mnenju socialne delavke **ne** poteka (SD36: Take priprave ni.), poteka **odvzem otrok** (SD37: ... se večino otrok odvzame oziroma se v postopku ugotavljanja ogroženosti otroka ugotovi, da starši ne zmorejo skrbeti in vzgajati otroka.). **Starši** po besedah socialne delavke **zavračajo** sodelovanje s CSD-ji (SD38: Tako starši tudi zavračajo samo rejništvo in zavračajo stike z nami, z rejniško družino.).

Socialna delavka je kot temo pogovora v pripravi na rejništvo **opredelila vlogo rejniške družine** (SD39: *Če pred rejništvom delamo z matično družino, potem jim skušamo razložiti, da rejniška družina ni njihov nasprotnik in da jim rejniška družina ne bo odvzela otroka, ampak da jim bodo pomagali.*).

Glas otroka v pripravi na rejništvo se zagotovi s tem, da se z otrokom **pogovarjajo o rejništvu**, z otrokom govori **psihologinja** (SD40: *Psihologinja govori z otrokom, kaj je rejništvo, kako bo potekalo rejništvo.*) in **upoštevajo se želje otroka** (SD41: *Če otrok reče, da noče v to rejniško družino, ga ne moremo prisiliti.*).

Stiki z matično družino se določijo na **IPS-ih**, kjer se sprejme **dogovor** o stikih (SD42: *... se določijo na IPS-u.* SD43: *... skušamo doseči en konsenz.*). Stike lahko določi **sodišče**, preko vloženega **zahtevka** staršev **za določitev stikov** (SD44: *Če se s starši ne da zmeniti glede stikov, se to lahko uredi preko sodišča.*, SD45: *Starši morajo v takem primeru dati zahtevek za določitev stikov na sodišče.*). Sodišče vpraša **CSD** za **mnenje o stikih**, in ta izda **predlog o stikih** (SD46: *Sodišče potem nas, CSD vpraša za mnenje o stikih.*, SD47: *Mi damo predlog in potem običajno upoštevajo našo oceno oziroma predlog.*). Mamica je povedala, da so stike določili **na CSD-ju**. Rejnica in mamica si delita mnenje, da je dogovor za stike otroka z matično družino **odločitev socialne delavke** (M11: *Na socialnem.*, M12: *Socialna je povedala, kako naj bo.*, R24: *Tako, kot je center rekel, tako je bilo.*).

Mamica meni, da je bila pred rejništvom **brez izbire**, **nujno** je morala **sprejeti** rejništvo (M3: *Nisem imela druge izbire, kot da to sprejemem.*). **Zaupala** je v njegovo **začasnost** (M4: *So rekli, da je to samo začasno, da ni za vedno.*). **Rejništvu nasprotuje** (M5: *Jaz nisem bila za to, da grejo v rejništvo.*), **strah** jo, da bi hčerki pozabili na svoje korenine (M6: *Nočem, da pozabijo, kje so doma.*). **Sosedje** ji postavljajo **vprašanja** o hčerkah (M7: *Sosedje me vprašajo, kje sta punčki.*), mamica **rejništvo zanika** (M8: *Jaz povem v domu v Ljubljani.*, M9: *Ne vejo, da sta v rejništvu.*).

Novico, o namestitvi v rejništvo, so deklicama sporočili **zaposleni na CSD-ju** (M13: *Iz socialne so jima povedali.*). Mamica **ne ve**, **na kakšnem način** je bilo to sporočilo dano (M14: *Ne vem pa kako si jima rekli.*).

Na vprašanje o zadovoljstvu s pripravami na rejništvo mamica pove, da si **želi vrnitve hčerk** (M15: *Jaz si najbolj želim, da bi mi otroke nazaj domov dali.*), da so jo **seznanjali z vlogo rejniške družine** in z **začasnostjo** rejništva (M16: *Na centru so rekli, da nam rejnica samo*

začasno pomaga.). Rejnica kot odgovor na vprašanje o zadovoljstvu s pripravami na rejništvo izpostavi **pomanjkanje stikov z matično družino** (R37: *Ja, od začetka sem kar malo pogrešala, zdaj smo se pa že tako navadili in tako živimo.*).

Rejniška družina na rejništvo s strani matične družine ni bila pripravljena, **stikov niso imeli** (R19: *Z mamico sploh nimamo nič.*), kar je rejnica **pogrešala** (R20: *Ja, na začetku sem kar malo pogrešala, ker smo navajeni iz drugih rejništev, da so stiki bili.*).

Rejniška družina se na rejništvo **ni posebej pripravljala**, o rejništvu je **seznanila** svojo **družino** (R21: *Nič se nismo posebej pripravljali, razen tega, da smo jim rekli, da prideta dve punčki, pa da se bodo z mojimi vnučki skupaj igrali.*) in se **pogovorila z družinskimi člani** (R22: *Pogovarjali smo se o tem.*).

Rejniška družina se je v pripravi na rejništvo povezala z **izobraževalnimi ustanovami** deklic (R27: *Mlajša je še bila v vrtcu, starejša tukaj pri nas v šoli.*, R28: *Potem pa sta šle direkt v dom in v šolo v Ljubljano.*). Pri povezovanju ji je **pomagala socialna delavka** (R30: *Sploh na začetku, ko nisem vedela, kje imata kartoteke, pri katerem zdravniku, sem klicala tja.*, R31: *To smo se vse s tisto socialno delavko zmenili.*). Rejnica izpostavi **prilagajanje** pri povezovanju s pomembnimi drugimi (R29: *To smo se postopno prilagajali.*).

Za deklici so naredili prostor v hiši rejniške družine tako, da so jima uredili lastno **sobo** (R38: *Naredili smo jima sobo.*), deklici sta s sabo prinesli **osebne stvari** (R39: *Prinesli sta nekaj plišastih igrač s sabo.*, R40: *Pa ene vzglavnike sta prinesle s sabo, katere sta zašile v bolnici v Stični.*, R41: *Take stvari sta prinesle, jih imata še zdaj v sobi.*).

Rejnica se je za opravljanje rejniške dejavnosti odločila po **bolezni v družini** (R1: *Tukaj je tašča zbolela.*). Izkušnje z opravljanjem **rejništva** že imajo **v družini** (R2: *Rejništvo je imela že od moževega bratranca žena.*). **Sorodnica** jo je **prepričevala** (R3: *In me je moževa teta kar naprej prepričevala.*) in **tašča spodbujala** (R6: *Še tašča me je spodbujala, da naj vzamem, da mi bo še ona pomagala.*). Rejnica je **ostala doma** in potem je bila sprejeta **odločitev** o opravljanju rejniške dejavnosti s strani celotne **družine** (R5: *No, in potem sem res doma ostala, ker je tašča zbolela, potem pa smo se nekako skupaj odločili.*). Na odločitev je vplival tudi **denar**, ki ga rejnica z opravljanjem rejniške dejavnosti dobi (R4: *Govorila je, daj doma ostani in eno punčko vzemi, pa imaš dovolj, samo toliko, da nisi čisto brez denarja.*).

B) Opravljanje rejništva

Vstop deklic v rejniško družino je potekal z **dogovorom s CSD-jem** (R42: *Ja, s centrom smo se zmenili, da greva tudi midva dol, v bistvu iskat jih, peljale se bosta pa s tistimi, s katerimi se bosta hotele.*). **Strokovni delavec in psihologinja** sta sodelovala pri vstopu deklic v rejniško družino (R43: *Z nami je šel tudi možakar iz centra in psihologinja.*). Deklici sta bili pred rejništvom nameščeni v **bolnici** (R44: *Dobili smo se pred bolnico in šli k njima.*), kjer sta čakali rejnico in psihologinjo s **spakiranimi stvarmi** (R45: *Onidve sta imeli že vse spakirano.*). **Rejnica in psihologinja** sta šli v bolnico (R46: *Gor sva šli jaz in psihologinja.*), kjer sta se deklici **jokali**, ker bolnico zapuščata (R47: *Starejša je kar fejest jokala, tam tudi od ene sestre ni hotela iti.*). Deklici sta se **odločili, s kom se bosta peljali** v rejniško družino (R48: *Potem smo jih pa vprašali, s katerim avtom se bosta peljale, ali se bosta z nama ali s psihologinjo in sta se odločile, da se bosta peljale s psihologinjo.*). Pri rejnikih sta **spoznavali nov dom** (R51: *Tako no, doma pa smo potem tudi porabili ene tri ure, da smo se spoznali.*, R54: *Šli smo malo tukaj okrog, šli smo malo ovčke pogledat, ki jih imamo, pa konja, ki se pase.*, R55: *Tako, no, vso okolico smo si ogledali, pa tam notri malo igrače.*) in se **navajali** nanj (R52: *Da sta se malo navadile.*). Pri vstopu v rejniško družino je bila **psihologinja** za deklici pomembna oseba (R53: *Držale sta se psihologinje.*). Jedli so **torto** (R56: *Ta mlada je torto spekla za dobrodošlico.*), nato sta **psihologinja in strokovni delavec odšla** (R57: *Potem smo pa povedali, da bosta psihologinja in delavec mogla iti.*); a po besedah rejnice ni bilo **nič hudega** (R58: *Ampak nič ni bilo hudega.*), deklici sta hitro začeli z **igranjem** (R59: *Ta mala dva naša sta hitro prišla in takoj so se šli skupaj igrat.*).

Za rejnico so bili izzivi na začetku opravljanje rejništva povezani s **spanjem** (R60: *Malo me je skrbelo, kako bo ponoči, ali spita, ali ne spita.*), **čistočo** (R61: *Potem malo me je skrbelo, ker so v bolnici rekli, da pri čistoči še nista najbolj samostojni, da je treba biti zraven oziroma ju malo nadzorovati.*), **prisotnostjo pri umivanju** (R62: *Srbelo me je, ali bosta pustile, ker ta starejša je že večja, da bom zraven, ko se bosta umivali.*); težave z **govorjenjem** deklic ne izpostavi kot izziv (R63: *Ne, to me ni motilo, da ne govorita.*). Potrebno je bilo **prilagajanje** (R64: *Pač, se prilagodiš.*).

Deklici sta bili s strani rejniške družine **lepo** sprejeti (R65: *Čist lepo.*), hitro sta se **vklučili** v opravljanje **hišnih opravil** (R66: *Onidve sta tudi hitro začeli pomagati pri hiši.*) in v **družino** (R67: *Onidve sta se res tako hitro v družino vključile, da smo bili presenečeni.*). **Govorjenje** ni bil problem (R68: *..da punčki težje govorita za naše otroke ni bila ovira.*).

Rejništvo deklic traja že **leto in pol** (M18: *Leto pa pol.*).

Rejništvo poteka tako, da ima socialna delavka **stike z matično družino, stike z rejniško družino, preverja pri rejnikih počutje otroka, povezuje se z institucijami ter kliče in vabi matično družino** (SD48: *... se slišimo z matično družino, rejniško družino, preverimo pri rejniški družini kako se počuti otrok., SD49: Povezujemo se z drugimi institucijami, šolami, zdravstvenimi domovi, Zavodom Janeza Levca., SD50: Matično družino pokličemo in vabimo na center.*). Rejnica je povedala, da imata deklici s hendikepom **vikend rejništvo** (R69: *Onidve pa hodita ob vikendih in počitnicah.*). Med tednom živita v **domu zavoda**, kamor jo rejniška družina **vozi** (R70: *Med tednom sta pa v domu Zavoda Janeza Levca.* R71: *Ja, v petek gremo po njih in jih v nedeljo potem peljemo nazaj v dom.*).

Mamica je odgovorila, da je z rejništvom hkrati **zadovoljna in nezadovoljna** (M19: *Jaz sem zadovoljna, ampak tudi ne.*), **želi si, da bi se hčerki vrnil** (M20: *... hočem, da pridejo domov.*). **Zadovoljna je s skrbjo rejnikov za hčerki** (M21: *Da skrbijo zanju, da jima dajo jesti.*).

IPS je po mnenju socialne delavke **neoptimalen način sodelovanja** (SD51: *... IPS-i niso najbolj optimalen način sodelovanja.*). **O pomembnih vprašanjih in občutljivih temah se socialna delavka dobiva posebej z matično in rejniško družino**, za to je zanjo **IPS neprimeren** (SD52: *Pomembna vprašanja se tako raje zmenimo posebej z matično in posebej z rejniško družino., SD53: ... občutljivih tem ne moremo rešiti na IPS-u.*). Meni, da so za bolj **pristen odnos** pomembna **srečanja izven IPS-a, individualno**, da se lažje **izražajo skrbi** (SD54: *Za bolj pristen odnos se moraš tudi drugače srečati., SD55: Osebo oziroma individualno, ko ni navzočih drugih, se lažje izrazijo skrbi, ki jih pestijo.*). Po njenem mnenju je potrebno **več sodelovanja kot le IPS** (SD56: *Mora biti več, kot le en IPS, mora biti več sodelovanja.*).

Pogostost IPS-a je po mnenju socialne delavke **odvisna od primera** (SD57: *Odvisno od zapletenosti primera.*). Kjer **ni težav**, je **enkrat letno**, kjer je potrebnega **več dogovarjanja**, pa **pogosteje** (SD58: *Kjer ni posebnih težav, se dobimo na IPS-u enkrat na leto, kjer pa je potrebnega več dogovarjanja, pa se dobimo pogosteje.*). Socialna delavka obišče rejniško družino vsaj **enkrat na leto** (SD59: *... vsaj enkrat letno.*)

Sodelovanje CSD-ja in matične družine je **odvisno od sprejema rejništva** matične družine (SD60: *Odvisno od tega, kako matična družina ukrep rejništva sprejme.*). Obstaja primer, da sodelujejo le **preko odvetnika** (SD61: *... le preko odvetnika.*). Trudijo se **spodbujati in**

podpirati matično družino, **napotijo jo na terapije in zdravljenja** (SD62: *Druge poskušamo spodbujati in jih podpreti v smeri sprememb., SD64: ... lahko napotimo na kakšne terapije, na zdravljenje.*). **Obiskov na domu** matične družine **ne** izvajajo (SD63: *... obiskov v matičnih družinah ne izvajamo.*). Socialna delavka ima **upanje za vzpostavitev delovnega odnosa** (SD65: *...se nadejamo, da nam bo uspelo z dvema staršema vzpostaviti delovni odnos.*). Zgodi se, da **sodelovanja ni** in da **starši zavračajo** socialne delavke (SD66: *V ostalih primerih so se starši odpovedali otroku, ali je umrla mama ali pa nas zavračajo.*). Mamica deklic s hendikepom v rejništvu je povedala, da sodeluje s CSD-jem **ob stiku s hčerkama** (M22: *Samo takrat grem tja, ko je stik, med počitnicami.*), da **ni** skupnih **pogovorov** (M23: *Ne, nimamo pogovorov.*) in da bo **več sodelovanja po odločitvi sodišča** (M24: *Ko bo pa vsega konec, potem pa bomo več tja hodili.*).

Ob vprašanju, kako poteka podpora matične družine s strani CSD-ja, je socialna delavka odgovorila, da jim **finančno pomagajo** (SD67: *Finančno pomoč ji poskušamo zagotoviti.*) in da je podpora **odvisna od zaupanja matične družine** (SD68: *... odvisno od tega, koliko nam matična družina zaupa.*).

Sodelovanje rejniške družine s CSD-jem **ne** poteka, **sestane** so imeli **lansko leto pred poletnimi počitnicami** (R73: *Zdaj ne, sestanek smo imeli lani pred poletnimi počitnicami.*).

Mamica **nima želje** sodelovati z rejniško družino (M26: *Ne, nočem je spoznati.*). **Socialna delavka je vez** med njimi (M27: *Ne, socialna kliče.*). Mamica rejnike opiše kot **v redu** in **prijazne** (M28: *Saj rejniki izgledajo v redu, so prijazni.*). Rejnica pove, da **stikov nimajo** (R79: *Z mamico sploh nimamo nič.*), da so se videle **lansko leto** (R80: *Jaz sem mamico videla prvič lani, konec avgusta, ko sta imele stik, na centru.*), da sta z mamico **spregovorili** (R81: *Prvič, da sva sploh spregovorile, pa sva zdaj na zadnjem stiku, to je bilo zdaj v četrtek prejšnji teden, ko so bile počitnice, ko sem jih tudi peljala na njun center na stik.*) in da **ne pozna očeta** deklic (R82: *... očeta pa niti ne poznam.*).

Rejniška družina s pomembnimi drugimi v življenju deklic sodeluje le z **domom** (R75: *Tako da jaz največ z domom sodelujem.*), z ostalimi pa **preko CSD-ja** (R74: *Največkrat, ko me kaj zanima, kar center pokličem, pa potem center starše, če oni nimajo informacij, ki jih rabim., R77: Center je pa kot eno središče med nami., R78: Karkoli je bilo, da bi me zanimalo, sem se vedno mogla na center obrniti in je potem center posredoval naprej.*).

Socialna delavka kot metode, koncepte in načine ravnanja v socialnem delu, ki so ji v pomoč pri spremljanju rejništva izpostavi **skupnostno socialno delo** (SD72: *Skupnostno socialno*

delo.) in uporabo **pogovora** (SD73: ... individualne, motivacije pogovore z družino.). Pove, da **ne zapisujejo dela na način uporabe metod** (SD74: Ne zapisujemo pa našega dela na način uporabe metod.). Podpora za delo socialni delavki je **intervizijska skupina socialnih delavk in psihologinja** (SD75: ... intervizijska skupina socialnih delavk, ki delamo na področju rejništva in psihologinja.). Ko sem vprašala socialno delavko, ali dobi podporo za svoje delo iz teorije socialnega dela, je odgovorila, da **teorija je podpora** (SD76: Sigurno neko podporo da tudi teorija.) in da je pomembno **se vživeti v človeka**. Zanj je pomemben **individualen pristop**. Pove, da **teorija pride sama od sebe** (SD77: Vedno smo v poziciji, ko se moramo v človeka vživeti in videti, kaj njemu odgovarja in potem teorija kar sama od sebe pride.). Podporo vsem udeleženi v IPS-u izvajajo tako, da jim **prisluhne** in jih **sliši** (SD78: ... prisluhnemo vsem, ne da pri prevladovala rejniška družina nad matično., SD79: Poskušamo jih slišati.).

Rejnica je povedala, da dobi podporo s strani **svoje socialne delavke** in s strani **socialne delavke otrok** (R72: Pokličem svojo socialno delavko ali pa socialno delavko punčk.). Rejnica se z ostalimi rejniki povezuje v **intervizijski skupini** (R83: Vsak mesec imamo skupino na mojem matičnem centru in je obvezna.). Srečujejo se **mesečno s socialno delavko** (R84: Se vsak mesec dobimo s to našo socialno delavko.). To je po njenem mnenju **sproščen pogovor** (R85: In potem se včasih čisto tako pogovarjamo, kaj je kakšna spekla, skuhala., R86: Čisto tako, eno tako srečanje je, sproščeno.), kjer lahko **izrazijo probleme** in se **seznanjajo z novostmi** (R87: Če ima katera kakšne probleme, jih lahko pove, ali pa če ima socialna delavka kakšne novosti, nam jih razloži.). Povezovanju z ostalimi rejniki pripisuje **velik pomen** (R88: Ja, vsem rejnicam to dosti pomeni.), pomembna ji je **podelitev izkušenj** (R89: Zato, ker slišiš kakšne probleme imajo še druge, pa je nam potem lažje, ko se nam dogajajo isti problemi.).

Glas otroka po besedah socialne delavke zagotavljajo s **pogovorom**, pri katerem sodeluje **psihologinja** (SD69: ... z otrokom govori psihologinja.) in **šolska svetovalna delavka** (SD70: ... spremljani pri šolskih svetovalnih delavkah.); socialna delavka poudari, da je pomembno **slišati** otroka (SD71: ... se tam pogovarjajo z njim in da se ga sliši.).

Stiki deklic s hendikepom z mamico potekajo **enkrat na teden na CSD-ju** (M30: Potem pa gremo na socialno in je tam stik.) ali **v domu** (M29: Jaz ju imam pravico vsak teden videti, tukaj v domu.), odvisno ali so **počitnice** ali ne (M31: ... ob sredah v domu, v četrtek pa med počitnicami.); potekajo po **dve uri** (M33: Po dve uri.).

C) Pogled naprej

Želeni izidi rejništva po mnenju socialne delavke so **ozdravitev alkoholizma, sprejetje otrok s situacijo** rejništva; **odvisni so od drugih postopkov**. Po besedah strokovne delavke je zelene izide **težko opredeliti** (SD80: ... se starši ozdravijo alkoholizma, v drugih primerih pa zelene izide težko navedem., SD81: V enem primeru so zeleni izidi odvisni od drugih postopkov., SD82: Ko se starši otroku odpovedo in z otrokom ne želijo več stika, je v tem primeru za nas zelen izid to, da otrok sprejme, da bo ostal brez staršev.). Rejnica **ne ve**, kaj so zeleni izidi rejništva za deklici s hendikepom (R99: Ne vem.); poudari **zadovoljstvo deklic v rejništvu** (R100: Pri nas sta tako zadovoljni, da če bosta mogli iti nazaj, mislim da ne bo enostavno.) in kako **težko** je deklicama **na stiku z mamo** (R102: Že zdaj, ko ju na stik peljem, je že zdaj zelo težko.). Zelene izide rejništva opredelita **socialna delavka in psihologinja** skozi **pogovor** (SD83: ... midva s psihologinjo, skozi pogovor o primeru.). Tej trditvi se pridružuje rejnica, ki pravi, da je to **odločitev CSD-ja** (R103: Tako, kot je center rekel, tako je bilo.).

Potrebne spremembe za zaključitev rejništva po mnenju socialne delavke so **odpravljeni razlogi za rejništvo** (SD84: ... odpravljeni glavni razlogi, zaradi katerih je bil otrok v rejništvo oddan.), **zanesljivost za otroka, neponovitev situacije za rejništvo** (SD85: Da lahko rečemo, da je zanesljivo za otroka in da ne bo situacija v matični družini takoj ob vrnitvi otroka nazaj ista.). Rejnica opredeli **odločitev sodišča** (R108: Zdaj je to na sodišču in jaz mislim da bo sodišče odločilo.), od katerega bo odvisna zaključitev rejništva.

Socialna delavka svojo vlogo pri potrebnih spremembah opredeli kot **aktivno delo z matično družino** (SD86: Da se čim bolj aktivno trudim delati z matično družino.), **motivacijo matične družine** (SD87: ... jih skušam motivirati.), **vabljenje matične družine na pogovor** (SD89: ... se jih večinoma vabi na pogovor.) in **pomoč psihologinje pri vzpostavitvi stika s starši** (SD88: ... prosim psihologinjo, da mi ona pomaga vzpostaviti stik s starši.).

Mamica pomoč pri doseganju potrebnih sprememb dobi s strani **sorodnikov** (M34: Sorodniki mi pomagajo.). Povedala je, da **pomoči s strani socialne delavke ne dobi** in da **želje po pomoči ni izrazila** (M36: Ne, socialna delavka ne, samo če bi si jaz želela, bi mi verjetno pomagala.).

Časovna opredelitev trajanja rejništva je bila po mnenju mamica **dva tedna** (M37: Najprej so rekli štirinajst dni.). Trajanje rejništva se **prelaga** (M38: Samo nekaj prelagajo.). Po besedah

rejnice trajanje **ni opredeljeno** in je **odvisno od sodišča** (R104: *Zdaj je to na sodišču in jaz mislim, da bo sodišče odločilo, kako dolgo bosta punčki v rejništvu.*, R105: *Nimamo nobenih načrtov, kako dolgo bo rejništvo še potekalo.*).

Mamica **ne ve**, kako dolgo bo rejništvo še potekalo, **želi si vrnitev hčerk** in dopušča možnost **stikov hčerk z rejniki po končanem rejništvu** (M39: *Ne vem, jaz samo čakam, kdaj bo vsega konec, da ju dobim nazaj.*, M40: *Pa takrat, ko bosta nazaj domov prišle, imata še vedno lahko stike z rejniki, če si bosta tega želeli.*). Kot pomoč za naprej je opredelila željo po **obiskih** (M42: *Da bi dobila koga na obisk, da bi se kdo pogovarjal z mano.*), **pogovoru** (M43: *Za pogovor.*) in **družbi** (M45: *Želim si družbo.*), da **ne bi bila osamljena** (M44: *Da ne bi bila v tem vsem sama.*). Želi si pomoči zase osebno. Rejnica je kot pomoč za naprej opredelila **pomoč s strani CSD-ja** (R106: *...če kaj rabim vedno pokličem s centrom.*) in pomoč **pri stikih z mamico** (R107: *Glede mamice, da nimamo stikov.*).

D) Rejništvo otrok s hendikepom

Po mnenju socialne delavke **se** rejništvo otrok s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otrok brez hendikepa **ne razlikuje** (SD90: *... se ne razlikuje samo po sebi.*), poudari pa, da so potrebni **drugačni** (SD91: *... mogoče zahteva drugačne rejniki.*), **srčni, angažirani rejniki** (SD92: *... morajo biti bolj srčni, bolj angažirani, rejniki z dodatno vrednostjo.*). Rejniki otrok s hendikepom so po njenih besedah na **drugačen način pripravljeni sodelovati s socialnimi delavci** (SD93: *To so tudi rejniki, ki so drugače pripravljeni sodelovati z nami.*). **Sam sistem dela je isti**, potrebnega pa je **več sodelovanja, nameniti več časa, več podpore rejnikom, vključiti več strokovnjakov, imeti več stika z rejniško družino in dodatna znanja podeliti z rejniki** (SD94: *Sam sistem dela je isti, le več časa in podpore rejnikom je potrebnega.*, SD95: *Več je tega sodelovanja.*, SD96: *Več strokovnjakov je vključenih v sodelovanje, večkrat pokličemo rejniške družine.*, SD97: *... moramo imeti dodatna znanja, ki jih podelimo z rejniki.*).

Socialna delavka je povedala, da je tekom študija **slišala veliko o hendikepu**, a da **nima dovolj znanja** za delo na področju rejništva otrok s hendikepom (SD98: *O hendikepu sem zaradi smeri študija slišala ogromno, nimam pa občutka, da bi imela dovolj znanja za delo s temi otroki.*). Kot potrebo po dodatnem znanju je izpostavila **znanje o delu z otroki** (SD99: *... na kak način delati z otrokom, se z njim pogovarjati, da ti zaupa, da te sprejme, da razume, kaj mu hočeš povedati in da ga ne prestrašiš.*) in **znanje o delu z žrtvami zlorab** (SD100: *...*

kako delati z otrokom, ki je žrtev spolnih in drugih zlorab.). Povedala je tudi **kritiko Fakultete** za socialno delo (SD101: ... *imam občutek, da so nas poslali korajžne iz fakultete in nevedne z velikimi sanjami, ne pa nas naučili razmišljati realno in ne dovolj opremili z znanjem.*).

Na odgovor o potrebi po razvoju posebnega znanja o rejništvu otrok s hendikepom, je socialna delavka odgovorila, da je potrebno **izobraževanje rejnikov, usposabljanje za rejnike** (SD102: ... *bi bilo potrebno rejnikom nuditi bolj konkretno izobraževanje, dodatna usposabljanja za primere otrok, ki jih imajo v rejništvu.*) in da obstaja **potreba po razvoju novih znanj** (SD103: *Sem pa vsekakor mnenja, da je potrebno znanje razvijati, tako na področju rejništva otrok s hendikepom, kako delati z otroki, žrtvami zlorab v rejništvu in z otroki, ki imajo razne travme.*).

Socialno delavko sem vprašala za komentarje rezultatov anketnega vprašalnika, ki so ga izpolnili zaposleni strokovni delavci in strokovne delavke na področju rejništva na CSD-jih po Sloveniji. Komentirala je, da **hendikep ni razlog** za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo (SDa104: ... *sam hendikep ni razlog za namestitev otroka v rejništvo.*). O namestitvi otrok s hendikepom v zavod ali v rejništvo pove, da je to **sporočilo staršem** (SDa105: *Starši s tem, ko gre otrok v rejništvo, dobijo sporočilo: "nisem dovolj dober, nekaj ne delam prav" in tako rejnike doživljajo kot svoje nasprotnike.*), da starši **rejnike** doživljajo kot **nasprotnike** (SDa109: *Rejniki pa so tako hitro rivali in nasprotniki, nekdo, pri katerem je lahko otrokom boljše kot pri matičnih starših.*) in poudari **zamenjavo vloge staršev** (SDa108: *V zavodu ni vloge matere in vloge očeta, ki bi lahko zamenjal matične starše.*). Zavod opiše kot bolj **demokratsko obliko** (SDa106: *Zavod pa je bolj demokratična oblika skrbi za otroke.*). **Odnos staršev in sprejetje staršev** glede zavoda ali namestitev v rejništvo je različen (SDa107: ... *starši drugače funkcionirajo v odnosu do zavoda, kot v odnosu z rejniško družino.*, SDa110: ... *starši lažje sprejmejo zavodsko obliko oskrbe za otroke s hendikepom, kot rejniško.*). Poudari, da je iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom **težje** (SDa111: ... *je rejnike težje najti.*). Socialna delavka komentira, da je rejništvo otrok s hendikepom **premalo razvito** (SDa112: ... *ni dovolj razvito.*) in da obstaja **potreba po dodatnem znanju** (SDa113: ...*bi rabili več znanja o tem, kaj pomeni določena diagnoza.*). Glede specializacije rejniških družin za otroke s hendikepom izpostavi, da je pomembno **izobraževanje rejnikov** (SDa114: *Prav bi bilo, da imajo rejniki višji nivo izobraževanja.*).

Rejnico sem vprašala o sprejetju okolice, ker imajo v rejništvu deklici s hendikepom.

Povedala je, da **ni** nobenih **težav** (R90: *Ni bilo tukaj nič problemov zaradi tega.*), da so

sosedje seznanjeni (R91: *Če pa k nam pridejo, pa vejo, da je pri nas toliko otrok, kakšni so ti otroci in to je to.*) in da je **odločitev sosedov**, kako bodo opravljanje rejništva deklic s hendikepom sprejeli (R92: *Na njih je, če želijo to sprejeti.*).

Pri posebnostih rejništva otrok s hendikepom je rejnica izpostavila **delo** (R93: *Več je dela, več je pogovarjanja.*), **pogovor**, **potrpežljivost**, **razlaganje** in **preverjanje razumevanja** (R94: *... ta starejši včasih kakšno reč tudi po petkrat povem, ali pa ona mene kaj desetkrat vpraša, pa moram desetkrat odgovoriti.*, R95: *Več je tega, govorjenja.*, R96: *Tukaj je treba vsako besedo povedati, pokazati, razložiti, zakaj je nekaj tako.*, R97: *... ju moram kar včasih ustaviti in rečem, glej, do tukaj sem razumela, zdaj pa počasi, da greva naprej.*, R98: *Potem še kaj vprašam, če nisem sigurna, da ju razumem, in potem onidve odgovorita ali mi pokimata in tako gre.*).

5. RAZPRAVA

V tem poglavju povzemam glavne ugotovitve glede raziskovalnih vprašanj in raziskovalnih hipotez ter o njih razpravljam. Na koncu podam oceno o veljavnosti in posplošitvi rezultatov raziskave.

Prvo zastavljeno raziskovalno vprašanje, se glasi: **»Koliko otrok in mladih do 26. let s hendikepom, je nameščenih v rejniške družine v Sloveniji?«** Število otrok in mladih do 26. let s hendikepom, ki so nameščeni v rejniške družine med oktobrom in decembrom 2014 je 113. Največ jih je v podravski regiji, sledi ji osrednjeslovenska in gorenjska regija.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti podatkov o številu otrok in mladih do 26. let s hendikepom, na svoji spletni strani ne objavlja. Objavljajo le podatke o številu rejnikov in število otrok v rejništvu. Meseca aprila 2015 je po njihovih podatkih v rejniške družine nameščenih 977 otrok in mladih do 26. let

(http://www.mddsz.gov.si/si/uveljavljanje_pravic/statistika/rejnistvo/). Za primerjavo, moja raziskava, na podlagi 46 izpolnjenih anketnih vprašalnikov med oktobrom in decembrom 2014, da podatek, da je v rejništvu nameščenih 1116 otrok in mladih do 26. let. Razlika med podatkom je 139 otrok v rejništvu. Razliko si razlagam s tem, da je zbiranje podatkov potekalo v različnih časovnih obdobjih. Na spletni strani ministrstva ni napisano, ali so v objavljene podatke vključeni vsi centri za socialno delo, a predvidevam, da so. Za raziskavo Rejništvo otrok s hendikepom je relevanten podatek, da je otrok s hendikepom v rejništvu 113, dopuščam pa možnost, da podatek ni točen. Število otrok s hendikepom v rejništvu me je presenetilo. Pred vstopom na teren, sem pričakovala številko okrog 50 otrok in mladih do 26. leta. Naj omenim še, da ima na podlagi rezultatov anketnega vprašalnika največ otrok in mladih s hendikepom v rejništvu intelektualne ovire in da je večina rejništev popolnih.

»Kakšna je potreba po specializaciji rejništva otrok s hendikepom?« se glasi drugo zastavljeno raziskovalno vprašanje, katere odgovore nanj sem dobila iz kvantitativnega in kvalitativnega dela raziskave. Rezultati anketnega vprašalnika so pokazali, da večina strokovnih delavk in strokovnih delavcev meni, da področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji ni dovolj razvito in da bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom. Odgovori strokovnih delavk in strokovnih delavcev so govorili o potrebni odprtosti rejniških družin za sprejem otroka s hendikepom, o potrebnem razvoju širše mreže pomoči, usposabljanju in usposobljenosti rejniških družin ter o nujnem dodatnem znanju rejnikov za rejništvo otrok s hendikepom. Poudarjali so zahtevnost dela, ki je večja, in o pomembnosti izobraževanja za rejnike. Izobraževalnih tem o rejništvu otrok s hendikepom

primanjkuje. V poročilu *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva* (Rakar idr. 2010) avtorji menijo, da specializirano rejništvo za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, ni potrebno, saj je vsako rejništvo specializirano. Specializacija bi po njihovem mnenju pomenila segregacijo, kar je v nasprotju s konceptom inkluzije v normalno življenjsko okolje. Vsak otrok, ki pride v rejništvo, je poseben primer, zato je vsako rejništvo specializirano in rejnik mora biti usposobljen za katerikoli primer, zato je potrebno spodbujati predvsem izobraževanje vseh rejnikov in tako omogočiti čim več otrokom, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, da pridejo v rejništvo (2010: 147). Strinjam se, da bi specializacija rejniških družin za otroke s hendikepom pomenila segregacijo. Pomembneje je, da se rejništvo že v samem začetku sooblikuje kot izviren delovni projekt pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2007). A to ni mogoče, če strokovna delavka, ki dela s sistemom rejništva ne uporablja konceptov, načel in metod socialnega dela, ki za vsak primer rejništva posebej oblikuje projektno skupino. Povabiti vse udeležene v delovni odnos, delati iz perspektive moči, z matično in rejniško družino hkrati in otrokom med njima. Sodelovati z institucijami, povezati pomembne druge v življenju otrok v sodelovanje projektne skupine in skupaj soustvarjati vsak premik, vsak korak v smeri želene spremembe. Načrtovati življenje otroka z dvema družinama. Rejništvo mora biti specializirano za vsakega otroka posebej, tistim rejniškim staršem, ki pa imajo v rejništvu otroka s hendikepom, jim socialne delavke biti na voljo za pomoč pri informacijah o posebni negi za otroka, pri sodelovanju z zdravniki, pri dodatnem izobraževanju itd. Pomembno je, da se intenzivirajo izobraževanja za rejnike in da se na izobraževanjih izpostavi tema rejništvo otrok s hendikepom. Avtorice (Rakar idr. 2010: 147) poudarjajo, da mora biti rejnicam/rejnikom, ki sprejmejo otroka s hendikepom v rejništvo, omogočeno, da dobijo informacije o tem, za kakšno vrsto posebne nege gre pri otroku in so pri tem deležni podpore. Nadalje bi bilo potrebno zagotoviti dodatna sredstva za rejniške družine, ki imajo v rejništvu gibalno ali senzorno hendikepirane otroke, da bi lahko zagotovile prilagojeno infrastrukturo (ibid.). Menim, da imeti v rejništvu otroka s hendikepom, pomeni več vloženega časa, več potrebnega dela in mogoče tudi več potrebnega denarja za prilagoditev infrastrukture, hiše rejnikov. V IPS-u ubesedimo načrtovanje terapij za otroka, sodelovanje z zdravniki, prilagoditev rejniške hiše in druge spremembe, ki bodo otroku s hendikepom izboljšale kakovost življenja v rejniški družini in prispevale k njegovemu zdravljenju. Če je za zdravljenje in terapije potreben denar, se v projektni skupini načrtuje, kako se bodo terapije plačale, kje bomo dobili denar, možnosti so za povezovanje z dobrodelnimi institucijami. Zares pomembno je, da v primeru rejništva sodelujemo z matično, rejniško družino, otrokom med njima in z vsemi pomembnimi drugimi v življenju otroka in

načrtujemo spremembe, ki bodo otroku v korist, da bo rejništvo dobra izkušnja družinskosti za otroka. Hkrati s tem pa načrtujemo spremembe in potrebne korake sprememb za matično družino, da se bo lahko otrok vrnil nazaj k njej. Kvalitativen dela raziskave, ki da odgovor na raziskovalno vprašanje o potrebi po specializaciji rejništva otrok s hendikepom, je intervju s socialno delavko, v katerem sem jo prosila, da pokomentira rezultate anketnih vprašalnikov. Socialna delavka se strinja tako s trditvami tistih socialnih delavk, ki menijo, da obstaja potreba po specializaciji, kot s tistimi, ki trdijo nasprotno. Meni, da je pomembno predvsem to, da imajo rejniki višji nivo izobraževanja.

Po mnenju socialne delavke, se rejništvo otrok s hendikepom ne razlikuje z rejništvom otrok brez hendikepa, da pa so potrebni drugačni rejniki, ki so bolj pripravljeni sodelovati s socialnimi delavkami in da je v spremljanje rejništva potrebno vložiti več časa, več spremljanja, podpore rejnikom, vključiti več strokovnjakov in dodatna znanja podeliti z rejniki. Pri razlikovanju dela socialne delavke, ko gre za rejništvo otrok s hendikepom, ni omenila več sodelovanja z matično družino, kar je po mojem mnenju nujna naloga socialnih delavk. Za matične družine to, da imajo otroka s hendikepom, pomeni veliko stisko, več dela in pogosto se same niso sposobne spopadati s hendikepom. Menim, da je pogost razlog, da pride do rejništva otrok s hendikepom ta, da matične družine ne dobijo dovolj podpore in pomoči za delo z otrokom s hendikepom. Projektna skupina je prostor, kjer lahko matična družina ubesedi svojo stisko in skupaj z njo načrtujemo korake, kako se bo opolnomočila in zmogla spremembe za nadaljnjo življenje z otrokom s hendikepom. Socialna delavka je velik poudarek dala na izobraževanju in usposabljanju rejnikov, ni pa izpostavila nujnosti specializiranosti rejništva za otroke s hendikepom.

»Kako poteka proces rejništva pri otroku s hendikepom?« je raziskovalne vprašanje, zastavljeno za kvalitativen del raziskave. Deklici s hendikepom, sta v rejništvu že leto in pol. Njuno rejništvo je vikend rejništvo, ker med tednom živita v domu Zavoda Janeza Levca. Tam imata enkrat na teden po dve uri stike z mamico. V času počitnic imata stike na CSD-ju. Po mnenju rejnice in mamice je stike določila socialna delavka na CSD-ju. Deklici s hendikepom obiskujeta osnovno šolo. Pred rejništvom sta bili nameščeni v bolnici v Stični, kjer je potekala priprava na rejništvo s stiki rejnikov in pogovori psihologinje z deklicama. Proces podpore in pomoči matični družini pred rejništvom s strani socialne delavke je odvisen od problematike, od tega, ali gre za urgentno situacijo ali pa poteka postopek ugotavljanja ogroženosti in poteka več časa. Socialna delavka je kot odgovor na vprašanje, katere metode, koncepte in načine ravnanja v socialnem delu uporablja pri pripravi na rejništvo, odgovorila,

da se pri delu vključuje psihologinja in da pripravijo otroka. Nad odgovorom sem bila presenečena, saj socialna delavka ni omenila niti en koncept, nobeno metodo socialnega dela, ampak je na prvo mesto postavila sodelavko iz druge stroke. Odgovor mi odpira dve vprašanji: 1) ali je bila socialna delavka tako presenečena nad vprašanjem in je zato takšnem odgovor, kot je ali 2) pri pripravi na rejništvo res ne uporablja nobene metode, koncepta socialnega dela. Menim, da je pomembno še enkrat poudariti, da sem opravila intervju zgolj z eno socialno delavko, ki dela na področju rejništva na centru za socialno delo. Odgovori socialne delavke se nanašajo konkretno na njeno delo in jih ne morem posploševati. Upam, da bi z večjim vzorcem dobila bolj vzpodbudne odgovore, a dejstvo je, da je že en sam tak odgovor velik problem. Ena izmed trditev socialne delavke je tudi ta, da priprave na rejništvo večinoma ni, izda se odločba in odvzame se otroka. Priprava matične družine je po njenih besedah odvisna od tega, ali gre za odvzem otroka ali za postopno pripravo z ugotavljanjem ogroženosti otroka. Rejniška družina je v procesu priprave na rejništvo konkretnega otroka dobila informacije o otroku s strani svoje socialne delavke in psihologinje ter s stiki z deklicama. Socialna delavka je kot temo pogovora v pripravi na rejništvo opredelila vlogo matične družine in zagotavljanje glasu otroka v pripravi tako, da z otrokom govori psihologinja. Čacinovič Vogrinčič (2007: 102) pravi, »da projektna skupina načrtuje in v delovnem odnosu, z izjemo zlorab in nasilja, ko moramo odvzeti otroka brez sodelovanja družine, zagotovi pripravo otroka in obeh družin na prehod iz matične družine v rejniško. Obe družini se morata spoznati. Otrokova družina predstavi otroka, pove dobre in pomembne stvari o njem, pa tudi svoje skrbi in strahove. Rejniška družina podrobno predstavi, kdo so, kako živijo in v kakšno skupno življenje vabijo otroka. Socialna delavka prispeva odprt prostor v pogovoru, tako da lahko tudi otrok pride do besede. Otroku potrebuje pomoč, da bi se poslovil, vendar ostal povezan.« Razloga za namestitev deklic s hendikepom v rejništvo ne vem, vem pa, da se rejniška in matična družina pred začetkom rejništva nista srečali, čeprav sta bili deklici vmesen čas do rejništva nameščeni v bolnici. Mamica in rejnica pred rejništvom stikov nista imeli, kar je rejnica zelo pogrešala. Deklicama so v hiši rejnikov naredili prostor z lastno sobo in tako, da sta s sabo prinesle svoje osebne stvari. Vstop deklic s hendikepom v rejniško družino je potekal v dogovoru med CSD-jem in rejniško družino. Skupaj so preživeli več ur, peljali deklici iz bolnice v rejniško družino, spoznavali hišo rejniške družine in pojedli torto. Izzivi za rejnico so na začetku izvajanja rejništva za deklici s hendikepom bili povezani s spanjem, čistočo deklic, prisotnostjo rejnice pri umivanju, medtem ko ji to, da deklici težko in zelo malo govorita, ni predstavljalo ovire in izzive. Deklici sta bili v rejniško družino hitro sprejeti, tudi sami sta začeli hitro opravljati hišna

opravila. Po besedah socialne delavke rejništvo poteka tako, da ima socialna delavka stike z matično in rejniško družino, preverja pri rejnikih počutje otroka, se povezuje z institucijami ter kliče in vabi matično družino na pogovor. Mamica je zadovoljna s skrbjo rejnikov za njeni hčeri, hkrati pa si želi, da bi se deklici vrnil nazaj domov. Socialna delavka je IPS opisala kot neoptimalen način sodelovanja in pravi, da se o pomembnih vprašanjih in občutljivih temah dobiva posebej z matično in rejniško družino, saj naj bi za to bil neprimeren IPS. Po besedah socialne delavke je pomembno več sodelovanja kot le IPS. Kjer ni težav, imajo IPS enkrat letno, kjer je potrebnega več dogovarjanja, se dobijo pogosteje. »Projektne skupine so sistem, ki vzpostavlja in vzdržuje sodelovanje med matično družino, rejniško družino, centrom za socialno delo in otrokom v rejništvu. Oblikujemo jo posebej za vsakega otroka že v procesu odločanja o najboljši obliki pomoči; matična in rejniška družina morata sodelovati od začetka. Vsi udeleženi potrebujejo projektne skupine, da bi v potrpežljivem procesu učenja soustvarili sodelovanje v delovnem odnosu.« (op. cit.: 101). »Projektne skupine so odprt prostor za pogovor o vsem in vztrajno iskanje rešitev.« (op. cit.: 113). Šokirana sem bila, ko je socialna delavka IPS opisala kot neoptimalen način sodelovanja oz. kot neprimeren, saj je le ta »jasna doktrina socialnega dela za delo v rejništvu« (op. cit.: 101). Bistvo je, da delamo skupaj in ne en proti drugemu oziroma en mimo drugega. Šokantno je, da IPS-i so enkrat na leto. S tako pogostostjo srečanj ne moremo načrtovati skupnih korakov v smeri zelenih sprememb, ne moremo načrtovati želja deklic, ne moremo načrtovati pomoči, ki jo rabi matična in rejniška družina. V srečanju enkrat letno le vidimo, koliko smo se spremenili od zadnjega leta in kako izgledamo. Rezultat analize intervjuja z rejnico je prav pokazal, da rejnica ne ve, kaj bi bil izid rejništva. Ne more vedeti, če IPS-i ne potekajo dovolj pogosto in ni skupnega načrtovanja udeležencev v projektne skupine. Zame je to v popolnem nasprotju s stroko socialnega dela.

Sodelovanje matične družine in CSD-ja je po mnenju socialne delavke odvisno od tega, kako matična družina sprejme rejništvo. Podpora matični družini utemelji s tem, da jim pomagajo zagotoviti finančno pomoč in da je podpora matični družini odvisna od tega, koliko ji matična družina zaupa. Mamica sodeluje s CSD-jem, ko ima tam stike s hčerkama in na CSD-ju nima nobenih pogovorov. Tudi rejniška in matična družina ne sodelujeta; mamica te želje nima. Čačinovič Vogrinčič (ibid.) opiše strokovne razprave ob koncu osemdesetih let, ki so pokazale slabo sodelovanje, kar nesodelovanje centrov z matičnimi družinami. Oddaji otroka v rejništvo ni sledilo delo z matično družino. Ker centri niso prevzeli naloge, da vzpostavijo sodelovanje med matično in rejniško družino, je to ostalo prepuščeno družinam samim, pogosto jih je zapletalo v konflikte in nesporazume in otroku v rejništvu močno otežilo

življenje (ibid.). Zdi se mi, da se zelo podobno dogaja v konkretnem primeru rejništva deklic s hendikepom. Ne vem, kako je potekalo povezovanje in delo socialne delavke, da bi v skupno sodelovanje združila rejniško in matično družino, ker socialna delavka o konkretnem primeru ni govorila, a po besedah rejnice in mamice njihovo sodelovanje ne poteka. Iz tega, da potekajo IPS-i enkrat letno, si upam trditi, da povezovanja s strani socialne delavke ni bilo.

Socialna delavka je kot metode, koncepte in načine ravnanja v socialnem delu, ki so ji v pomoč pri spremljanju rejništva izpostavila skupnostno socialno delo in uporabo pogovora. Svojega dela ne zapisuje na način uporabe metod. Podpore za delo dobi s strani intervizijske skupine socialnih delavk in psihologinje. Pravi, da nekaj podpore da tudi teorija, da pa je pomembno se vživeti v človeka. Zanj je pomemben individualne pristop. Pravi, da teorija pride sama od sebe. Ta odgovor me je zopet šokiral. V socialnem delu imamo odgovor na vprašanje, kako delamo, imamo razvite koncepte, metode, načine ravnanja za uporabo v praksi. Jezik socialnega dela opiše, kako delamo, je jezik za opisovanje sprememb, jezik socialnega dela nas spodbuja k zapisovanju iz perspektive moči, da izbiramo besede, ki ne ranijo in ponižajo uporabnikov, da uporabljamo besede uporabnikov in s pomočjo jezika socialnega dela ubesedimo posebnost stroke socialnega dela pri skupnih projektih z drugimi strokovnjaki (Čačinovič Vogrinčič 2010), a očitno, ni v uporabi vseh socialnih delavk.

Rejnica dobi podporo za svoje delo od matične socialne delavke in socialne delavke otrok, ki so v rejništvu ter od intervizijske skupine rejnic. Glas otroka po besedah socialne delavke zagotavljajo s pogovorom, z njim govori psihologinja in šolska svetovalna delavka. Sprašujem se, kako to, da z otrokom ne govori socialna delavka. V socialnem delu imamo razvito znanje za delo z otroki. Socialna delavka je znanje o delu z otrokom izpostavila kot potrebno dodatno znanje zanjo. Nujno je, da se glas otroka zagotovi v projektih skupinah, kjer je delo v korist otroka vodilo.

Mamica je v intervjuju opredelila željo po pogovoru, stikih z ljudmi, ker se počuti osamljeno v celotni situaciji. Mamica rabi pomoč zase osebno. Povedala je, da socialno delavko zanjo ni prosila. Če bi sodelovanje v IPS-ih potekalo, bi bila projektna skupina prostor, kjer bi mamica ubesedila svojo osamljenost, svojo željo po pogovoru in stiku z drugimi ljudmi. V projektni skupini bi načrtovali priložnosti in možnosti, kje bi mamica to lahko dobila.

Sosedje rejniške družine so seznanjeni z rejništvom deklic s hendikepom in po besedah rejnice nimajo zaradi tega nobenih težav. Po njenem mnenju je na sosedih, ali bodo to dejstvo

sprejeli ali ne. Rejnica je kot posebnostih rejništva otrok s hendikepom izpostavila več dela, pogovora, potrpežljivosti, razlaganja in preverjanja razumevanja.

Želene izide rejništva je po besedah socialne delavke težko opredeliti, rejnica jih za konkreten primer ne zna opredeliti. Opredelita jih socialna delavka in psihologinja skozi pogovor. Kako, se mi znova postavi vprašanje. Za opredelitev zelenih izidov rejništva imamo projektno skupino. Kako si lahko socialna delavka lasti pravico, da sama opredeli, kaj je zeleni izid rejništva? Kako je lahko njena beseda tako pomembna? Kako lahko odloča o življenju drugih? Časovna opredelitev trajanja rejništva za deklici s hendikepom, prav tako ni skupaj opredeljena s strani vseh vključenih. Po besedah mamice je bilo rejništvo na začetku opredeljeno za dva tedna, zdaj se ta odločitev prelaga in je po besedah rejnice odvisna od sodišča. O čem odloča sodišče, skozi raziskovanje nisem izvedela. Konkretni primer rejništva deklic s hendikepom kaže, da se za ta primer v praksi ne dela socialno delo. Rejnica, mamica, socialna delavka in otrok ne sodelujejo kontinuirano v projektni skupini. Koraki, premiki, spremembe in načrti v projektu rejništva za deklici s hendikepom se ne soustvarjajo. Mamica zavrača rejništvo, zavrača stike z rejniško družino. Rejniška družina stike z mamico pogreša. Med njima sta deklici s hendikepom. Ne mamica, ne rejniška družina, ne deklici ne vedo, kako dolgo bo rejništvo še potekalo. Deklici s hendikepom se je odvzelo matičnim staršem, v vmesnem času namestilo v bolnico, nato v rejništvo. In po podatkih iz raziskave sklepam, da se je delo, ki že na začetku ni bilo opredeljeno kot skupno delo, z namestitvijo deklic v rejništvo ustavilo.

V nadaljevanju komentiram hipoteze, ki sem jih postavila pred začetkom raziskovanja.

Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo. Hipotezo ovržem, čeprav sem pričakovala drugačen rezultat. Na vprašanje *»Ali se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?«* je večina strokovnih delavk in strokovnih delavcev (78,26 %) odgovorila z »ne«. Iz tega sklepam, da hendikep otroka ni glavni razlog za namestitev v rejništvo. Strokovni delavci in strokovne delavke so odgovor utemeljili s prikrajšanostjo staršev, težavami v starševanju, zapustitvijo otroka in smrtjo staršev, zanemarjanjem otroka, odvisnostjo staršev in neustreznimi bivanjskimi

razmerami. Velik faktor, ki po mojem mnenju vpliva na namestitev otrok s hendikepom v rejništvo je to, da starši ne dobijo dovolj podpore in pomoči za življenje in delo z otrokom s hendikepom. Ko starši izvedo, da imajo otroka s hendikepom, je to zanje velik šok in stiska. Od začetnega sodelovanja s strokovnimi delavci je zelo odvisno, ali bodo zmogli življenje z otrokom s hendikepom in dobili dovolj podpore in pomoči. Po besedah strokovnih delavk so pomembni dejavniki za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo, prikrajšanost staršev, smrt in zapustitev staršev ter neustrezne bivanjske razmere.

Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniških družin za otroke brez hendikepa. Hipotezo potrjujem, saj je kar 63,04 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev na anketnem vprašalniku odgovorilo, da se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa. Odgovore so utemeljili s tem, da rejniki zavračajo rejništvo otrok s hendikepom, da morajo imeti rejniške družine določena znanja, da je potrebno informiranje rejniških družin, da mora biti rejniška družina brez predsodkov, imeti izkušnje z rejništvom otrok s hendikepom, biti pripravljena za takšno delo in da je iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom zahtevno najti. Pričakovala sem potrditev hipoteze. Opravljanje rejniške dejavnosti je velika odgovornost, menim, da je pri rejnikih prisoten strah za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo, bojijo se, da bodo kaj narobe naredili, ne vedo, kakšni bodo odzivi okolice za njihovo opravljanje rejništva otrok s hendikepom. Prostor za izražanje strahov rejnikov in za sprejemanje drugačnosti vidim v projektnih skupinah in na izobraževanjih za rejnike.

Več kot 70 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, se strinja oziroma se deloma strinja, da se otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, pogosteje namesti v zavode kot v rejništvo. Hipotezo potrjujem, ker je kot odgovor na to vprašanje večina strokovnih delavk in delavcev odgovorila s »se strinjam« (17,39 %) ali s »se deloma strinjam« (60,78 %), skupaj 78,17 %. Otroke s hendikepom se namesti v zavod zaradi težjega iskanja rejniške družine in če ima izobraževalna ustanova, ki jo otrok obiskuje, zavod. Po mnenju strokovnih delavk in delavcev je zavod manj radikalen poseg v družino in lažje sprejet s strani staršev. Ena strokovna delavka je povedala, da starši lažje sprejmejo zavod, saj se tako tudi odgovornost prenese na otroka; in posledično na njegov hendikep. To je zame grozljiva izjava, ki odgovornost za

neustrezno skrb za otroka umesti v otroka. Menim, da je zavod zanje sprejemljiv, ker je pričakovati, da gre otrok s hendikepom v zavod in potem okolica ne sprašuje, ne dvomi o kompetencah staršev. Zavod se izbere za starejše otroke, za otroke, pri katerih je zahtevnejša skrb in ko je zavod v korist otroka. Menim, da odločitvi o namestitvi otroka v zavod ali v rejništvo vpliva vrsta hendikepa, ali otrok rabi vsakodnevno strokovno in zdravniško pomoč, ali je zavod v bližini matične družine in ali ima zavod izobraževalna ustanova, ki jo otrok s hendikepom obiskuje. Menim, da je velika verjetnost, da se otroka s hendikepom namesti v zavod, če ima izobraževalna ustanova, ki jo otrok obiskuje svoj zavod. Rejništvo pa se izbere, ko je zavod oddaljen in ko ne gre za otroke s težjim hendikepom. Odločitev o obliki namestitve je potrebno sprejeti skupaj z matično družino in otrokom.

Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik, delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo in imajo primere rejništva otrok s hendikepom, ocenjujejo, da v primeru rejništva otrok s hendikepom prevladujejo popolna rejništva. Tako kažejo tudi rezultati mojega anketnega vprašalnika. Kar 54,35 % vseh strokovnih delavk in delavcev je odgovorilo, da je večina rejništev otrok s hendikepom popolnih, zato hipotezo potrjujem. Vikend rejništva so po mojem mnenju takrat, ko je otrok s hendikepom med tednom nameščen v zavod, kot v konkretnem primeru deklici s hendikepom v dom, ki je za vikend zaprt, ali v primerih, ko je matična družina zelo oddaljena od izobraževalne ustanove, ki jo obiskuje otrok s hendikepom.

Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da področje rejništva otrok s hendikepom ni dovolj dobro razvito. Hipotezo potrjujem, ker je tako odgovorilo kar 76,09 % strokovnih delavk in delavcev, ki so odgovarjali na anketni vprašalnik. Odgovor so utemeljili s tem, da rejništvo otrok s hendikepom ni specializirano, da je pomanjkanje izobraževalnih tem o rejništvu otrok s hendikepom, da je premalo razvito rejništvo na sploh in premalo upoštevanja posebnosti otrok, da ni usposobljenih rejniških družin, da obstaja potreba po dodatnih usposabljanjih za rejniške družine, da se premalo govori o hendikepu itd. Pomembno je, da se o hendikepu in rejništvu otrok s hendikepom več govori, predvsem na izobraževanjih za rejnike. Vsak otrok, ki je v rejništvu, ima specifične potrebe, za rejnike otrok s hendikepom pa je še toliko pomembneje, da dobijo podporo s strani strokovnih delavk informacije o hendikepu, o zdravstvenih pomočeh za otroka in da imajo osebo, na katero se lahko obrnejo po informacije in pomoč.

Več kot 51 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovorili na anketni vprašalnik in delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo, meni, da je potrebna specializacija rejništvo otrok s hendikepom. Hipotezo potrjujem, saj je 73,91 % strokovnih delavk in strokovnih delavcev odgovorilo, da bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom. Zanimive so utemeljitve strokovnih delavk in delavcev, saj po večini ne govorijo o specializaciji rejniških družin, ampak o odprtosti za sprejemanje otrok s hendikepom v rejništvo, s širšo mrežo pomoči, z usposobljenostjo rejniških družin, z več potrebnih znanj, z izobraževanjem o hendikepu otroka, s premalo znanja rejniških družin, z zahtevnim delom za rejnike, potrebi po večjem plačilu rejnikov. Menim, da so potrebna specifična znanja in ravnanja rejnikov za vsakega otroka v rejništvu posebej. Vsak otrok je individuum in ima svoje specifične potrebe. Rejniki absolutno so sodelavci socialnih delavk v projektni skupini; z njimi ter matično družino in otrokom moramo vzpostaviti odprt prostor za pogovor o specifičnih potrebah otroka v rejništvu. Seveda je znanje o hendikepu otroka pomembno, a v prvi vrsti morajo biti rejniki dobri rejniki, usposobljeni in na področju rejništva se mora delati socialno delo v projektnih skupinah z vsemi udeleženi.

Skozi pregled utemeljitev odgovorov strokovnih delavk in strokovnih delavcev na anketni vprašalnik sem ugotovila, da so strokovne delavke in strokovni delavci uporabljali zelo podobne argumente v utemeljitvah pri posameznih vprašanjih, čeprav so izbrali različne odgovore. Pri utemeljitvi odgovora na vprašanje »Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa«, je bilo nekaj razlag popolnoma enakih. Strokovni delavci in strokovne delavke, ki so izbrale odgovor »da« ali odgovor »ne«, so odgovor utemeljevale s tem, da je potrebno informiranje rejniških družin o otroku, da morajo biti rejniške družine pripravljene za rejništvo otroka s hendikepom, imeti znanje in da je potrebno za vsakega otroka najti primerno rejniško družino.

Omejitve raziskave se nanašajo predvsem na to, da raziskovalni del ni sestavljen iz perspektive socialne delavke na konkreten primer rejništva deklic s hendikepom in ker nisem dobila v analizo spisovne dokumentacije konkretnega primera. Na začetku sem hotela narediti študijo primera rejništva otroka s hendikepom. Ugotovitve magistrskega dela o rejništvu otrok s hendikepom ne morem posplošiti na vse primere rejništva otrok s hendikepom, tako tudi ne morem trditi, da so rezultati raziskave veljavni za vse primere rejništva otrok s hendikepom. Glede kvantitativnega dela raziskave sem dobila odgovore večine (46) strokovnih delavk in delavcev, tako da lahko iz njihovih odgovorov sklepamo o mnenju strokovnih delavk in

strokovnih delavcev, ki delajo na centrih za socialno delo po Sloveniji, o rejništvu otrok s hendikepom.

Rezultate raziskave bom poslala vsem strokovnim delavkam in strokovnim delavcem, zaposlenim na področju rejništva na centrih za socialno delo, ki so sodelovali pri moji raziskavi in mi omogočili dobiti vpogled v številčne podatke in mnenje o rejništvu otrok s hendikepom.

6. SKLEPI

Z raziskovanjem Rejništva otrok s hendikepom, sem prišla do naslednjih sklepov:

I. Sklepi, ki izhajajo iz rezultatov anketnih vprašalnikov:

- V rejništvu je 113 otrok in mladih do 26. leta. Večina jih ima intelektualne ovire, sledijo težave v duševnem zdravju, senzorne in gibalne ovire. Večina rejništev otrok s hendikepom je popolnih.
- Po mnenju strokovnih delavk in delavcev se razlogi za namestitev otrok in mladih do 26. leta s hendikepom v rejništvo ne razlikuje od razlogov za namestitev otrok in mladih do 26. leta brez hendikepa v rejništvo.
- Iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom se po mnenju strokovnih delavk in strokovnih delavcev razlikuje od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa.
- Večina strokovnih delavk se strinja oziroma deloma strinja s trditvijo, da se otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, pogosteje namesti v zavod, kot v rejništvo.
- Področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji po mnenju socialnih delavk in socialnih delavcev ni dovolj razvito.
- Rezultati anketnih vprašalnikov so pokazali, da bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom. Odgovori strokovnih delavk in strokovnih delavcev so govorili o potrebni odprtosti rejniških družin za sprejem otroka s hendikepom, o potrebnem razvoju širše mreže pomoči, usposabljanju in usposobljenosti rejniških družin ter o nujnem dodatnem znanju rejnikov za rejništvo otrok s hendikepom. Poudarjali so zahtevnost dela, ki je večja in o pomembnosti izobraževanja za rejnike. Nekateri so poudarjali pomembnost specializacije za otroke s težjim hendikepom, nihče pa ni rekel tega, da bi morali imeti specializirane rejniške družine za otroke z Downovim sindromom, specializirane rejniške družine za otroke s težavami v duševnem zdravju itd. Sklepam, da strokovne delavke in strokovni delavci niso imeli v mislih specializacije za specifičen hendikep, ampak potrebna znanja in odprtost in izobraževanja za rejniške družine.
- V primeru rejništva otrok s hendikepom mora imeti socialna delavka več znanja, več časa nameniti spremljanju rejništva, več sodelovati z rejniki, z matično družino, individualno delati z otrokom in se povezovati z institucijami. Hkrati je veliko strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovarjali na anketni vprašalnik in socialna delavka, s katero sem opravila intervju, odgovorili, da se delo ne razlikuje,

čeprav so utemeljitev razlagali z zgoraj napisanimi argumenti (več znanja, časa, več sodelovanja z rejniki itd.).

II. Sklepi, ki izhajajo iz rezultatov intervjujev:

- Konkretni primer rejništva deklic s hendikepom kaže, da se v tem primeru v praksi ni delalo na socialnodelovni način. Socialna delavka ni uporabljala temeljnega koncepta socialnega dela: vzpostavljanja delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči. Sodelovanje med matično in rejniško družino ter otrokom se ni vzpostavilo pred začetkom rejništva. Rejnica, mamica, socialna delavka in deklici s hendikepom niso sodelovali kot sodelavci v skupnem projektu, v projektni skupini. Koraki in načrti v projektu rejništva se niso soustvarjali. Zadnji IPS za deklici v rejništvu so imeli lansko leto pred poletnimi počitnicami. Stikov med matično in rejniško družino ni. Sodelovanje vseh udeležениh ni potekalo, ampak se je socialna delavka raje dogovarjala posebej z matično in rejniško družino in sama sprejemala odločitve. Nadaljnji sklepi iz intervjuja socialne delavke se nanašajo konkretno na delo socialne delavke in se ne posplošujejo.
- Proces podpore in pomoči matični družini pred rejništvom s strani socialne delavke je odvisen od tega, ali gre za intervencijo ali za proces ugotavljanja ogroženosti otroka.
- Pri pripravi na rejništvo socialna delavka ne uporablja metod, konceptov, načinov ravnanja v socialnem delu. Pri pripravi na rejništvo je socialna delavka izpostavila pomoč sodelavke psihologinje in pripravo otroka na rejništvo.
- Odločitev za rejništvo je težko sprejeti, to je zadnja možnost po pregledu socialne mreže. Rejniško družino se išče blizu matične družine, če je otrok v času iskanja rejniške družine nameščen npr. v kriznem domu, se ga vključi pri iskanju ustreznih rejnikov.
- Otroka se na rejništvo pripravi s pogovori o rejništvu in s stiki z rejniki, ki sta jih deklici s hendikepom imeli v bolnici, kjer sta bili nameščeni pred rejništvom. Priprava matične družine po besedah socialne delavke večinoma ni, izda se odločba, naredi se izvršba in odvzame se otroka. Rejniško družino se pripravi z informacijami o otroku in s stiki z otrokom.
- Tema pogovora v pripravi na rejništvo je vloga rejniške družine.
- Glas otroka se v pripravi na rejništvo zagotovi s pogovorom, ki ga z otrokom opravi psihologinja in z upoštevanjem želja otrok.

- Rejniška in matična družina se pred začetkom rejništva deklic s hendikepom nista srečali, stikov nimata niti zdaj, ko rejništvo poteka. Mamica sodelovanje z rejniki zavrača, rejnica si stikov želi.
- Deklicama s hendikepom so v hiši rejnikov naredili prostor z lastno sobo. S sabo sta prinesli osebne stvari. Vstop deklic s hendikepom v rejniško družino je potekal v dogovoru med CSD-jem in rejniško družino, tako da so skupaj opravili pot iz bolnice do rejniške družine, spoznali hišo rejniške družine in člane rejniške družine. Deklici sta se hitro vključili v rejniško družino.
- Izzivi za rejnico na začetku izvajanja rejništva za deklici s hendikepom so bili povezani s spanjem, čistočo deklic, prisotnostjo rejnice pri umivanju, medtem ko ji to, da deklici težko in zelo malo govorita, ni predstavljalo ovire in izzive.
- IPS je po mnenju socialne delavke neoptimalen način sodelovanja, o pomembnih vprašanjih in občutljivih temah se dobiva posebej z matično in rejniško družino, saj naj bi za to IPS bil neprimeren. Po mnenju socialne delavke je pomembno več sodelovanja kot le IPS. Kjer ni težav, imajo IPS enkrat letno, kjer je potrebnega več dogovarjanja, se dobijo pogosteje.
- Socialna delavka metode, koncepte in načine ravnanja v socialnem delu, ki so ji v pomoč pri spremljanju rejništva izpostavi skupnostno socialno delo in uporabo pogovora. Ne zapisuje dela na način uporabe metod. Podporo za delo dobi s strani intervizijske skupine socialnih delavk in psihologinje. Pravi, da nekaj podpore da tudi teorija, da pa je pomembno se vživeti v človeka. Zanja je pomemben individualen pristop. Teorija po njenih besedah pride sama od sebe.
- Rejnica dobi podporo za opravljanje rejniške dejavnosti s strani matične socialne delavke in socialne delavke otrok, ki so v rejništvu ter iz intervizijske skupine rejnic. Glas otroka po besedah socialne delavke zagotavljajo s pogovorom, z njim govori psihologinja in šolska svetovalna delavka. Nujno je, da se glas otroka zagotovi v projektnih skupinah, kjer je delo v korist otroka vodilo. Mamica dobi podporo pri doseganju potrebnih sprememb, da se deklici s hendikepom vrneta nazaj k njej, s strani sorodnikov. Mamica je v intervjuju opredelila željo po pomoči zase osebno.
- Sosedje rejniške družine so seznanjeni z rejništvom deklic s hendikepom in po besedah rejnice nimajo zaradi tega nobenih težav.

- Želene izide rejništva je po besedah socialne delavke težko opredeliti, rejnica jih za konkreten primer rejništva deklic s hendikepom ne zna opredeliti. Želene izide opredelita socialna delavka in psihologinja skozi pogovor.
- Časovna opredelitev trajanja rejništva za deklici s hendikepom ni opredeljena. Po besedah mamice je bilo rejništvo na začetku opredeljeno za dva tedna, zdaj se ta odločitev prelaga in je po besedah rejnice odvisna od sodišča.

7. PREDLOGI

Moji predlogi za rejništvo otrok s hendikepom so naslednji:

- Na področju rejništva na centrih za socialno delo **delati socialno delo**. Matično in rejniško družino ter otroka s hendikepom povabiti k sodelovanju v delovnem odnosu, kjer delamo v smeri sprejetja dogovora o sodelovanju. Dogovor o sodelovanju v projektni skupini, ki je v socialnem delu z družino oblikovana posebej za rejništvo, skleniti pred namestitvijo otroka v rejništvo. V sodelovanje in soustvarjanje dela projektne skupine za otroka s hendikepom poleg matične, rejniške družine in otroka, vključiti še zdravnike, terapevte, šolske delavce in druge pomembne v življenju otroka s hendikepom. Socialna delavka ustvarja odprt prostor za pogovor, v katerem se bodo slišali vsi glasovi. Projektne skupine morajo potekati večkrat letno.
- V projektnih skupinah **načrtujemo pomoč matični družini**, potrebne spremembe, ki jih matična družina mora doseči, da se otrok s hendikepom lahko vrne. Matični družini se pridružimo v njeni stiski in iz perspektive moči skupaj z njo načrtujemo korake v smeri zelenih sprememb. Če matična družina potrebuje podporo in pomoč tudi izven okvira IPS, je pomembno, da to pomoč prejme.
- **Delo v korist otroka s hendikepom** mora biti v našem središču. Otroka s hendikepom poslušamo in slišimo, on je strokovnjak za svoje življenje in zagotavljanje njegovih potreb je v našem izhodišču. Otroku se približamo na njemu prilagojen način.
- **Usposabljanje in izobraževanje rejnikov**. Na izobraževanju za rejnike ustvarimo odprt prostor za pogovor o temah, ki jih rejniki izpostavijo kot pomembne. Rejnikom kot sodelavcem socialnih delavk v skupnem projektu posredujemo informacije o hendikepu otroka, o zdravstvenem stanju otroka, o terapijah, ki jih otrok obiskuje. Pomemben vir informacij je matična družina. Socialna delavka je rejnikom na voljo za podporo in pomoč pri iskanju informacij in zagotavljanju pomoči za otroka s hendikepom.
- Na intervizijskih skupinah rejnic in rejnikov ter na intervizijskih skupinah socialnih delavk in socialnih delavcev **odpreti prostor za pogovor o rejništvu otrok s hendikepom** in za podelitev izkušenj s tega področja.
- Socialne delavke in socialni delavci morajo imeti **znanja o hendikepu**, ki jih podelimo z rejniki kot znanje za ravnanje.

Predlog za nadaljnjo raziskovanje:

- **Raziskati izobraževanje za rejnice in rejnice;** kako so organizirana, kako potekajo izobraževanja, katere teme odpirajo na izobraževanjih, kaj rejnice in rejniki dobijo z izobraževanjem, kaj izobraževanja dobrega prinesejo, kje so prostori za izboljšave in kako na izobraževanjih odpirajo temo rejništva otrok s hendikepom.
- **Študija primera rejništva otroka s hendikepom:** s študijo dobimo perspektivo socialne delavke o konkretnem primeru rejništva, česar jaz nisem uspela dobiti. Skozi študijo primera lahko tudi analiziramo spisovno dokumentacijo o rejništvu otroka s hendikepom. Iz spisovne dokumentacije dobimo v vpogled, kako poteka delo na srečanjih projektne skupine, kako se načrtuje prehod otroka v rejništvo, kako potekajo dogovori na projektnih srečanjih, kako se povezujejo s pomembnimi drugimi v življenju otroka s hendikepom, kako se odpira tema hendikepa na srečanjih.
- Raziskati »**projekt v preteklosti**«, katerega so v anketnih vprašalnikih izpostavile socialne delavke in socialni delavci in pogledati, kaj ta projekt je, ali gre za idejo specializiranega rejništva, kako je bil organiziran, kaj je prinesel za rejništvo otrok s hendikepom in kaj dobrega lahko iz njega dobimo za sedanje ravnanje in delo.
- Pomembna tema za raziskovanje je, **kateri dejavniki vplivajo na to, da socialna delavka pri svojem delu ne uporablja konceptov, metod in načinov ravnanja v socialnem delu** in kako socialne delavke to utemeljujejo.

8. LITERATURA IN VIRI

Bouwkamp, R., Bouwkamp, S. (2014), *Blizu doma: Priročnik za delo z družinami: Ravnanje z interakcijskimi vzorci v družini, pri procesih podpore in pomoči ter na področjih psihosocialnega dela*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Pedagoška fakulteta, Inštitut za družinsko terapijo.

Brown, J. D., Rodger, S. (2009), Children with disabilities: Problems faced by foster parents. *Children and Youth Services Review*, letnik 31, številka 1. (str.: 40–46).

Caw, J., Sebba, J. (2014), *Team parenting for children in foster care: A model for integrated therapeutic care*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Center za socialno delo Murska Sobota: *Poziv rejniškim družinam*. Dostopno na: <http://www.csd-ms.si/> (Ogledano dne 1.3.2015.).

Constable, R., Lee, D.B. (2004), *Social Work With Families: Content and Process*. Chicago: Illinois Lyceum Books.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1991), Nancy Hazel: Razvoj in specializirana reja za mladostnike: politika in praksa v Kentu (Velika Britanija). *Socialno delo z družino: študijsko gradivo (izbrana poglavja)*. Ljubljana: Višja šola za socialne delavce v Ljubljani.

- (2007), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- (2008) a, Zapisovanje v delovnem odnosu: Zapisovanje delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči. Postrak, M., Urek, M. (2008), *Zapisovati socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (str.: 27-39).
- (2008) b, *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- (2010), Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela. *Socialno delo, letnik 49, številka 4*. (str.: 239-245).

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2008), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V. @ Boj za (2012), *Direktno socialno delo*. Ljubljana: Založba *cf.

Križnik Novšak, A. (2012), Izbira rejniške družine in priprava otroka in rejniške družine na rejništvo. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije. Letnik VI, št. 1*. Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije (str.: 61-64).

- (2012), Izvajanje rejništva: Spremljanje otrokovega doživljanja. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije. Letnik VI, št. 1*. Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije (str.: 80-98).

Krstulović, G. (2012), Družbena konstrukcija starševstva in skrb za otroke z ovirami. *Socialno delo, letnik 51, številka 6*. (str.: 405 - 414).

Kuzmanič Korva, D. (2012), S sekretarkine mize. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije. Letnik VI, št. 1*. Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije (str.: 5 – 6).

Lüssi, P. (1991), *Systemische Sozialarbeit*. Bern: Haupt.

Madsen C. W. (2007), *Collaborative therapy with multi-stressed families*. New York: The Guilford press (druga izdaja).

Maj, M. (2012), Izvajanje rejništva: Delo z matično družino. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije. Letnik VI, št. 1*. Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije (str.: 109-120).

Mesec, B. (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

- (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo* (2. izdaja). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- (2009), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Načrtovanje raziskave (študijsko gradivo za interno uporabo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Mešl, N. (2008), *Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino: Procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

National Council on Disability (2008), *Youth with Disabilities in the Foster Care System: Barriers to Success and Proposed Policy Solutions*. Washington: National Council on Disability.

Parton, N., O'Byrne, P. (2000), *Constructive Social Work: Towards a New Practice*. New York: Palgrave.

Poštrak, M., Urek, M. (2008), Predgovor ali beseda je konj. Poštrak, M., Urek, M. (2008), *Zapisovati socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (str.: 3-5).

Rakar, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Zaviršek, D., Boškić, R., Boljka, U., Smolej, S., Sobočan, A. M., Humljan Urh, Š., Dremelj, P., Kobal Tomc, B., Nagode, M., Žiberna, V., Kovač, N. (2010), *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva : končno poročilo, priloge*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: *Rejništvo-Podatki (april 2015)*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/uveljavljanje_pravic/statistika/rejnistvo/ (Ogledano dne 14.5.2015).

Restoux, P. (2010), *Življenje z drugačnim otrokom*. Radovljica: Založba Didakta.

Sadar, B. (2010), *Glas otroka nekoč in danes (magistrsko delo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Satir, V. (1995), *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Smith, A., Jackson W. T. (2013), Preface. Smith, A., Jackson W. T. *Foster care, adoption and kinship guardian assistance*. New York: Nova Science Publishers, Inc.

Sobočan, A. M. (2014), Otroci s posebnimi potrebami v sistemu rejništva. *Socialno delo, letnik 53, številka 3-5*. (str.: 265-281).

Švab, A. (2001), *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Videmšek, P. (2012), Uporabniško raziskovanje kot produkcija znanja. *Socialno delo, let. 51. Št. 1-3*, (str.: 115-125).

Vidonja, P. (2013), *Svet uporabnikov v Varstveno delovnem centru Murska Sobota (diplomsko delo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Vries, S. de, Bouwkamp, R. (1995), *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis.

Wilson, K., Sinclair, I., Gibbs, I. (2010), The Trouble with Foster Care: The Impact of Stressful 'Events' on Foster Carers. *British Journal of Social Work* letnik 30 (str.: 193–209).

Zaviršek, D. (2000), *Hendikep kot kulturna travma*. Ljubljana: Založba *cf.

- (2005), Hendikepirane matere – hendikepirani otroci (Antropološka perspektiva pri razumevanju družbenih ovir mater in otrok v socialnem varstvu in socialnem delu). *Socialno delo, letnik 44, številka 1-2* (str.: 3-15).
- (2012), Za boljšo prakso na področju rejništva. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije. Letnik VI, št. 1*. Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije (str.: 13 - 17).
- (2014), Opredelitev hendikepa in razvoj študija hendikepa v socialnem delu: Mednarodna perspektiva. *Socialno delo, letnik 53, številka 3-5*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (str.: 133-145).

Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), *Inovativne metode v socialnem delu: Opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba (Knjižna zbirka Scripta).

ZAKONODAJA

Družinski zakonik (DZ), 16.6.2011 sprejet v Državnem zboru. Dostopno na: www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.../DZak-sprejet-16-6-11.doc (Ogledano dne 25.2.2015).

Konvencija o otrokovih pravicah (OZN, 1989). Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovi-pravicah-ozn/> (Ogledano dne 14.5.2015).

Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti, Uradni list RS, št. 54/03, 78/08 in 18/13. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV4983> (Ogledano dne 5.6.2015).

Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90,97,99. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (Ogledano dne 5.6.2015).

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD). Uradni list RS, št. 110/02, 56/06 – odl. US, 114/06 – ZUTPG, 96/12 – ZPIZ-2 in 109/12. Dostopno na:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3400> (Ogledano dne 5.6.2015).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR). Uradni list RS, št. 69/04 – uradno prečiščeno besedilo, 101/07 – odl. US, 90/11 – odl. US in 84/12 – odl. US. Dostopno na:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40> (Ogledano dne 5.6.2015).

9. PRILOGE

9.1 Anketni vprašalnik

Pozdravljeni!

Sem absolventka podiplomskega študija na Fakulteti za socialno delo, program socialno delo z družino. V magistrski nalogi raziskujem področje rejništva otrok s hendikepom. S terminom hendikep poimenujem intelektualne, senzorne, gibalne ovire in težave v duševnem zdravju otrok. Z anketnim vprašalnikom bi rada ugotovila, koliko otrok s hendikepom živi v rejništvu v Sloveniji in katere so specifične pri izvajanju rejništva otrok s hendikepom. Z odgovori na anketna vprašanja mi boste pomagali bolj podrobno raziskati področje rejništva otrok s hendikepom in prispevali k temu, da se o specifikah začne več govoriti in da se na tem področju razvije novo znanje znanosti in stroke socialnega dela. Prosim, da pri odgovarjanju na vprašanja upoštevate mojo definicijo hendikepa. Že vnaprej hvala, da ste rešili anketo.

Prosim, da mi na e-mail naslov: patricija.vidonja@gmail.com sporočite, ko boste izpolnili anketo.

Z lepimi pozdravi,
Patricija Vidonja

1 - V katero regijo spada CSD, v katerem ste zaposleni?

- ☐ Pomurska regija
- ☐ Podravska regija
- ☐ Koroška regija
- ☐ Savinjska regija
- ☐ Zasavska regija
- ☐ Spodje-posavska regija
- ☐ Jugovzhodna Slovenija
- ☐ Osrednjeslovenska regija
- ☐ Notranjsko-kraška regija
- ☐ Goriška regija
- ☐ Obalno-kraška regija
- ☐ Gorenjska regija

2 - Koliko otrok in mladih do 26. leta je v okviru CSD-ja, v katerem ste zaposleni, nameščenih v rejniške družine, na dan odgovarjanja na vprašalnik?

--

3 - Koliko od nameščenih otrok in mladih do 26. leta na dan odgovarjanja, je otrok s hendikepom?

--

4 - Katere vrste hendikepa imajo otroci in mladi do 26. leta, ki so v rejništvu?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Intelektualne ovire
- ☐ Senzorne ovire
- ☐ Gibalne ovire
- ☐ Težave v duševnem zdravju
- ☐ Nimamo primera otrok in mladih do 26. leta v rejništvu

5 - Ali se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo? Ob izbranem odgovoru, utemeljite svojo trditev.

Vpišite besedilo

DA	
NE	

6 - Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa? Ob izbranem odgovoru, utemeljite svojo trditev.

Vpišite besedilo

DA	
NE	

7 - Kakšne oblike rejništva prevladujejo, ko gre za rejništva otrok s hendikepom?

- ☐ Vikend rejništva
- ☐ Popolna rejništva
- ☐ Nimamo primera rejništva otrok s hendikepom

8 - Otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. Ob izbranem odgovoru, utemeljite svojo trditev.

Vpišite besedilo

SE STRINJAM	
SE DELOMA STRINJAM	
SE NE STRINJAM	

9 - Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito? Ob izbranem odgovoru, utemeljite svojo trditev.

DA
NE

Vpišite besedilo

10 - Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom? Ob izbranem odgovoru, utemeljite svojo trditev.

DA
NE

Vpišite besedilo

11 - Kako se delo strokovne delavke razlikuje, ko gre za rejništvo otroka s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otroka brez hendikepa?

--

9.2 Analiza anketnih vprašalnikov

1. V katero regijo spada CSD, v katerem ste zaposleni?

Tabela 9.2. 1: V katero regijo spada CSD, v katerem ste zaposleni?

Regija	Št. odgovorov	Delež (v %)
Pomurska regija	4	8,70
Podravska regija	5	10,87
Koroška regija	4	8,70
Savinjska regija	4	8,70
Zasavska regija	2	4,35
Spodnje-posavska regija	2	4,35
Jugovzhodna Slovenija	4	8,70
Osrednjeslovenska regija	9	19,57
Notranjsko-kraška regija	2	4,35
Goriška regija	4	8,70
Obalno-kraška regija	2	4,35
Gorenjska regija	4	8,70
Skupaj:	46	100,00

2. Koliko otrok in mladih do 26. leta je v okviru CSD-ja, v katerem ste zaposleni, nameščenih v rejniške družine, na dan odgovarjanja na vprašalnik?

3. Koliko od nameščenih otrok in mladih do 26. leta na dan odgovarjanja, je otrok s hendikepom?

Tabela 9.2. 2: Koliko otrok in mladih do 26. leta ter otrok in mladih do 26. leta s hendikepom, je v okviru CSD-ja nameščenih v rejniške družine?

Regija, v katero spada CSD	Število otrok in mladih do 26. leta, ki so na dan odgovarjanja v rejništvu	Število otrok in mladih do 26. leta s hendikepom v rejništvu
Pomurska regija	82	12
Podravska regija	130	26
Koroška regija	35	3
Savinjska regija	94	10
Zasavska regija	11	7
Spodnje-posavska regija	23	0
Jugovzhodna Slovenija	67	8
Osrednjeslovenska regija	554	24
Notranjsko-kraška regija	8	1
Goriška regija	19	6
Obalno-kraška regija	21	3
Gorenjska regija	72	13
Skupaj:	1116	113

4. Katere vrste hendikepa imajo otroci in mladi do 26. leta, ki so v rejništvu?

Tabela 9.2. 3: Vrste hendikepa otrok in mladih do 26. leta, ki so v rejništvu

Vrsta hendikepa	Št. odgovorov	Delež (v %)
Intelektualne ovire	26	36,11
Senzorne ovire	10	13,89
Gibalne ovire	10	13,89
Težave v duševnem zdravju	14	19,44
Nimamo primera otrok in mladih do 26. leta s hendikepom v rejništvu	12	16,67
Skupaj:	72	100,00

5. Ali se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvu razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvu?

Tabela 9.2. 4: Ali se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvu razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvu?

Ali se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvu razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvu?	Št. odgovorov	Delež (v %)
DA	10	21,74
NE	36	78,26
Skupaj:	46	100,00

Utemeljitev odgovorov strokovnih delavk in delavcev:

A) ODGOVORI STROKOVNIH DELAVK IN STROKOVNIH DELAVCEV IN IZBOR (PODČRTOVANJE) POMEMBNIH DELOV ODGOVOROV

DA:

6: Nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom.

7: Da, ker starši ne zmorejo sprejeti življenja z otrokom z Downovim sindromom.

10: Odgovor da. V našem primeru sta se starša odločila, da otroka pustita v bolnici, ker se je rodil telesno prizadet.

15: Če obiskujejo specifičen program izobraževanja (šola s prilagojenim programom, center za sluh in govor, zavod za invalidno mladino Kamnik,...) pa zaradi oddaljenosti od kraja bivanja ne morejo živeti v matični družini.

18: Otroci so nameščeni v rejništvu zaradi usposabljanja.

26: Težje je najti primerno družino s specializiranimi znanji in veščinami.

32: Nezmožnost staršev ravnanja z otrokom, ki je hendikepiran.

35: Včasih se, včasih ne. V določenih primerih je že to, da je otrok hendikepiran razlog za rejništvo, saj starši zanj niso pripravljeni poskrbeti in ga zapustijo ter tudi kasneje z njim ne ohranjajo stika.

41: Nimamo otroka s hendikepom.

45: Hendikep je razlog.

NE:

1: Razlogi za namestitev se po mojem mnenju ne razlikujejo.

2: Razlog za rejništvo je prikrajšanost staršev, ki zaradi lastnih primanjkljajev ne zmorejo biti za otroka varni, ljubeči starši.

3: Razlogi so enaki: starši iz katerega koli razloga ne poskrbijo za otroka.

4: Ne – gre za oceno ogroženosti otrok, tako pri otrocih brez hendikepa.

5: V naših primerih razlogi niso bili drugačni.

8: Razlogi se ne razlikujejo. Gre za popolnoma enako postopek ugotavljanja ogroženosti otroka v matični družini.

9: Ne

11: Mislim, da ne.

12: Vsi otroci so nameščeni iz istega razloga, starši ne zmorejo poskrbeti zanje.

13: Razlogi za namestitev v rejniško družino so enaki kot pri namestitvi otroka brez hendikepa, razen ko gre za namestitev, ko ni v bližini izobraževalne ustanove za tisto vrsto hendikepa in se otrok ne more voziti.

14: Razlog za rejništvo pri otroku s posebnimi potrebami je ogrožanje otroka, vzgojna nesposobnost staršev in zanemarjanje otroka.

16: Razlogi se ne razlikujejo – okoliščine, ki niso v smislu zagotavljanja zdravega razvoja otroka so tiste, ki so pogoj za nameščanje.

17: Ne, razlogi so neustrezna skrb za otroka, zapustitev otroka s strani staršev, smrt staršev.

19: Nimamo izkušnje, da bi bili razlogi za namestitev drugačni, saj so tudi ti otroci bili nameščeni zaradi zanemarjanja s strani staršev in neustreznega matičnega okolja.

20: Vedno izhajamo iz potreb otroka, ne glede na težave.

21: Za vsakega otroka se trudimo, da bi priskrbeli najboljše.

22: Razlogi so bili enaki – neurejene družinske razmere.

23: Se ne razlikujejo.

- 24: Menim, da se razlogi ne razlikujejo; otroka se v rejništvo namesti, kadar v matični družini nima pogojev za primeren vsestranski razvoj oziroma zanj ni primerno poskrbljeno, glede na njegove omejitve.
- 25: Razlogi so isti, torej zagotoviti nemoten razvoj, vzgojo, nego in varstvo, ki mu ga matična družina ne more.
- 27: Za namestitev bi šlo v vsakem primeru.
- 28: Otroci so nameščeni v rejništvo zaradi neustrezne starševske skrbi, ne zaradi lastnih težav, katerim starši niso kos.
- 29: V osnovi gre pri oddaji v rejništvo za to, da noben od staršev ne zmore na ustrezen način zagotoviti otroku varnost, zaščito in okolje, ki bi na ustrezen način zadovoljevalo razvojne potrebe otroka.
- 30: Starši ne zmorejo poskrbeti zanje in jih zanemarjajo – tudi če bi bili zdravi.
- 31: Samo hendikep otroka ni razlog za namestitev v rejniško družino, zato morajo biti podani razlogi, ki se ugotavljajo enako kot pri zdravih otrocih (nezmožnost enega ali obeh staršev poskrbeti za zdrav razvoj otroka,...).
- 33: Pri vseh otrocih, ne glede na to, ali so hendikepirani ali ne, je razlog za nastanitev v rejniško družino v težavah družine, v starševstvu.
- 34: Ni razlike. Razlogi za namestitev se nahajajo v matični družini – nesposobnost staršev, da izvajajo roditeljske pravice, odvisnost (droge, alkohol), zanemarjanje otrokovih pravic in koristi.
- 36: Ne, če so družine pripravljene sprejeti otroka s hendikepom.
- 37: Povsod je šlo za vzrok, kjer so bile neprimerne bivanjske razmere in predvsem neprimerna vzgoja ter varstvo in skrb za otroka. Ne bi rekla, da je šlo za različne razloge za namestitev.
- 38: Se ne razlikujejo, ker so največkrat težave v družinskem sistemu in ne v posameznem članu.
- 39: Ne, razlogi so podobni.
- 40: Načeloma ne, lahko pa je razlog za oddajo v rejništvo oddaljenost oziroma nedostopnost izobraževalne institucije.
- 42: Razlogi se ne razlikujejo.
- 43: Hendikep otroka ni bistveni razlog za oddajo otroka v rejništvo.
- 44: Za vsakega otroka, ki ga nameščamo v rejništvo sledimo njegovim potrebam in koristim, ne glede na razlog nameščanja.
- 46: Mislím, da ne, nimam pa izkušenj s takšno obliko rejništva.

B) ODPRTO KODIRANJE

Tabela 9.2. 5: Odprto kodiranje: Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?

Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?/ KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
DA	6A: Nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom. 7A:...starši ne zmorejo sprejeti življenje z otrokom z Downovim sindromom. 10A:...sta se starša odločila, da otroka pustita v bolnici, ker se je rodil telesno prizadet. 15A:...obiskujejo specifičen program izobraževanja pa zaradi oddaljenosti od kraja bivanja ne morejo živeti v matični družini. 18A:...zaradi usposabljanja. 26A: Težje je najti primerno družino. 32A: Nezmožnost staršev ravnanja z otrokom, ki je hendikepiran. 35A:...da je otrok hendikepiran razlog za rejništvo. 41A: Nimamo otrok s hendikepom. 45A: Hendikep je razlog.	nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom; nezmožnost sprejetja matične družine s hendikepom; zapustitev otroka s hendikepom; oddaljenost izobraževalne ustanove; oddaljenost izobraževalne ustanove; težave v iskanju rejniške družine; nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom; razlog je hendikep; ni primera rejništva otrok s hendikepom; razlog je hendikep
NE	1A:...ne razlikujejo. 2A:...prikrajšanost staršev. 3A:...starši iz katerega koli razloga ne poskrbijo za otroka. 4A:...ocena ogroženosti otrok. 5A:...razlogi niso bili drugačni. 8A1:...Razlogi se ne razlikujejo. 8A2:...postopek ugotavljanja ogroženosti otroka v matični družini. 9A: Ne. 11A:...ne. 12A:...starši ne zmorejo poskrbeti zanje. 13A1:...enaki kot pri namestitvi otroka brez hendikepa. 13A2:...namestitev, ko ni v bližini izobraževalne ustanove za tisto vrsto hendikepa in se otrok ne more voziti. 14A:...ogrožanje otroka, vzgojna nesposobnost staršev in zanemarjanje otroka. 16A: Razlogi se ne razlikujejo - okoliščine, ki niso v smislu zagotavljanja zdravega razvoja otroka.	ne; prikrajšanost staršev; težave v starševanju; ocena ogroženosti; ne; ne; ocena ogroženosti; ne; ne; težave v starševanju; ne; oddaljenost izobraževalne ustanove; težave v starševanju; zanemarjanje otroka; ne, težave v starševanju;

	17A:...neustrezna skrb za otroka, zapustitev otroka s strani staršev, smrt staršev. 19A:...namešчени zaradi zanemarjanja s strani staršev in neustreznega matičnega okolja. 20A:...izhajamo iz potreb otroka. 21A:...se trudimo, da bi priskrbeli najboljše. 22A: Razlogi so bili enaki - neurejene družinske razmere. 23A: Se ne razlikujejo. 24A1:...se razlogi ne razlikujejo. 24A2:...kadar v matični družini nima pogojev za primeren vsestranski razvoj oziroma zanj ni primerno poskrbljeno, glede na njegove omejitve. 25A: Razlogi so isti. 27A: Za namestitev bi šlo v vsakem primeru. 28A:...neustrezne starševske skrbi. 29A:...noben od staršev ne zmore na ustrezen način zagotoviti otroku varnost, zaščito in okolje, ki bi na ustrezen način zadovoljevalo razvojne potrebe otroka. 30A: Starši ne zmorejo poskrbeti zanje in jih zanemarjajo. 31A1: Samo hendikep otroka ni razlog za namestitev v rejniško družino. 31A2:...nezmožnost enega ali obeh staršev poskrbeti za zdrav razvoj otroka. 33A:...težave družine, v starševstvu. 34A1: Ni razlike. 34A2:...nesposobnost staršev, da izvajajo roditeljske pravice, odvisnost (alkohol, droge), zanemarjanje otrokovih pravic in koristi. 36A: Ne. 37A:...neprimerne bivanjske razmere in predvsem neprimerna vzgoja ter varstvo in skrb za otroka. 38A:...težave v družinskem sistemu. 39A: Ne, razlogi so podobni. 40A1: Načeloma ne. 40A2:...oddaljenost oziroma nedostopnost izobraževalne institucije. 42A: Razlogi se ne razlikujejo. 43A: Hendikep otroka ni bistven razlog za oddajo otroka v rejništvo. 44A:...sledimo njegovim potrebam in koristim.	težave v starševanju; zapustitev otroka; smrt staršev; zanemarjanje otroka; potrebe otroka; delo v smeri največje koristi otroka; težave v starševanju; ne; ne; težave v starševanju ne; ne; težave v starševanju; težave v starševanju; težave v starševanju, zanemarjanje otroka; hendikep ni edini razlog; težave v starševanju; težave v starševanju; ne; težave v starševanju; odvisnost; zanemarjanje otroka; ne; neustrezne bivanjske razmere; težave v starševanju; težave v starševanju; ne; ne; oddaljenost izobraževalne ustanove; ne; hendikep ni edini razlog; potrebe otroka;
--	---	--

	46A: Mislim, da ne.	ne
--	---------------------	----

C) OSNO KODIRANJE

Tabela 9.2. 6: Osno kodiranje: Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo? I.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
DA	nezmožnost spopadanja matične družine s hendikepom	6A, 7A, 32A
	zapustitev otroka s hendikepom	10A
	oddaljenost izobraževalne ustanove	15A, 18A
	težave v iskanju rejniške družine	26A
	razlog je hendikep	35A, 45A
	ni primera rejništva otrok s hendikepom	41A

Tabela 9.2. 7: Osno kodiranje: Ali se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo? II.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
NE	ne	1A, 5A, 8A1, 9A, 11A, 13A1, 16A, 23A, 24A1, 25A, 27A, 34A1, 36A, 39A, 40A1, 42A, 46A
	prikrajšanost staršev	2A
	težave v starševanju	3A, 12A, 14A, 16A, 17A, 22A, 24A2, 28A, 29A, 30A, 31A2, 33A, 34A2, 37A, 38A
	ocena ogroženosti	4A, BA2
	oddaljenost izobraževalne ustanove	13A2, 40A2
	zanemarjanje otroka	14A, 19A, 30A, 34A2
	zapustitev otroka	17A
	smrt staršev	17A
	potrebe otroka	20A, 44A
	delo v smeri največje koristi otroka	21A
	hendikep ni edini razlog	31A1, 43A
	odvisnost	34A2
	neustrezne bivanjske razmere	37A

6. Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?

Tabela 9.2. 8: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?

Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?	Št. odgovorov	Delež (v %)
DA	29	63,04
NE	17	36,96
Skupaj:	46	100,00

Utemeljitev odgovorov strokovnih delavk in delavcev:

A) ODGOVORI STROKOVNIH DELAVK IN STROKOVNIH DELAVCEV IN IZBOR (PODČRTOVANJE) POMEMBNIH DELOV ODGOVOROV:

DA:

1: Rejniške družine pred odločitvijo potrebujejo več informacij o otroku, hendikepu, katera od rejniških družin se najbrž tudi ne odloči, da bi sprejela otroka s hendikepom.

3: Rejniška družina mora biti pripravljena na takega otroka, mora imeti določena znanja.

4: Rejniška družina mora biti pripravljena na otroka s hendikepom, brez predsodkov.

5: Za otroke s hendikepom se odloči manj družin.

6: Je dolgotrajnejše in zahtevnejše.

7: Da, ker mora biti v ta namen posebej pripravljena in usposobljena družina, da dobro poskrbi za otrokove potrebe..

9: Odvisno od pripravljenosti rejniške družine za sprejem otroka s hendikepom.

10: Odgovor da. Ni vsaka rejniška družina pripravljena sprejeti otroka s hendikepom.

11: Družina mora biti primerna in pripravljena sploh takšnega otroka sprejeti.

13: Družino za otroka s hendikepom je težje najti.

15: Potrebno je najti rejniške družine, ki sprejemajo specifične posebnosti otroka oziroma mladostnika in zmorejo skupaj v IPS nenehno iskati nove možnosti napredovanja.

16: Išče se tudi strokovno znanje, usposobljenost rejnice, dodatna znanja, glede na potrebe otroka.

18: Se razlikuje.

19: Pri iskanju rejniške družine za otroka s hendikepom je pomembno, da ima rejniške družina dolgoletne izkušnje, da je dovzetna za potrebe otroka s hendikepom in ima ustrezna znanja.

22: Rejniki se težje odločajo za otroke s posebnimi potrebami in je za njih težje najti ustrezno rejniško družino.

24: Za vsakega otroka se trudimo najti njemu primerno družino, saj so si vsi otroci različni, imajo različne potrebe, izhajajo iz različnih matičnih družin, z različnimi omejitvami. Pomembno je, da vemo, da se bo rejniške družina znala spoprijeti z otrokovimi potrebami.

25: Definitivno iskanje družine za otroka s hendikepom zahteva več pozornosti in časa kot sicer. Družino je treba pripraviti in zagotoviti strokovno podporo. Treba je najti primerno družino, ki že ima mogoče izkušnje z otrokom s hendikepom.

26: Težje je najti rejniško družino, ki bi bila primerna.

28: Rejniška družina mora imeti ustrezne kapacitete za sprejem takšnega otroka in mora biti s tem seznanjena.

29: Za vsakega otroka se poskuša zagotoviti rejniška družina, ki se bo lahko na ustrezen način odzivala na njegove razvojne specifičnosti, starost, osebnostne značilnosti.

30: Težje je najti družino za hendikepiranega otroka, skrb zanj je zahtevnejša.

32: Primerno rejniško družino je težje najti, da bo pripravljena in bo zmogla dajati otroku kar potrebuje.

34: Razlika je v rejniški družini, da mora biti ta usposobljena za otroke s hendikepom, ki zahteva več pozornosti, ukvarjanja, angažiranosti rejnice.

35: Rejniška družina, ki sprejme otroka mora biti seznanjena s težavami otroka in obravnavo, ki jo bo potreboval, saj vsaka družina ni primerna za vsakega otroka. So družine, ki imajo za otroke s hendikepom večji posluš in pripravljenost za sodelovanje.

38: Manj rejnikov je pripravljenih sprejeti otroka s hendikepom.

41: Otroku ali mladostniku je potrebno poiskati primerno rejniško družino, in sicer rejniško družino, ki je pripravljena sprejeti otroka s hendikepom in se hkrati prilagoditi potrebam otroka (klančina, ureditev bivalnih prostorov, prevozi v šolo,...).

42: Potrebno je izbrati družino, ki je za otroka primerna in okoliščine sprejema.

43: Potrebno je upoštevati posebne, specifične potrebe otroka in temu primerno poiskati ustrezno rejniško družino.

44: Za vsakega otroka v rejništvu posebej iščemo njemu in njegovim potrebam ustrezno in primerno rejniško družino.

NE:

2: Rejniško družino izberemo za vsakega otroka posebej, za takega kakršen se izkazuje, lahko je hendikep posebnost, lahko je posebnost, da je mladostnik

8: Otrokom s hendikepom iščemo rejniško družino na enak način kot otrokom brez hendikepa. Je pa pomembno, da so rejniki pred namestitvijo o tem seznanjeni in pripravljeni na sprejemanje takega otroka kot tudi na spremljanje otroka z različnimi posebnostmi.

- 12: V toliko, da mu zagotovimo izobraževanje v ustrezni instituciji, sicer ne.
- 14: Za vsakega otroka, ki ga nameščamo v rejniško družino, iščemo najprimernejšo rejniško družino, glede na otrokove potrebe, rejniško družino, ki ima primerno znanje, izkušnje in je otroka pripravljena in sposobna sprejeti ter mu nuditi vse potrebno.
- 17: Praviloma ne, seveda pa je dobrodošlo, če ima rejnica že izkušnje s podobnimi otroki.
- 20: Ne.
- 21: Za vsakega otroka za katerega iščemo rejniško družino izpostavimo njegove potrebe.
- 23: Ne.
- 27: V našem primeru ni bilo razlik, sicer pa se išče primerna rejniška družina, ki bo lahko skrbela za otroke s hendikepom.
- 31: Vsakemu otroku poskušamo glede na njegove potrebe in koristi najti rejniško družino, ki bo zmogla v največji meri poskrbeti za zdrav psihofizični razvoj.
- 33: Vedno pri iskanju rejniške družine iščemo rejnike, ki so za konkretnega otroka najbolj primerni, ki otroku lahko ponudijo, kar potrebuje.
- 36: Ne, če so družine pripravljene na to, da sprejmejo otroka s hendikepom.
- 37: V obeh primerih, v kolikor gre za otroka z ali brez hendikepa gledamo najprej za otrokovo korist in se ga namesti v zanj najprimernejšo rejniško družino.
- 39: Načeloma je znano, katere rejniške družine so pripravljene sprejeti tudi otroke s hendikepom.
- 40: Načeloma ne, vsekakor pa se z morebitno rejniško družino dogovarja o posebnostih skrbi za otroka.
- 45: V vsakem primeru je potrebno najti družino, ki ustreza potrebam otroka, zato se iskanje družine ne bi smelo razlikovati. Pač potrebno je poiskati primerno.
- 46: Mislim da ne, nimam pa izkušenj s takšno obliko rejništva.

B) ODPRTO KODIRANJE

Tabela 9.2. 9: Odprto kodiranje: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?

Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa?/ KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
DA	1B: Rejniške družine pred odločitvijo potrebujejo več informacij o otroku, hendikepu, katera od rejniških družin se najbrž tudi ne odloči, da bi sprejela otroka s hendikepom.	informiranje rejniških družin o otroku, zavračanje rejništva otroka s hendikepom;

	3B: Rejniška družina mora biti pripravljena na takega otroka, mora imeti določena znanja. 4B: Rejniška družina mora biti pripravljena na otroka s hendikepom, brez predsodkov. 5B:...se odloči manj družin. 6B: Je dolgotrajnejše in zahtevnejše. 7B:...posebej pripravljena in usposobljena družina, da dobro poskrbi za otrokove potrebe. 9B: Odvisno od pripravljenosti rejniške družine za sprejem otroka s hendikepom. 10B: Ni vsaka rejniška družina pripravljena sprejeti otroka s hendikepom. 11B: Družina mora biti primerna in pripravljena sploh takega otroka sprejeti. 13B:...je težje najti. 15B: Potrebno je najti rejniške družine, ki sprejemajo specifične posebnosti otroka oziroma mladostnika in zmorejo skupaj v IPS nenehno iskati nove možnosti napredovanja. 16B: Išče se strokovno znanje, usposobljenost rejnice, dodatna znanja, glede na potrebe otroka. 18B: Se razlikuje. 19B:...pomembno, da ima rejniška družina dolgoletne izkušnje, da je dovzetna za potrebe otroka s hendikepom in ima ustrezna znanja. 22B: Rejniki se težje odločajo za otroka s posebnimi potrebami in je za njih težje najti ustrezno rejniško družino. 24B1: Za vsakega otroka se trudimo najti njemu primerno družino. 24B2: Pomembno je, da vemo, da se bo rejniška družina znala spoprijeti z otrokovimi potrebami. 25B1:...več pozornosti in časa. 25B2: Družino je treba pripraviti in zagotoviti strokovno podporo. 25B3: Treba je najti primerno družino, ki že ima mogoče izkušnjo z otrokom s hendikepom. 26B: Težje je najti. 28B: Rejniška družina mora imeti ustrezne kapacitete za sprejem takšnega otroka in mora biti s tem seznanjena. 29B:...zagotoviti rejniško družino, ki se bo lahko na ustrezen način	pripravljenost rejniške družine, znanje rejniške družine; pripravljenost rejniške družine, brez predsodkov; odločitev redkih rejniških družin; zahtevno iskanje rejniške družine; pripravljenost rejniške družine, usposobljenost rejniške družine; pripravljenost rejniške družine; pripravljenost rejniške družine, zavračanje rejništva otroka s hendikepom; pripravljenost rejniške družine; zahtevno iskanje rejniške družine; pripravljenost rejniške družine; usposobljenost rejniške družine, znanje rejniške družini; se razlikuje; izkušnje rejniške družine, pripravljenost rejniške družine, znanje rejniške družine; zavračanje rejništva otroka s hendikepom, zahtevnejše iskanje rejniške družine; za vsakega otroka primerno rejniško družino, pripravljenost rejniške družine; zahtevno iskanje rejniške družine; pripraviti rejniško družino; izkušnje rejniške družine; zahtevno iskanje rejniške družine; informiranje rejniških družin o otroku; za vsakega otroka primerno družino, pripravljenost rejniške
--	---	--

	odzivala na njegove razvojne specifike, starost, osebnostne značilnosti. 30B: Težje je najti. 32B:...je težje najti, da bo pripravljena in bo zmogla dajati otroku kar potrebuje. 34B:...mora biti ta usposobljena za otroka s hendikepom, ki zahteva več pozornosti, ukvarjanja, angažiranosti rejnice. 35B:...mora biti seznanjena s težavami otroka in obravnavo, ki jo bo potreboval, saj vsaka družina ni primerna za vsakega otroka. 38B: Manj rejnikov je pripravljenih sprejeti otroka s hendikepom. 41B:...ki je pripravljena sprejeti otroka s hendikepom in se hkrati prilagoditi potrebam otroka. 42B:...izbrati družino, ki je za otroka primerna in okoliščine sprejema. 43B:...upoštevati posebne, specifične potrebe otroka in temu primerno poiskati ustrezno rejniški družino. 44B: Za vsakega otroka v rejništvu posebej iščemo njemu in njegovim potrebam ustrezno in primerno rejniško družino.	družine; zahtevno iskanje rejniške družine; zahtevno iskanje rejniške družine; usposobljenost rejniške družine; informiranje rejniških družin o otroku; zavračanje rejništva otrok s hendikepom; pripravljenost rejniške družine; za vsakega otroka primerno rejniško družino, pripravljenost rejniške družine; za vsakega otroka primerno rejniško družino; za vsakega otroka primerno rejniško družino
NE	2B: Rejniško družino izberemo za vsakega otroka posebej. 8B1: Otrokom s hendikepom iščemo rejniško družino na enak način kot otrokom brez hendikepa. 8B2: Je pa pomembno, da so rejniki pred namestitvijo o tem seznanjeni in pripravljeni na sprejemanje takega otroka kot tudi na spremljanje otroka z različnimi posebnostmi. 14B:...iščemo najprimernejšo rejniško družino, glede na otrokove potrebe, rejniško družino, ki ima primerno znanje, izkušnje in je otroka pripravljena in sposobna sprejeti ter mu nuditi vse potrebno. 17B:... je dobrodošlo, če ima rejnica že izkušnje s podobnimi otroki. 20B: Ne. 21B: Za vsakega otroka za katerega iščemo rejniško družino izpostavimo njegove potrebe. 23B: Ne. 27B:...se išče primerna rejniška družina, ki bo lahko skrbela za otroke s hendikepom. 31B: Vsakemu otroku poskušamo	za vsakega otroka primerno rejniško družino; za vsakega otroka primerno rejniško družino; informiranje rejniških družin o otroku, pripravljenost rejniške družine; za vsakega otroka primerno rejniško družino, znanje rejniške družine, izkušnje rejniške družine, pripravljenost rejniške družine; izkušnje rejniške družine; se ne razlikuje; za vsakega otroka primerno rejniško družino; se ne razlikuje; za vsakega otroka primerno rejniško družino; za vsakega otroka primerno

	glede na njegove potrebe in koristi najti rejniško družino, ki bo zmogla v največji meri poskrbeti za zdrav psihofizični razvoj. 33B: Vedno pri iskanju rejniške družine iščemo rejnike, ki so za konkretnega otroka najbolj primerni, ki otroku lahko ponudijo, kar potrebuje. 36B: Ne, če so družine pripravljena na to, da sprejmejo otroka s hendikepom. 37B:....gledamo najprej za otrokovo korist in se ga namesti v zanj najprimernejšo rejniško družino. 39B:...je znano, katere rejniške družine so pripravljene sprejeti tudi otroke s hendikepom. 40B:...vsekakor pa se z morebitno rejniško družino dogovarja o posebnostih skrbi za otroka. 45B: V vsakem primeru je potrebno najti družino, ki bo ustrezala potrebam otroka. 46B: Mislim da ne, nimam pa izkušenj s takšno obliko rejništva.	rejniško družino; za vsakega otroka primerno rejniško družino; se ne razlikuje, pripravljenost rejniške družine; korist otroka, za vsakega otroka primerno rejniško družino; pripravljene rejniške družine; informiranje rejniške družine; za vsakega otroka primerno rejniško družino; se ne razlikuje
--	--	---

A) OSNO KODIRANJE

Tabela 9.2. 10: Osno kodiranje: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa? I.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
DA	informiranje rejniških družin o otroku	1B, 28B, 35B
	zavračanje rejništva otroka s hendikepom	1B, 10B, 22B, 38B
	pripravljenost rejniške družine	3B, 4B, 7B, 9B, 10B, 11B, 15B, 19B, 24B2, 29B, 41B, 42B
	znanje rejniške družine	3B, 16B, 19B,
	brez predsodkov	4B
	odločitev redkih rejniških družin	5B
	zahtevno iskanje rejniške družine	6B, 13B, 22B, 25B1, 26B, 30B, 32B
	usposobljenost rejniške družine	7B, 16B, 34B
	se razlikuje	18B
	izkušnje rejniške družine	19B, 25B3,
	za vsakega otroka primerno rejniško družino	24B1, 29B, 42B, 43B, 44B
	pripraviti rejniško družino	25B2

Tabela 9.2. 11: Osnovno kodiranje: Ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa? II.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
NE	za vsakega otroka primerno rejniško družino	2B, 8B1, 14B, 21B, 27B, 31B, 33B, 37B, 45B
	informiranje rejniških družin o otroku	8B2, 40B
	pripravljenost rejniške družine	8B2, 14B, 36B
	znanje rejniških družin	14B
	izkušnje rejniške družine	14B, 17B
	se ne razlikuje	20B, 23B, 36B, 46B
	korist otroka	37B
	pripravljene rejniške družine	39B

7. Kakšne oblike rejništva prevladujejo, ko gre za rejništva otrok s hendikepom?

Tabela 9.2. 12: Katere oblike rejništva prevladujejo, ko gre za rejništva otrok s hendikepom?

Katere oblike rejništva prevladujejo, ko gre za rejništvo otrok s hendikepom?	Št. odgovorov	Delež (v %)
Popolna rejništva	25	54,35
Vikend rejništva	9	19,57
Nimamo primere rejništva otrok s hendikepom	12	26,09
Skupaj:	46	100,00

8. Otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmora zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo.

Tabela 9.2. 13: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmora zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo

Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmora zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo	Št. odgovorov	Delež (v %)
SE STRINJAM	8	17,39
SE DELOMA STRINJAM	28	60,87
SE NE STRINJAM	10	21,74
Skupaj:	46	100,00

Utemeljitev odgovorov strokovnih delavk in delavcev:

A) ODGOVORI STROKOVNIH DELAVK IN STROKOVNIH DELAVCEV IN IZBOR
(PODČRTOVANJE) POMEMBNIH DELOV ODGOVOROV:

SE STRINJAM:

5: V preteklosti smo imeli nekaj otrok s hendikepom (slepota, izguba sluha,...) v rejništvu iz razloga, ker so bile primerne ustanove zanje na drugih koncih Slovenije, novejših izkušenj nimamo.

6: Zaradi težjega iskanja rejniške družine.

7: Tako kaže praksa.

13: Ker je zanje težje najti družino, glede na hendikep pa tudi bližina izobraževalnega zavoda in če ima izobraževalna ustanova svoj zavod, se otroka potem namesti v zavod.

25: Ker tudi z rejništvom ni možno takemu otroku zagotoviti ustrezne pomoči in podpore.

28: Gre za manj radikalen poseg v družino, staršem se ne jemlje njihove vloge v čustvenem smislu.

31: Starši lažje sprejmejo zavodsko obliko oskrbe za takšnega otroka kot rejniško družino, katero čutijo kot rivaliteto.

39: Skrb za takšne otroke je seveda zahtevnejša kot za otroke, ki hendikepa nimajo.

SE DELOMA STRINJAM:

1: Odvisno predvsem od starosti otroka, res pa zavodi lahko zagotovijo več oblik specializirane strokovne pomoči, tako, da je najbrž primerna tudi kombinacija z vikend rejništvom.

2: Pri nas skušamo otroku, ki ne more živeti pri starših najprej poiskati družino. Seveda je odvisno od njegove starosti. Od vstopa v puberteto prevladuje izbira zavoda.

3: Odvisno od zagotavljanja skrbi staršev in potreb otrok.

4: Težje je najti »pravo« rejniško družino.

8: Odvisno od otroka do otroka – za katero vrsto hendikepa gre, ali otrok potrebuje konstantno strokovno pomoč ali mu je pomoč lahko zagotovljena v nadomestni družini.

9: Odvisno od samega hendikepa, če je v tem primeru boljše za otroka da se namesti v zavod.

10: Odgovor se deloma strinjam. Odvisno od vsakega konkretnega primera posebej.

11: Različno od primera.

15: Odvisno od posamezne situacije, na našem CSD smo imeli primere, ko smo izbrali namestitve v rejniško družino (gibalno oviran otrok) saj smo zaupali, da bo rejnica zmoгла in znala otroku nuditi več kot če bi bil nameščen v ustanovo.

16: Odvisno od otrokovih potreb in »ponudbe« rejniških družin.

18: Ne vedno.

- 22: V kolikor se ne najde ustrezna rejniška družina, je potrebno otroke namestiti v zavode.
- 23: Predpostavljam, da je oblika namestitve odvisna od specifik konkretne primera.
- 24: Odvisno od konkretnega primera.
- 26: V primerih, ko res izrabimo vse možnosti, da bi otroka lahko namestiti v primerno družino in le te ne najdemo.
- 27: Teh izkušenj nimamo veliko, tako da ne moremo govoriti o tem.
- 29: Kadar je v ospredju težava v odzivanju na otrokove potrebe, kar bi lahko zagotovila zavodska skrb.
- 32: Odvisno od primera do primera.
- 33: Ne morem se strinjati, da je nameščanje otrok s hendikepom v zavode prevladujoča praksa. Če pa se izkaže, da je zavodsko varstvo (npr. Janez Levč) za mladoletnega otroka, z vidika njegovega razvoja in tudi samega sodelovanja z matično družino res boljša izbira, pa se ga namesti v zavod.
- 34: Starši raje vidijo, da gredo otroci v zavod kot v rejništvo, saj s tem preložijo odgovornost na otroka.
- 35: Natančnega vpogleda v to nimam, predvidevam pa, da se veliko staršev raje odloča za zavode.
- 36: Odvisno od vrste hendikepa; slepi in gluhi imajo večkrat obe obliki (rejništvo in zavodsko varstvo).
- 37: Težko je takoj določiti, da družina ne more zagotoviti primerne in ustrezne podpore ter pomoči, zato se otroka namesti v rejništvo z namenom, da se opolnomoči in dela tudi z biološkimi starši. Šele kasneje, v primerih kadar rejništvo ni učinkovito, se ga namesti v zavode.
- 38: Tak otrok ima večje zahteve in potrebuje ob sebi vzdržljive ljudi, ki so zelo na razpolago.
- 40: Odvisno od potreb otroka ob upoštevanju morebitnih drugih (vedenjskih) težav.
- 43: Otroke s hendikepom se namesti v ustrezne zavode samo v primeru, če ni moč najti primerne rejniške družine. Menimo, da je otroku v največjo korist izkušnja življenja v družini.
- 44: V kolikor se ne najde primerna in ustrezna rejniška družina, ki bi zmogla nuditi otroku vse, da zadosti njegovim potrebam in da deluje v njegovo korist.
- 46: Nimam izkušenj, da bi lahko bolj utemeljila svoj odgovor.

SE NE STRINJAM:

- 12: Ker je odvisno od primera do primera.
- 14: Ob ustrezni strokovni podpori in izobraževanju rejnikov ter sodelovanju rejnikov s CSD, so rejniki sposobni skrbeti za otroka z razvojnimi težavami in ovirami.
- 17: V zavod nameščamo otroke s težjimi in težkimi motnjami v duševnem ali telesnem razvoju, ki potrebujejo strokovno pomoč praktično 24 ur na dan, te pa jim rejniške družine ne zmorejo nuditi.

19: Mi nimamo teh izkušenj.

20: Vendar je v praksi to bolj pravilo kot ne.

21: Ker menim, da je potrebno najti za vsakega otroka najbolj ustrezno obliko skrbi.

30: Nimamo takega primera v pristojnosti našega centra, ali so doma ali kombinirano ali v rejništvu.

41: Rejniška družina je nadomestna družina in otroka oziroma mladostnika se vedno, če je možno, namesti v rejniško družino. Otrok potrebuje toplino, občutek varnosti, nekoga, ki mu je pripravljen nuditi ljubezen za katero je prikrajan.

42: Obstajajo družine, ki so otroka sposobne sprejeti, treba jih je le poiskati.

45: Ne strinjam se s trditvijo.

B) ODPRTO KODIRANJE

Tabela 9.2. 14: Odprto kodiranje: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo

Otroke s hendikepom, ki jim družina ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. / KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
SE STRINJAM	5C: V preteklosti smo imeli nekaj otrok s hendikepom (slepota, izguba sluha,...) v rejništvu iz razloga, ker so bile primerne ustanove zanje na drugih koncih Slovenije. 6C: Zaradi težjega iskanja rejniške družine. 7C: Tako kaže praksa. 13C: Ker je zanje težje najti družino, glede na hendikep pa tudi bližina izobraževalnega zavoda in če ima izobraževalna ustanova svoj zavod, se otroka potem namesti v zavod. 25C: Ker tudi z rejništvom ni možno takemu otroku zagotoviti ustrezne pomoči in podpore. 28C: Gre za manj radikalen poseg v družino, staršem se ne jemlje njihove vloge v čustvenem smislu. 31C: Starši lažje sprejmejo zavodsko obliko oskrbe za takšnega otroka kot rejniško družino. 39C: Skrb za takšne otroke je seveda zahtevnejša.	rejništvo zaradi oddaljenosti zavodov; težje najti rejniško družino; izkušnje iz prakse; težje najti rejniško družino, zavod izobraževalne ustanove; rejništvo ni ustrezno; manj radikalen poseg v družino; zavod lažje sprejet s strani staršev; zahtevna skrb za otroke s hendikepom.
SE DELOMA STRINJAM	1C: Odvisno predvsem od starosti otroka, res pa zavodi lahko zagotovijo več oblik specializirane strokovne pomoči, tako, da je	odvisno od starosti otroka, zavod kot specializirana strokovna pomoč, kombinacija zavoda in vikend rejništva;

	najbrž primerna kombinacija z vikend rejništvom. 2C1: ...odvisno od njegove starosti. 2C2: Od vstopa v puberteto prevladuje izbira zavoda. 3C: Odvisno od zagotavljanja skrbi staršev in potreb otrok. 4C: Težje je najti "pravo" rejniško družino. 8C: Odvisno od otroka do otroka - za katero vrsto hendikepa gre, ali otrok potrebuje konstantno strokovno pomoč ali mu je pomoč lahko zagotovljena v nadomestni družini. 9C: Odvisno od samega hendikepa. 10C: Odvisno od vsakega konkretnega primera posebej. 11C: Različno od primera. 15C: Odvisno od posamezne situacije. 16C: Odvisno od otrokovih potreb in "ponudbe" rejniških družin. 18C: Ne vedno. 22C: V kolikor se ne najde ustreznega rejniške družina, je potrebno otroke namestiti v zavode. 23C: ...oblika namestitve odvisna od specifičnosti konkretnega primera. 24C: Odvisno od konkretnega primera. 26C: V primerih, ko res izrabimo vse možnosti, da bi otroka lahko namestiti v primerno družino in le te ne najdemo. 27C: Teh izkušenj nimamo veliko. 29C: Kadar je v ospredju težava v odzivanju na otrokove potrebe, kar bi lahko zagotovila zavodska skrb. 32C: Odvisno od primera do primera. 33C: Če pa se izkaže, da je zavodsko varstvo (npr. Janez Levč) za mladoletnega otroka, z vidika njegovega razvoja in tudi samega sodelovanja z matično družino res boljša izbira, pa se ga namesti v zavod. 34C: Starši raje vidijo, da gredo otroci v zavod kot v rejništvo, saj s tem preložijo odgovornost na otroka. 35C: ...se veliko staršev raje odloča za zavod. 36C: Odvisno od vrste hendikepa. 37C: Šele kasneje, kadar rejništvo ni učinkovito, se ga namesti v zavode. 38C: Tak otrok ima večje zahteve	odvisno od starosti otroka; zavod pri starejših otrocih; odvisno od potreb otrok; težje najti rejniško družino; odvisno od primera; odvisno od vrste hendikepa; odvisno od primera; odvisno od primera; odvisno od primera; odvisno od potreb otrok, odvisno od razpoložljivosti rejniških družin; odvisno od primera; odvisno od razpoložljivosti rejniških družin; odvisno od primera; odvisno od primera; zadnja možnost; ni izkušenj z namestitvijo otrok v zavode; odvisno od potreb otroka; odvisno od primera; zavod v korist otroka; zavod lažje sprejet s strani staršev, prenos odgovornosti na otroka; zavod lažje sprejet s strani staršev; odvisno od vrste hendikepa; zadnja možnost; odvisno od potreb otroka;
--	---	--

	in potrebuje ob sebi vzdržljive ljudi, ki so vedno na razpolago. 40C: Odvisno od potreb otroka ob upoštevanju morebitnih drugih (vedenjskih) težav. 43C: ...če ni moč najti primerne rejniške družine. 44C: V kolikor se ne najde primerna in ustrezna rejniška družina, ki bo zmogla nuditi otroku vse, da zadosti njegovim potrebam in da deluje v njegovo korist. 46C: Nimam izkušenj.	odvisno od potreb otroka; zadnja možnost; zadnja možnost; ni izkušenj z namestitvijo otrok v zavode
SE NE STRINJAM	12C: Ker je odvisno od primera do primera. 14C: Ob ustrezni strokovni podpori in izobraževanju rejnikov ter sodelovanju rejnikov s CSD, so rejniki sposobni skrbeti za otroka z razvojnimi težavami in ovirami. 17C: V zavod nameščamo otrok s težjimi in težkimi motnjami v duševnem in telesnem razvoju, ki potrebujejo strokovno pomoč praktično 24 ur na dan, te pa jim rejniške družine ne zmorejo nuditi. 19C: ...nimamo teh izkušenj. 20C: Vendar je v praksi to bolj pravilo kot ne. 21C: Ker menim, da je potrebno najti za vsakega otroka najbolj ustrezno obliko skrbi. 30C: Nimamo takega primera. 41C: Rejniška družina je nadomestna družina in otroka oziroma mladostnika se vedno, če je možno, namesti v rejniško družino. 42C: Obstajajo družine, ki so otroka sposobne sprejeti, treba jih je le poiskati. 45C: Nimam izkušenj.	odvisno od primera strokovna podpora in izobraževanje rejnikov; odvisno od vrste hendikepa; ni izkušenj z namestitvijo otrok v zavode; pravilo v praksi; odvisno od potreb otrok; ni izkušenj z namestitvijo otrok v zavode; rejniška družina je prioriteta; obstajajo pripravljene rejniške družine; ni izkušenj z namestitvijo otrok v zavode

A) OSNO KODIRANJE

Tabela 9.2. 15: Osno kodiranje: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. I.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SE STRINJAM	rejništvo zaradi oddaljenosti zavodov	5C
	težje najti rejniško družino	6C, 13C
	izkušnje iz prakse	7C
	zavod izobraževalne ustanove	13C
	rejništvo ni ustrezno	25C

	manj radikalen poseg v družino	28C
	zavod lažje sprejet s strani staršev	31C
	zahtevna skrb za otroke s hendikepom	39C

Tabela 9.2. 16: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. II.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SE DELOMA STRINJAM	odvisno od starosti otroka	1C, 2C1
	zavod kot specializirana strokovna pomoč	1C
	kombinacija zavoda in vikend rejništva	1C
	zavod pri starejših otrocih	2C2
	odvisno od potreb otrok	3C, 16C, 29C, 38C, 40C
	težje najti rejniško družino	4C
	odvisno od primera	8C, 10C, 11C, 15C, 18C, 23C, 24C, 32C
	odvisno od vrste hendikepa	9C, 36C
	odvisno od razpoložljivosti rejniških družin	16C, 22C
	zadnja možnost	26C, 37C, 43C, 44C
	ni izkušenj z namestitvijo otrok v zavode	27C, 46C
	zavod v korist otroka	33C
	zavod lažje sprejet s strani staršev	34C, 35C
	prenos odgovornosti na otroka	34C

Tabela 9.2. 17: Osno kodiranje: Otroke s hendikepom, ki jim družine ne zmore zagotoviti ustrezne podpore in pomoči, se pogosteje namesti v zavode, kot v rejništvo. III.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SE NE STRINJAM	odvisno od primera	12C
	strokovna podpora in izobraževanje rejnikov	14C
	odvisno od vrste hendikepa	17C
	ni izkušenj z namestitvijo otrok v zavode	19C, 30C, 45C
	pravilo v praksi	20C
	odvisno od potreb otrok	21C
	rejniška družina je prioriteta	41C
	obstajajo pripravljene rejniške družine	42C

9. Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?

Tabela 9.2. 18: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?

Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?	Št. odgovorov	Delež (v %)
DA	11	23,91
NE	35	76,09
Skupaj:	46	100,00

Utemeljitev odgovorov strokovnih delavk in delavcev:

A) ODGOVORI STROKOVNIH DELAVK IN STROKOVNIH DELAVCEV IN IZBOR (PODČRTOVANJE) POMEMBNIH DELOV ODGOVOROV:

DA

1: Menim, da je kar precej rejniških družin, ki so pripravljene sprejeti tudi otroka s hendikepom, je pa seveda potrebno tudi rejništvo oz. otroka podpreti oz. mu omogočiti potrebno strokovno obravnavo, pristope – v manjših krajih je to težje zagotoviti.

7: Da, mi imamo za zdaj dovolj družin, ki znajo in želijo dobro poskrbeti za otroka s hendikepom.

8: Ocenjujem, da je rejništvo dobro zastavljeno in razvito. Dobrodošle so bile spremembe zakona. Želim pa si, da bi bila še kakšna (predvsem v smislu večjih pooblastil rejnikom).

9: Da.

12: Menim, da je razvito toliko kot za ostale otroke.

21: Potrebe otrok tudi s hendikepom so različne, zato so za vsakega otroka potrebne prilagoditve.

22: Je razvito, bi pa bilo še marsikaj potrebno dopolniti oziroma nadgraditi.

23: Na intervizijskih skupinah ni zaznati problematike o (ne)razvitosti rejništva z gledišča otroka s hendikepom.

30: Dovolj je pomoči, le včasih so ovire bolj na infrastrukturi.

35: Tako je razvito, kot je razvito samo rejništvo.

44: Strokovni delavci smo dolžni poiskati tako rejniško družino, ki bo primerna in ustrezna in mora delovati otroku v največjo korist.

NE

2: To področje kot specializacija ni posebej razvito, prav tako ne rejništvo otrok z izkušnjo zlorabe. Osebn, kot socialna delavka te potrebe nisem zaznala.

3: Izobraževalnih tem na to temo je premalo.

4: Po mojem ne, potrebno bi bilo več pozornosti na usposabljanju rejniških družin, ki so pripravljene skrbeti za te otroke, več strokovnega suporta

- 5: Ne, saj rejništvo nasploh ni dovolj razvito, premalo se upoštevajo posebnosti otroka.
- 6: Vsekakor ne.
- 10: Odgovor ne, ker gre za bolj specifične otroke, ki potrebujejo poleg ljubečega družinskega okolja, tudi ljudi, ki se bodo znali in zmogli ukvarjati z njimi in njihovimi specifičnimi potrebami.
- 11: Ni usposobljenih rejniških družin.
- 13: Menim, da bi morali imeti specializirane družine za otroke s hendikepom.
- 14: Rejniki bi potrebovali dodatna znanja in usposabljanja za delo z otroki s posebnimi potrebami.
- 15: Verjetno ne. Potrebovali bi usposobljene rejniške družine, ki bi imele dovolj znanja za delo z otroki in mladostniki s specifičnimi motnjami oziroma primanjkljaji.
- 16: Menim, da večina rejnic nima potrebnih znanj.
- 17: Menim, da bi za določene težave potrebovali specializirano rejništvo.
- 18: Potrebna bi bila specializirana rejništva.
- 19: Rejniške družine bi potrebovale več strokovnega usposabljanja za to področje.
- 20: Lahko bi se bolj specializiralo.
- 24: Ni dovolj razvito.
- 25: Ne, saj za družine, ki imajo nameščene otroke s hendikepom, ni predvideno kako posebno usposabljanje ali izpolnjevanje pogojev.
- 26: Ker bi potrebovali več specializiranih rejniških družin.
- 27: Nimamo veliko teh izkušenj.
- 28: Ni dovolj razvito.
- 29: Ne poteka ustrezna specializacija, ki bi rejniške družine usposobila za delo z otroki s hendikepom.
- 31: Ne, ni dovolj razvito.
- 32: Potrebno bi bilo posamezne rejnike, ki imajo do tega neko odprtost in zmožnost, da se jim nudi dodatna izobraževanja.
- 33: Ne gre zgolj za rejništvo otrok s hendikepom. Tudi sicer je rejnikov, ki bi bili »specializirani« za kakšno specifično problematiko premalo ali pa jih praktično ni.
- 34: Mislim, da je veliko rejniških družin, ki se v nekem obdobju srečujejo s težavnimi situacijami pri otrocih s hendikepom (npr. puberteta, ko so težave še izrazitejše) in niso dovolj usposobljene za delo s takšnimi otroci in bi najraje dali odpoved.
- 36: Nimamo dovolj izkušenj in pregleda.
- 37: Bolj malo se govori o samem hendikepu. Zavedamo se, da so to le otroci, ki imajo za seboj težko in travmatško preteklost, ki jih je na nek način zaznamovala.

- 38: Potrebujemo specializirana rejništva in usposobljene rejnike.
- 39: Ni, saj je verjetno tudi primerov rejništva pri takšnih otrocih bolj malo, saj so večinoma nameščeni v zavode.
- 40: Ne vem.
- 41: Področje rejništva s hendikepom sploh ni razvito.
- 42: Ni raziskav o tem, k sreči pa se intenzivira izobraževanje rejnic in rejnikov.
- 43: Nimamo posebnega področja rejništva za otroke s hendikepom.
- 45: Mislím, da je razvito. Kvalitetnejši pristop je do otrok je po mojem mnenju prinesel nov način dela individualne projektne skupine, saj tega sprva ni bilo. K sodelovanju je na ta način možno pritegniti prav vse profile oziroma strokovnjake.
- 46: Mislím da ni, nimam pa izkušenj.

A) ODPRTO KODIRANJE

Tabela 9.2. 19: Odprto kodiranje: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?

Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito?/ KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
DA	1D: ...precej rejniških družin, ki so pripravljene sprejeti tudi otroka s hendikepom. 7D: Da, mi imamo za zdaj dovolj družin, ki znajo in želijo dobro poskrbeti za otroka s hendikepom. 8D1: Ocenjujem, da je rejništvo dobro zastavljeno in razvito. 8D2: Dobrodošle so bile spremembe zakona. 9D: Da. 12D: ...je razvito toliko kot za ostale otroke. 21D: Potrebe otrok tudi s hendikepom so različne, zato so za vsakega otroka potrebne prilagoditve. 22D: Je razvito, bi pa bilo še marsikaj potrebno dopolniti oziroma nadgraditi. 23D: Na intervizijskih skupinah ni zaznati problematike o (ne)razvitosti rejništva z gledišča otroka s hendikepom. 30D: Dovolj je pomoči, le včasih so ovire bolj na infrastrukturi. 35D: Tako je razvito, kot je razvito samo rejništvo.	rejniške družine pripravljene sprejeti otroka s hendikepom; rejniške družine pripravljene sprejeti otroka s hendikepom; dobro razvito rejništvo; dobrodošle spremembe zakona; dovolj razvito; razvito kot rejništvo na sploh; prilagoditve konkretnemu otroku; dobro razvito rejništvo, potrebne dopolnitve; ni potrebe po dodatni razvitosti; dovolj pomoči s strani strokovnih delavcev; razvito kot rejništvo nasploh;

	44D: Strokovni delavci smo dolžni poiskati tako rejniško družino, ki bo primerna in ustrezna in mora delovati otroku v največjo korist.	naloga strokovnih delavcev najti primerno rejniško družino
NE	2D1: To področje kot specializacija ni posebej razvito, prav tako ne rejništvo otrok z izkušnjo zlorabe. 2D2; Osebnost, kot socialna delavka te potrebe nisem zaznala. 3D: Izobraževalnih tem na to temo je premalo. 4D:...potrebno bi bilo več pozornosti na usposabljanju rejniških družin, ki so pripravljene skrbeti za te otroke, več strokovnega suporta. 5D:...rejništvo nasploh ni dovolj razvito, premalo se upoštevajo posebnosti otroka. 6D: Vsekakor ne. 10D:...gre za bolj specifične otroke, ki potrebujejo poleg ljubečega družinskega okolja tudi ljudi, ki se bodo znali in zmogli ukvarjati z njimi in njihovimi specifičnimi potrebami. 11D: Ni usposobljenih rejniških družin. 13D: Menim, da bi morali imeti specializirane družine za otroke s hendikepom. 14D: Rejniki bi potrebovali dodatna znanja in usposabljanja za delo z otroki s posebnimi potrebami. 15D: Potrebovali bi usposobljene rejniške družine, ki bi imele dovolj znanja za delo z otroki in mladostniki s specifičnimi motnjami oziroma primanjkljaji. 16D:...večina rejnic nima potrebnih znanj. 17D:... bi za določene težave potrebovali specializirano rejništvo. 18D: Potrebna bi bila specializirana rejništva. 19D: Rejniške družine bi potrebovale več strokovnega usposabljanja za to področje. 20D: Lahko bi se bolj specializiralo. 24D: Ni dovolj razvito. 25D: Ne, saj za družine, ki imajo nameščene otroke s hendikepom, ni predvideno kako posebno usposabljanje ali izpolnjevanje pogojev. 26D:...bi potrebovali več specializiranih rejniških družin.	rejništvo otrok s hendikepom ni specializirano; ni potrebe po specializaciji; pomanjkanje izobraževalnih tem o rejništvu otrok s hendikepom; pozornost o rejništvu otrok s hendikepom na usposabljanju za rejnike; premalo razvito rejništvo nasploh, premalo upoštevanja posebnosti otrok; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom; potrebna več dela rejniške družine; ni usposobljenih rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin; potrebna dodatna usposabljanja za rejniške družine; potreba po usposobljenih rejniških družinah; pomanjkanje znanj rejniške družine; potreba po specializaciji rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin; potrebna dodatna usposabljanja za rejniške družine; potreba po specializaciji rejniških družin; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom; potreba po specializaciji rejniških družin; ni veliko izkušenj rejništva otrok s

	27D: Nimamo veliko teh izkušenj. 28D: Ni dovolj razvito. 29D: Ne poteka ustrezna specializacija, ki bi rejniške družine usposobila za delo z otroki s hendikepom. 31D:...ni dovolj razvito. 32D: Potrebno bi bilo posamezne rejnike, ki imajo do tega odprtost in zmožnost, da se jim nudi dodatna izobraževanja; 33D:...rejniki, ki bi bili "specializirani" za kakšno specifično problematiko premalo ali pa jih praktično ni. 34D: Mislim, da je veliko rejniških družin, ki se v nekem obdobju srečujejo s težavnimi situacijami pri otrocih s hendikepom (npr. puberteta, ko so težave še izrazitejše) in niso dovolj usposobljene za delo s takšnimi otroci in bi najraje dali odpoved. 36D: Nimamo dovolj izkušenj in pregleda. 37D: Bolj malo se govori o samem hendikepu. 38D: Potrebujemo specializirana rejništva in usposobljene rejnike. 39D: Ni, saj je verjetno tudi primerov rejništva pri takšnih otrocih bolj malo, saj so večinoma nameščeni v zavode. 40D: Ne vem. 41D: Področje rejništva s hendikepom sploh ni razvito. 42D: Ni raziskav o tem, k sreči pa se intenzivira izobraževanje rejnic in rejnikov. 43D: Nimamo posebnega področja rejništva za otroke s hendikepom. 45D1:...je razvito. 45D2: Kvalitetnejši pristop je do otrok po mojem mnenju prinesel nov način dela individualne projektne skupine, saj tega sprva ni bilo. 46D: Mislim, da ni, nimam pa izkušenj.	hendikepom; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom; ni ustrezne specializacije za usposabljanje rejniških družin; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom; potreba po dodatnih izobraževanjih; ni specializiranih rejniških družin; ni usposobljenih rejniških družin; ni veliko izkušenj rejništva otrok s hendikepom; pomanjkanje govora o hendikepu; potreba po specializaciji rejniških družin; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom, otroci s hendikepom v zavodih; ne ve; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom; ni raziskav, intenziviranje izobraževanj za rejnice; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom; je razvito; IPS; premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom, ni veliko izkušenj rejništva otrok s hendikepom
--	---	--

B) OSNO KODIRANJE

Tabela 9.2. 20: Osno kodiranje: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito? I

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
DA	rejniške družine pripravljene sprejeti otroka s hendikepom	1D, 7D
	dobro razvito rejništvo	8D1, 22D
	dobrodošle spremembe zakona	8D2
	dovolj razvito	9D
	razvito kot rejništvo nasploh	12D, 35D
	prilagoditve konkretnemu otroku	21D
	potrebne dopolnitve	22D
	ni potrebe po dodatni razvitosti	23D
	dovolj pomoči s strani strokovnih delavcev	30D
	naloga strokovnih delavcev najti primerno rejniško družino	44D

Tabela 9.2. 21: Osno kodiranje: Ali menite, da je področje rejništva otrok s hendikepom v Sloveniji dovolj razvito? II.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
NE	rejništvo otrok s hendikepom ni specializirano	2D1
	ni potrebe po specializaciji	2D2
	pomanjkanje izobraževalnih tem o rejništvu otrok s hendikepom	3D
	pozornost o rejništvu otrok s hendikepom na usposabljanju za rejnike	4D
	premalo razvito rejništvo na sploh	5D
	premalo upoštevanja posebnosti otrok	5D
	premalo razvito rejništvo otrok s hendikepom	6D, 24D, 25D, 28D, 31D, 39D, 41D, 43D, 46D
	potrebnega več dela rejniške družine	10D
	ni usposobljenih rejniških družin	11D, 34D
	potreba po specializaciji rejniških družin	13D, 17D, 18D, 20D, 26D, 38D

potrebna dodatna usposabljanja za rejniške družine	14D, 19D
potreba po usposobljenih rejniških družinah	15D
pomanjkanje znanj rejniške družine	16D
ni veliko izkušenj rejništva otrok s hendikepom	27D, 36D, 46D
ni ustrezne specializacije za usposabljanje rejniških družin	29D
potreba po dodatnih izobraževanjih	32D
ni specializiranih rejniških družin	33D
pomanjkanje govora o hendikepu	37D
otroci s hendikepom v zavodih	39D
ne ve	40D
ni raziskav	42D
intenziviranje izobraževanj za rejnice	42D
je razvito	45D1
IPS	45D2

10. Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?

Tabela 9.2. 22: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?

Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?	Št. odgovorov	Delež (v %)
DA	34	73,91
NE	12	26,09
Skupaj:	46	100,00

Utemeljitev odgovorov strokovnih delavk in delavcev:

A) ODGOVORI STROKOVNIH DELAVK IN STROKOVNIH DELAVCEV IN IZBOR (PODČRTOVANJE) POMEMBNIH DELOV ODGOVOROV:

DA

1: Predvsem v smislu, da so pripravljene spoznati hendikep, se učiti novih pristopov, torej predvsem, da so odprte za sprejemanje takega otroka, ne pa toliko v smislu, da bi imeli prav določene družine za določen hendikep. Vsak otrok je zgodba zase.

3: Da bi lahko nudile otroku ustrezno nego ter se spopadale s težavami (tudi čustvenimi in psihičnimi), ki jih skrb za takega otroka prinese.

- 4: Ni potrebno specializirano rejništvo, le razviti širšo mrežo pomoči takim rejniškim družinam in otrokom, staršem.
- 5: Nasploh bi morale biti rejniške družine bolj usposobljene za opravljanje rejniške dejavnosti.
- 6: Dodatna izobraževanja, vprašanja v psihološki oceni rejnikov, vezane na nediskriminacijo hendikepiranih oseb.
- 7: Da, ker potrebujejo več znanj za svoja ravnanja v odnosu z otrokom in njegovo biološko družino.
- 9: Da, ampak v smislu izobraževanja glede točno določenega hendikepa, katerega ima otrok, ki se bo namestil v rejniško družino.
- 10: Odgovor da, saj gre za otroke s specifičnimi potrebami, za kar je potrebno imeti določena specifična znanja.
- 11: Absolutno.
- 13: Vsak hendikepiran otrok glede na vrsto hendikepa rabi svoj način vzgoje in oskrbe ter pomoč pri šolanju.
- 14: Rejniki imajo premalo specializiranega znanja za delo s hendikepiranimi otroci, zato se pogosto znajdejo v vzgojnih in skrbstvenih težavah kako takšnemu otroku pomagati na primeren način.
- 15: Ni nujno.
- 16: Vsaka nova znanja so koristna, specializirane družine bi bile potrebne.
- 17: V primeru težjih motenih posebnosti.
- 18: Ja.
- 19: Se strinjamo.
- 20: Vsekakor.
- 22: Potrebujejo specialna znanja.
- 23: Izobraževanja v okviru SCSD tudi na to temo bi bila gotovo koristna.
- 24: Delo z otrokom s hendikepom je vsekakor drugačno, zato bi družine potrebovale več usposabljanj.
- 25: Saj bi le tako v največji meri zagotovili primerno varstvo, nego in razvoj teh otrok.
- 26: Otrok potrebuje posebno nego in varstvo.
- 27: Ker so to otroci s posebnimi potrebami in morajo biti rejniki usposobljeni za to.
- 30: Delo s hendikepiranim otrokom je veliko zahtevnejše in rejniki bi morali biti bolj opremljeni za delo z otroki in dobiti tudi večjo plačilo za delo.
- 33: Vsako dodatno znanje je pri rejniških družinah, ki v varstvo sprejmejo otroka s kakršnimi koli težavami, dobrodošlo. Tako je tudi s hendikepom.

34: Rejniške družine, ki imajo otroke s hendikepom, bi morale biti usposobljene, da bi se znale soočiti s težavami in otrokom pomagati.

35: Vsekakor ti otroci potrebujejo več obravnav, specifične pristope, povezovanja z različnimi institucijami, prilagoditve okolje ipd. Zahtevnost dela za rejniško družino je velika. To so družine z veliko posluha za sočloveka in sprejemanja drugačnosti.

37: Menim, da bi bilo dobro, da bi osebe, ki izvajajo rejništvo otrokom s hendikepom imele možnost pridobivanja znanja in veščin dela s tovrstnimi otroku. Verjamem tudi, da ponekod že imajo oziroma da so že sedajšnja izobraževanja usmerjena tudi v te teme.

38: Obvezno.

40: Ne ravno specializirane, prav gotova pa morajo imeti dovolj posluha za delo z otrokom, ki ima specifične težave.

41: V Sloveniji potrebujemo specializirane rejniške družine za otroke s hendikepom kot tudi za otroke, ki so doživeli nasilje v otroštvu.

42: So že nekoč bile, projekt je bil zaključen zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.

43: Bilo bi zaželeno.

45: Bolj, da bi bile. Tovrsten projekt je že obstajal, zaključen pa je bil zaradi pomanjkanja sredstev.

NE

2: Mislim, da sem odgovorila že pri prejšnjih vprašanjih. Vsak otrok je specifičen, potrebuje specifično družino, specifičen odziv, ki seveda vključuje strokovno in osebno delo za reševanje težav.

8: Rejniške družine s strani centra dobijo suport, v kolikor je potrebno znanje s katerim ne razpolagajo pa so rejniki usmerjeni k strokovnjakom (nevladne organizacije, storitve,...) v kolikor se pokaže potreba.

12: Menim, da za to področje ni potrebno specializirano rejništvo.

21: Menim, da je potrebno najprej rejniku posredovati čim več informacij o otroku potem pa on odloči, če bo sprejel otroka. Ko ima otroka skuša zadovoljiti njegove potrebe, ob tem se izobražuje, išče informacije, prilagaja, poizkuša....

28: Rejniška družina nadomešča družino in ne strokovne obravnave.

29: Ne specializirane, ampak ustrezno usposobljene.

31: Menim, da ni potrebe po specializiranih rejniških družinah, saj je za vsakega otroka pomembna izkušnja varnosti, sprejetosti takšnega kot je.

32: Specializirana ne, le dodatno usposobljena.

36: Konkretna družina bi potrebovala dodatna specialna znanja.

39: To ni moje mnenje.

44: Vsaka rejniška družina mora delovati prilagojeno otrokovim specifičnim potrebam, zato je potrebno poiskati otroku primerno in ustrezno rejniško družino, ki bo sledila otrokovim koristim.

46: Nimam izkušenj. Prav bi bilo, da bi bilo zakonsko urejeno, da imajo vse rejniške družine pravico do strokovne pomoči glede na potrebe otroka.

A) ODPRTOST KODIRANJE

Tabela 9.2. 23: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?

Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom?/ KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
DA	1E: ...v smislu, da so pripravljene spoznati hendikep, se učiti novih pristopov, torej predvsem, da so odprte za sprejemanje takega otroka, ne pa toliko v smislu, da bi imeli prav določene družine za določen hendikep. 3E: Da bi lahko nudile otroku ustrezno nego ter se spopadale s težavami. 4E: Ni potrebno specializirano rejništvo, le razviti širšo mrežo pomoči takim rejniškim družinam in otrokom, staršem. 5E: Nasploh bi morale biti rejniške družine bolj usposobljene za opravljanje rejniške dejavnosti. 6E: Dodatna izobraževanja, vprašanja v psihološki oceni rejnikov, vezane na nediskriminacijo hendikepiranih oseb. 7E: Da, ker potrebujejo več znanj za svoja ravnanja v odnosu z otrokom in njegovo biološko družino. 9E: ...v smislu izobraževanja glede točno določenega hendikepa, katerega ima otrok, ki se bo naselil v rejniško družino. 10E: ...gre za otroke s specifičnimi potrebami, za kar je potrebno imeti določena specifična znanja. 11E: Absolutno. 13E: Vsak hendikepiran otrok glede na vrsto hendikepa rabi svoj način vzgoje in oskrbe ter pomoč pri šolanju. 14E: Rejniki imajo premalo specializiranega znanja za delo s hendikepiranimi otroci, zato se pogosto znajdejo v vzgojnih in skrbstvenih težavah kako takšnemu	odprtost za sprejemanje otroka, ni potrebe po specializaciji rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin, ustrezno ravnanje rejniške družine; ni potrebe po specializaciji rejniških družin za otroke s hendikepom, širša mreža pomoči; usposobljenost rejniških družin; pogoji za opravljanje rejništva otrok s hendikepom; potreba po specializaciji rejniških, potrebnih več znanj; izobraževanje o hendikepu otroka; potrebnih več znanj; potreba po specializaciji rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin; premalo znanja rejniške družine, težave rejniške družine;

	otroku pomagati na primeren način. 15E: Ni nujno. 16E: Vsaka nova znanja so koristna, specializirane družine bi bile potrebne. 17E: V primeru težjih motenih posebnosti. 18E: Ja. 19E: Se strinjamo. 20E: Vsekakor. 22E: Potrebujemo specialna znanja. 23E: Izobraževanja v okviru SCSD tudi na to temo bi bila gotovo koristna. 24E: Delo z otrokom s hendikepom je vsekakor drugačno, zato bi družine potrebovale več usposabljanj. 25E: Saj bi le tako v največji meri zagotovili primerno varstvo, nego in razvoj teh otrok. 26E: Otrok potrebuje posebno nego in varstvo. 27E: Ker so to otroci s posebnimi potrebami in morajo biti rejniki usposobljeni za to. 30E: Delo s hendikepiranim otrokom je veliko zahtevnejše in rejniki bi morali biti bolj opremljeni za delo z otroki in dobiti tudi večje plačilo za delo. 33E: Vsako dodatno znanje je pri rejniških družinah, ki v varstvo sprejmejo otroka s kakršnimi koli težavami, dobrodošlo. 34E: Rejniške družine, ki imajo otroke s hendikepom, bi morale biti usposobljene, da bi se znale soočiti s težavami in otrokom pomagati. 35E: Zahtevnost dela za rejniško družino je velika. 37E:...možnost pridobivanja znanja in veščin dela s tovrstnimi otroki. 38E: Obvezno. 40E: Ne ravno specializirane, prav gotovo pa morajo imeti dovolj posluha za delo z otrokom, ki ima specifične težave. 41E:...potrebujemo specializirane rejniške družine za otroke s hendikepom kot tudi za otroke, ki so doživeli nasilje v otroštvu. 42E: So že nekoč bile, projekt je bil zaključen zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.	ni potrebe po specializaciji rejniških družin za otroke s hendikepom; potreba po specializaciji rejniških družin; specializacija rejniških družin za otroke s težjim hendikepom; potreba po specializaciji rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin, potrebnih več znanj; izobraževanja o rejništvu otrok s hendikepom; potreba po usposabljanju rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin; potreba po specializaciji rejniških družin; potreba po usposabljanju rejniških družin; zahtevno delo, potreba po usposabljanju rejniških družin, večje plačilo rejnikom; potrebnih več znanj; potreba po usposabljanju rejniških družin; zahtevno delo; potrebnih več znanj; potreba po specializaciji rejniških družin; ni potrebe po specializaciji rejniških družin, odprtost za sprejemanje otroka; potreba po specializaciji rejniških družin; projekt v preteklosti; potreba po specializaciji rejniških
--	---	---

	43E: Bilo bi zaželeno. 45E1: Bolj, da bi bile. 45E2: Tovrsten projekt je že obstajal, zaključen pa je bil zaradi pomanjkanja sredstev.	družin; potreba po specializaciji rejniških družin; projekt v preteklosti
NE	2E: Vsak otrok je specifičen, potrebuje specifično družino, specifičen odziv, ki seveda vključuje strokovno in osebno delo za reševanje težav. 8E: Rejniške družine s strani centra dobijo suport, v kolikor je potrebno znanje s katerim ne razpolagajo pa so rejniki usmerjeni k strokovnjakom. 12E: Menim, da za to področje ni potrebno specializirano rejništvo. 21E1: Menim, da je potrebno najprej rejniku posredovati čim več informacij o otroku potem pa on odloči, če bo sprejel otroka. 21E2: Ko ima otroka skuša zadovoljiti njegove potrebe, ob tem se izobražuje, išče informacije, prilagaja, poizkuša. 28E: Rejniška družina nadomešča družino in ne strokovne obravnave. 29E: Ne specializirane, ampak ustrezno usposobljene. 31E: Menim, da ni potrebe po specializiranih rejniških družinah, saj je za vsakega otroka pomembna izkušnja varnosti, sprejetosti takšnega kot je. 32E: Specializirana ne, le dodatno usposobljena. 36E: Konkretna družina bi potrebovala dodatna specialna znanja. 39E: To ni moje mnenje. 44E: Vsaka rejniške družina mora delovati prilagojeno otrokovim specifičnim potrebam, zato je potrebno poiskati otroku primerno in ustrezno rejniško družino, ki bo sledila otrokovim koristim. 46E: Prav bi bilo, da bi bilo zakonsko urejeno, da imajo vse rejniške družine pravico do strokovne pomoči glede na potrebe otroka.	specifična rejniška družina za vsakega otroka; suport s strani CSD-ja; ni potrebe po specializaciji rejniških družin; informiranje rejniške družine; zahtevno delo; rejništvo ni strokovna obravnava; ni potrebe po specializaciji rejniških družin, potreba po usposobljenih rejniških družinah; ni potrebe po specializaciji rejniških družin, odprtost za sprejemanje otroka; ni potrebe po specializaciji rejniških družin, potreba po usposobljenih rejniških družinah; potrebni več znanj; ni potrebe po specializiranih rejniških družinah; specifična rejniška družina za vsakega otroka; zakonsko urejena pravica do strokovne pomoči za rejnike

B) OSNO KODIRANJE

Tabela 9.2. 24: Osno kodiranje: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom? I.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
DA	odprtost za sprejemanje otroka	1E, 40E
	ni potrebe po specializaciji rejniških družin	1E, 4E, 15E, 40E
	potreba po specializaciji rejniških družin	3E, 7E, 11E, 13E, 16E, 18E, 19E, 20E, 25E, 26E, 27E, 38E, 41E, 43E, 45E1
	ustrezno ravnanje rejniške družine	3E
	širša mreža pomoči	4E
	usposobljenost rejniških družin	5E
	pogoji za opravljanje rejništva otrok s hendikepom	6E
	potrebnih več znanj	7E, 10E, 22E, 33E, 37E
	izobraževanje o hendikepu otroka	9E
	premalo znanja rejniške družine	14E
	težave rejniške družine	14E
	specializacija rejniških družin za otroke s težjim hendikepom	17E
	izobraževanja o rejništvu otrok s hendikepom	23E
	potreba po usposabljanju rejniških družin	24E, 30E, 34E
	zahtevno delo	30E, 35E
	večje plačilo rejnikom	30E
	projekt v preteklosti	42E, 45E2

Tabela 9.2. 25: Osno kodiranje: Ali bi morale biti rejniške družine specializirane za rejništvo otrok s hendikepom? II.

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
NE	specifična rejniška družina za vsakega otroka	2E, 44E
	suport s strani CSD-ja	8E
	ni potrebe po specializaciji rejniških družin	12E, 29E, 31E, 32E, 39E
	informiranje rejniške družine	21E 1
	zahtevno delo	21E 2
	rejništvo ni strokovna obravnava	28E

	potreba po usposobljenih rejniških družinah	29E, 32E
	odprtost za sprejemanje otroka	31E
	potrebnih več znanj	36E
	zakonsko urejena pravica do strokovne pomoči za rejnike	46E

11. Kako se delo strokovne delavke razlikuje, ko gre za rejništvo otroka s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otroka brez hendikepa?

ODGOVORI STROKOVNIH DELAVK IN STROKOVNIH DELAVCEV IN IZBOR
(PODČRTOVANJE) POMEMBNIH DELOV ODGOVOROV:

1: Načeloma se ne razlikuje, mora pa tudi socialna delavka pridobiti dodatna vedenja o hendikepu, strokovni pomoči, že da lahko izbere rejniško družino, kot tudi da pomaga, usmerja družino pri izvajanju rejništva, pridobiti mora znanja o strokovnih obravnavah.

2: Tak otrok oziroma mladostnih potrebuje veliko vlaganja v iskanje in razvoj potencialov, ki jih ima in potrebuje iskanje rešitev za življenje, ko bo polnoleten oziroma odrasel. Veliko vloženega dela je potrebno za krepitev njegove samostojnosti.

3: Več spremljanja, prilagoditev dela.

4: Ne gre za drugačno delo.

5: Ne verjamemo, da se razlikuje, v vsakem primeru mora biti zelo senzibilna za otroka in njegovo počutje.

6: Še več spremljanja, iskanja rešitev, pomoči rejnikom, otroku.

7: V tem, da smo dobro opremljeni z znanjem o otrokovi oviranosti in možnostih pomoči.

8: Se ne razlikuje.

9: Prilagajanje komunikacije otroku, glede na njegovo razumevanje, če gre za intelektualni hendikep.

10: Potrebneje je več sodelovanja z rejniško družino, več povezovanja z drugimi institucijami, več individualnega dela z otrokom.

11: Večja pozornost in podpora rejnici.

12: Menim, da večjih razlik od običajnih ni, morda je potrebna večja pozornost glede zdravnikov in razvoja čim večje samostojnosti.

13: Te rejniške družine rabijo več podpore, pomagati jim je potrebno pri uveljavljanju pravic, ki jih ima otrok.

14: Posebna pozornost je usmerjena v spremljanje rejništva za otroke in mladostnike z motnjami v razvoju, podpora, svetovanje in pomoč rejnikom, ki skrbijo za otroka z motnjami v razvoju ter intenzivno sodelovanje z institucijami, kjer so ti otroci in mladostniki v obravnavi.

- 15: Ne razlikuje se bistveno. Poznati moramo določena področja, da lahko otroku oziroma družini ustrezno pomagamo, v delo vključujemo strokovnjake s področij, ki obravnavajo otroka. V sodelovanje je vključenih več ljudi, ki vsak s svojega področja prispevajo delež k uresničitvi ciljev, ki jih za vsakega otroka zastavimo v načrtu sodelovanja v individualni projektni skupini.
- 16: Se ne razlikuje, vsekakor je njeno vodilo, da poišče najbolj ustrezno namestitev za otroka in sodeluje z matično družino, da se odpravijo razlogi, zaradi katerih je bilo potrebno ukrepanje.
- 17: V osnovi se ne razlikuje, potrebno pa je več pomoči v smislu nudenja pomoči, podpore rejnikom.
- 18: Potrebuje dodatna znanja.
- 19: Poleg dela, ki ga na splošno obsega področje rejništva, je v teh primerih potrebno še kompleksno koordiniranje s strani CSD, sodelovanja rejniške družine in institucij.
- 20: Potrebna so nova znanja in sodelovanje z ustreznimi institucijami.
- 21: V načelu ni razlik, vedno se dela na varstvu, vzgoji in izobraževanju, poti pa so različne.
- 22: Delo se ne razlikuje, so pa cilji in načrti dela prilagojeni posebnim potrebam otroka oziroma je potrebno upoštevati vse značilnosti otroka.
- 23: Nimamo takega primera.
- 24: Delo je vedno prilagojeno otrokovim potrebam.
- 25: Potrebno je več spremljanja, pozornosti, več dela z rejniško družino in nudenje strokovne podpore.
- 26: Potrebno je veliko več vključevanja in sodelovanja z rejniško družino, matično družino in vsemi udeleženi.
- 27: Vsak otrok v rejništvu ima drugačne potrebe in temu je treba prilagoditi delo.
- 28: Več sodelovanja z institucijami, ki otroka obravnavajo.
- 29: Več dela in časa je potrebnega.
- 30: Več suporta rejniški družini, pogostejši stiki z družino, sooblikovanje socialne mreže in pomoč pri pridobivanju dodatnih znanj in tehnik dela, iskanje dodatnih materialnih virov.
- 31: Ocenjujem, da se ne razlikuje.
- 32: Delo je potrebno prilagoditi potrebam otroka in nuditi strokovno pomoč vsem udeleženi v rejniškem sistemu.
- 33: Bistvenih razlik sicer ni, je pa v primerih rejništva otrok s hendikepom več sodelovanja, npr. s šolo in drugimi organizacijami, tudi z rejniško družino se v težjih primerih pogosto kontaktira. Tovrstno sodelovanja oziroma delo je praksa tudi v primerih npr. trpinčenih otrok in otrok z drugimi težavami, kjer je potreben večji angažma CSD.
- 34: Se ne razlikuje.
- 35: Rejništvo se izvaja na enak način in v skladu z zakonskimi določili. Razlika je velikokrat ta, da starši otrok s hendikepom niso pripravljeni sodelovati in zanimanje za otroka v celoti opustijo.

36: Se ne razlikuje.

37: Težko odgovorim na to vprašanje. Osebnost teh otrok ne ločujem, ampak vsakega obravnavam iz perspektive moči, spoštljivo in dostojanstveno, po načelih socialnega dela s posameznikom in družino. Vsakdo je ekspert iz izkušenj zame.

38: Tudi socialna delavka mora imeti na področju hendikepa veliko znanja in izkušenj.

39: Delo je seveda drugačno zaradi tega, ker takšni otroci težko izražajo svoje potrebe in želje.

40: Se ne razlikuje.

41: Nimamo otrok s hendikepom.

42: Nujno je intenzivnejše delo, kontinuirano spremljanje.

43: V vsakem primeru je potrebno za otroka poiskati najustreznejšo družino, ki bo znala in zmogla upoštevati specifičnosti otroka.

44: Ni razlik.

45: Delati bi morali enako zavzeto za vse otroke, razen da je za otroke s posebnimi potrebami količina dela nehote večja.

46: Formulacija hendikepa je zame osebno zelo stigmatizirana, bolj topel in domač izraz mi je oviranost otroka ali invalidnost v skrajnem primeru.

A) ODPRTO KODIRANJE

Tabela 9.2. 26: Odprto kodiranje: Kako se delo strokovne delavke razlikuje, ko gre za rejništvo otroka s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otroka brez hendikepa?

Kako se delo strokovne delavke razlikuje, ko gre za rejništvo otroka s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otroka brez hendikepa?	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
	1F: ...se ne razlikuje, mora pa tudi socialna delavka pridobiti dodatna vedenja o hendikepu, strokovni pomoči, že da lahko izbere rejniško družino, kot tudi da pomaga, usmerja družino pri izvajanju rejništva, pridobiti mora znanja o strokovnih obravnavah. 2F: Veliko vloženega dela je potrebno za krepitev njegove samostojnosti. 3F: Več spremljanja, prilagoditev dela. 4F: Ne gre za drugačno delo.	se ne razlikuje, znanje strokovne delavke; več dela; več spremljanja, več dela; se ne razlikuje;

5F: Ne verjamemo, da se razlikuje, v vsakem primeru mora biti zelo senzibilna za otroka in njegovo počutje. 6F: Še več spremljanja, iskanja rešitev, pomoči rejnikom, otroku. 7F:...smo dobro opremljeni z znanjem o otrokovi oviranosti in možnostih pomoči. 8F: Se ne razlikuje. 9F: Prilagajanje komunikacije otroku, glede na njegovo razumevanje. 10F: Potrebna je več sodelovanja z rejniško družino, več povezovanja z drugimi institucijami, več individualnega dela z otrokom. 11F: Večja pozornost in podpora rejnici. 12F:...večjih razlik od običajnih ni, morda je potrebna večja pozornost glede zdravnikov in razvoja čim večje samostojnosti. 13F: Te rejniške družine rabijo več podpore, pomagati jim je potrebno pri uveljavljanju pravic, ki jih ima otrok. 14F: Posebna pozornost je usmerjena v spremljanje rejništva za otroke in mladostnike z motnjami v razvoju, podpora, svetovanje in pomoč rejnikom, ki skrbijo za otroka z motnjami v razvoju ter intenzivno sodelovanje z institucijami, kjer so ti otroci in mladostniki v obravnavi. 15F1: Ne razlikuje se bistveno. 15F2: Poznati moramo določena področja, da lahko otroku oziroma družini ustrezno pomagamo, v delo vključujemo strokovnjake s področjih, ki obravnavajo otroka. 15F3: V sodelovanje je vključenih več ljudi, ki vsak s svojega področja prispevajo delež k uresničitvi ciljev, ki jih za vsakega otroka zastavimo v načrtu sodelovanja v individualni projektni skupini. 16F: Se ne razlikuje...poišče najbolj ustrezno namestitev za otroka in sodeluje z matično družino, da se odpravijo razlogi, zaradi katerih je bilo potrebno ukrepanje. 17F: V osnovi se ne razlikuje, potrebno pa je več pomoči v smislu nujenja pomoči, podpore rejnikom. 18F: Potrebuje dodatna znanja. 19F: Poleg dela, ki ga na splošno obsega področje rejništva, je v teh primerih potrebno še kompleksno koordiniranje s strani CSD, sodelovanje rejniške družine in institucij. 20F: Potrebna so nova znanja in sodelovanje z ustreznimi institucijami. 21F:...ni razlik. 22F: Delo se ne razlikuje, so pa cilji in načrti dela prilagojeni posebnim potrebam otroka oziroma je potrebno upoštevati vse značilnosti otroka. 23F: Nimamo takega primera. 24F: Delo je vedno prilagojeno otrokovim potrebam.	se ne razlikuje, prilagoditev otroku; več spremljanja, več dela, več sodelovanja z rejniško družino, individualno delo z otrokom; znanje strokovne delavke; se ne razlikuje; prilagoditev otroku; več sodelovanja z rejniško družino, povezovanje z institucijami, individualno delo z otrokom; več sodelovanja z rejniško družino; povezovanje z institucijami; več sodelovanja z rejniško družino; več spremljanja, več sodelovanja z rejniško družino, povezovanje z institucijami; se ne razlikuje; znanje strokovne delavke; povezovanje z institucijami; se ne razlikuje, iskanje ustrezne rejniške družine, sodelovanje z matično družino; se ne razlikuje, več sodelovanja z rejniško družino; nova znanja; več sodelovanja z rejniško družino, povezovanje z institucijami; nova znanja, povezovanje z institucijami; se ne razlikuje; se ne razlikuje, prilagoditev otroku; ni primera; prilagoditev otroku;
--	---

25F: ...več spremljanja, več dela z rejniško družino in nudenje strokovne podpore. 26F: ...več vključevanja in sodelovanja z rejniško družino, matično družino in vsemi udeleženi. 27F: Vsak otrok v rejništvu ima drugačne potrebe in temu je treba prilagoditi delo. 28F: Več sodelovanja z institucijami. 29F: Več dela in časa. 30F: Več suporta rejniški družini, pogostejši stiki z družino, sooblikovanje socialne mreže in pomoč pri pridobivanju dodatnih znanj in tehnik dela, iskanje dodatnih materialnih virov. 31F: ...se ne razlikuje. 32F: Delo je potrebno prilagoditi potrebam otroka in nuditi strokovno pomoč vsem udeleženi v rejniškem sistemu. 33F: Bistvenih razlik sicer ni, je pa v primerih rejništva otrok s hendikepom več sodelovanja, npr. s šolo in drugimi organizacijami, tudi z rejniško družino se v težjih primerih pogosto kontaktira. 34F: Se ne razlikuje. 35F1: Rejništvo se izvaja na enak način in v skladu z zakonskimi določili. 35F2: Razlika je velikokrat ta, da starši otrok s hendikepom niso pripravljeni sodelovati in zanimanje za otroka v celoti opustijo. 36F: Se ne razlikuje. 37F: Osebnost teh otrok ne ločujem, ampak vsakega obravnavam iz perspektive moči, spoštljivo in dostojanstveno, po načelih socialnega dela s posameznikom in družino. 38F: ...tudi socialna delavka mora imeti na področju hendikepa veliko znanja in izkušenj. 39F: Delo je seveda drugačno zaradi tega, ker takšni otroci težko izrazijo svoje potrebe in želje. 40F: Se ne razlikuje. 41F: Nimamo otrok s hendikepom. 42F: ...intenzivnejše delo, kontinuirano spremljanje. 43F: ...potrebno za otroka poiskati najustreznejšo družino, ki bo znala in zmogla upoštevati specifičnosti otroka. 44F: Ni razlik. 45F: ...je za otroke s posebnimi potrebami količina dela nehote večja. 46F: Formulacija hendikepa je zame osebno zelo stigmatizirana, bolj topel in domač izraz mi je oviranost otroka ali invalidnost v skrajnem primeru.	več spremljanja, več sodelovanja z rejniško družino; več sodelovanja z rejniško družino, sodelovanje z matično družino, povezovanje z institucijami; prilagoditev otroku; povezovanje z institucijami; več dela; več sodelovanja z rejniško družino, nova znanja, sodelovanje z matično družino; se ne razlikuje; prilagoditev otroku; povezovanje z institucijami, več sodelovanja z rejniško družino; se ne razlikuje; se ne razlikuje; nepripravljenost matične družine; se ne razlikuje; se ne razlikuje; znanja strokovne delavke; se razlikuje; se ne razlikuje; ni primera; več dela, več spremljanja; iskanje ustrezne rejniške družine; se ne razlikuje; več dela; formulacija hendikepa
---	--

B) OSNO KODIRANJE

Tabela 9.2. 27: Osno kodiranje: Razlikovanje dela strokovne delavke, ko gre za rejništvo otrok s hendikepom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
RAZLIKOVANJE DELA STROKOVNE DELAVKE, KO GRE ZA REJNIŠTVO OTROK S HENDIKEPOM		1F, 4F, 5F, 8F, 15F1, 16F, 17F, 21F, 22F, 31F, 34F, 35F1, 36F, 37F, 40F, 44F
	se ne razlikuje	
	znanje strokovne delavke	1F, 7F, 15F2, 38F
	več dela	2F, 3F, 6F, 29F, 42F, 45F
	več spremljanja	3F, 6F, 14F, 25F, 42F
	prilagoditev otroku	5F, 9F, 22F, 24F, 27F, 32F
	več sodelovanja z rejniško družino	6F, 10F, 11F, 13F, 14F, 17F, 19F, 25F, 26F, 30F, 33F
	individualno delo z otrokom	6F, 10F,
	povezovanje z institucijami	10F, 12F, 14F, 15F3, 19F, 20F, 26F, 28F, 33F
	iskanje ustrezne rejniške družine	16F, 43F
	sodelovanje z matično družino	16F, 26F, 30F
	nova znanja	18F, 20F, 30F
	ni primera	23F, 41F
	nepripravljenost matične družine	35F2
	se razlikuje	39F
	formulacija hendikepa	46F

9.3 Smernice za intervju s socialno delavko

PRED REJNIŠTVOM

1. Kakšen je proces podpore in pomoči družini, preden pride do odločitve za rejništvo?
2. Katere metode, koncepte in načine ravnanja v socialnem delu uporabljate v pripravi na rejništvo?
3. Kako pride do odločitve, da gre otrok v rejništvo?
4. Kako iščete rejniško družino?
5. Kako poteka priprava otroka na rejništvo?
6. Kako poteka priprava matične družine?
7. Kako poteka priprava rejniške družine?
8. Ali poteka postopna priprava: občasni obiski otroka, matične družine in delavke v rejniški družini?
9. Katere teme pogovora odpirate v pripravi na rejništvo?
10. Kako se v pripravi na rejništvo da glas otroku?
11. Kako potekajo dogovori za stike z matično družino?

OPRAVLJANJE REJNIŠTVA

12. Kako poteka proces rejništva otroka?
13. Kako poteka delo na IPS-ih?
14. Kako pogosto potekajo IPS-i?
15. Kako pogosti so vaši obiski v rejniški družini?
16. Kako poteka vaše sodelovanje z matično družino?
17. Kako se matično družino podpre, da bi zmogla narediti potrebne spremembe, da se otrok vrne iz rejništva?
18. Kako se zagotavlja glas otroka v spremljanju rejništva?
19. Katere metode, koncepti in načini ravnanja v socialnem delu so vam v pomoč pri spremljanju rejništva?
20. Kje dobite podporo za svoje delo?
21. Dobite podporo za svoje delo tudi iz teorije socialnega dela?
22. Kako podprete matično družino, rejniško družino in otroka?

POGLED NAPREJ

23. Kako opredelite želene izide v projektu rejništva?
24. Kdo opredeli želene izide in kako?
25. Kakšne spremembe so po vašem mnenju nujne, da se rejništvo zaključi in se otroka vrne matičnim staršem?
26. Kje vidite vi svojo vlogo pri tem?

REJNIŠTVO OTROK S HENDIKEPOM

27. Kako, če se, se po vašem mnenju razlikuje rejništvo otrok s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otroka brez hendikepa?
28. Ste dobili tekom študija dovolj znanja za delo na področju rejništva otrok s hendikepom?
29. Bi rabili kakšna dodatna znanja?

30. Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi bilo potrebno razviti posebno znanje za področje rejništva otrok s hendikepom?

PREGLED REZULTATOV ANKET

31. Kakšno je vaše mnenje o trditvi, da se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?
32. Kakšno je vaše mnenje o trditvi, da se otroke s hendikepom prej namesti v zavode, kot v rejništvo?
33. Kakšno je vaše mnenje o tem, ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, v primerjavi z iskanjem rejniške družine za otroke brez hendikepa?
34. Kakšno je vaše mnenje o razvitosti rejništva otrok s hendikepom?
35. Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi morali specializirati rejniške družine za otroke s hendikepom?

9.4 Zapis intervjuja s socialno delavko po vnaprej določenih smernicah intervjuja in izbor (podčrtovanje) relevantnih izjav

PRED REJNIŠTVOM

1. Kakšen je proces podpore in pomoči družini, preden pride do odločitve za rejništvo?

Odvisno, za kakšno problematiko gre. Ko je intervencija, na primer v primeru spolne zlorabe otroka, gremo hitro. Gre za odvzem otroka in namestitev v rejniški družini. Ko pa je ugotavljanje ogroženosti poteka celoten postopek preden se odloči za rejništvo počasi. Lahko traja tudi leta in takrat se dobivamo in pogovarjamo z matično družino. V tem primeru gre tudi za povezovanje z institucijami.

2. Katere metode, koncepte in načine ravnanja v socialnem delu uporabljate v pripravi na rejništvo?

Pri delu se vključuje tudi psihologinja. Če je otrok na primer v kriznem centru, se ga tam pripravi in tam spozna rejnike. Takrat pripravo lažje speljemo, ker se otroci tam počasi spoznajo z rejniki. Matična družina po navadi kasneje vzpostavi kontakt z rejniško družino, takrat, ko je otrok že v rejništvu.

3. Kako pride do odločitve, da gre otrok v rejništvo?

To je zelo težak in težaven proces. To je res zadnja možnost. Otroka se namesti v rejništvo, če se ugotovi, da je rejništvo bolj v korist, kot na primer namestitev v mladinski dom. Prej se pregleda socialno mrežo, ali bi lahko otrok bival pri kom izmed svoje socialne mreže. Odločitev je odvisna tudi od tega, ali gre za vikend rejništvo ali za popolno ter ali je odločitev dana s soglasjem staršev ali brez soglasja. Ko je nujno hitro odvzeti otroka iz matične družine in ga dati v rejniško, se to po navadi naredi brez soglasja družine. Za vikend rejništva pa v večini primerov gre, ko je otrok v zavodu ali v kakšnem domu med tednom in je v rejništvu le med vikendi in počitnicami.

Zgodilo se nam je pa že tudi to, da je najstnik sam prišel k nam in nam povedal, da hoče od doma in da noče več živeti doma.

4. Kako iščete rejniško družino?

Pogledam, da je čim bližje matični družini in sama prek telefona pokličem CSD-je v bližini in jim opišem situacijo in jih vprašam, če imajo kakšno rejnico na voljo. Včasih pa pošljemo dopise po vseh 62 centrov za socialno delo. Dobro je, da imamo na možnost vsaj dve rejniški družini za izbiro in potem gremo na teren in si obe rejniški družini pogledamo, se pogovorimo z rejniki. Če je otrok v kriznem centru gre na obisk tudi on z nami.

5. Kako poteka priprava otroka na rejništvo?

Kot sem že prej rekla, če gre za postopno, če je otrok prej v kriznem centru, potem v kriznem centru spozna rejnike. Tam mu tudi razložimo kaj rejništvo je in zakaj mora tja. Če pa gre za urgentno rejništvo, potem kakšne dolge priprave ni, ampak se vse zgodi v hipu.

6. Kako poteka priprava matične družine?

Tudi pri tej pripravi je odvisno od situacije. Ko gre za neposredno zaščito otroka, so družine postavljene pred dejstvo, da se otroka odvzame in gre v rejništvo. Če pa potekajo prej postopki pomoči družini, se jih na to pripravi. Povemo jim, da če se spremembe v družini ne bodo zgodile, se bo otroka odvzelo in se ga dalo v rejništvo. Ne morem pa reči, da imamo mi v praksi postopek priprave. Izda se odločba in naredi se izvršba, odvzem otroka.

7. Kako poteka priprava rejniške družine?

Priprava rejniške družine poteka s tem, da se rejniški družini da informacije o tem, kakšen je otrok. Pove se ji v kakšne težave je vpet. To pove rejniški družini matična socialna delavka CSD-ja rejniške družine. Ko pridemo pred začetkom rejništva na obisk k rejniški družini se včasih zgodi, da gre z nami tudi otrok ali pa pridejo rejniki na obisk k otroku v krizni center. Tako se spoznajo med sabo.

8. Ali poteka postopna priprava: občasni obiski otroka, matične družine in delavke v rejniški družini?

Na ta način, kot ste vi povedali, ne. Take priprave ni. Razlog je v tem, da se večino otrok odvzame oziroma se v postopku ugotavljanja ogroženosti otroka ugotovi, da starši ne zmorejo skrbeti in vzgajati otroka. Tako starši tudi zavračajo samo rejništvo in zavračajo stike z nami, z rejniško družino.

9. Katere teme pogovora odpirate v pripravi na rejništvo?

Če pred rejništvom delamo z matično družino, potem jim poskušamo razložiti, da rejniška družina ni njihov nasprotnik in da jim rejniška družina ne bo odvzela otroka, ampak da jim bodo pomagali.

10. Kako se v pripravi na rejništvo da glas otroku?

Psihologinja govori z otrokom, kaj je rejništvo, kako bo potekalo rejništvo. Psihologinja je prisotna pri stikih otroka z rejniško družino, če ti potekajo na primer v kriznem centru in potem poskuša ugotoviti, ali bo otroku dobro, ali bo v redu v tej rejniški družini. Če otrok reče, da noče v to rejniško družino, ga ne moremo prisiliti. Potem iščemo drugo možnost.

11. Kako potekajo dogovori za stike z matično družino?

Dogovori za stike se določijo na IPS-u, ki po zakonu mora biti v roku enega meseca po namestitvi otroka v rejništvo. Tam vidimo, kako se otrok v rejništvu počuti, kako so starši napredovali in

skušamo doseči en konsenz. Če se s starši ne da zmeniti glede stikov, se to lahko uredi preko sodišča. Starši morajo v takem primeru dati zahtevek za določitev stikov na sodišče. Sodišče potem nas, CSD vpraša za mnenje o stikih. Mi damo predlog in potem običajno upoštevajo našo oceno oziroma predlog.

OPRAVLJANJE REJNIŠTVA

12. Kako poteka proces rejništva otroka?

Tako, da se slišimo z matično družino, rejniško družino, preverimo pri rejniški družini kako se počuti otrok. Povezujemo se z drugimi institucijami, šolami, zdravstvenimi domovi, Zavodom Janeza Levca. Matično družino pokličemo in vabimo na center.

13. Kako poteka delo na IPS-ih?

Pri nas je psihologinja mnenja, da IPS-i niso najbolj optimalen način sodelovanja. Pomembna vprašanja se tako raje zmenimo posebej z matično in posebej z rejniško družino. Dobimo se sami.

Sem istega mnenja. Enih občutljivih tem ne moremo rešiti na IPS-u. Za bolj pristen odnos se moraš tudi drugače srečati. Osebo oziroma individualno, ko ni navzočih drugih, se lažje izrazijo skrbi, ki jih pestijo. Mora biti več, kot le en IPS, mora biti več sodelovanja.

14. Kako pogosto potekajo IPS-i?

Odvisno od zapletenosti primera. Kjer ni posebnih težav, se dobimo na IPS – u enkrat na leto, kjer pa je potrebnega več dogovarjanja, pa se dobimo pogosteje.

15. Kako pogosti so vaši obiski v rejniški družini?

Pri nas smo se tako organizirali, da se vsaj enkrat letno obišče rejniško družino. Takrat psihologinja opravi pogovor z otrokom, mi pa se pogovorimo z rejniki. S psihologinjo sva si za letos že vnaprej terminsko določile datume kdaj bova obiskali določeno rejniško družino, da nama bo vse uspelo priti skozi.

16. Kako poteka vaše sodelovanje z matično družino?

Odvisno od tega, kako matična družina ukrep rejništva sprejme. Imamo primer, ko starši kontaktirajo le preko odvetnika. In to je vse, kar od njih dobimo. Druge poskušamo spodbujati in jih podpreti v smeri sprememb. Je pa res, da obiskov v matičnih družinah ne izvajamo. Starše lahko napotimo na kakšne terapije, na zdravljenje, vključitev pa je prostovoljna, od njih je odvisno, ali se bodo tega udeležili ali ne.

Trenutno, kar imamo rejništva se nadejamo, da nam bo uspelo z dvema staršema vzpostaviti delovni odnos. V ostalih primerih so se starši odpovedali otroku, ali je umrla mama ali pa nas zavračajo.

17. Kako se matično družino podpre, da bi zmogla narediti potrebne spremembe, da se otrok vrne iz rejništva?

Finančno pomoč jim poskušamo zagotoviti, pri tem ji pomagamo, ker matične družine večinoma to potrebujejo. Vse je odvisno od tega, koliko nam matična družina zaupa.

18. Kako se zagotavlja glas otroka v spremljanju rejništva?

SD: Pri nas z otrokom govori psihologinja. Otroci so spremljani pri šolskih svetovalnih delavkah. Največ prek tega, da se tam pogovarjajo z njim in da se ga sliši. Doslej imamo zelo pozitivne odnose s šolami, z zavodi, Zavodom Janeza Levca.

19. Katere metode, koncepti in načini ravnanja v socialnem delu so vam v pomoč pri spremljanju rejništva?

Hm. Skupnostno socialno delo, povezujemo se s skupnostjo.

Povezujemo se s šolami, zdravstvenimi domovi, Rakitno za letovanje otrok. Potem imamo individualne, motivacijske pogovore z družino. Ne zapisujemo pa našega dela na način uporabe metod.

20. Kje dobite podporo za svoje delo?

Meni je v veliko podporo intervizijska skupina socialnih delavk, ki delamo na področju rejništva in psihologinja, ki tudi na izobraževanjih predava rejnikom.

21. Dobite podporo tudi iz teorije socialnega dela?

Sigurno neko podporo da tudi teorija. Vedno smo v poziciji ko se moramo v človeka vživeti in videti, kaj njemu odgovarja in potem teorija kar sama od sebe pride.

22. Kako podprete matično družino, rejniško družino in otroka?

Trudimo se, da prisluhnemo vsem, ne da bi prevladovala rejniška družina nad matično. Poskušamo jih slišati in podpreti, ko to rabijo.

POGLED NAPREJ

23. Kako opredelite želene izide v projektu rejništva?

Pri enem primeru, s katerim delamo, je za nas želeni izid, da se starši odzdravijo alkoholizma, v drugih primerih pa želene izide težko navedem. V enem primeru so želeni izidi odvisni od drugih postopkov. Se pa dogaja tudi to, da se starši odpovedo otroku ali otroka ne marajo. Starši so tudi neodzivni na naše pozive. Ko se starši otroku odpovedo in z otrokom ne želijo več stika, je v tem primeru za nas želen izid to, da otrok sprejme, da bo ostal brez staršev.

24. Kdo opredelili želene izide in kako?

To opredeliva midva s psihologinjo skozi pogovor o primeru.

25. Kakšne spremembe so po vašem mnenju nujne, da se rejništvo zaključi in se otroka vrne matičnim staršem?

Morajo biti odpravljeni glavni razlogi, zaradi katerih je bil otrok v rejništvo oddan. Da lahko rečemo, da je zanesljivo za otroka in da ne bo situacija v matični družini takoj ob vrnitvi otroka nazaj ista. Težko je to presoditi, kdaj je primeren čas. Včasih se mi zdi, da je težje zaključiti rejništvo, kot ga začeti.

26. Kje vidite vi svojo vlogo pri tem?

Da se čim bolj aktivno trudim delati z matično družino. Skozi imam pred očmi, da ko se rejništvo začne, se šele začne pravo garanje. Jaz jih poskušam motivirati, ko so težavni starši prosim psihologinjo, da mi ona pomaga vzpostaviti stik z s starši. Drugače pa se jih večinoma vabi na pogovor in če pridejo, se jih potem tam motivira k spremembam.

REJNIŠTVO OTROK S HENDIKEPOM

27. Kako, če se, se po vašem mnenju razlikuje rejništvo otrok s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otroka brez hendikepa?

Mislim, da se ne razlikuje samo po sebi, da pa se mogoče zahteva drugačne rejnike. To pomeni, da morajo biti bolj srčni, bolj angažirani, rejniki z dodatno vrednostjo, bi lahko rekla. Imamo rejnike, ki morajo res celega sebe dati v rejništvo. To so tudi rejniki, ki so drugače pripravljeni sodelovati z nami. Sam sistem dela je isti, le več časa in podpore rejnikom je potrebnega. Več je tega sodelovanja. Več strokovnjakov je vključenih v sodelovanje, večkrat pokličemo rejniške družine. Je pa tudi odvisno od primera do primera in od dela rejnikov. Vsekakor pa zahteva tako delo več časa in moramo imeti dodatna znanja, ki jih podelimo z rejniki.

28. Ste dobili tekom študija dovolj znanja za delo na področju rejništva otrok s hendikepom?

O hendikepu sem zaradi smeri študija slišala ogromno, nimam pa občutka, da bi imela dovolj znanja za delo s temi otroki. Otroci s hendikepom imajo pogosto tudi starše z raznimi primanjkljaji, zato je že to delo s starši zelo težko. Moramo paziti, da se ne vedemo pokroviteljsko do staršev, ampak da se jih še vseeno sprejme in razume.

29. Bi rabili kakšna dodatna znanja?

Ja, na kak način delati z otrokom, se z njim pogovarjati, da ti zaupa, da te sprejme, da razume, kaj mu hočeš povedati in da ga ne prestrašiš. Pogosto so otroci s hendikepom, ki so v rejništvu, pa tudi ostali otroci v rejništvu zlorabljeni in bi zato rabili dodatno še ta znanja; kako delati z otrokom, ki je žrtev spolnih in drugih zlorab. Predstavljajte si, da imate hendikepiranega otroka in da je ta še žrtev spolne zlorabe. Včasih imam občutek, da so nas poslali korajžne iz fakultete in nevedne z velikimi sanjami, ne pa nas naučili razmišljati realno in ne dovolj opremili z znanjem. In potem prideš na center, kamor itak ne hodijo prostovoljni in motivirani uporabniki in je vse drugače.

30. Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi bilo potrebno razviti posebno znanje za področje rejništva otrok s hendikepom?

Za vso problematiko na področju rejništva bi bilo potrebno rejnikom nuditi bolj konkretno izobraževanje, dodatna usposabljanja za primere otrok, kot jih imajo v rejništvu. Rejniki dobijo kup enih ranjenih otrok, travmatiziranih otrok in ne vejo, kako se tega lotiti. Če je sam hendikep, kot gibalne, intelektualne, senzorne ovire, niti to ni tako velik problem. Problem je travmatiziranost otrok. Sem pa vsekakor mnenja, da je potrebno znanje razvijati, tako na področju rejništva otrok s hendikepom, kot, kako delati z otroki, žrtvami zlorab v rejništvu in z otroki, ki imajo razne travme.

PREGLED REZULTATOV ANKET

31. Kakšno je vaše mnenje o trditvi, da se razlogi za namestitev otroka s hendikepom v rejništvo razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo?

Strinjam se, da sam hendikep ni razlog za namestitev otroka v rejništvo.

32. Kakšno je vaše mnenje o trditvi, da se otroke s hendikepom prej namesti v zavode, kot v rejništvo?

Starši s tem, ko gre otrok v rejništvo, dobijo sporočilo: „nisem dovolj dober, nekaj ne delam prav“ in tako rejnike doživljajo kot svoje nasprotnike. Zavod pa je bolj demokratična oblika skrbi za otroke. Otroci so med tednom v zavodu, za vikend lahko gredo k staršem. Pokazalo se je, da starši drugače funkcionirajo v odnosu do zavoda, kot v odnosu z rejniško družino. Kot sem povedala, slednjo dojemajo kot tekmeca, njihovega nasprotnika. Tudi če ne gre za otroke s hendikepom, se mi to potrjuje. V zavodu ni vloge matere in vloge očeta, ki bi lahko zamenjal matične starše. Rejniki pa so tako hitro rivali in nasprotniki, nekdo, pri katerem je lahko otrokom boljše kot pri matičnih starših.

Bi pa rada poudarila, da se mi je pokazalo, da starši lažje sprejmejo zavodsko obliko oskrbe za otroka s hendikepom, kot rejniško.

33. Kakšno je vaše mnenje o tem, ali se razlikuje iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom, v primerjavi z iskanjem rejniške družine za otroke brez hendikepa?

Strinjam se z mnenjem nekaterih socialnih delavk, da je rejnike težje najti. To morajo biti srčni rejniki. To pomeni, da celo življenje, cel čas, ko imajo v rejništvu otroka s hendikepom, posvetijo temu.

34. Kakšno je vaše mnenje o razvitosti področja rejništva otrok s hendikepom?

Menim, da ni dovolj razvito. Tako rejniki, kot mi sami, bi rabili več znanja o tem, kaj pomeni določena diagnoza. Ja, to je zdravstveni, medicinski model, ampak to je realnost tega otroka in mi to realnost moramo razumeti.

35. Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi morali specializirati rejniške družine za otroke s hendikepom?

Z obojimi se strinjam. Prav bi bilo, da imajo rejniki višji nivo izobraževanja. Mogoče vsi, če ne vsi, pa vsaj tisti, ki jih to področje dela zanima. Glede širše mreže pomoči za rejniške družine, otroke in matične starše pa je moje mnenje, da si to lahko privoščijo Ljubljana, pri nas pa tega nikoli ne bo.

9.5 Odprto kodiranje izjav socialne delavke

Pred rejništvom

Tabela 9.5. 1: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Pred rejništvom

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
PROCES PODPORE IN POMOČI MATIČNI DRUŽINI PRED REJNIŠTVOM	SD1: Odvisno za kakšno problematiko gre. SD2: Ko je intervencija,...gremo hitro. SD3: Ko pa je ugotavljanje ogroženosti poteka celoten postopek preden se odloči za rejništvo počasi. SD4: Lahko traja tudi leta in takrat se dobivamo in pogovarjamo z	odvisno od problematike; intervencija, hitro; ugotavljanje ogroženosti, počasi; delo z matično družino;

	matično družino. SD5:...povezovanje z institucijami.	sodelovanje z institucijami
UPORABA METOD, KONCEPTOV IN NAČINOV RAVNANJA V SOCIALNEM DELU V PRIPRAVI NA REJNIŠTVO	SD6:...psihologinja. SD7: Če je otrok na primer v kriznem centru, se ga tam pripravi in tam spozna rejnike.	psihologinja; priprava otroka na rejništvo
ODLOČITEV ZA REJNIŠTVO	SD8:...zelo težak in težaven proces. SD9:...zadnja možnost. SD10:...če se ugotovi, da je rejništvo bolj v korist, kot na primer namestitvev v mladinski dom. SD11: Prej se pregleda socialno mrežo, ali bi lahko otrok bival pri kom izmed svoje socialne mreže. SD12: Odločitev je odvisna tudi od tega, ali gre za vikend rejništva ali za popolno ter ali je odločitev dana s soglasjem staršev ali brez soglasja. SD13: Ko je nujno odvzeti otroka iz matične družine in ga dati v rejniško, se to po navadi naredi brez soglasja družine. SD14: Za vikend rejništva pa v večini primerov gre, ko je otrok v zavodu ali v kakšnem domu med tednom in je v rejništvu le med vikendi in počitnicami. SD15:... je najstnik prišel k nam in nam povedal, da hoče od doma in da noče več živeti doma.	težka odločitev; zadnja možnost; v korist otroka; pregled socialne mreže; vrsta rejništva, soglasje staršev; urgentno, brez soglasja staršev; vikend rejništva, otrok v zavodu; želja otroka
ISKANJE REJNIŠKE DRUŽINE	SD16:...čim bližje matični družini. SD17:...prek telefona pokličem CSD-je v bližini in jim opišem situacijo in jih vprašam, če imajo kakšno rejnico na voljo. SD18:...pošljemo dopise po vseh 62 centrov za socialno delo. SD19: Dobro je, da imamo na možnost vsaj dve rejniški družini za izbiro in potem gremo na teren in si obe rejniški družini pogledamo, se pogovorimo z rejniki. SD20: Če je otrok v kriznem centru, gre na obisk tudi on z nami.	blizu matične družine; prek telefona; dopis po CSD-jih; vsaj dve rejniški družini, teren, pogovor z rejniki; vključitev otroka
PRIPRAVA OTROKA	SD21:...če gre za postopno, če je otrok prej v kriznem centru, potem v kriznem centru spozna rejnike. SD22:...mu razložimo, kaj je rejništvo in zakaj mora tja. SD23:...urgentno rejništvo, potem kakšne dolge priprave ni, ampak se vse zgodi v hipu.	postopno, stik z rejniki; pogovor o rejništvu; urgentno, ni priprave
PRIPRAVA MATIČNE DRUŽINE	SD24:...odvisno od situacije. SD25:...za neposredno zaščito otroka, so družine postavljene pred	odvisno od situacije; neposredna zaščita otroka, odvzem otroka;

	dejstvo, da se otroka odvzame in gre v rejništvo. SD26: Če pa potekajo prej postopki pomoči družini, se jih na to pripravi. SD27: Povemo jim, da če se spremembe v družini ne bodo zgodile, se bo otroka odvzelo in se ga dalo v rejništvo. SD28: Ne morem pa reči, da imamo mi v praksi postopek priprave. SD29: Izda se odločba in naredi se izvršba, odvzem otroka.	postopki pomoči; seznanjanje s potrebnimi spremembami v družini; ni priprave; odločba, odvzem otroka
PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE	SD30:...da informacije o tem, kakšen je otrok. SD31: Pove se ji v kakšne težave je vpet. SD32:...matična socialna delavka CSD-ja rejniške družine. SD33: Ko pridemo pred začetkom rejništva na obisk k rejniški družini se včasih zgodi, da gre z nami tudi otrok ali pa pridejo rejniki na obisk k otroku v krizni center. SD34:...se spoznajo med sabo.	informacije o otroku; informacije o otroku; socialna delavka rejniške družine; stiki z otrokom; stiki z otrokom
POSTOPNA PRIPRAVA NA REJNIŠTVO	SD35:...ne. SD36: Take priprave ni. SD37:...se večino otrok odvzame oziroma se v postopku ugotavljanja ogroženosti otroka ugotovi, da starši ne zmorejo skrbeti in vzgajati otroka. SD38: Tako starši tudi zavračajo samo rejništvo in zavračajo stike z nami, z rejniško družino.	ne; ne; odvzemi otrok; zavračanje staršev
TEME POGOVORA V PRIPRAVI NA REJNIŠTVO	SD39: Če pred rejništvom delamo z matično družino, potem jim skušamo razložiti, da rejniška družina ni njihov nasprotnik in da jim rejniška družina ne bo odvzela otroka, ampak da jim bodo pomagali.	vloga rejniške družine
GLAS OTROKU V PRIPRAVI NA REJNIŠTVO	SD40: Psihologinja govori z otrokom, kaj je rejništvo, kako bo potekalo rejništvo. SD41: Če otrok reče, da noče v to rejniško družino, ga ne moremo prisiliti.	psihologinja, pogovor o rejništvu; upoštevanje želje otroka
DOGOVORI ZA STIKE	SD42:...se določijo na IPS-u. SD43:...skušamo doseči en konsenz. SD44: Če se s starši ne da zmeniti glede stikov, se to lahko uredi preko sodišča. SD45: Starši morajo v takem primeru dati zahtevek za določitev stikov na sodišče. SD46: Sodišče potem nas, CSD vpraša za mnenje o stikih.	IPS; dogovor; sodišče; zahtevek za določitev stikov, sodišče; mnenje CSD-ja o stikih;

	SD47: Mi damo predlog in potem običajno upoštevajo našo oceno oziroma predlog.	predlog CSD-ja
--	--	----------------

Opravljanje rejništva

Tabela 9.5. 2: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Opravljanje rejništva

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
POTEK REJNIŠTVA	SD48:...se slišimo z matično družino, rejniško družino, preverimo pri rejniški družini kako se počuti otrok. SD49: Povezujemo se z drugimi institucijami, šolami, zdravstvenimi domovi, Zavodom Janeza Levca. SD50: Matično družino pokličemo in vabimo na center.	stiki z matično družino, stiki z rejniško družino, preverjanje pri rejnikih o počutju otroka; povezovanje z institucijami; klicanje in vabljenje matične družine
DELO NA IPS-IH	SD51:...IPS-i niso najbolj optimalen način sodelovanja. SD52: Pomembna vprašanja se tako raje zmenimo posebej z matično in posebej z rejniško družino. SD53:...občutljivih tem ne moremo rešiti na IPS-u. SD54: Za bolj pristen odnos se moraš tudi drugače srečati. SD55: Osebnostno oziroma individualno, ko ni navzočih drugih, se lažje izrazijo skrbi, ki jih pestijo. SD56: Mora biti več, kot le en IPS, mora biti več sodelovanja.	neoptimalen način sodelovanja; o pomembnih vprašanjih posebej z matično in posebej z rejniško družino; občutljive teme, neprimeren IPS; pristen odnos, srečanja izven IPS-a; individualno, izražanje skrbi; več sodelovanja kot le IPS
POGOSTOST IPS-OV	SD57: Odvisno od zapletenosti primera. SD58: Kjer ni posebnih težav, se dobimo na IPS-u enkrat na leto, kjer pa je potrebnega več dogovarjanja, pa se dobimo pogosteje.	odvisno od primera; brez težav, enkrat na leto, več dogovarjanja, pogosteje
POGOSTOST OBISKOV SOCIALNE DELAVKE V REJNIŠKI DRUŽINI	SD59:...vsaj enkrat letno.	enkrat na leto
SODELOVANJE CSD-JA Z MATIČNO DRUŽINO	SD60: Odvisno od tega, kako matična družina ukrep rejništva sprejme. SD61:...le preko odvetnika. SD62: Druge poskušamo spodbujati in jih podpreti v smeri sprememb. SD63:...obiskov v matičnih družinah ne izvajamo. SD64:...lahko napotimo na kakšne terapije, na zdravljenje. SD65:...se nadajamo, da nam bo uspelo z dvema staršema	odvisno od sprejema rejništva; preko odvetnika; spodbujanje in podpora; ni obiskov na domu; napotitev na terapije in zdravljenja upanje za vzpostavitev delovnega odnosa;

	vzpostaviti delovni odnos. SD66: V ostalih primerih so se starši odpovedali otroku, ali je umrla mama ali pa nas zavračajo.	ni sodelovanja, zavračanje staršev
PODPORA MATIČNE DRUŽINE S STRANI CSD-JA	SD67: Finančno pomoč ji poskušamo zagotoviti. SD68: ...odvisno od tega, koliko nam matična družina zaupa.	finančna pomoč; odvisno od zaupanja matične družine
ZAGOTAVLJANJE GLASU OTROKA	SD69: ...z otrokom govori psihologinja. SD70: ...spremljani pri šolskih svetovalnih delavkah. SD71: ...se tam pogovarjajo z njim in da se ga sliši.	pogovor, psihologinja; šolska svetovalna delavka; ga slišati
METODE, KONCEPTI IN NAČINI RAVNANJA V SOCIALNEM DELU, KI SO V POMOČ PRI SPREMLJANJU REJNIŠTVA	SD72: Skupnostno socialno delo. SD73: ...individualne, motivacije pogovore z družino. SD74: Ne zapisujemo pa našega dela na način uporabe metod.	skupnostno socialno delo; pogovor; brez zapisovanja uporabe metod
PODPORA SOCIALNI DELAVKI ZA DELO	SD75: ...intervizijska skupina socialnih delavk, ki delamo na področju rejništva in psihologinja.	intervizijska skupina socialnih delavk, psihologinja
PODPORA ZA DELO SOCIALNE DELAVKE IZ TEORIJE SOCIALNEGA DELA	SD76: Sigurno neko podporo da tudi teorija. SD77: Vedno smo v poziciji, ko se moramo v človeka vživeti in videti, kaj njemu odgovarja in potem teorija kar sama od sebe pride.	teorija je podpora; vživeti se v človeka, individualni pristop, teorija pride sama od sebe
PODPORA VSEH UDELEŽENIM V IPS-U S STRANI SOCIALNE DELAVKE	SD78: ...prisluhnemo vsem, ne da pri prevladovala rejniška družina nad matično. SD79: Poskušamo jih slišati.	prisluhniti; slišati

Pogled naprej

Tabela 9.5. 3: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Pogled naprej

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
KAJ SO ŽELENI IZIDI REJNIŠTVA	SD80: ...se starši ozdravijo alkoholizma, v drugih primerih pa želene izide težko navedem. SD81: V enem primeru so želeni izidi odvisni od drugih postopkov. SD82: Ko se starši otroku odpovedo in z otrokom ne želijo več stika, je v tem primeru za nas zelen izid to, da otrok sprejme, da bo ostal brez staršev.	ozdravitev alkoholizma, težko opredeliti; odvisni od drugih postopkov; sprejetje otroka s situacijo
KDO OPREDELI ŽELENE IZIDE REJNIŠTVA	SD83: ...midva s psihologinjo, skozi pogovor o primeru.	socialna delavka in psihologinja, pogovor
POTREBNE SPREMEMBE ZA ZAKLJUČITEV REJNIŠTVA	SD84: ...odpravljeni glavni razlogi, zaradi katerih je bil otrok v rejništvo oddan. SD85: Da lahko rečemo, da je zanesljivo za otroka in da ne bo situacija v matični družini takoj ob vrnitvi otroka nazaj ista.	odpravljeni razlogi za rejništvo; zanesljivo za otroka, neponovitev situacije za rejništvo

VLOGA SOCIALNE DELAVKE PRI POTREBNIH SPREMEMBAH	SD86: Da se čim bolj aktivno trudim delati z matično družino. SD87:...jih skušam motivirati. SD88:...prosim psihologinjo, da mi ona pomaga vzpostaviti stik s starši. SD89:...se jih večinoma vabi na pogovor.	aktivno delo z matično družino; motivacija matične družine; pomoč psihologinje pri vzpostavitvi stika s starši; vabljenje matične družine na pogovor
---	---	---

Rejništvo otrok s hendikepom

Tabela 9.5. 4: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Rejništvo otrok s hendikepom

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
RAZLIKOVANJE REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM, V PRIMERJAVI Z REJNIŠTVOM OTROK BREZ HENDIKEPA	SD90:...se ne razlikuje samo po sebi. SD91:...mogoče zahteva drugačne rejniki. SD92:...morajo biti bolj srčni, bolj angažirani, rejniki z dodatno vrednostjo. SD93: To so tudi rejniki, ki so drugače pripravljeni sodelovati z nami. SD94: Sam sistem dela je isti, le več časa in podpore rejnikom je potrebne. SD95: Več je tega sodelovanja. SD96: Več strokovnjakov je vključenih v sodelovanje, večkrat pokličemo rejniške družine. SD97...moramo imeti dodatna znanja, ki jih podelimo z rejniki.	se ne razlikuje; drugačni rejniki; srčni rejniki, angažirani rejniki; drugačna pripravljenost sodelovanja rejnikov s socialnimi delavci; isti sistem dela, nameniti več časa, več podpore rejnikom; več sodelovanja; vključenih več strokovnjakov, več stika z rejniško družino; dodatna znanja podeliti z rejniki
PRIDOBLENO ZNANJE ZA DELO NA PODROČJU REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM TEKOM ŠTUDIJA	SD98: O hendikepu sem zaradi smeri študija slišala ogromno, nimam pa občutka, da bi imela dovolj znanja za delo s temi otroki.	veliko slišane o hendikepu, nima dovolj znanja
POTREBA PO DODATNEM ZNANJU	SD99:...na kak način delati z otrokom, se z njim pogovarjati, da ti zaupa, da te sprejme, da razume, kaj mu hočeš povedati in da ga ne prestraši. SD100:...kako delati z otrokom, ki je žrtev spolnih in drugih zlorab. SD101:...imam občutek, da so nas poslali korajžne iz fakultete in nevedne z velikimi sanjami, ne pa nas naučili razmišljati realno in ne dovolj opremili z znanjem.	znanja o delu z otroki; znanja o delu z žrtvami zlorab; kritika fakultete
MNENJE O POTREBI PO RAZVOJU POSEBNEGA ZNANJA O REJNIŠTVU OTROK S HENDIKEPOM	SD102:...bi bilo potrebno rejnikom nuditi bolj konkretno izobraževanje, dodatna usposabljanja za primere otrok, ki jih imajo v rejništvu. SD103: Sem pa vsekakor mnjenja, da je potrebno znanje razvijati, tako na področju rejništva otrok s	izobraževanje rejnikov, usposabljanje za rejnike; potreba po razvoju novih znanj

	hendikepom, kako delati z otroki, žrtvami zlorab v rejništvu in z otroki, ki imajo razne travme	
--	---	--

Rezultati anket

Tabela 9.5. 5: Odprto kodiranje izjav socialne delavke: Rezultati anket

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
RAZLOGI ZA NAMESTITEV OTROK S HENDIKEPOM V REJNIŠTVO	SDa104:...sam hendikep ni razlog za namestitev otroka v rejništvo.	hendikep ni razlog
NAMESTITEV OTROK S HENDIKEPOM V ZAVOD	SDa105: Starši s tem, ko gre otrok v rejništvo, dobijo sporočilo: "nisem dovolj dober, nekaj ne delam prav" in tako rejnike doživljajo kot svoje nasprotnike. SDa106: Zavod pa je bolj demokratična oblika skrbi za otroke. SDa107:...starši drugače funkcionirajo v odnosu do zavoda, kot v odnosu z rejniško družino. SDa108: V zavodu ni vloge matere in vloge očeta, ki bi lahko zamenjal matične starše. SDa109: Rejniki pa so tako hitro rivali in nasprotniki, nekdo, pri katerem je lahko otrokom boljše kot pri matičnih starših. SDa110:...starši lažje sprejmejo zavodsko obliko oskrbe za otroka s hendikepom, kot rejniško.	sporočilo staršem, rejniki nasprotniki; demokratična oblika; odnos staršev; zamenjava vloge staršev; rejniki nasprotniki; sprejetje staršev
ISKANJE REJNIŠKE DRUŽINE ZA OTROKE S HENDIKEPOM	SDa111:...je rejnike težje najti.	težje
RAZVITOST REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM	SDa112:...ni dovolj razvito. SDa113:...bi rabili več znanja o tem, kaj pomeni določena diagnoza.	premalo razvito; potreba po znanju
SPECIALIZACIJA REJNIŠKIH DRUŽIN ZA OTROKA S HENDIKEPOM	SDa114: Prav bi bilo, da imajo rejniki višji nivo izobraževanja.	izobraževanje rejnikov

9.6 Smernice za intervju z rejnico

PRED REJNIŠTVOM

1. Kako ste sprejeli odločitev, da boste postali rejnica?
2. Kako je potekala priprava na rejništvo izbranega primera s strani CSD-ja?
3. Kako je potekala priprava na rejništvo s strani matične družine?
4. Kako je potekala vaša osebna priprava, priprava vaše družine?
5. Kako ste se dogovorili za stike otroka z matično družino pred začetkom opravljanja rejništva?
6. Kako ste se povezali s pomembnimi drugimi v življenju otroka (osnovna šola s prilagojenim programom, zdravniki, prijatelji)?
7. Kako je potekala priprava otroka na rejništvo?
8. Kako je potekala priprava matične družine na rejništvo?
9. Kako ste zadovoljni s pripravami, kaj vam je bilo všeč, kaj bi še potrebovali?
10. Kako ste naredili prostor za otroka v hiši (Kaj je otrok lahko prinesel s sabo?, Kako ste prilagodili hišo za otroka?)

OPRAVLJANJE REJNIŠTVA

11. Kako je potekal vstop otroka v rejniško družino?
12. Kaj je bil na začetku opravljanja rejništva za vas največji izziv?
13. Kako so otroka sprejeli člani vaše družine, ostali otroci v rejništvu?
14. Kako poteka rejništvo sedaj?
15. Kje zdaj dobite pomoč, ko jo potrebujete?
16. Kako poteka vaše sodelovanje s CSD-jem (IPS-i, obiski na domu)
17. Kako poteka vaše sodelovanje s pomembnimi drugimi (osnovno šolo, zdravniki)?
18. Kako poteka vaše sodelovanje z matično družino?
19. Ali in kako se povezujete z ostalimi rejniki?
20. Kaj vam pomeni to povezovanje?

REJNIŠTVO OTROK S HENDIKEPOM

21. Kako so vaši sosedi, vaša okolica sprejeli vaše opravljanje rejništva otrok s hendikepom?
22. Kakšne so posebnosti rejništva otroka s hendikepom?

POGLED NAPREJ

23. Kakšen je za vas zelen izid izvajanja rejništva?
24. Kako ste ga na IPS-u opredelili?
25. Kakšna je časovna opredelitev trajanja rejništva?
26. Kje rabite pomoč v nadaljnjem rejništvu?
27. Kakšne spremembe so po vašem mnenju potrebne, da se rejništvo zaključi?

9.7 Zapis intervjuja z rejnico po vnaprej določenih smernicah intervjuja in izbor (podčrtovanje) relevantnih izjav

PRED REJNIŠTVOM

1. Kako ste sprejeli odločitev, da boste postali rejnica?

Ja, štirinajst let bo avgusta. Status rejnice, tako, da mi pa še leta tečejo, bo pa zdaj marca deset let. Tako, da kako smo se odločili za to. Tukaj je tašča zbolela. Rejništvo je imela že od moževega bratranca žena. In me je moževa teta kar naprej prepričevala. Govorila je, daj doma ostani in eno punčko vzemi, pa imaš dovolj, samo toliko, da nisi čisto brez denarja. No, in potem sem res doma ostala, ker je tašča zbolela, potem pa smo se nekako skupaj odločili. Še tašča me je spodbujala, da naj vzamem, da mi bo še ona malo pomagala. Potem sem pa šla na center in vprašala, če lahko. So rekli, da lahko. Prošnjo sem dala in to je bilo to. In potem je bila že v parih mesecih prva namestitev, dva fanta iz Ljubljane. Čeprav sem hotela najprej samo enega, da ne bi bil to kar naenkrat velik šok in da si malo izkušenj naberem. Ampak ker sta bila bratca, sem rekla v redu, bom oba vzela. Tudi tašča mi je rekla: veš kaj, če je že eden, je pa vseeno tudi če sta dva. In tako smo potem začeli.

2. Kako je potekala priprava na rejništvo izbranega primera s strani CSD-ja?

Ja, mene je klicala ta moja socialna delavka, ker sem bila jaz takrat na Zavodu, ker nisem imela dovolj otrok v rejništvu, imela sem samo enega fanta. Če jih nimaš dovolj, greš ravno tako na zavod. In potem smo se kar odločili. Me je klicala, če bi, potem smo se pogovarjale, šla sem tudi do nje na center, pa smo se tam malo pogovarjale.

Ja, o teh punčkah. No, saj niso mi preveč dosti povedali. No, saj meni se sploh ne zdijo tako prizadete, jaz si ne morem pomagati, ampak se mi res ne zdita tako prizadeti. Pač se težje uči, pa ne govorita, ampak drugače pa gre.

Onidve sta bile pred rejništvom v Stični, v bolnici in jaz sem bila eno petkrat tam na obisku. Od staršev so jih vzeli in so jih v bolnico namestili, ker druge namestitve nikakor niso mogli dobiti tako hitro. Pa jaz mislim da tudi zato, da so se starši malo navadili, da zdaj punčki nista doma. Da ne bi bil prevelik šok, ne za starše in ne za otroke. Ja, z možem sva jih šla eno petkrat dol obiskat. Tam smo bili ene dve, tri ure, da smo se malo igrali in spoznavali, potem pa je bila namestitev.

S psihologinjo, ki je na centru, smo se pogovarjale. Ona je rekla, da imata punčki travme, no mislim, da sta tako čustveno, da se skrivata, če kdo pride.

Pa povedala nam je, da se moških bojita. Potem sem bila jaz še malo v dvomih, ker je pri nas tako moška družina. Takrat, ko sta prišle k nam, sva bile samo jaz in snaha, ostalo so bili sami moški. Zato sem jih vprašala na centru, če mislijo, da je sploh pametno, da prideta k nam. So rekla, da ja, da je pametno, da se morata dekleti navaditi, da niso vsi moški hudobci. Tako je rekel tisti gospod na centru. Da so tudi moški, ki so dobri.

Sem bila jaz s psihologinjo in delavcem iz centra sama pri njima na obisku.

3. Kako je potekala priprava na rejništvo s strani matične družine?

Z mamico sploh nimamo nič. Jaz sem mamico videla prvič lani, konec avgusta, ko sta imele stik, na centru. Takrat smo se pač mogle srečati, ker sem pripeljala punčki.

Ja, na začetku sem kar malo pogrešala, ker smo navajeni iz drugih rejništev, da so stiki bili.

4. Kako je potekala vaša osebna priprava, priprava vaše družine?

Nič se nismo posebej pripravljali, razen tega, da smo jim rekli, da prideta dve punčki, pa da se bodo z mojimi vnučki skupaj igrali. Pogovarjali smo se o tem, tako da smo se s pogovorom pripravili še na dva člana več. In tudi to, da punčki težje govorita, za naše otroke ni bila ovira. Oni so se med sabo tako sporazumevali, da sem jih včasih prav navdušeno opazovala. Tako v hiši, ko se igrajo, samo opazujem in poslušam.

5. Kako ste se dogovorili za stike otroka z matično družino pred začetkom opravljanja rejništva?

To je imel vse center čez. Tako, kot je center rekel, tako je bilo. To so oni določili. Pa mislim da še sodišče nekaj odloča o tem, ampak jaz ne vem, nič o tem. To ve center. Mene so takrat, kadar je bil potreben stik z mamico, so me poklicali iz centra in smo se zmenile za stik. Imata pa stik v Ljubljani, v domu, enkrat na teden, vsako sredo.

6. Kako ste se povezali s pomembnimi drugimi v življenju otroka (osnovna šola s prilagojenim programom, zdravniki, prijatelji)?

Ko sta prišle k nam, še nista hodile v Ljubljano v šolo. Mlajša je še bila v vrtcu, starejša tukaj pri nas v šoli. Potem pa sta šle direkt v dom in v šolo v Ljubljano. To smo se postopno prilagajali. Prvič sva jih midva peljala v četrtek, pa sva jih peljala domov. Sta bile dve uri v šoli. Pa sva jih v petek peljala za dve ure v šolo. Potem v nedeljo pa sva jih pripeljala v dom, da sta tam ostali. Ampak to je bilo tako hudo, toliko enega joka. Potem pa sta se kar hitro navadile. Prvi teden sem potem vsak dan poklicala in govorila z njima. Tri tedne je kar trajalo, da sta se uvedle v dom. Potem sem jih pa klicala trikrat na teden, pa dvakrat na teden. Zdaj pa, če me ta starejša v nedeljo prosi, da naj pokličem, potem pokličem, ampak bog ne daj, da bi pozabila. Zadnjič sem jima obljubila, da ju pokličem, če bomo dojenčka dobili, ker smo ga čakali. Sem jima rekla, če bomo dojenčka dobili, vaju pokličem, da vama povem. Ju pa nisem klicala, je pa mogla pedagoginja iz doma v sredo klicat mene, če imamo že dojenčka.

Sploh na začetku, ko nisem vedela, kje imata kartoteke, pri kateremu zdravniku, sem klicala tja. Ko smo se dogovarjali, kje bosta imeli zdravnika. To smo se vse s tisto socialno delavko zmenili.

7. Kako je potekala priprava otroka in matične družine na rejništvo?

Onidve sta bile pred rejništvom v Stični, v bolnici in jaz sem bila eno petkrat tam na obisku.

8. Kako je potekala priprava matične družine na rejništvo?

Od staršev so jih vzeli in so jih v bolnico namestili, ker druge namestitve nikakor niso mogli dobiti tako hitro. Pa jaz mislim da tudi zato, da so se starši malo navadili, da zdaj punčki nista doma. Da ne bi bil prevelik šok, ne za starše in ne za otroke.

9. Kako ste zadovoljni s pripravami, kaj vam je bilo všeč, kaj bi še potrebovali?

Ja, na začetku sem kar malo pogrešala, ker smo navajeni iz drugih rejništev, da so stiki bili.

Ja, od začetka sem kar pogrešala, zdaj smo se pa že tako navadili in tako živimo.

10. Kako ste naredili prostor za otroka v hiši?

Naredili smo jima sobo, imata jo skupaj. Prinesli sta tudi nekaj plišastih igrač s sabo, a se nista nikoli za to kaj zanimala. Pa ene vzglavnike sta prinesle s sabo, katere sta zašile v bolnici v Stični. Take stvari sta prinesle, jih imata še zdaj v sobi.

OPRAVLJANJE REJNIŠTVA

11. Kako je potekal vstop otroka v rejniško družino?

Ja, s centrom smo se zmenili, da greva tudi midva dol, v bistvu iskat jih, peljale se bosta pa s tistimi, s katerimi se bosta hotele. Z nami je šel tudi možakar iz centra in psihologinja. Dobili smo se pred bolnico in šli k njima. Onidve sta imeli že vse spakirano. Gor sva šli jaz in psihologinja. Starejša je kar fejest jokala, tam tudi od ene sestre ni hotela iti. Potem smo jih pa vprašali, s katerim avtom se bosta peljale, ali se bosta z nama ali s psihologinjo in sta se odločile, da se bosta peljale s psihologinjo. Tako da smo se potem peljali en za drugim. Midva sva peljala tiste vrečke, kar sta imeli spakirano, onidve sta se pa peljala z njima. Tako no, doma pa smo potem tudi porabili ene tri ure, da smo se spoznali. Da sta se malo navadile. Držale sta se psihologinje. Šli smo malo tukaj okrog, šli smo malo ovčke pogledat, ki jih imamo, pa konja, ki se pase. Tako no, vso okolico smo si ogledali, pa tam notri malo igrače. Ta mlada je torto spekla za dobrodošlico. Smo potem še tisto torto pojedli. Potem smo pa povedali, da bosta psihologinja in delavec mogla iti. Ampak nič ni bilo hudega. Ta mala dva naša sta hitro prišla in takoj so se šli skupaj igrat.

12. Kaj je bil na začetku opravljanja rejništva za vas največji izziv?

Kaj pa vem. Malo me je skrbelo, kako bo ponoči, ali spita, ali ne spita. Sicer sem v bolnici vprašala tiste sestre in so rekle, da brez problema spijo. Potem malo me je skrbelo, ker so v bolnici rekli, da pri čistoči še nista najbolj samostojni, da je treba biti zraven oziroma ju malo nadzorovat. Skrbelo me je, ali bosta pustile, ker ta starejša je že večja, da bom jaz zraven, ko se bosta umivali. In smo se kar zmenili. Vprašala sem ju, ali jima lahko pridem pomagat lase si umiti in sta bile obe takoj zato, ker si jih nobena ni znala umiti. Drugače sta se večinoma same umivale, edino ta mlajši sem pomagala in jo umivala skupaj z njo. Nista pa imele nobenih zadržkov, da jaz ne bi smela biti zraven. Zdaj pa se same umivata.

Ne, to me ni motilo, da ne govorita. Pač, se prilagodiš.

13. Kako so otroka sprejeli člani vaše družine, ostali otroci v rejništvu?

Čist lepo. Onidve sta tudi hitro začeli pomagati pri hiši. Ta starejša že tudi lepo posodo pomije. V poletnih počitnicah smo tako imeli, da vsak pomije en dan. Mlajša pa zelo nerada pomiva. Prvič, ko sem ji rekla, da je ona na vrsti, je tako jokala, kot dež, potem sem ji rekla, dajva skupaj in potem je tisto še nekak šlo. Ampak jo tudi nočem siliti, ker ji to ni všeč. Včasih ji le rečem, da mi naj kaj pomaga pobrisati. In potem pomaga. Ja, tudi svojo sobo morata pospravljati, to jima vedno rečem. Igrače, papirčke, strašno radi rišeta, strižeta in tega je polno vsega. Jima rečem, tole sta vidve delali, zato tudi vidve pospravita. Pometeta, jaz jima pa potem še samo prah pobrišem. Za postelje jima tudi rečem, da sta dovolj veliki, da jih lahko pospravita za sabo. Sta pa tudi iz doma navajeni pospravljati za sabo. Tudi po mizi pospravita, drva nanosita. Tisto, kar rečem, to naredita.

Onidve sta se res tako hitro v družino vključile, da smo bili tudi mi presenečeni.

In tudi to, da punčki težje govorita, za naše otroke ni bila ovira. Oni so se med sabo tako sporazumevali, da sem jih včasih prav navdušeno opazovala.

14. Kako poteka rejništvo sedaj?

Onidve pa hodita ob vikendih in počitnicah. Med tednom sta pa v domu Zavoda Janeza Levca.

Ja, v petek gremo po njih in jih v nedeljo potem peljemo nazaj v dom.

15. Kje zdaj dobite pomoč, ko jo potrebujete?

Pokličem svojo socialno delavko ali pa pokličem socialno delavko punčk.

16. Kako poteka vaše sodelovanje s CSD-jem (IPS-i, obiski na domu)

Zdaj ne, sestanek smo imeli lani pred poletnimi počitnicami.

17. Kako poteka vaše sodelovanje s pomembnimi drugimi (osnovno šolo, zdravniki)?

S šolo jaz nimam nič. In tudi to, kar se podpisuje, ima njuna mamica čez. Mama podpisuje, če imajo kakšen tabor ali kaj. Jaz o šoli res tako malo vem, ker nimam z njunima staršema stikov. Največkrat ko me kaj zanima kar center pokličem, pa potem center starše, če oni nimajo informacij, ki jih rabim. Tako da jaz več z domom sodelujem. Tudi pridemo vsak petek po njiju in jih v nedeljo pripeljemo nazaj. Center je pa kot eno središče med nami. Ker mamico nismo videli dolgo časa, niti poznali je ne. Karkoli je bilo, da bi me zanimalo, sem se vedno mogla na center obrniti in je potem center posredoval naprej.

18. Kako poteka vaše sodelovanje z matično družino?

Z mamico sploh nimamo nič. Jaz sem mamico videla prvič lani, konec avgusta, ko sta imele stik, na centru. Takrat smo se pač mogle srečati, ker sem pripeljala punčki. Prvič, da sva sploh spregovorile, pa sva zdaj na zadnjem stiku, to je bilo zdaj v četrtek prejšnji teden, ko so bile počitnice, ko sem jih tudi peljala na njun center na stik. Takrat me je mamica vprašala, če ena izmed hčerk v avtu bruha. Rekla je, da kadar so se oni kam peljali, je zmeraj bruhala. Saj pri meni tudi, običajno bruha. To je bilo to, očeta pa niti ne poznam.

19. Ali in kako se povezujete z ostalimi rejniki?

Vsak mesec imamo skupino na mojem matičnem centru in je obvezna. No, obvezna, če glih ne moreš priti, ti opravičijo, ampak naj bi prišel. V naši skupini nas je šest, sedem. Se vsak mesec dobimo s to našo socialno delavko. In potem se včasih čisto tako pogovarjamo, kaj je kakšna spekla, skuhala. Čisto tako, eno tako srečanje je, sproščeno. Če ima katera kakšne probleme jih lahko pove, ali pa če ima socialna delavka kakšne novosti, nam jih razloži.

20. Kaj vam pomeni to povezovanje?

Ja, vsem rejnicam to dosti pomeni. Zato, ker slišiš kakšne probleme imajo še druge, pa je nam potem lažje, ko se nam dogajajo isti problemi.

REJNIŠTVO OTROK S HENDIKEPOM

21. Kako so vaši sosedi, vaša okolica sprejela vaše opravljanje rejništva punčk s hendikepom?

Ni bilo tukaj nič problemov zaradi tega. Tudi nismo tako, da bi kar naprej skupaj tiščali, ali pa da bi se kaj dosti družili. Ni nobenih problemov s sosedi. Oni so itak od spodaj, mi smo na hribu. Če pa k nam pridejo, pa vejo, da je pri nas toliko otrok, kakšni so ti otroci in to je to. Na njih je, če želijo to sprejeti.

22. Kakšne so posebnosti rejništva otroka s hendikepom?

Več je dela, več je pogovarjanja. Zdaj jaz šole čez nimam, če bi imela še to, bi bilo še več dela s tem. Ja, sigurno je več dela. Ker več se je tudi treba pogovarjati. Recimo, ta starejši včasih kakšno reč tudi po petkrat povem, ali pa ona mene kaj desetkrat vpraša, pa moram desetkrat odgovoriti. Več je tega, govorjenja. Vsaj pri tema našima. Ni to tako samoumevno, da bi kakšno besedo spotoma pobrali. Tukaj je treba vsako besedo povedat, pokazat, razložiti zakaj je nekaj tako. Več je tega.

Po svoje povesta. Če ne razumeta, pokažeta. Jaz isto. Ali predmet, ali z roko. To s ta malo, s ta večjo pa se kar pogovarjava. Glede običajnih pa stvari, pa itak vidim, ker smo vedno skupaj. Ko pa prideta v petek in mi govorita o šoli, pa to naredita tako hitro, da ju moram kar včasih ustaviti in rečem, glej, do tukaj sem razumela, zdaj pa počasi, da greva naprej. Potem še kaj vprašam, če nisem sigurna, da ju razumem, in potem onidve odgovorita ali mi pokimata in tako gre. Tako nekako pridemo do bistva. Sporazumevanje je večji problem pri mlajši, pri starejši kar gre.

POGLED NAPREJ

23. Kakšen je za vas zelen izid izvajanja rejništva?

Ne vem. Pri nas sta tako zadovoljni, da če bosta mogli iti nazaj, mislim da ne bo enostavno. Vsaj za enkrat se mi tako dozdeva. Res sta radi pri nas, tudi radi nas imata. Že zdaj, ko ju na stik peljem, je že zdaj zelo težko. Tako da ne vem, kako bi bilo, če bi mogle iti nazaj. To je moje mišljenje, mislim da ne bi bilo enostavno.

24. Kako ste ga na IPS opredelili?

To je imel vse center čez. Tako, kot je center rekel, tako je bilo. To so oni določili.

25. Kakšna je časovna opredelitev trajanja rejništva?

Zdaj je to na sodišču in jaz mislim, da bo sodišče odločilo, kako dolgo bosta punčki v rejništvu. Ne vem, meni o tem, kaj se dogaja na sodišču nihče ne govori. Nimamo nobenih načrtov, kako dolgo bo to rejništvo še potekalo. Lahko bo sodišče odredilo, da gresta takoj k staršem, kaj pa jaz vem. Ne vem.

26. Kje rabite pomoč v nadaljnjem rejništvu?

Kaj pa vem, če kaj rabim vedno pokličem s centrom. Ali pa če njih kaj zanima, me pokličejo. Mislim da je tako kar v redu. Glede mamice, da nimamo stikov. Ko se bo ona odločila, da bi rada imela več stikov z nami, potem jih bo več. Mi smo pripravljeni na to. Lahko tudi pridejo k nam, so vrata odprta. Ampak dokler oni ne bodo pripravljeni, mi nimamo kaj narediti. Mi lahko samo čakamo. Ampak zadnjič, ko je rekla, ali lahko nekaj vpraša, sem bila kar vesela, da je naredila en korak naprej. To se mi zdi že velik korak, ker do zdaj ni nič.

27. Kakšne spremembe so po vašem mnenju potrebne, da se rejništvo zaključi?

Zdaj je to na sodišču in jaz mislim, da bo sodišče odločilo, kako dolgo bosta punčki v rejništvu.

9.8 Odprto kodiranje izjav rejnice

Pred rejništvom

Tabela 9.8. 1: Odprto kodiranje izjav rejnice: Pred rejništvom

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
ODLOČITEV ZA OPRAVLJANJE REJNIŠTVA	R1: Tukaj je tašča zbolela. R2: Rejništvo je imela že od moževega bratranca žena. R3: In me je moževa teta kar naprej prepričevala. R4: Govorila je, daj doma ostani in eno punčko vzemi, pa imaš dovolj, samo toliko, da nisi čisto brez denarja. R5: No, in potem sem res doma ostala, ker je tašča zbolela, potem pa smo se nekako skupaj odločili. R6: Še tašča me je spodbujala, da naj vzamem, da mi bo še ona pomagala.	bolezen v družini; rejništvo v družini; prepričevanje sorodnice; prepričevanje sorodnice, denar; ostala doma, bolezen v družini, odločitev družine; spodbujanje tašče
PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE	R7:...mene je klicala ta moja socialna delavka. R8: Me je klicala, če bi, potem smo se pogovarjale, šla sem tudi do nje na center, pa smo se tam malo pogovarjale. R9:...niso mi preveč dosti povedali. R10: Onidve sta bile pred rejništvom v Stični, v bolnici in jaz sem bila eno petkrat tam na obisku. R11: Ja, z možem sva jih šla eno petkrat dol obiskat. R12: Tam smo bili ene dve, tri ure, da smo se malo igrali in spoznavali, potem pa je bila namestitev. R13: S psihologinjo, ki je na centru, smo se pogovarjale. R14: Ona je rekla, da imata punčki travme, no mislim, da sta tako čustveno, da se skrivata, če kdo pride. R15: Pa povedala nam je, da se moških bojita. R16: Potem sem bila jaz še malo v dvomih, ker je pri nas tako moška družina. R17: Zato sem jih vprašala na centru, če mislijo, da je sploh pametno, da prideta k nam. R18: Sem bila jaz s psihologinjo in delavcem iz centra sama pri njima na obisku.	klic socialne delavke; klic socialne delavke, pogovor na CSD-ju; informacije o otroku; stiki z otrokom; stiki z otrokom; stiki z otrokom; pogovor na CSD-ju; informacije o otroku; informacije o otroku; dvomi rejnice; povpraševanje rejnice na CSD-ju; stiki z otrokom
PRIPRAVA REJNIŠKE	R19: Z mamico sploh nimamo nič.	brez stikov;

DRUŽINE NA REJNIŠTVO S STRANI MATIČNE DRUŽINE	R20: Ja, na začetku sem kar malo pogrešala, ker smo navajeni iz drugih rejništev, da so stiki bili.	pogrešanje stikov
OSEBNA PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE NA REJNIŠTVA	R21: Nič se nismo posebej pripravljali, razen tega, da smo jim rekli, da prideta dve punčki, pa da se bodo z mojimi vnučki skupaj igrali. R22: Pogovarjali smo se o tem.	brez posebne priprave, seznanjanje družine; pogovor z družino
DOGOVORI ZA STIKE	R23: To je imel vse center čez. R24: Tako, kot je center rekel, tako je bilo. R25: To so oni določili. R26: Pa mislim, da še sodišče nekaj odloča o tem, ampak jaz ne vem nič o tem.	odločitev socialne delavke; odločitev socialne delavke; odločitev socialne delavke; sodišče
POVEZOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S POMEMBNI MI DRUGIMI V PRIPRAVI	R27: Mlajša je še bila v vrtcu, starejša tukaj pri nas v šoli. R28: Potem pa sta šle direkt v dom in v šolo v Ljubljano. R29: To smo se postopno prilagajali. R30: Sploh na začetku, ko nisem vedela, kje imata kartoteke, pri katerem zdravniku, sem klicala tja. R31: To smo se vse s tisto socialno delavko zmenili.	izobraževalne ustanove; izobraževalne ustanove; prilagajanje; pomoč socialne delavke; pomoč socialne delavke
PRIPRAVA OTROKA	R32: Onidve sta bile pred rejništvom v Stični, v bolnici in jaz sem bila eno petkrat tam na obisku.	deklici v bolnici, stik z rejniki;
PRIPRAVA MATIČNE DRUŽINE	R33: Od staršev so jih vzeli in so jih v bolnico namestili, ker druge namestitve nikakor niso mogli dobiti tako hitro. R34: Pa jaz mislim, da tudi zato, da so se starši malo navadili, da zdaj punčki nista doma. R35: Da ne bi bil prevelik šok, ne za starše in ne za otroke.	namestitev otrok v bolnici; navajanje staršev; navajanje staršev in otrok
ZADOVOLJSTVO S PRIPRAVAMI	R36: Ja, na začetku sem kar malo pogrešala, ker smo navajeni iz drugih družin, da so stiki bili. R37: Ja, od začetka sem kar malo pogrešala, zdaj smo se pa že tako navadili in tako živimo.	pomanjkanje stikov z matično družino; pomanjkanje stikov z matično družino
PROSTOR ZA OTROKE V HIŠI	R38: Naredili smo jima sobo. R39: Prinesli sta nekaj plišastih igrač s sabo. R40: Pa ene vzglavnike sta prinesle s sabo, katere sta zašile v bolnici v Stični. R41: Take stvari sta prinesle, jih imata še zdaj v sobi.	soba; osebne stvari; osebne stvari; osebne stvari

Opravljanje rejništva

Tabela 9.8. 2: Odprto kodiranje izjav rejnice: Opravljanje rejništva

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
VSTOP OTROK V REJNIŠKO DRUŽINO	R42: Ja, s centrom smo se zmenili, da greva tudi midva dol, v bistvu iskat jih, peljale se bosta pa s tistimi, s katerimi se bosta hotele. R43: Z nami je šel tudi možakar iz centra in psihologinja. R44: Dobili smo se pred bolnico in šli k njima. R45: Onidve sta imeli že vse spakirano. R46: Gor sva šli jaz in psihologinja. R47: Starejša je kar fejest jokala, tam tudi od ene sestre ni hotela iti. R48: Potem smo jih pa vprašali, s katerim avtom se bosta peljale, ali se bosta z nama ali s psihologinjo in sta se odločile, da se bosta peljale s psihologinjo. R49: Tako, da smo se potem peljali en za drugim. R50: Midva sva peljala tiste vrečke, kar sta imeli spakirano, onidve sta se pa peljali z njima. R51: Tako no, doma pa smo potem tudi porabili ene tri ure, da smo se spoznali. R52: Da sta se malo navadile. R53: Držale sta se psihologinje. R54: Šli smo malo tukaj okrog, šli smo malo ovčke pogledat, ki jih imamo, pa konja, ki se pase. R55: Tako, no, vso okolico smo si ogledali, pa tam notri malo igrače. R56: Ta mlada je torto spekla za dobrodošlico. R57: Potem smo pa povedali, da bosta psihologinja in delavec mogla iti. R58: Ampak nič ni bilo hudega. R59: Ta mala dva naša sta hitro prišla in takoj so se šli skupaj igrat.	dogovor s CSD-jem; strokovni delavec in psihologinja; bolnica; spakirane stvari; rejnica in psihologinja; jok; odločitev otrok o prevozu; pot k rejniški družini; pot k rejniški družini; spoznavanje doma; navajanje novega okolja; psihologinja; spoznavanje doma; spoznavanje doma; torta; odhod psihologinje in strokovnega delavca; nič hudega; igranje
IZZIVI NA ZAČETKU	R60: Malo me je skrbelo, kako bo ponoči, ali spita, ali ne spita. R61: Potem malo me je skrbelo, ker so v bolnici rekli, da pri čistoči še nista najbolj samostojni, da je treba biti zraven oziroma ju malo nadzorovati. R62: Srbelo me je, ali bosta pustile, ker ta starejša je že večja, da bom zraven, ko se bosta umivali. R63: Ne, to me ni motilo, da ne	spanje; čistoča; prisotnost pri umivanju; govorjenje;

	govorita. R64: Pač, se prilagodiš.	prilagajanje
SPREJETJE OTROK S STRANI DRUŽINE	R65: Čist lepo. R66: Onidve sta tudi hitro začeli pomagati pri hiši. R67: Onidve sta se res tako hitro v družino vključile, da smo bili presenečeni. R68: ...da punčki težje govorita za naše otroke ni bila ovira.	lepo; vključevanje v hišna opravila; vključitev v družino; govorjenje
POTEK REJNIŠTVA	R69: Onidve pa hodita ob vikendih in počitnicah. R70: Med tednom sta pa v domu Zavoda Janeza Levca. R71: Ja, v petek gremo po njih in jih v nedeljo potem peljemo nazaj v dom.	vikend rejništvo; dom, zavod; prevoz
PODPORA REJNIŠKI DRUŽINI	R72: Pokličem svojo socialno delavko ali pa socialno delavko punčk.	socialna delavka rejnice, socialna delavka otrok
SODELOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S CSD-JEM	R73: Zdaj ne, sestanek smo imeli lani pred poletnimi počitnicami.	ne, sestanek lansko leto pred poletnimi počitnicami
SODELOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S POMEMBNI MI DRUGIMI	R74: Največkrat ko me kaj zanima kar center pokličem, pa potem center starše, če oni nimajo informacij, ki jih rabim. R75: Tako da jaz največ z domom sodelujem. R76: Tudi pridemo vsak petek po njih in jih v nedeljo pripeljemo nazaj. R77: Center je pa kot eno središče med nami. R78: Karkoli je bilo, da bi me zanimalo, sem se vedno mogla na center obrniti in je potem center posredoval naprej.	preko CSD-ja; dom; dom; preko CSD-ja; preko CSD-ja
SODELOVANJE MATIČNE IN REJNIŠKE DRUŽINE	R79: Z mamico sploh nimamo nič. R80: Jaz sem mamico videla prvič lani, konec avgusta, ko sta imele stik, na centru. R81: Prvič, da sva sploh spregovorile, pa sva zdaj na zadnjem stiku, to je bilo zdaj v četrtek prejšnji teden, ko so bile počitnice, ko sem jih tudi peljala na njun center na stik. R82: ...očeta pa niti ne poznam.	ni stikov; stik lansko leto; spregovorile; ne pozna očeta
POVEZOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE Z REJNIKI	R83: Vsak mesec imamo skupino na mojem matičnem centru in je obvezna. R84: Se vsak mesec dobimo s to našo socialno delavko. R85: In potem se včasih čisto tako pogovarjamo, kaj je kakšna spekla, skuhala. R86: Čisto tako, eno tako srečanje je, sproščeno. R87: Če ima katera kakšne probleme jih lahko pove, ali pa če	intervizijska skupina; mesečno, socialna delavka; sproščen pogovor; sproščeno vzdušje; izražanje problemov, seznanjanje z novostmi

	ima socialna delavka kakšne novosti, nam jih razloži.	
POMEN POVEZOVANJA REJNIŠKE DRUŽINE Z REJNIKI	R88: Ja, vsem rejnicam to dosti pomeni. R89: Zato, ker slišiš kakšne probleme imajo še druge, pa je nam potem lažje, ko se nam dogajajo isti problemi.	velik pomen; podelitev izkušenj

Rejništvo otrok s hendikepom

Tabela 9.8. 3: Odprto kodiranje izjav rejnice: Rejništvo otrok s hendikepom

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
SPREJETJE OKOLICE	R90: Ni bilo tukaj nič problemov zaradi tega. R91: Če pa k nam pridejo, pa vejo, da je pri nas toliko otrok, kakšni so ti otroci in to je to. R92: Na njih je, če želijo to sprejeti.	brez težav; seznanjenost sosedov; odločitev sosedov
POSEBNOSTI REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM	R93: Več je dela, več je pogovarjanja. R94: ...ta starejši včasih kakšno reč tudi po petkrat povem, ali pa ona mene kaj desetkrat vpraša, pa moram desetkrat odgovoriti. R95: Več je tega, govorjenja. R96: Tukaj je treba vsako besedo povedati, pokazati, razložiti zakaj je nekaj tako. R97: ...ju moram kar včasih ustaviti in rečem, glej, do tukaj sem razumela, zdaj pa počasi, da greva naprej. R98: Potem še kaj vprašam, če nisem sigurna, da ju razumem, in potem onidve odgovorita ali mi pokimata in tako gre.	delo, pogovor; potrpežljivost; pogovor; potrpežljivost, razlaganje; potrpežljivost; preverjanje razumevanja

Pogled naprej

Tabela 9.8. 4: Odprto kodiranje izjav rejnice: Pogled naprej

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
KAJ SO ŽELENI IZIDI REJNIŠTVA	R99: Ne vem. R100: Pri nas sta tako zadovoljni, da če bosta mogli iti nazaj, mislim da ne bo enostavno. R101: Res sta radi pri nas, tudi radi nas imata. R102: Že zdaj, ko ju na stik peljem, je že zdaj zelo težko.	ne ve; zadovoljstvo otrok v rejništvu; zadovoljstvo otrok v rejništvu; težko otrokom na stiku
KDO OPREDELI ŽELENE IZIDE REJNIŠTVA	R103: Tako, kot je center rekel, tako je bilo.	odločitev CSD-ja
ČASOVNA OPREDELITEV	R104: Zdaj je to na sodišču in jaz	sodišče;

TRAJANJA REJNIŠTVA	mislim, da bo sodišče odločilo, kako dolgo bosta punčki v rejništvu. R105: Nimamo nobenih načrtov, kako dolgo bo rejništvo še potekalo.	ni opredeljeno
POMOČ ZA NAPREJ	R106: ...če kaj rabim vedno pokličem s centrom. R107: Glede mamice, da nimamo stikov.	pomoč CSD-ja; pri stikih z mamico
POTREBNE SPREMEMBE ZA ZAKLJUČITEV REJNIŠTVA	R108: Zdaj je to na sodišču in jaz mislim da bo sodišče odločilo.	odločitev sodišča

9.9 Smernice za intervju z mamico

PRED REJNIŠTVOM

1. Kako je prišlo do odločitve, da gresta vaši hčeri v rejništvo?
2. Kako ste se počutili ob tem?
3. Kako ste pred rejništvom sodelovali s centrom za socialno delo?
4. Kako so potekali dogovori za stike?
5. Kdo in kako je hčerkama povedal, da gresta v rejništvo?
6. Kako ste zadovoljni s pripravi na rejništvo?

OPRAVLJANJE REJNIŠTVA

7. Kako dolgo sta že vaši hčeri v rejništvu?
8. Kako ste zadovoljni s potekom rejništva?
9. Kako poteka vaše sodelovanje s CSD-jem?
10. Kako poteka vaše sodelovanje z rejniško družino?
11. Kako imate organizirane stike s hčerkama?

POGLED NAPREJ

12. Kdo in kako vam pomaga pri doseganju potrebnih sprememb, da se hčerki vrneti k vam?
13. Kako je bilo opredeljeno trajanje rejništva na začetku?
14. Kako dolgo bosta hčerki po vašem mnenju še v rejništvu?
15. Kje bi potrebovali dodatno pomoč pri tem, da bi zmogli doseči spremembe, da bi hčerki prišli nazaj k vam?

9.10 Zapis intervjuja z mamico po vnaprej določenih smernicah intervjuja in izbor (podčrtovanje) relevantnih izjav

PRED REJNIŠTVOM

1. Kako je prišlo do odločitve, da gresta vaši hčeri v rejništvo?
To je center odločil. Center je predlagal.

2. Kako ste se počutili ob tem?
Nisem imela druge izbire, kot da to sprejem. So rekli, da je to samo začasno, da ni za vedno.
Jaz nisem bila za to, da grejo v rejništvo.

Ko bo vsega konec, bom pa otroka domov peljala. Nočem, da pozabijo, kje so doma. Sosedje me vprašajo, kje sta punčki. Jaz povem v domu v Ljubljani. Ne vejo, da sta v rejništvu.

3. Kako ste pred rejništvom sodelovali s centrom za socialno delo?
Ne, prej nič.

4. Kako so potekali dogovori za stike?
Na socialnem. Socialna je povedala, kako naj bo.

Ona je povedala.

5. Kdo in kako je hčerkama povedal, da gresta v rejništvo?

Iz socialne so jima povedali, ko so prišli na obisk v bolnico. Ne vem pa kako so jima rekli.

6. Kako ste zadovoljni s pripravami na rejništvo?

Jaz si najbolj želim, da bi mi otroke nazaj domov dali. Na centru so rekli, da nam rejnica samo začasno pomaga. Ampak jaz želim otroke nazaj.

OPRAVLJANJE REJNIŠTVA

7. Kako dolgo sta že vaši hčeri v rejništvu?

Leto pa pol nekje.

8. Kako ste zadovoljni s potekom rejništva?

Jaz sem zadovoljna, ampak tudi ne.

Ne vem, hočem da pridejo domov.

Da skrbijo zanju, da jima dajo jesti.

9. Kako poteka vaše sodelovanje s CSD-jem?

Samo takrat grem tja, ko je stik, med počitnicami.

Ne, nimamo pogovorov. Ko bo pa vsega konec, potem bomo pa več tja hodili.

Ko bo sodišče odločilo. Da pove, kdaj bo konec vsega, konec rejništva.

10. Kako poteka vaše sodelovanje z rejniško družino?

Ne, nočem je spoznati.

Ne, socialna kliče.

Saj rejniki izgledajo v redu, so prijazni.

11. Kako imate organizirane stike s hčerkama?

Jaz ju imam pravico vsak teden videti, tukaj v domu.

Potem pa gremo na socialno in je tam stik.

Ja, ob sredah v domu, v četrtek pa med počitnicami. Takrat pa na centru. Po dve uri.

POGLED NAPREJ

1. Kdo in kako vam pomaga pri doseganju potrebnih sprememb, da se hčerki vrneta k vam?

Sorodniki mi pomagajo.

Tako, da me vprašajo, če sem v redu, če kaj rabim, če mi naj kaj prinesejo.

Ne, socialna delavka ne, samo če bi si jaz želela, bi mi verjetno pomagala.

12. Kako je bilo opredeljeno trajanje rejništva na začetku?

Najprej so rekli štirinajst dni, potem, da bosta prišli domov. Zdaj pa je že več kot leto dni. Samo nekaj prelagajo.

13. Kako dolgo bosta hčerki po vašem mnenju še v rejništvu?

Ne vem, jaz samo čakam, kdaj bo vsega konec, da ju dobim nazaj. Pa takrat, ko bosta nazaj domov prišle, imata še vedno lahko stike z rejniki, če si bosta tega želeli. Jaz ju samo želim, da prideta k meni domov.

14. Kje bi potrebovali dodatno pomoč pri tem, da bi zmogli doseči spremembe, da bi hčerki prišli nazaj k vam?

Da bi dobila koga na obisk, da bi se kdo pogovarjal z mano. Za pogovor. Da ne bi bila v tem vsem sama. Želim si družbo. Pridejo tete pa sorodniki, ampak bi bilo fanj, da bi prišel še kdo drug.

9.11 Odprto kodiranje izjav mamice

Pred rejništvom

Tabela 9.11. 1: Odprto kodiranje izjav mamice: Pred rejništvom

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
ODLOČITEV ZA REJNIŠTVO	M1: To je center odločil. M2: Center je predlagal.	odločitev CSD-ja; predlog CSD-ja
POČUTJE MAMICE	M3: Nisem imela druge izbire, kot da to sprejem. M4: So rekli, da je to samo začasno, da ni za vedno. M5: Jaz nisem bila za to, da grejo v rejništvo. M6: Nočem, da pozabijo, kje so doma. M7: Sosedje me vprašajo, kje sta punčki. M8: Jaz povem v domu v Ljubljani. M9: Ne vejo, da sta v rejništvu.	brez izbire, nujno sprejetje; zaupanje v začasnost rejništva; nasprotovanje rejništvu; strah pozabe; vprašanja sosedov; zanikanje rejništva; zanikanje rejništva
PROCES PODPORE IN POMOČI MATIČNI DRUŽINI PRED REJNIŠTVOM	M10: Ne, prej nič.	brez sodelovanja
DOGOVORI ZA STIKE	M11: Na socialnem. M12: Socialna je povedala, kako naj bo.	na CSD-ju; odločitev socialne delavke
SPOROČITI NOVIČO OTROKOM	M13: Iz socialne so jima povedali. M14: Ne vem pa kako si jima rekli.	zaposleni na CSD-ju; ne ve na kakšne način
ZADOVOLJSTVO S PRIPRAVAMI	M15: Jaz si najbolj želim, da bi mi otroke nazaj domov dali. M16: Na centru so rekli, da nam rejnica samo začasno pomaga. M17: Ampak jaz želim otroke nazaj.	želja po vrnitvi hčerk; seznanjanje z vlogo rejniške družine, začasnost; želja po vrnitvi hčerk

Opravljanje rejništva

Tabela 9.11. 2: Odprto kodiranje izjav mamice: Opravljanje rejništva

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
TRAJANJE REJNIŠTVA	M18: Leto pa pol.	leto in pol
ZADOVOLJSTVO S POTEKOM REJNIŠTVA	M19: Jaz sem zadovoljna, ampak tudi ne. M20: ...hočem, da pridejo domov. M21: Da skrbijo zanj, da jima dajo jesti.	zadovoljna, nezadovoljna; želja po vrnitvi hčerk; zadovoljstvo s skrbjo rejnikov
SODELOVANJE CSD-JA Z MATIČNO DRUŽINO	M22: Samo takrat grem tja, ko je stik, med počitnicami. M23: Ne, nimamo pogovorov. M24: Ko bo pa vsega konec, potem pa bomo več tja hodili. M25: Ko bo sodišče odločilo.	ob stiku s hčerkama; ni pogovorov; več sodelovanja po odločitvi sodišča; več sodelovanja po odločitvi sodišča
SODELOVANJE MATIČNE IN REJNIŠKE DRUŽINE	M26: Ne, nočem je spoznati. M27: Ne, socialna kliče. M28: Saj rejniki izgledajo v redu, so prijazni.	ni želje; socialna delavka je vez; v redu, prijazni
STIKI Z OTROKI	M29: Jaz ju imam pravico vsak teden videti, tukaj v domu. M30: Potem pa gremo na socialno in je tam stik. M31: ...ob sredah v domu, v četrtek pa med počitnicami. M32: Takrat pa na centru. M33: Po dve uri.	enkrat na teden; stik na CSD-ju; dom, počitnice; stik na CSD-ju; dve uri

Pogled naprej

Tabela 9.11. 3: Odprto kodiranje izjav mamice: Pogled naprej

KATEGORIJA	ŠTEVILKA IZJAVE, PODČRTANI DEL IZJAVE	KODA
POMOČ PRI DOSEGANJU POTREBNIH SPREMEMB	M34: Sorodniki mi pomagajo. M35: Tako, da me vprašajo, če sem v redu, če kaj rabim, če mi naj kaj prinesejo. M36: Ne, socialna delavka ne, samo če bi si jaz želela, bi mi verjetno pomagala.	sorodniki; sorodniki; ni pomoči s strani socialne delavke, neizražena želja mamice
ČASOVNA OPREDELITEV TRAJANJA REJNIŠTVA	M37: Najprej so rekli štirinajst dni. M38: Samo nekaj prelagajo.	dva tedna; prelaganje opredelitve trajanja
MNENJE O DOLŽINI TRAJANJA REJNIŠTVA	M39: Ne vem, jaz samo čakam, kdaj bo vsega konec, da ju dobim nazaj. M40: Pa takrat, ko bosta nazaj domov prišle, imata še vedno lahko stike z rejniki, če si bosta tega želeli. M41: Jaz ju samo želim, da prideta k meni domov.	ne ve, želja po vrnitvi hčerk; stiki z rejniki po končanem rejništvu; želja po vrnitvi hčerk
POMOČ ZA NAPREJ	M42: Da bi dobila koga na obisk, da bi se kdo pogovarjal z mano.	obisk, pogovor;

	M43: Za pogovor. M44: Da ne bi bila v tem vsem sama. M45: Želim si družbo.	pogovor; družba, neosamljenost; družba
--	--	--

9.12 Osno kodiranje

1. Pred rejništvom

A. PRIPRAVA NA REJNIŠTVO

Tabela 9.12.1. 1: Osno kodiranje: Priprava na rejništvo: Proces podpore in pomoči matični družini pred rejništvom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PROCES PODPORE IN POMOČI MATIČNI DRUŽINI PRED REJNIŠTVOM	odvisno od problematike	SD1
	intervencija	SD2
	hitro	SD2
	ugotavljanje ogroženosti	SD3
	počasi	SD3
	delo z matično družino	SD4
	sodelovanje z institucijami	SD5
	brez sodelovanja	M10

Tabela 9.12.1. 2: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Uporaba metod, konceptov in načinov ravnanja v socialnem delu v pripravi na rejništvo

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
UPORABA METOD, KONCEPTOV IN NAČINOV RAVNANJA V SOCIALNEM DELU V PRIPRAVI NA REJNIŠTVO	psihologinja	SD6
	priprava otroka na rejništvo	SD7

Tabela 9.12.1. 3: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Odločitev za rejništvo

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
ODLOČITEV ZA REJNIŠTVO	težka odločitev	SD8
	zadnja možnost	SD9
	v korist otroka	SD10
	pregled socialne mreže	SD11
	vrsta rejništva	SD12

	soglasje staršev	SD12
	urgentno	SD13
	brez soglasja staršev	SD13
	vikend rejništva	SD14
	otrok v zavodu	SD14
	želja otroka	SD15
	odločitev CSD-ja	M1
	predlog CSD-ja	M2

Tabela 9.12.1. 4: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Iskanje rejniške družine

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
ISKANJE REJNIŠKE DRUŽINE	blizu matične družine	SD16
	prek telefona	SD17
	dopis po CSD-jih	SD18
	vsaj dve rejniški družini	SD19
	teren	SD19
	pogovor z rejniki	SD19
	vključitev otroka	SD20

Tabela 9.12.1. 5: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Priprava otroka

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PRIPRAVA OTROKA	postopno	SD21
	stiki z rejniki	SD21, R32
	pogovor o rejništvu	SD22
	urgentno	SD23
	ni priprave	SD23
	deklici v bolnici	R32

Tabela 9.12.1. 6: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Priprava matične družine

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PRIPRAVA MATIČNE DRUŽINE	odvisno od situacije	SD24
	neposredna zaščita otroka	SD25
	odvzem otroka	SD25, SD29
	postopki pomoči	SD26
	seznanjanje s potrebnimi spremembami v družini	SD27
	ni priprave	SD28
	odločba	SD29
	namestitev otrok v bolnici	R33
	navajanje staršev	R34

	navajanje staršev in otrok	R35
--	----------------------------	-----

Tabela 9.12.1. 7: Osnovno kodiranje: Pred rejništvom: Priprava rejniške družine

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE	informacije o otroku	SD30, SD31, R9, R14, R15
	socialna delavka rejniške družine	SD32
	stiki z otrokom	SD33, SD34, R10, R11, R12, R18
	klic socialne delavke	R7, R8
	pogovor na CSD-ju	R8, R13
	dvomi rejnice	R16
	povpraševanje rejnice na CSD-ju	R17

Tabela 9.12.1. 8: Osnovno kodiranje: Pred rejništvom: Postopna priprava na rejništvo

POSTOPNA PRIPRAVA NA REJNIŠTVO	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
	ne	SD35, SD36
	odvzemi otrok	SD37
	zavračanje staršev	SD38

Tabela 9.12.1. 9: Osnovno kodiranje: Pred rejništvom: Teme pogovora v pripravi na rejništvo

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
TEME POGOVORA V PRIPRAVI NA REJNIŠTVO	vloga rejniške družine	SD39

Tabela 9.12.1. 10: Osnovno kodiranje: Pred rejništvom: Glas otroka v pripravi na rejništvo

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
GLAS OTROKA V PRIPRAVI NA REJNIŠTVO	psihologinja	SD40
	pogovor o rejništvu	SD40
	upoštevanje želja otroka	SD41

Tabela 9.12.1. 11: Osnovno kodiranje: Pred rejništvom: Dogovori za stike

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
DOGOVORI ZA STIKE	IPS	SD42
	dogovor	SD43
	sodišče	SD44, SD45, R26
	zahtevek za določitev stikov	SD45

	mnenje CSD-ja o stikih	SD46
	predlog CSD-ja	SD47
	na CSD-ju	M11
	odločitev socialne delavke	M12, R23, R24, R25

Tabela 9.12.1. 12: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Počutje mamice

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POČUTJE MAMICE	brez izbire	M3
	nujno sprejetje	M3
	zaupanje v začasnost rejništva	M4
	nasprotovanje rejništvu	M5
	strah pozabe	M6
	vprašanja sosedov	M7
	zanikanje rejništva	M8, M9

Tabela 9.12.1. 13: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Sporočiti novico otrokom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SPOROČITI NOVICO OTROKOM	zaposleni na CSD-ju	M13
	ne ve na kakšen način	M14

Tabela 9.12.1. 14: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Zadovoljstvo s pripravami

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
ZADOVOLJSTVO S PRIPRAVAMI	želja po vrnitvi hčerk	M15, M17
	seznanjanje z vlogo rejniške družine	M16
	začasnost	M16
	pomanjkanje stikov z matično družino	R36, R37

Tabela 9.12.1. 15: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Priprava rejniške družine na rejništvo s strani matične družine

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE NA REJNIŠTVO S STRANI MATIČNE DRUŽINE	brez stikov	R19
	pogrešanje stikov	R20

Tabela 9.12.1. 16: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Osebna priprava rejniške družine na rejništvo

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
OSEBNA PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE NA REJNIŠTVO	brez posebne priprave	R21
	seznanjanje družine	R21
	pogovor z družino	R22

Tabela 9.12.1. 17: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Povezovanje rejniške družine s pomembnimi drugimi v pripravi

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POVEZOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S POMEMBNI MI DRUGIMI V PRIPRAVI	izobraževalne ustanove	R27, R28
	prilagajanje	R29
	pomoč socialne delavke	R30, R31

Tabela 9.12.1. 18: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Prostor za otroke v hiši

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PROSTOR ZA OTROKE V HIŠI	Soba	R38
	osebne stvari	R39, R40, R41

B. ODLOČITEV ZA OPRAVLJANJE REJNIŠTVA

Tabela 58: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Odločitev za opravljanje rejništva

Tabela 9.12.1. 19: Osno kodiranje: Pred rejništvom: Odločitev za opravljanje rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
ODLOČITEV ZA OPRAVLJANJE REJNIŠTVA	bolezen v družini	R1, R5
	rejništvo v družini	R2
	prepričevanje sorodnice	R3, R4
	denar	R4
	ostala doma	R5
	odločitev družine	R5
	spodbujanje tašče	R6

2. Opravljanje rejništva
A. ZAČETEK

Tabela 9.12.2. 1: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Vstop v rejniško družino

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
VSTOP OTROK V REJNIŠKO DRUŽINO	dogovor s CSD-jem	R42
	strokovni delavec in psihologinja	R43
	bolnica	R44
	spakirane stvari	R45
	rejnica in psihologinja	R46
	jok	R47
	odločitev otrok o prevozu	R48
	pot k rejniški družini	R49, R50
	spoznavanje doma	R51, R54, R55
	navajanje novega okolja	R52
	psihologinja	R53
	torta	R56
	odhod psihologinje in strokovnega delava	R57
	nič hudega	R58
	igranje	R59

Tabela 9.12.2. 2: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Izzivi na začetku

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
IZZIVI NA ZAČETKU	spanje	R60
	čistoča	R61
	prisotnost pri umivanju	R62
	govorjenje	R63
	prilagajanje	R64

Tabela 9.12.2. 3: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sprejetje otrok s strani rejniške družine

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SPREJETJE OTROK S STRANI REJNIŠKE DRUŽINE	lepo	R65
	vklučevanje v hišna opravila	R66
	vklučitev v družino	R67
	govorjenje	R68

B. POTEK REJNIŠTVA

Tabela 9.12.2. 4: Osnovno kodiranje: Opravljanje rejništva: Trajanje rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
TRAJANJE REJNIŠTVA	leto in pol	M18

Tabela 9.12.2. 5: Osnovno kodiranje: Opravljanje rejništva: Potek rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POTEK REJNIŠTVA	stiki z matično družino	SD48
	stiki z rejniško družino	SD48
	preverjanje pri rejnikih o počutju otroka	SD48
	povezovanje z institucijami	SD49
	klicanje in vabljenje matične družine	SD50
	vikend rejništvo	R69
	dom	R70
	zavod	R70
	prevoz	R71

Tabela 9.12.2. 6: Osnovno kodiranje: Opravljanje rejništva: Zadovoljstvo matične družine s potekom rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
ZADOVOLJSTVO MATIČNE DRUŽINE S POTEKOM REJNIŠTVA	zadovoljna	M19
	nezadovoljna	M19
	želja po vrnitev hčerk	M20
	zadovoljstvo s skrbjo rejnikov	M21

C. IPS

Tabela 9.12.2. 7: Osnovno kodiranje: Opravljanje rejništva: Delo na IPS-ih

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
DELO NA IPS-IH	neoptimalen način sodelovanja	SD51
	o pomembnih vprašanjih posebej z matično in posebej z rejniško družino	SD52
	občutljive teme	SD53
	neprimeren IPS	SD53
	pristen odnos	SD54
	srečanja izven IPS-a	SD54
	individualno	SD55
	izražanje skrbi	SD55
	več sodelovanja kot le IPS	SD56

Tabela 9.12.2. 8: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Pogostost IPS-ov

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POGOSTOST IPS-OV	odvisno od primera	SD57
	brez težav	SD58
	enkrat na leto	SD58
	več dogovarjanja	SD58
	pogosteje	SD58

D. SODELOVANJE VKLJUČENIH V IPS-U

Tabela 9.12.2. 9: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Pogostost obiskov socialne delavke v rejniški družini

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POGOSTOST OBISKOV SOCIALNE DELAVKE V REJNIŠKI DRUŽINI	enkrat na leto	SD59

Tabela 9.12.2. 10: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sodelovanje CSD-ja z matično družino

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SODELOVANJE CSD-JA Z MATIČNO DRUŽINO	odvisno od sprejema rejništva	SD60
	preko odvetnika	SD61
	spodbujanje in podpora	SD62
	ni obiskov na domu	SD63
	napotitev na terapije in zdravljenja	SD64
	upanje za vzpostavitev delovnega odnosa	SD65
	ni sodelovanja	SD66
	zavračanje staršev	SD66
	ob stiku s hčerkama	M22
	ni pogovorov	M23
	več sodelovanja po odločitvi sodišča	M24, M25

Tabela 9.12.2. 11: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora matični družini s strani CSD-ja

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PODPORA MATIČNE DRUŽINE S STRANI CSD-JA	finančna pomoč	SD67
	odvisno od zaupanja matične družine	SD68

Tabela 9.12.2. 12: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sodelovanje rejniške družine s CSD-jem

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SODELOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S CSD-JEM	ne	R73

	sestanek lansko leto pred poletnimi počitnicami	R73
--	---	-----

Tabela 9.12.2. 13: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sodelovanje matične in rejniške družine

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SODELOVANJE MATIČNE IN REJNIŠKE DRUŽINE	ni želje	M26
	socialna delavka je vez	M27
	v redu	M28
	prijazni	M28
	ni stikov	R79
	stik lansko leto	R80
	spregovorile	R81
	ne pozna očeta	R82

Tabela 9.12.2. 14: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Sodelovanje rejniške družine s pomembnimi drugimi

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SODELOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S POMEMBNIMI DRUGIMI	preko CSD-ja	R74, R77, R78
	dom	R75, R76

E. PODPORA ZA DELO

Tabela 9.12.2. 15: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Metode, koncepti in načini ravnanja v socialnem delu, ki so v pomoč pri spremljanju rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
METODE, KONCEPTI IN NAČINI RAVNANJA V SOCIALNEM DELU, KI SO V POMOČ PRI SPREMLJANJU REJNIŠTVA	skupnostno socialno delo	SD72
	pogovor	SD73
	brez zapisovanja uporabe metod	SD74

Tabela 9.12.2. 16: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora socialni delavki za delo

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PODPORA SOCIALNI DELAVKI ZA DELO	intervizijska skupina socialnih delavk	SD75
	psihologinja	SD75

Tabela 9.12.2. 17: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora za delo socialni delavki iz teorije socialnega dela

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PODPORA ZA DELO SOCIALNE DELAVKE IZ TEORIJE SOCIALNEGA DELA	teorija je podpora	SD76
	vživeti se v človeka	SD77
	individualni pristop	SD77
	teorija pride sama od sebe	SD77

Tabela 9.12.2. 18: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora vsem udeleženi v IPS-u s strani socialne delavke

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PODPORA VSEM UDELEŽENIM V IPS-U S STRANI SOCIALNE DELAVKE	prisluhniti	SD78
	slišati	SD79

Tabela 9.12.2. 19: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Podpora rejniški družini

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PODPORA REJNIŠKI DRUŽINI	socialna delavka rejnice	R72
	socialna delavka otrok	R72

Tabela 9.12.2. 20: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Povezovanje rejniške družine z rejniki

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POVEZOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE Z REJNIKI	intervizijska skupina	R83
	mesečno	R84
	socialna delavka	R84
	sproščen pogovor	R85
	sproščeno vzdušje	R86
	izražanje problemov	R87
	seznanjanje z novostmi	R87

Tabela 9.2.12. 21: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Pomen povezovanja rejniške družine z rejniki

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POMEN POVEZOVANJA REJNIŠKE DRUŽINE Z REJNIKI	velik pomen	R88
	podelitev izkušenj	R89

F. ZAGOTAVLJANJE GLASU OTROKA

Tabela 9.12.2. 22: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Zagotavljanje glasu otroka

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
ZAGOTAVLJANJE GLASU OTROKA	pogovor	SD69
	psihologinja	SD69
	šolska svetovalna delavka	SD70
	ga slišati	SD71

G. STIKI Z OTROKI

Tabela 9.12.2. 23: Osno kodiranje: Opravljanje rejništva: Stiki z otroki

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
STIKI Z OTROKI	enkrat na teden	M29
	stik na CSD-ju	M30, M32
	dom	M31
	počitnice	M31
	dve uri	M33

3. Pogled naprej

A. ŽELENI IZIDI

Tabela 9.12.3. 1: Osno kodiranje: Pogled naprej: Kaj so želeni izidi rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
KAJ SO ŽELENI IZIDI REJNIŠTVA	ozdravitev alkoholizma	SD80
	težko opredeliti	SD80
	odvisni od drugih postopkov	SD81
	sprejetje otroka s situacijo	SD82
	ne ve	R99
	zadovoljstvo otrok v rejništvu	R100, R101
	težko otrokom na stiku	R102

Tabela 9.12.3. 2: Osnovno kodiranje: Pogled naprej: Kdo opredeli želene izide rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
KDO OPREDELI ŽELENE IZIDE REJNIŠTVA	socialna delavka in psihologinja	SD83
	pogovor	SD83
	odločitev CSD-ja	R103

B. SPREMEMBE ZA ZAKLJUČITEV REJNIŠTVA

Tabela 9.12.3. 3: Osnovno kodiranje: Pogled naprej: Potrebne spremembe za zaključitev rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POTREBNE SPREMEMBE ZA ZAKLJUČITEV REJNIŠTVA	odpravljeni razlogi za rejništvo	SD84
	zanesljivo za otroka	SD85
	neponovitev situacije za rejništvo	SD85
	odločitev sodišča	R108

Tabela 9.12.3. 4: Osnovno kodiranje: Pogled naprej: Vloga socialne delavke pri potrebnih spremembah

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
VLOGA SOCIALNE DELAVKE PRI POTREBNIH SPREMEMBAH	aktivno delo z matično družino	SD86
	motivacija matične družine	SD87
	pomoč psihologinje pri vzpostavitvi stika s starši	SD88
	vabljenje matične družine na pogovor	SD89

Tabela 9.12.3. 5: Osnovno kodiranje: Pogled naprej: Pomoč pri doseganju potrebnih sprememb

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POMOČ PRI DOSEGANJU POTREBNIH SPREMEMB	sorodniki	M34, M35
	ni pomoči s strani socialne delavke	M36
	neizražena želja mamice	M36

C. TRAJANJE REJNIŠTVA

Tabela 9.12.3. 6: Oso kodiranje: Pogled naprej: Časovna opredelitev trajanja rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
ČASOVNA OPREDELITEV TRAJANJA REJNIŠTVA	dva tedna	M37
	prelaganja opredelitve trajanja	M38
	sodišče	R104
	ni opredeljeno	R105

Tabela 9.12.3. 7: Oso kodiranje: Pogled naprej: Mnenje o dolžini trajanja rejništva

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
MNENJE O DOLŽINI TRAJANJA REJNIŠTVA	ne ve	M39
	želja po vrnitvi hčerk	M39, M41
	stiki z rejniki po končanem rejništvu	M40

D. POMOČ ZA NAPREJ

Tabela 9.12.3. 8: Oso kodiranje: Pogled naprej: Pomoč za naprej

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POMOČ ZA NAPREJ	obisk	M42
	pogovor	M42, M43
	družba	M44, M45
	neosamljenost	M44
	pomoč CSD-ja	R106
	pri stikih z mamico	R107

4. Rejništvo otrok s hendikepom

Tabela 9.12.4. 1: Oso kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Razlikovanje rejništva otrok s hendikepom v primerjavi z rejništvom otrok brez hendikepa

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
RAZLIKOVANJE REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM V PRIMERJAVI Z REJNIŠTVOM OTROK BREZ HENDIKEPA	se ne razlikuje	SD90
	drugačni rejniki	SD91
	srčni rejniki	SD92
	angažirani rejniki	SD92

	drugačna pripravljenost sodelovanja rejnikov s socialnimi delavci	SD93
	isti sistem dela	SD94
	nameniti več časa	SD94
	več podpore rejnikom	SD94
	več sodelovanja	SD95
	vključenih več strokovnjakov	SD96
	več stika z rejniško družino	SD96
	dodatna znanja podeliti z rejniki	SD97

Tabela 9.12.4. 2: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Pridobljeno znanje za delo na področju rejništva otrok s hendikepom tekom študija

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
PRIDOBLENNO ZNANJE ZA DELO NA PODROČJU REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM TEKOM ŠTUDIJA		
	veliko slišane o hendikepu	SD98
	nima dovolj znanja	SD98

Tabela 9.12.4. 3: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Potreba po dodatnem znanju

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POTREBA PO DODATNEM ZNANJU	znanje o delu z otroki	SD99
	znanje o delu z žrtvami zlorab	SD100
	kritika fakultete	SD101

Tabela 9.12.4. 4: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Mnenje o potrebi po razvoju posebnega znanja o rejništvu otrok s hendikepom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
MNENJE O POTREBI PO RAZVOJU POSEBNEGA ZNANJA O REJNIŠTVU OTROK S HENDIKEPOM		
	izobraževanje rejnikov	SD102
	usposabljanje za rejnike	SD102
	potreba po razvoju novih znanj	SD103

Tabela 9.12.4. 5: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
RAZLOGI ZA NAMESTITEV OTROK S HENDIKEPOM V REJNIŠTVO	hendikep ni razlog	SDa104

Tabela 9.12.4. 6: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Namestitev otrok s hendikepom v zavod

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
NAMESTITEV OTROK S HENDIKEPOM V ZAVOD	sporočilo staršem	SDa105
	rejniki nasprotniki	SDa105, SDa109
	demokratska oblika	SDa106
	odnos staršev	SDa107
	zamenjava vloge staršev	SDa108
	sprejetje staršev	SDa110

Tabela 9.12.4. 7: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Iskanje rejniške družine za otroke s hendikepom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
ISKANJE REJNIŠKE DRUŽINE ZA OTROKE S HENDIKEPOM	težje	SDa111

Tabela 9.12.4. 8: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Razvitost rejništva otrok s hendikepom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
RAZVITOST REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM	premalo razvito	SDa112
	potreba po znanju	SDa113

Tabela 9.12.4. 9: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Specializacija rejniških družin za otroke s hendikepom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SPECIALIZACIJA REJNIŠKIH DRUŽIN ZA OTROKE S HENDIKEPOM	izobraževanje rejnikov	SDa114

Tabela 9.12.4. 10: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Sprejetje okolice

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
SPREJETJE OKOLICE	brez težav	R90
	seznanjenost sosedov	R91
	odločitev sosedov	R92

Tabela 9.12.4. 11: Osno kodiranje: Rejništvo otrok s hendikepom: Posebnosti rejništva otrok s hendikepom

KATEGORIJA	KODA	ŠTEVILKA IZJAVE
POSEBNOSTI REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM		
	delo	R93
	pogovor	R93, R95
	potrpežljivost	R94, R96, R97
	razlaganje	R97
	preverjanje razumevanja	R98

9.13 Definiranje kategorij

Pred rejništvom

PROCES PODPORE IN POMOČI MATIČNI DRUŽINI PRED REJNIŠTVOM: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo od česa je odvisen proces podpore in pomoči matični družini pred rejništvom in kako le ta poteka.

UPORABA METOD, KONCEPTOV IN NAČINOV RAVNANJA V SOCIALNEM DELU V PRIPRAVI NA REJNIŠTVOM: v kategorijo sodita kodi, ki opisujeta, kako je socialna delavka definirata uporabo konceptov, metod in načinov ravnanja v socialnem delu v pripravi na rejništvo.

ODLOČITEV ZA REJNIŠTVOM: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako pride so sprejema odločitve za rejništvo za otroka.

ISKANJE REJNIŠKE DRUŽINE: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kako socialna delavka išče rejniško družino za otroka.

PRIPRAVA OTROKA: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo razliko med pripravo otroka, če gre za urgentno ali za postopno namestitev otroka v rejništvo.

PRIPRAVA MATIČNE DRUŽINE: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo razliko priprave matične družine, če gre za urgentno ali postopno namestitev otroka v rejništvo..

PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE: pojmi v kategoriji opisujejo, kako poteka priprava rejniške družine na rejništvo otroka. .

POSTOPNA PRIPRAVA NA REJNIŠTVOM: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, da postopna priprava na rejništvo ne poteka.

TEME POGOVORA V PRIPRAVI NA REJNIŠTVOM: v kategorijo sodi koda, ki opisuje, da je v pripravi na rejništvo tema pogovora vloga rejniške družine.

GLAS OTROKA V PRIPRAVI NA REJNIŠTVOM: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako se zagotovi glas otroka v pripravi na rejništvo, in kdo se pogovarja z otrokom.

DOGOVORI ZA STIKE: v kategorijo sodijo kode, ki opišejo, kako potekajo dogovori za stike matične družine z otrokom in kdo sprejme to odločitev.

POČUTJE MAMICE: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo počutje mamice zaradi rejništva njenih hčerk.

SPOROČITI NOVICOM OTROKOM: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kdo je sporočil novico hčerkama, da bosta šli v rejništvo.

ZADOVOLJSTVO S PRIPRAVAMI: v kategorijo sodijo kode, ki opišejo zadovoljstvo s pripravami na rejništvo s strani mamice in rejnice.

PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE NA REJNIŠTVO S STRANI MATIČNE DRUŽINE: v kategorijo sodita kodi, ki opišeta, da sodelovanja med matično in rejniško družino ni.

OSEBNA PRIPRAVA REJNIŠKE DRUŽINE NA REJNIŠTVO: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako se je rejnica in rejniška družina pripravila na rejništvo.

POVEZOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S POMEMBNI MI DRUGIMI V PRIPRAVI: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, s katerimi pomembnimi drugimi v življenju deklic, ki sta v rejništvu, se je rejniška družina povezovala in kako je to naredila.

PROSTOR ZA OTROKE V HIŠI: v kategorijo sodita kodi, ki opisujeta prostor, ki ga je rejniška družina pripravila za deklici in kaj sta deklici prinesli s sabo v rejništvo.

ODLOČITEV ZA OPRAVLJANJE REJNIŠTVA: v kategorijo sodijo kode, ki opišejo, kako je rejnica sprejela odločitev za opravljanje rejniške dejavnosti.

Opravljanje rejništva

- Začetek

VSTOP OTROK V REJNIŠKO DRUŽINO: v kategorijo sodijo kode, ki konkretno opisujejo, kako je potekal vstop deklic v rejniško družino.

IZZIVI NA ZAČETKU: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo s katerimi izzivi se je rejnica spopadala na začetku rejništva deklic.

SPREJETJE OTROK S STRANI REJNIŠKE DRUŽINE: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako sta bile deklici sprejeti s strani rejniške družine in kako sta se sami vključili vanjo.

- Potek rejništva

TRAJANJE REJNIŠTVA: v kategorijo sodi koda, ki opisuje, kako dolgo poteka rejništvo deklic.

POTEK REJNIŠTVA: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, pogled na potek rejništva s strani socialne delavke in rejnice.

ZADOVOLJSTVO MATIČNE DRUŽINE S POTEKOM REJNIŠTVA: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo zadovoljstvo mamice s potekom rejništva njenih hčerk.

- **IPS**

DELO NA IPS-IH: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako socialna delavka opiše delo na IPS-ih in njeno mnenje o IPS-ih.

POGOSTOST IPS-OV: v kategorijo sodijo kode, ki opišejo, kako pogosto potekajo IPS-i in od česa je odvisna njihova pogostost.

- **Sodelovanje vključenih v IPS-u**

POGOSTOST OBISKOV SOCIALNE DELAVKE V REJNIŠKI DRUŽINI: kategorija opiše število obiskov socialne delavke v rejniški družini.

SODELOVANJE CSD-JA Z MATIČNO DRUŽINO: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, od česa je odvisno sodelovanje CSD-ja z matično družino ter kako in kdaj to sodelovanje poteka.

PODPORA MATIČNE DRUŽINE S STRANI CSD-JA: v kategorijo spadata kodi, ki opisujeta, kako je socialna delavka opisala podporo matične družine s strani CSD-ja in od česa je le ta odvisna.

SODELOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S CSD-JEM: v kategorijo spadata kodi, ki opisujeta, kako rejništva družina sodeluje s CSD-jem in kdaj so se nazadnje srečali.

SODELOVANJE MATIČNE IN REJNŠKE DRUŽINE: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako poteka sodelovanje matične družine, kaj pri tem sodelovanju predstavlja socialna delavka in kakšne so želje za to sodelovanje.

SODELOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE S POMEMBNIMI DRUGIMI: v kategorijo spadata kodi, ki opisujeta, s kom in kako rejniška družina sodeluje s pomembnimi drugimi v življenju deklic.

- **Podpora za delo**

METODE, KONCPETI IN NAČINI RAVNANJA V SOCIALNEM DELU, KI SO V POMOČ PRI SPREMLJANJU REJNIŠTVA: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kako je socialna delavka utemeljila uporabo metod, konceptov in načinov ravnanja v socialnem delu, ki so ji v pomoč pri spremljanju rejništva in kako poteka njeno zapisovanje dela z rejniškim sistemom.

PODPORA SOCIALNI DELAVKI ZA DELO: v kategorijo spadata kodi, ki opisujeta, kje dobi socialna delavka podporo za svoje delo.

PODPORA ZA DELO SOCIALNE DELAVKE IZ TEORIJE SOCIALNEGA DELA: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako je socialna delavka opisala podporo za svoje delo, ki jo dobi iz teorije socialnega dela.

PODPORA VSEM UDELEŽENIM V IPS-U S STRANI SOCIALNE DELAVKE: v kategorijo sodita kodi, ki opisujeta, kako socialna delavka podpre udeležene v IPS-u.

PODPORA REJNIŠKI DRUŽINI: v kategorijo sodita kodi, ki opisujeta, od kod dobi podporo za izvajanje rejništva rejniška družina.

POVEZOVANJE REJNIŠKE DRUŽINE Z REJNIKI: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako se rejnica povezuje z ostalimi rejniki, kje to povezovanje poteka in čemu je namenjeno.

POMEN POVEZOVANJA REJNIŠKE DRUŽINE Z REJNIKI: v kategorijo sodita kodi, ki opišeta, kakšnem pomen daje rejnica povezovanju z ostalimi rejniki.

- **Zagotavljanje glasu otroka**

ZAGOTAVLJANJE GLASU OTROKA: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo kako se zagotavlja glas otroka v poteku rejništva s strani CSD-ja.

- **Stiki z otroki**

STIKI Z OTROKI: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo pogostost stikov otrokov z mamimo, trajanje stikov in lokacijo, kje stiki potekajo.

Pogled naprej

- **Želeni izidi**

KAJ SO ŽELENI IZIDI REJNIŠTVA: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kaj so želeni izidi rejništva po mnenju socialne delavke in rejnice.

KDO OPREDELI ŽELENE IZIDE REJNIŠTVA: v kategorijo spadajo kode, ki povedo, kdo opredeli želene izide rejništva in na kakšen način.

- **Spremembe za zaključitev rejništva**

POTREBNE SPREMEMBE ZA ZAKLJUČITEV REJNIŠTVA: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, katere so potrebne spremembe za zaključitev rejništva.

VLOGA SOCIALNE DELAVKE PRI POTREBNIH SPREMEMBAH: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kako socialna delavka vidi svojo vlogo pri doseganju potrebnih sprememb za zaključitev rejništva.

POMOČ PRI DOSEGANJU POTREBNIH SPREMEMB: v kategorijo sodijo kode, ki opisujejo, kje dobi mamica pomoč pri doseganju potrebnih sprememb.

- Trajanje rejništva

ČASOVNA OPREDELITEV TRAJANJA REJNIŠTVA: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kako je opredeljeno trajanje rejništva.

MNENJE O DOLŽINI TRAJANJA REJNIŠTVA: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo mnenje mamice o dolžini trajanja rejništva.

- Pomoč za naprej

POMOČ ZA NAPREJ: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kakšno pomoč za naprej rabita mamica in rejnica.

Rejništvo otrok s hendikepom

RAZLIKOVANJE REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM V PRIMERJAVI Z REJNIŠTVOM OTROK BREZ HENDIKEPA: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kako socialna delavka utemelji razlikovanje rejništva otrok s hendikepom, v primerjavi z rejništvom otrok brez hendikepa, kakšni rejniki so potrebni za rejništvo otrok s hendikepom in kako poteka delo socialne delavke pri rejništvu otroka s hendikepom.

PRIDOBLEN ZNANJE ZA DELO NA PODROČJU REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM TEKOM ŠTUDIJA: v kategorijo spadata kodi, ki opisujeta, kako je socialna delavka opisala pridobljeno znanje za delo na področju rejništva otrok s hendikepom tekom študija in ali ima dovolj znanja za delo na tem področju.

POTREBA PO DODATNEM ZNANJU: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kako je socialna delavka utemeljila potrebo po dodatnem znanju, na katerih področjih zaznava potrebo po dodatnem znanju in koda kritika fakultete.

MNENJE O POTREBI PO RAZVOJU POSEBNEGA ZNANJA O REJNIŠTVU OTROK S HENDIKEPOM: v kategorijo sodijo kode, s katerimi socialna delavka poda mnenje o potrebnem izobraževanju rejnikov in razvoju novih znanj.

RAZLOGI ZA NAMESTITEV OTROK S HENDIKEPOM V REJNIŠTVO: v kategorijo spada koda, ki opisuje, da hendikep ni razlog za namestitev otrok v rejništvo.

NAMESTITEV OTROK S HENDIKEPOM V ZAVOD: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo razlike med sprejetjem staršev, če gre njihov otrok v zavod ali v rejništvo in doživljanje rejnikov s strani staršev.

ISKANJE REJNIŠKE DRUŽINE ZA OTROKE S HENDIKEPOM: v kategorijo spada koda, ki opisuje, da je iskanje težje.

RAZVITOST REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM: v kategorijo spadata kodi, ki opisujeta premalo razvitost rejništva otrok s hendikepom in potrebo po novem znanju.

SPECIALIZACIJA REJNIŠKIH DRUŽIN ZA OTROKE S HENDIKEPOM: v kategorijo spada koda, ki opisuje izobraževanje rejnikov.

SPREJETJE OKOLICE: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kako je okolica rejnikov sprejela rejništvo otrok s hendikepom.

POSEBNOSTI REJNIŠTVA OTROK S HENDIKEPOM: v kategorijo spadajo kode, ki opisujejo, kako je rejnica utemeljila posebnost rejništva otrok s hendikepom.

10. POVZETEK

O rejništvu otrok s hendikepom skozi študij nisem veliko slišala, hkrati pa sem sem si o tem postavljala veliko vprašanj, zato je to področje postala tema mojega raziskovanja. Zanimalo me je, koliko otrok in mladih do 26. leta s hendikepom je nameščenih v rejniške družine; kakšna je potreba po razvoju specializiranosti rejništva otrok s hendikepom in kako poteka proces rejništva otroka s hendikepom.

V *teoretičnem uvodu* magistrske naloge sem opredelila svoje razumevanje socialnega dela in pomen jezika socialnega dela. Nadaljevala sem s poglavjem socialno delo z družino, kjer sem opisala značilnosti družinskega življenja, koncept delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči, delo na prvi in drugi ravni ter pogovor z družino. Posebno poglavje predstavlja socialno delo in hendikep, s podpoglavjem socialno delo z otroki s hendikepom. Rejništvo je tretje poglavje. V njem sem opredelila pravni pogled na rejništvo otrok s hendikepom, socialno delo na področju rejništva in rejništvo otrok s hendikepom, ki je središče mojega raziskovanja.

Empirični del magistrskega dela je sestavljen iz dveh načinov zbiranja podatkov; iz anketnega vprašalnika za strokovne delavke in strokovne delavce, ki delajo na področju rejništva na centrih za socialno delo po Sloveniji in iz odprtih intervjujev treh udeleženi v projektni skupini za rejništvo: socialno delavko, rejnico in mamico deklic s hendikepom v rejništvu. V tem delu magistrske naloge sem opisala, kako je potekalo zbiranje, obdelava in analiza gradiva. V *Rezultatih* sem predstavila rezultate posameznih virov podatkov, v *Razpravi* povzela in komentirala glavne ugotovitve raziskave in vnaprej postavljene raziskovalne hipoteze. V *Sklepih* sem zapisala glavne zaključke, do katerih sem prišla skozi raziskovanje in v *Predlogih* predloge za rejništvo otrok s hendikepom in predloge za nadaljnjo raziskovanje.

Skozi raziskovanje sem ugotovila, da je v rejništvu 113 otrok in mladih do 26. leta v rejništvu, večina rejništev je popolnih. Strokovne delavke in strokovni delavci, ki so odgovorili na anketni vprašalnik, menijo, da rejništvo otrok s hendikepom ni dovolj razvito, da se iskanje rejniške družine za otroka s hendikepom razlikuje od iskanja rejniške družine za otroka brez hendikepa in da se razlogi za namestitev otrok s hendikepom v rejništvo ne razlikujejo od razlogov za namestitev otrok brez hendikepa v rejništvo.

Delo socialnih delavk z rejniškim sistemom je kompleksno. V projektni skupini delamo z matično in rejniško družino, otrokom med njima in s pomembnimi drugimi v življenju otroka. Hendikep otroka je okoliščina, ki je ne smemo spregledati. Rejniki morajo dobiti dovolj

informacij o hendikepu otroka, o potrebnih zdravstvenih in drugih terapijah otroka, o posebnih načinih ravnanja in nege otroka s hendikepom. Vir informacij je matična družina otroka, otrok, socialna delavka, zdravniki, terapevti. A pomembno dejstvo je, da ima vsak otrok, ki je v rejništvu, specifične potrebe, o katerih morajo biti rejniki seznanjeni.

Raziskovanje rejništva otrok s hendikepom je pokazalo izraženo potrebo po specializaciji rejništva za otroke s hendikepom s strani strokovnih delavk in strokovnih delavcev, ki so odgovarjali na anketni vprašalnik in na problem dela socialnih delavk na področju rejništva v praksi. Konkreten primer rejništva deklic s hendikepom je pokazal, da se za njun primer v praksi ne dela socialno delo. Socialne delavke in socialni delavci imamo odgovor na vprašanje »kako« delamo. Pomembno je, da »orodje«, teorijo socialnega dela, ustvarjeno v praksi in za prakso socialnega dela uporabljamo in da se zavedamo njene pomembnosti.